

TIPICUL SFÂNTULUI SAVA

TEXT ȘI COMENTARIU LITURGIC

TIPICUL SFÂNTULUI SAVA

TEXT ȘI COMENTARIU LITURGIC

TIPICUL SFÂNTULUI SAVA

TEXT ȘI COMENTARIU LITURGIC

volumul I

Diortosire, ...
MONASTIUL PATERU PUBLISANU

ISBN 973-82302-0-0

Tipărit executat la
S.C. DON STAR S.R.L. Galați
Str. 1 Decembrie 1918, Nr. 23
Tel: 0236-492-587

ANALIZĂ TEOLOGICĂ
TEXT ȘI COMENTARIU LITURGIC

ISBN 973-86302-6-6

Tiparul executat la
S.C. DON STAR S.R.L. Galați
Str. 1 Decembrie 1918, Nr. 23
Tel./Fax: 0236/492.587

PREFATA

TIPICUL SFÂNTULUI SAVA

TEXT ȘI COMENTARIU LITURGIC

volumul I

Diortosire, introducere și note:

MONAHUL PETRU PRUTEANU

Editura

Credința Noastră

Monahul Petru-Mihail Pruteanu, s-a născut în Basarabia, com. Corlăteni, jud. Bălți, în anul 1979, dintr-o familie de buni creștini. Studiile gimnaziale și liceale le-a făcut la Corlăteni, apoi a studiat la Facultatea de Teologie din Iași pe care a absolvit-o în anul 2001 ca șef de promoție. Licențiat în dogmatică cu teza *Antropologia teologică a părintelui profesor Dumitru Stăniloae* (îndrumător: ÎPS Mitropolit Prof. Dr. Daniel Ciobotea). Autor a numeroase articole și studii publicate în periodicele eparhiei. A susținut două conferințe pe teme liturgice la filiala ASCOR Iași: *Rolul Sfintei Împărtășanii în viața creștinului* și *Interpretarea dogmatică și liturgică a Slujbei Învierii*. După absolvirea Facultății a fost închinoviat la Mănăstirea „Sfinții Trei Ierarhi” din Iași unde a fost tuns în monahism cu numele de Petru.

ISSN 973-86302-6-6

Tiparul executat la
S.C. DON STAR S.R.L. Galați
Str. I.D. Ștefanescu 1818, Nr. 21
Tel. 0232-222222

PREFAȚĂ

Ediția de față a *Tipicului (liturgic) al Mănăstirii „Sfântul Sava”* a vrut să fie la început o simplă diortosire a *Tipicului Sfântului Sava* - Ediția mitropolitului Veniamin Costachi, Iași 1816. Dar încă de la început ne-am dat seama că o simplă transliterare (fonetică) a textului chirilic de la 1816 este mai mult decât insuficientă, mai ales că aceasta s-a și făcut de curând (Ed. Mănăstirea Sucevița, Suceava, 2002). În primul rând textul mitropolitului Veniamin are foarte multe lacune și de multe ori se lasă influențat de unele manuscrise slavone ale Typikonului, îndepărtându-se foarte mult de original. Se pare că traducătorul român a folosit textul grecesc ca pe o sursă secundară de traducere, nu primară. Prin urmare, nu ne-am putut lua doar după ediția de la Iași-1816, ci am pus în paralel mai multe ediții ale Typikonului și am ales varianta cea mai clară și mai aproape de original. Atunci când textul de la Iași avea deosebiri față de alte ediții, am încercat să arătăm și să comentăm aceste diferențe în notele de la subsolul textului. Tot în notele de la subsol am încercat să lămurim multe din neclaritățile care se pot întâlni în practica de zi cu zi a slujitorilor. Am dorit deci prin acesta să facem o **ediție critică a Tipicului savait**, prezentând în paralel o mulțime de alte reguli de tipic și chiar practici liturgice locale (scrise sau nescrise) care, mai mult sau mai puțin, au influențat sau au rămas influențate de Tipicul savait. Nu am ezitat în a critica sau a arăta anumite greșeli strecurate prin anumite cărți liturgice sau mai ales anumite practici neîntâlnite în nici o rânduială de tipic.

Tipicului liturgic al Mănăstirii „Sfântul Sava” este o lucrare complexă, care datează, așa cum se prezintă astăzi, de prin sec. XII-XIII (și chiar XIV), având o perioadă mai lungă de formare. Trebuie să remarcăm că până astăzi, din zecile de ediții ale acestui Typikon publicate în Răsărit, nu există nici măcar două ediții identice în ce privește forma și conținutul. Aceasta se datorează faptului că slujbele liturgice precum și rânduielile scrise ale lor, au un aspect dinamic, nu unul static și rigid. Dacă ne gândim numai la faptul că în Calendarul Bisericii permanent sunt introduși noi Sfinți, slujba cărora se suprapune după o anumită rânduială cu a altora, atunci ne dăm seama că Tipicul nu poate rămâne același. Ce să mai vorbim de o mulțime de alți factori care duc la anumite schimbări în timp? Unii înțeleg perfect acest lucru, dar alții, preținși tradiționaliști, optează pentru o “păstrare” (de cele mai multe ori rigidă și neexplicată) a rânduielilor de cult, unii punând chiar anumite rânduieli pe seama unor personalități ale Bisericii, fără însă a putea argumenta liturgic și istoric acest lucru. Cei care

cunosc sau poate au folosit de mai multe ori Ediția de la Iași (1816), singura de la noi, ar putea să nu fie de acord în anumite privințe cu ediția de față. **Scopul nostru** însă nu a fost acesta de a reproduce ceva (în multe privințe imperfect), ci **de a realiza o ediție sistematică și critică a celui mai cunoscut (dar nu singurul) Tipic liturgic din Biserica de Răsărit și de a-l comenta.** Având deci în vedere acest scop, am realizat o prezentare exclusiv liturgică a acestui vestigiu liturgic.

Prin urmare, am intervenit chiar în structurarea și cuprinsul *Tipicului savait*, fără însă a face și modificări esențiale de text. Modificarea făcută (în această ediție) se referă la omiterea capitolelor despre viața monahală – capitole care în cele mai multe ediții de până acum ale Typikonului, se intercalau cu rânduielile liturgice sau apăreau alături de ele, făcând mari confuzii și lipsind textul de coerență.

Până prin sec. XI, rânduielilor monahale li se dădea o prioritate față de rânduielile liturgice, dar în timp, și mai ales odată cu redactarea Tipicului Lavrei Sf. Sava, numărul capitolelor referitoare la organizarea vieții monahale (“extra-liturgice”) a scăzut considerabil încât, însăși noțiunea de „Tipic” s-a restrâns tot mai mult la partea liturgică. Edițiile Tipicului savait din sec. XVI încoace, inclusiv cea de la Iași (1816) conțin doar 13 capitole referitoare la viața monahală [28, 31, 33, 36, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47 și 48] (deși unele foarte mici, de câteva rânduri) și încă 3 subcapitole. Ele tratează, în general, despre tăcerea (liniștea) care trebuie să fie la masă; despre faptul că monahii se cuvine să mănânce numai la masa de obște, nu pe ascuns sau pe la chilii; despre hainele pe care trebuie să le aibă un monah; despre grija ce trebuie să o aibă starețul față de obște și mai ales față de bătrâni, bolnavi, străini, etc.

Aceste capitole, care nu sunt altceva decât un rezumat și chiar o readaptare a vechilor reguli monahale instituite chiar de Sf. Sava († 532) și urmașii săi, fac foarte puține referiri la rânduiala de slujbă propriu-zisă și aproape că nu au vreo legătură cu *tipicul liturgic palestinian* de care ne ocupăm și care datează, în forma actuală, din sec. XII-XIII.

Având, deci, în vedere abordarea exclusiv liturgică pe care ne-am propus-o, am trecut cu vederea, pe cât s-a putut, aspectele legate strict de viața monahală, pentru a înlesni în felul acesta un studiu liturgic (și critic) mai amănunțit. Desigur, nu putem exclude în nici un caz toate referirile la viața monahală de atunci (pentru că ar exista pericolul de a nu mai ține cont de contextul în care au apărut și s-au dezvoltat anumite rânduieli liturgice), dar am exclus totuși capitolele ce se refereau strict la viața particulară și “extra-liturgică” a monahilor, mai ales că unele sunt într-o ușoară contradicție cu actualul *Regulament monahal* și chiar cu părerile și recomandările altor Sfinți Părinți mai vechi și mai noi.

Au fost suprimate și alte câteva capitole, cum este de exemplu capitolul *despre închiderea și deschiderea perdelei (dverei)*, și aceasta pentru că acest capitol, ca și multe altele, sunt interpolări mai târzii și nu se

regăsesc în toate edițiile Tipicului savait. În consecință, am recurs la o nouă numerotare și chiar aranjare a capitolelor, față de Ediția de la 1816, fără ca aceasta să atenteze la valoarea și conținutul liturgic al Tipicului.

O altă „modificare” adusă Tipicului este aceea a împărțirii lui în două volume (nu neapărat egale cantitativ). Această împărțire are în primul rând o motivație practică – volumul mare al scrierii, dar mai ales una de ordin sistematic care necesita structurarea Tipikonului în două părți (secțiuni): o parte general-valabilă, în sensul că nu ține cont de calendarul întrebuintat în cult (vechi sau nou) și nici de sărbătorile liturgice naționale sau locale – secțiune pe care o prezentăm chiar în volumul de față; și o a doua parte intitulată *Minologiu* care conține indicații tipiconale pentru toate zilele liturgice cu dată fixă de peste an, precum și indicații pentru cazurile suprapunerii acestora cu sărbătorile cu dată schimbătoare din perioada Triodului sau Penticostarului, așa numitele *Capitolele lui Marcu*, la care se adaugă *Rânduiala pentru Hramuri*.

Această parte a Tipicului nu are de fapt nimic comun cu tipicul savait în sine, doar că toate edițiile din sec. XVI încoace le pun alături. De fapt aceasta este partea la care s-au făcut o mulțime de modificări în decursul timpului (ori de câte ori a fost nevoie), inclusiv de mitropolitul Veniamin, de aceea și noi va trebui să intervenim, mai ales atunci când este vorba de Sfinții români canonizați în sec. XX și de care nici nu se amintește în Ediția de la 1816 și nici cea din 2002. Editarea *Capitolelor lui Marcu* momentan este împiedicată și de lipsa a mai multor Slujbe de Sfinți Români canonizați în 1992. Mai e nevoie însă ca noul Minologiu să facă și adaptările în ce privește situația calendaristică actuală a BOR, pentru că o mare parte a *Capitolelor lui Marcu* efectiv nu au nici o aplicabilitate pentru noi. Există totuși o formă adaptată a lor la sfârșitul Triodului și a fiecărui Minei, făcute de Părintele Profesor Ene Braniște și aceste rânduiele pot fi folosite foarte bine, cel puțin până la o nouă editare sistematică a lor.

Bibliografia folosită la redactarea acestei lucrări, deși nu prea voluminoasă, reprezintă totuși o noutate pentru studiul liturgicii românești, mai ales că în materie de *Tipic*, izvoarele românești sunt foarte sărace.

Studiul introductiv, precum și comentariile de la „subsol”, sunt o noutate în Teologia Liturgică românească. Tocmai de aceea, aflându-ne la un început de cale, nu avem pretenția perfecțiunii și a unei tratări exhaustive. Am încercat însă, după puterile noastre, să lucrăm cu multă conștiinciozitate și mai ales cu nădejdea că lucrarea de față va fi de un mare și real folos celor interesați care, până la urmă, poate și trebuie să fie orice slujitor al Bisericii Ortodoxe.

Mulțumim Bunului Dumnezeu pentru toate!

Autorul

STUDIU INTRODUCȚIV **ASUPRA RÂNDUIELILOR DE TIPIC** **ÎN BISERICA DE RĂSĂRIT**

“Omul a fost din totdeauna religios” și această religiozitate din totdeauna a fost exprimată prin anumite forme de cult: particular sau public; unele mai discrete, alte mai maiestuoase și chiar complexe în gesturi, mișcări și formule de rugăciune. Însăși *cultura* unui om sau a unui popor este în strânsă legătură și derivă chiar din forma de *cult* pe care o practică și care îl marchează profund. De aceea omul s-a simțit nevoit să-și noteze toate aceste rânduieli de cult pentru a le păstra întocmai așa cum le-au lăsat strămoșii, mai ales că, aproape din totdeauna, rânduielile respective au fost considerate inspirate. Dacă în cazul religiilor păgâne cultul a fost „infectat” cu tot felul de superstiții și vrăjitorii, tot felul de închipuiri omenești, mituri și legende, vedem însă că alta era situația în cazul religiei iudaice. Modul în care trebuia adorat Dumnezeu lui Avraam și al lui Moise, pe lângă faptul că este superior celor păgâne era în primul rând **inspirat**, adică a fost ales și “dictat” omului de Însuși Dumnezeu (a se vedea în special *Cartea Levitic*). Până și cele mai mici amănunte legate de construirea Cortului Mărturiei (imaginea Bisericii), dar și privitoare la Jertfe (imagine a Sfintei Euharistii) au fost “dictate” de Dumnezeu, încât nimeni nu putea interveni cu modificări sau schimbări de fond.

Dacă ne referim la perioada Nou Testamentară, vedem de asemenea o rigurozitate în păstrarea unei anumite rânduieli. Apostolii au intuit că Dumnezeu cel viu nu poate fi lăudat și “interpelat” oricum și de aceea au cerut Mântuitorului să-i învețe cum să se roage (Mat. VI) și de atunci, rugăciunea rostită de Mântuitorul nu a încetat să rămână cea mai importantă rugăciune a Bisericii. Un alt model clasic în care Mântuitorul ni Se prezintă ca origine și finalitate a cultului liturgic și chiar a unei rânduieli exacte a lui, este Cina euharistică la care Mântuitorul pe lângă faptul că a respectat El însuși “tipicul” iudaic al Paștilor, formulează un “tipic euharistic” în care ordinea exactă a momentelor și gesturilor devine obligatorie. Rugăciunile de laudă, de mulțumire și de cerere nu se pot face decât chiar în această ordine; și din acest punct de vedere, avem de-a face cu un tipic, adică rânduială și schiță a cultului euharistic care a fost preluată de Sfinții Apostoli și împărtășită generațiilor ulterioare, dăinuind până astăzi. Deci Biserica

primară a avut conștiința că moștenește de la Sf. Apostoli niște reguli inspirate și care nu pot fi modificate. Atunci când primii creștini au început să adauge diferite imne creștine în cultul lor: *Doxologia*, *Lumină lină*, etc., acestea se prezentau ca un “produs” al Bisericii Apostolice Universale și dacă “filtrul Tradiției” le menținea, atunci ele deveneau regulă de rugăciune pentru creștini.

Cultul primar, în mare parte inspirat din cel iudaic al Sinagogii, era format din Psalmi care trebuiau roștiți într-o anumită ordine și într-anumite momente ale zilei. Avem suficiente referiri istorice referitoare la modul cum se făceau slujbele de dimineață sau de seară la primii creștini.⁴ Este vorba totuși de niște prezentări prea generale sau chiar simple referiri și care niciodată nu au fost numite cu numele de *Typikon*.

După cum afirmă majoritatea teologilor liturgiști, nu poate fi vorba de un Tipic în sensul clasic contemporan al cuvântului decât începând cu sec. VII. De fapt, poate nici nu este bine ca acele prezentări schematice ale formelor primare de cult să fie numite “Typikon”, pentru că acestuia i se atribuie o prea mare intervenție umană și care, prin urmare, în anumite condiții poate suferi modificări în funcție de necesitățile cotidiene; or, atunci când este vorba de primele mențiuni istorice ale anumitor forme de cult, cum sunt de exemplu cei șase Psalmi de la *Utrenie* sau *postirea în zilele de miercuri și vineri* etc.,- ele sunt niște elemente care deja erau cristalizate și erau parte constitutivă a vieții Bisericii și, deci, nu puteau suferi vreo modificare.

Tradiția a știut de fapt ce să aleagă și ce să elimine din cult, încât în sec. VII – IX, când apar primele Tipicuri clasice, Biserica avea în spate un cult valorificat și relativ generalizat. Astfel, *Regulile locale* și *Tipicurile particulare* nu se puteau abate de la un schelet deja consolidat, particularizând și accentuând doar niște forme exterioare, în nici un caz diferențe prea mari de esență liturgică.

I. Termenul și definiția Tipicului

Părintele profesor Alexander Schmemmann crede că ideea de *tipic* se leagă de ideea de *rânduială*, *structură* și *ordine* a serviciului liturgic creștin. *Lexiconul Patristic*⁵ acordă termenului “*typikon*” (de fapt *τυπικόν*, care vine de la *τύπος*) sensul de *regulă*, *normă*, *model*, etc. și arată că inițial această regulă se referea la modul și succesiunea în care monahii trebuiau să

⁴ A se vedea, pe lângă primele referințe din Faptele Apostolilor și relatările lui Iustin Martirul și Filosoful, Ipolit Romanul, Clement Alexandrinul, Tertulian, Ciprian al Cartaginei, Sf. Vasile cel Mare, Pelerina Egeria ș.a.

⁵ *A Patristic Greek Lexicon*, Editor G. W. Lampe. D.D., Oxford, 1961, p.1418.

citească Psalmii, dar în timp, termenul de “*typikon*” a trecut și s-a generalizat la întreaga regulă de săvârșire a cultului și care nu doar încerca o uniformizare a cultului, cât dorea, în primul rând, punerea cultului în acord cu “regula celor din vechime”. Adică noțiunea de *Tipic* se leagă de noțiunea de *Tradiție*. În același timp, înțelegând corect noțiunea de *Tradiție*, care are un aspect static ce se referă la esență, dar și unul dinamic care se referă la forme și mijloace de manifestare a lui *lex orandi* ca expresie vie a lui *lex credendi*, putem conchide că *Tipicul nu este altceva decât un ghid sau o schiță sistematică a cultului liturgic care ajută și lămurește problemele neclare de practică liturgică, stabilind și o serie de prescripții generale sau speciale legate de calendar*. Desigur Tipicul nu se pretinde a fi o regulă generală obligatorie și invariabilă, admitând deci posibilitatea încălcării sau abaterii de la schița respectivă atunci când este nevoie, dar cu condiția ca abaterea comisă să nu atenteze la esența dogmatică și liturgică și chiar la forma primară a serviciului liturgic respectiv.⁶ Nu Tipicul a dus la apariția și cristalizarea anumitor forme de cult, ci acestea existând deja și încadrându-se într-un sistem complex de serviciu liturgic, au dus la necesitatea stabilirii unor anumite reguli de săvârșire a lor în anumite condiții calendaristice, dar și în anumite condiții legate de epoca istorică, spațiul geografic, spațiul cultural, numărul comunității (fie monastice, fie laice) și chiar regimul politic în care-și desfășura activitatea religioasă comunitatea respectivă. Cunoscând acest lucru, putem spune că tipicul oral, dar mai ales cel scris, a apărut abia atunci când exista deja o regulă de cult, dar care nu era prezentată într-o formă sistematică și nu clarifica anumite situații speciale care puteau apărea.

Fără de îndoială, originea primelor forme de tipic este monastică. Deși relatările creștine primare despre modul în care era oficiat cultul liturgic pot fi numite, prin extindere, tot cu termenul de *Tipic*, adică schiță a unei rânduieli, dar în sensul clasic, termenul îl întâlnim abia în sec IX și se referă la rânduiala după care monahii trebuie să officieze slujbele zilnice și cele festive. Toți liturgiștii sunt de acord că Tipicurile liturgice au la origine Tipicurile monahale și că Tipicul actual poate fi considerat, fără probleme, drept unul monastic, atât în forma, cât și în conținutul său, dar aceasta nu înseamnă că el nu este valabil pentru credincioșii mireni. Tradiția arată că de cele mai multe ori, mireni și-au însușit formele de cult ale monahilor tocmai pentru că vedeau în ele o formă superioară de slujire lui Dumnezeu

⁶ Makarios Simonopetritul, *op. cit.*, p. 208. În general, atunci când este încălcată o anumită normă de Tipic, recurgându-se la o altă succesiune a imnelor sau la alte gesturi liturgice, modificarea respectivă trebuie să aibă obligatoriu justificare scrisă într-o altă variantă tipiconală recunoscută sau într-o altă carte de cult aprobată sinodal.

și care “trebuia” imitată întocmai.⁷ Monahii erau într-un fel etalonul liturgic pe care clericii și laicii mireni încercau să-l imite atât cât puteau. Desigur erau lucruri la care mireni trebuiau să renunțe din start, dar modificările erau neînsemnate. Abia în sec. XIX s-a pus problema unei diferențieri mai clare, iar acest lucru s-a accentuat tot mai mult de atunci încolo. Este foarte adevărat că această “mișcare de înnoire liturgică” din sec. XVIII – XX are ca motiv secularizarea omului contemporan, dar și dorința lui de a reveni la esență și la formele primare autentice ale cultului care erau mai concentrate, mai înțelese și deci mai trăite. Are dreptate părintele Al. Schmemmann că astăzi, unii dintre noi, țin la niște lucruri care par vechi și esențiale, dar care de fapt denaturează Tradiția și prin urmare trebuie înlăturate. Acestea trebuie studiate și văzute în contextul istoric, politic, cultural și social în care au apărut, pentru a putea vedea ce trebuie reținut și ce trebuie înlăturat.

II. Istoria Tipicului monastic și cel liturgic

Este foarte greu de făcut o istorie a Tipicului în primul rând pentru faptul că până la noi nu au ajuns decât o parte din manuscrisele tipiconale, dar și pentru că unele dintre ele sunt anonime sau nu sunt datate. În aceste condiții este foarte greu de stabilit o cronologie a lor și cu atât mai greu este de făcut un studiu critic. Având însă în vedere și faptul că nici nu ne-am propus un studiu prea detaliat și complex asupra acestei probleme, vom încerca doar să dăm o listă a celor mai importante tipicuri monahale și liturgice făcând și câteva referiri sumare la cele mai importante dintre ele.

Trebuie să mai știm că variantele tipiconale au diverse denumiri. Cele mai multe se numesc simplu – *Τυπικόν*; Sf. Teodor Studitul își numește tipicul său: *Υποτύποισις* (*Hypotyposis*), iar Sf. Athanasie Athonitul: *Διατύποισις* (*Diatyposis*). Rânduiala de la Sfânta Sofia (sec. IX) se numea, de exemplu, *Συναξάριον* (*Synaxarion*), iar cea de pe Muntele Sinai – *Κανονάριον* (*Kanonarion*). Sunt și tipicuri care fac parte din seria *Dyataxis* – o denumire și mai veche a rubricilor liturgice răsăritene.⁸

Cea mai importantă colecție de manuscrise tipiconale a fost realizată și editată pentru prima dată, la sfârșitul sec. XIX, de arhicunoscutul liturgist rus – **Alexei Dimitrevski**, care a adunat din bibliotecile Răsăritului Ortodox peste 150 de manuscrise tipiconale, inserându-le și făcând și un comentariu în colecția numită: *Opisanie liturghiceskich rukopisej chraniasciksia v bibliotecah Pravolsavnogo Vostoka* (*Descrierea manuscriselor liturgice păstrate în bibliotecile Răsăritului Ortodox*), vol. I: Kiev, 1895; vol. II: Kiev 1901 și vol. III: Petrograd, 1917. Lucrarea începută de prof. A.

⁷ Al. Schmemmann, *op. cit.*, p.275.

⁸ Skabalanovici, vol. II, p.2-3.

Dimitrevski a fost continuată, abia spre sfârșitul sec. XX de un grup de 16 cercetători occidentali în frunte cu *John Thomas* și *Angela Constantinides Hero* care au publicat o colecție intitulată *Byzantine Monastic Foundation Documents. A Complete Translation of the Surviving Founder's Typika and Testaments* (61 de Tipicuri în 1849 de pagini)⁹. Este adevărat că sus numita colecție nu prezintă decât Tipicurile și Regulile monahale, chiar dacă cele mai multe dintre ele sunt și liturgice în același timp. Mult mai importantă rămâne totuși ediția lui Dimitrevski, cel puțin pentru faptul că ea conține un număr mai mare de tipicoane și nu numai monahale, ci și o mulțime de alte tipicuri liturgice.

Pentru că Tipicurile monahale au contribuit la dezvoltarea și generalizarea Tipicurilor liturgice – proces încheiat abia în sec. XV – încercăm să dăm o listă a celor mai importante dintre ele, iar la unele vom indica la note și izvorul bibliografic al Tipicului sau Regulamentului respectiv. Perioada din care avem cele mai multe dintre ele și care cu adevărat prezintă interes sunt secolele VII – XV. Avem din această perioadă aprox. 64 de Tipicuri plus alte trei foarte importante din perioada imediat următoare: sec. XVI – XVIII cu care se încheie perioada constituirii și elaborării tipicurilor clasice. Iată o listă a acestora:

1. Testamentul lui Avva Avraam, episcop de Hermontis, pentru Mănăstirea Sf. Phibamon de lângă Tebaida (sec. VII)¹⁰
2. Tipicul lui Ioan din Mănăstirea Sf. Ioan Înaintemergătorul din Panteleria (sec. VIII)
3. Testamentul lui Theodor Studitul pentru Mănăstirea Sf. Ioan Studitul din Constantinopol (a. 826)¹¹
4. Regula Mănăstirii Sf. Ioan Studitul din Constantinopol (a. 842)¹²
5. Testamentul lui Eftimie pentru Mănăstirile *Psamathia* și *Ta Aghatou* (a. 917)
6. Testamentul lui Ioan de Rila (a. 941)
7. Testamentul lui Pavel cel Tânăr pentru Mănăstirea Theotokos tou Stylou din Muntele Latros (a. 955)¹³

⁹ A se vedea și pe web-site-ul: www.doaks.org.

¹⁰ Acest testament se păstrează în forma originală chiar pe papyrus (vezi, F.G. Kenyon, *Greek Papyri in the British Museum, vol.I*, Londra, 1893).

¹¹ Mns. *Parisinus graecus 891*, (a. 1136).

¹² Mns. *A: Codex Vatopedi nr. 322; B: Codex Vaticanus Graecus nr. 2029*.

¹³ Mns. *Codex Vaticanus Graecus 704*. Acest Tipic, reluând și aprofundând unele reguli ascetice ale Tipicului Studit, insistă în mod deosebit pe interzicerea relațiilor și discuțiilor dintre monahi și femei și copii, dezaprobă activitățile inutile și muncile care împrăștie prea

8. Regula lui Atanasie Atonitul pentru Mănăstirea Lavra (a. 963; revizuit în 1020)¹⁴
9. Tipicul lui Atanasie Atonitul pentru Mănăstirea Lavra (a. 973 – 975)
10. Testamentul lui Atanasie Atonitul pentru Mănăstirea Lavra (a. 993)
11. Tipicul Împăratului Ioan Tzimiskes [de la Mănăstirea Protaton, Kareyas] (a. 971 – 972)¹⁵
12. Tipicul lui Nichifor Erotikos pentru Mănăstirea Maicii Domnului și pentru casa de bătrâni numită *Ta Derma* din Muntele Tmolos (a.975 – 1000)
13. Testamentul lui Nikon Pocăitul pentru Biserica și Mănăstirea Mântuitorului, a Maicii Domnului și a Sfintei Kiriaki din Lacedemonia (a. 997)
14. Testamentul lui Nikodim pentru Mănăstirea Nea Gephira de lângă Lacedemonia (a. 1027)
15. Testamentul lui Ioan Xenos pentru Mănăstirea Maicii Domnului Antiphonitria din Myriokephala, Creta (a. 1031)¹⁶
16. Tipicul Împăratului Constantin IX Monomahul (a. 1045)
17. Testamentul lui Lazăr din Muntele Galesios (a. 1053)¹⁷
18. Regulamentul lui Nikon Muntenegreanul (a. 1055 – 1060)
19. Regula lui Mihail Attaleiates pentru Mănăstirea lui Hristos Mult-Milostivul din Constantinopol (a. 1077)¹⁸
20. Regula lui Manuel, episcop de Stroumitza, pentru Mănăstirea Maicii Domnului Eleusa (a. 1085 – 1106)
21. Tipicul lui Nikon Muntenegreanul pentru Mănăstirea și spitalul Maicii Domnului Tou Roidiou, Siria (sec. XI)¹⁹
22. Tipicul lui Timotei pentru Mănăstirea Maicii Domnului Everghetis (a. 1054 – 70; revizuit în 1098 – 1118)²⁰
23. Tipicul lui Grigore Pakourianos pentru Mănăstirea Maicii Domnului Petritzonissa din Backovo (a. 1083)²¹

mult mintea și avertizează în mod serios despre pericolul adunării de averi mobile sau imobile particulare.

¹⁴ Mns. *Codex Iveron 754*. Toate trei documente athanasiene se găsesc în același mns. iviritic, dar și în unul de la însăși Lavra (Mare), dar care nu este numerotat.

¹⁵ Mns. *Arhivele Mănăstirii Protaton (Kareyes)*.

¹⁶ Mns. *Codex Cisamensis* (a. 1703).

¹⁷ Mns. *Codex Lavrioticus I. 127*.

¹⁸ Mns. *Codex Constantinopolitanus Metochii Sancti Sepulchri 375* și cu un adaos în *Codex 85 al Școlii Teologice din Halki*.

¹⁹ Mns. *Codex Sinaiticus graecus 441*. Acesta este un document deosebit de valoros și este citat de obicei după Vladimir Beneșevici, *Taktikon*, Ed. Petrograd, 1917.

²⁰ Mns. *Codex Atheniensis 788 al Bibliotecii Naționale (grecești)*.

²¹ Mns. *Chios Koraes 1598*.

24. Regula, Testamentul și Codicele lui Christodulos pentru Mănăstirea Sf. Ioan Teologul din Patmos (Reg. în 1091; Test. și Codic. în 1093)²²
25. Tipicul lui Grigore pentru Mănăstirea Sf. Filip din Fragala Siciliei (a. 1096; II. 1105)
26. Tipicul Împărătesei Irina Dukena – Komnena pentru Mănăstirea Maicii Domnului “Cea Plină de Dar” din Constantinopol (a. 1110 – 16)²³
27. Tipicul lui Luca pentru Mănăstirea “Hristos Mântuitorul” din Messina (a. 1131 – 32)²⁴
28. Tipicul Împăratului Ioan II Komnenul pentru Mănăstirea “Hristos Atotțiitorul (Pantocrator) din Constantinopol (a. 1136)²⁵
29. Regula lui Ioan pentru Mănăstirea Sf. Ioan Înaintemergătorul din Feberos (a. I: 1113; II: 1144)
30. Regula lui Neofit pentru Mănăstirea Sf. Mihail Arhanghelul din Dochiariou, în Muntele Athos (a. 1118)
31. Tipicul ctitoresc (monahal) al Mănăstirii Sf. Sava de lângă Ierusalim (după a. 1100)²⁶
32. Tipicul lui Leon, episcopul Naupliei, pentru Mănăstirea Maicii Domnului din Areia (a. 1149)²⁷
33. Tipicul Împăratului Isaac Komnenul pentru Mănăstirea Maicii Domnului “Mântuitoarea lumii” de lângă Bera (a. 1152)
34. Tipicul lui Athanasie Filantropul pentru Mănăstirea Sf. Mamas din Constantinopol (a. 1158)²⁸
35. Regula lui Nicolae pentru Mănăstirea Sf. Nicolae din Kasoulon (Cosole)²⁹, lângă Otranto (a. 1160)
36. Tipicul mitropolitului Andrei și a arhimandritului Clement Studitul (sec. XII)³⁰

²² Mns. *Codex Patmou 267*.

²³ Mns. *Parisinus graecus 384* în Bibil. Națională.

²⁴ Mns. *Codex Messianesis graecus 115*.

²⁵ Mns. *Parisinus graecus 389*.

²⁶ Mns. *Codex Sinaiticus nr. 1094, 1095, 1096 (sec. XII)*, și *Codex Sinaiticus nr. 1097 (a. 1214)*.

O valoare foarte mare pentru studiul liturgicii prezintă și *Ceaslovul* savaitic care datează din sec. IX și care ne oferă informații prețioase mai ales despre serviciul Laudelor din vremea aceea (vezi: *Introducerea* lui N. Egender la *Horologion*, Ed. Chevetogne, 1975).

²⁷ Mns. *Codex graecus bibliothecae Taurinensis 326*.

²⁸ Mns. *Codex 85 din Halki*.

²⁹ Mns. *Turinensis graecus 216*. Despre acest Tipic s-a scris o teză de doctorat inedită de către A. Apostolidis la Universitatea Pontificală Sf. Toma d'Aquino din Roma, susținută în sesiunea 1983-1984.

³⁰ Acest Tipic apare într-o ediție critică la Roma în 1964.

37. Tipicul lui Nikifor Misticul pentru Mănăstirea Maicii Domnului “Muștrătoarea” (a. 1162)³¹
38. Tipicul lui Sava Sârbul pentru Chilia Sf. Sava din Kareyes, în Muntele Athos (a. 1197 sau 1199)³²
39. Regula lui Nil, episcopul Tamasiei, pentru Mănăstirea Maicii Domnului din Macheras, Cipru (a. 1210)
40. Regula testamentară a lui Neofit pentru Schitul “Sfânta Cruce”, lângă Ktima, în Cipru (a. 1214)
41. Testamentul lui Maxim pentru Mănăstirea Maicii Domnului din Skotene, lângă Philadelphia (a. 1247)³³
42. Tipicul lui Nikifor Vlemides pentru Mănăstirea Domnului Hristos care este în Emata, lângă Efes (a. 1267)³⁴
43. Tipicul lui Mihail VIII-lea Paleologul pentru Mănăstirea “Arhanghelul Mihail” din Muntele Auxentius, lângă Calcedon (a. 1261 – 1280)
44. Tipicul lui Mihail al VIII pentru Mănăstirea Sf. Dimitrie din Constantinopol (a. 1282)
45. Tipicul Teodorei Paleologhina pentru Mănăstirea din marginea Constantinopolului (a. 1294 – 1301)³⁵
46. Tipicul Teodorei Paleologhina pentru Mănăstirea Sf. Cozma și Damian din Constantinopol (Mănăstirea 1294 – 1301)
47. Testamentul lui Constantin Akropolitul pentru Mănăstirea Învierii din Constantinopol (a. 1295 – 1324)³⁶
48. Regula Patriarhului Athanasie I (a. 1303 – 05)³⁷
49. Tipicul Irinei Paleologhina pentru Mănăstirea “Hristos – Iubitorul de oameni” din Constantinopol (a. 1307)³⁸
50. Tipicul lui Andronic II Paleologul pentru Mănăstirea Sf. Dimitrie-Kelibara din Constantinopol (1315 – 1328)³⁹
51. Tipicul Teodorei Synadena pentru Mănăstirea Maicii Domnului “Nădejdea cea Tare” din Constantinopol (a. 1327– 35)

³¹ Mns. *Patmos nr. 265*.

³² Acesta este cel mai important **tipic pentru chilii** și el prevede ca rânduială zilnică pentru monahii retrași o jumătate de Psaltire, 600 de rugăciunii ale lui Iisus și 300 de închinăciuni (mari și mici, combinate). Cei care nu știau carte trebuiau să zică 7.000 de rugăciuni isihaste. Se ma prevedea și tămâierea iconostasului de la chilie. Cu timpul acest Tipic a fost aplicat și la schiturile mai puțin numeroase care aveau în plus și Liturghia.

³³ Mns. *Vatopedi III.106*.

³⁴ Mns. *Monacensis graecus 225* și *Romanus Vallicellianus graecus 30*.

³⁵ Mns. *Biblioteca Britanică Adițională 22748* (sec. XIV). Aici sunt și alte Tipicoane.

³⁶ Mns. *Codex Ambrosianus H.81*.

³⁷ Mns. *Vaticanus graecus 2219*.

³⁸ Mns. *Iveron Codex 593*.

³⁹ Mns. *Moscova – graecus 363*.

52. Testamentul lui Nil pentru Mănăstirea Sfântul Ioan Înaintemergătorul [Dochiariou] din Muntele Athos (a. 1330–31)⁴⁰
53. Tipicul lui Ioachim, mitropolit de Zichina, pentru Mănăstirea Sf. Ioan Înaintemergătorul din Muntele Menikion (a. 1332)⁴¹
54. Testamentul lui Nil Erichiotul pentru Mănăstirea Maicii Domnului Odighitria din Geromeri (a. 1337)
55. Tipicul lui Gherasim pentru Mica Mănăstire a Sf. Eftimie din Ierusalim (a. 1344)⁴²
56. Tipicul monahului Theodul Fikaros pentru Schiturile retrase (sec. XIV)
57. Testamentul lui Hariton pentru Mănăstirea Lui Hristos Mântuitorul din Koutloumoussi în Muntele Athos (a. 1370–78)⁴³
58. Tipicul Lavrei Sf. Sava și a Lavrei Sf. Athanasie din Athon (a. 1373)⁴⁴
59. Regula și Testamentul lui Macarie Humnos pentru Noua Mănăstire a Maicii Domnului din Tesalonic (puțin înainte de a. 1374)
60. Regula Canonică a lui Athanasie Meteoritul pentru Mănăstirea Schimbării la Față (a. 1350–83)
61. Testamentul și Tipicul lui Nil Damilas pentru Mănăstirea Maicii Domnului Pantanassa lângă Veone în Creta (Test. în a. 1400; Tipicul în a. 1417)⁴⁵
62. Tipicul Împăratului Manuel II Paleologul pentru Mănăstirile din Muntele Athos (a. 1406)
63. Testamentul patriarhului Matei I pentru Mănăstirea Harsianitis închinată Maicii Domnului [Nea Perivleptos] (a. 1407)
64. Programul Mănăstirii Maicii Domnului Eleusa în Strumitza (a. 1449)
65. Tipicul patriarhului Ieremia II Tronos pentru Mănăstirile Athonite (a. 1575)
66. Tipicul Mănăstirii Dionisiou alcătuit de ieromonahul Ignatie (a. 1624)⁴⁶

⁴⁰ Mns. *Dochiariou nr 101*.

⁴¹ Mns. *Codex Atheniensis 2587*.

⁴² Pe lângă Tipicul savait și acesta al lui Gherasim, în sec. XI, Nikon Muntenegreanul mai vorbea de în *Tipic secret al Ierusalimului*, găsit la Spas, aproape de Laodiceea. Nu se știu prea multe lucruri despre el, avem informația că acesta încerca o simbioză între Tipicurile ierusalimitene și cele constantinopolitane existente în acea vreme (vezi, Al. Schmemmann, *op. cit.*, p.283).

⁴³ Mns. *Arhivele Koutlumoussi nr. 37, II B și 98*.

⁴⁴ Acest Tipic se găsește în **Biblioteca Vatican** și apare fără autor.

⁴⁵ Mns. *Parisinus graecus 1295 și Codex Baroccianus 59*.

⁴⁶ Acesta se păstrează și într-un manuscris mai nou, din 1909. Prof. A. A. Dimitrevski consideră că manuscrisele tipiconale aflate astăzi în uz în Athos sunt inspirate anume din acesta dionisiat. Totuși, spre deosebire de perioada bizantină, Tipicurile monahale athonite nu sunt atât de variate, întrucât sunt elaborate de sinodul Sfântului Munte numit "Sfânta

67. Tipicul patriarhul Gavriil IV pentru Mănăstirile Athonite (a. 1783)⁴⁷

Cum am spus mai sus, aceste 67 de Tipicuri conțin o mulțime de indicații liturgice, deși multe dintre ele nu au fost alcătuite cu scop liturgic, doar că printre regulile generale ale vieții de obște, slujbele și bunul mers al lor era o prioritate pentru că exprima cel mai concret și mai profund viața în Hristos a monahilor. Au fost însă și Tipicuri cu priorități liturgice evidente.

Printre acestea amintim: *Tipicul Mănăstirii Sf. Ioan Studitul din Constantinopol* (sec. IX)⁴⁸, *Tipicul Sfântului Mormânt* (a. 1122)⁴⁹, *Tipicul Liturgic al Mănăstirii Sf. Sava* (sec. IX – XIV)⁵⁰, cele mai multe Tipicuri constantinopolitane (Everghetis, Pantocrator, etc.) din sec. IX – XII sau chiar *Dyataxis-ul lui Filothei Kokinos* (sec. XIV)⁵¹. Un rol deosebit de important în dezvoltarea tipicurilor liturgice de mai departe, dar și ca operă liturgică luată în sine, îl are *Tipicul Marii Bisericii a Sfintei Sofii*. Din păcate, date privind apariția și dezvoltarea lui în timp avem relativ puține. Până acum au fost găsite două variante ale Tipicului catedral al Sfintei Sofii:

• **Manuscrisul de la Patmos 266**, redactat de A. Dimitrevski în primul volum al colecției sale.⁵² A. Baumstark consideră că Tipicul liturgic al

Comunitate (Aghia Kinotita)” și trebuie să se încadreze într-o serie de reguli generale, lăsându-se un anumit spațiu și tradiției fiecărei mănăstiri sau schit.

⁴⁷ Ultimele două tipicoane, după părerile celor mai mulți specialiști, nu se încadrează în colecția de mai sus. Noi totuși le-am enumerat pentru a face cunoscut titlul lor, chiar dacă ele depășesc sec. XV – data la care are loc sfârșitul erei bizantine. (Vezi: *The Oxford Dictionary of Byzantium*, vol. III, Ed. 1991, p.2132).

⁴⁸ Primul tipic liturgic complex, dar din păcate neunitar, având la bază mai multe reguli și Testamente dintre care cel mai important este cel al lui Theodor Studitul. A stat la baza tipicurilor constantinopolitane dar și a Mănăstirilor rusești în sec. XI-XVII. Este de o valoare covârșitoare mai ales pentru faptul că este contemporan erei apogeei iconografiei bizantine când s-au scris un număr important de Canoane, Tropare și stihiri liturgice la Praznice Împărătești și Sfinți. Iconografiile cele mai prolifici au fost fără îndoială Iosif și Theodor Studitul.

⁴⁹ Spre surprinderea tuturor, acest Tipic prezintă reguli și procesiuni liturgice identice cu cele prezentate de unii pelerini sau istorici în sec. IV-V și este deci foarte important (vezi: Al. Schmemmann, *op. cit.*, p.282).

⁵⁰ Acesta este fără îndoială unul dintre cele mai importante, de aceea îl vom descrie separat.

⁵¹ Cei mai mulți consideră această lucrare a lui Filothei, drept sinteza tipiconală a Bizanțului. Deși relatările sunt relativ sumare, asemănarea dintre cultul descris de Filothei și cel din zilele noastre este uluitoare, chiar și în cele mai mici amănunte.

⁵² Un întreg tratat dedicat acestui Tipic găsim la N. E. Krasnoselțev, *Tipicul Sfintei Sofii din Constantinopol, sec. IX.*, Odessa, 1892. O altă sursă bibliografică este cartea lui A. Dimitrevski: *Cele mai vechi tipicuri patriarhale: cel al Cetății Sfinte a Ierusalimului și cel al Bisericii Mari din Constantinopol*, (l. rusă), Ed. Kiev, 1909.

Sfintei Sofii a apărut între ani 802 – 806⁵³, iar Sinaxarul Marii Biserici a apărut un pic mai târziu, între anii 878 – 895. În el este trecută pomenirea patriarhului Ignatie († 877) și sfințirea Bisericii în cinstea împărătesei Teofana († 894), zidită de Leon VI, dar nu este încă pomenit Mandilionul (16 august) – sărbătoare instituită de Constantin VII Porfirogenetul în 944.⁵⁴

• **Codex 40 al Mănăstirii Sfintei Cruci de lângă Ierusalim** care a fost situat de J. Mateos între anii 950 – 959⁵⁵, iar de V. Grumel între anii 970 – 992. Acesta se află acum în Biblioteca din Drezda. Sinaxarul anexat are inclusă sărbătoarea Mandilionului (instit. 944) și chiar aducerea moaștelor Sf. Grigore Teologul la Constantinopol (950), dar nu mai are și sărbătoarea Sfinților Trei Ierarhi (30 ianuarie), instituită în anul 1084.⁵⁶

Cert este că acest Tipic a intrat în desuetudine la Constantinopol încă din anul 1204, când orașul este ocupat de cruciații latini, dar s-a mai păstrat la Tesalonic până la căderea Bizanțului. Problema menținerii acestui tipic era legată în special de trei factori: lungimea slujbelor, mulțimea sărbătorilor și complexitatea procesiunilor – elemente care n-au convenit latinilor și cu atât mai mult turcilor după 1453. De aceea chiar începând cu sec. XIII au loc reduceri și chiar schimbări semnificative ale rubricilor tipiconale, dar care se vor oficializa abia în sec. XIX, sub patriarhul ecumenic Grigore VI. Mai târziu, în anul 1838 se tipărește chiar un nou tipic intrat în uz cu numele de *Tipicul de Constantinopol*. El a fost elaborat de protopsaltul Patriarhiei Ecumenice – Konstantinos.⁵⁷ Acest Tipic nu a făcut modificări de esență, ci doar de formă. El se încadrează foarte bine pe linia Tipicurilor tradiționale și aceasta mai ales pentru faptul că nu avea să se limiteze la serviciile Bisericii din Constantinopol, ci se dorea a fi un tipic al Bisericii Ortodoxe Ecumenice. A reușit în mare parte acest lucru poate și pentru faptul că a introdus un principiu nemaîntâlnit până atunci, dar care a salvat și

⁵³ Al. Schmemmann, *Introducere în Teologia Liturgică*, trad. rom., Ed. Sofia, Buc. 2002, p.228.

⁵⁴ Skabalanovici, vol. I, nota 2, p.373; *The Oxford Dictionary of Byzantium*, vol. III, Ed. 1991, p.2133.

⁵⁵ Cf. *Le Typicon de la Grande Eglise*, Roma, 1962, p.347.

⁵⁶ Cf. Skabalanovici, vol. I, p. 373; *Le Typicon de la Grande Eglise d'apres le manuscrit de Sainte-Croix. Datation et origine*, în *Analecta Bollandiana* 85, 19657, p.45-57.

⁵⁷ A fost tradus în românește în 1851 (București) de Anton Pann și de pr. Ioan Călărășeanu și a stat la baza **Tipicului BOR din 1976**. Biserica Română este poate cel mai mult atașată acestui Tipic de Constantinopol; Biserica Rusă îl respinge total, iar grecii au un alt Tipic, diferit de acesta, cel al lui Gheorghe Violakis (ed. Athena 1888). Acesta din urmă (grecesc) încearcă o ușoară revenire la Tipicul studit, dar într-o formă simplificată. În sec. al XX-lea, Biserica Greciei, chiar prin hotărâri sinodale oficiale a redus și mai mult prescripțiile tipiconale formulate în sec. al XIX-lea.

conservat de multe ori particularitățile locale de oficiere a anumitor slujbe. Vedem deci că discutabilul principiu "*cum va voi cel mai mare*" a avut rolul de a păstra o "unitate în diversitate", chiar dacă a creat și numeroase confuzii.⁵⁸ Totuși, "libertatea" oferită *celui mai mare*⁵⁹ de a face unele modificări nu vrea să accentueze prea mult principiul diversității, cerându-se chiar insistent păstrarea și respectarea unor norme generale care să asigure o uniformitate dorită și necesară Ortodoxiei, dar într-o formă dinamică deschisă.

Principalele schimbări aduse de acest tipic sunt următoarele:

– Duminicile și sărbătorile nu mai sunt marcate cu priveghere, fiind prevăzută doar o Vecernie Mare și o Utrenie festivă, oficiate separat;⁶⁰

– A redus slujbele cu *Aliluia* de la aproximativ 80, la aproximativ 40⁶¹. Tipicul savait și în general Tipicurile monastice prevedeau slujbă cu *Dumnezeu este Domnul...*, doar în cazul în care Sfântul dintr-o anumită zi a anului avea un Tropar propriu, deci nu unul din cele de obște, și șase stihiri la *Doamne strigat-am*.⁶² Odată cu dezvoltarea imnelor liturgice, fiecare zi din Minologiu are unul sau chiar două Canoane, iar dacă Sfântul zilei nu are un Tropar propriu, Mineiul indică unul din cele de obște. Doar în perioada Postului Mare au mai rămas slujbe cu *Aliluia*. Această reformă radicală făcută în Tipic a dus după sine la editarea a noi variante de Mineie. Revizuirea și completarea cărților de cult, inclusiv (sau mai ales) a Mineilor a fost făcută în sec. XIX de cărturarul aghiorit Vartolomeu de la Cutlumuș. Pe lângă modificarea mai sus amintită, ediția Constantinopol – 1843 a adăugat la Sinaxar mai mulți Sfinți greci care au suferit sub turci în sec. XV – XVIII și care, odată cu traducerile Mineilor făcute în limbile naționale⁶³

⁵⁸ Pr. Konstantinos Karaisaridis, *Elemente liturgice specifice în Biserica Ortodoxă Română*, (Atena). Noi am citat după rezumatul făcut de Pr. Petru Sidoreac în rev. "Teologie și Viață", nr. 1-6/1997, p.147-148.

⁵⁹ Unii specialiști în Tipic văd în această expresie o soluție foarte potrivită pentru mai multe cazuri, dar problema care se pune este următoarea: *Cel mai mare* este episcopul locului sau preotul paroh, respectiv starețul unei Mănăstiri. Probabil în anumite situații este valabilă când una, când alta dintre alternative.

⁶⁰ Această regulă nu a fost impusă niciodată Mănăstirilor, dar s-a impus în toate parohiile și aproape în toate catedralele chiriarhale.

⁶¹ Atât primul, cât și al doilea număr, pot varia în funcție de posibilitatea suprapunerii unor zile liturgice cu ziua de duminică când, obligatoriu se pune *Dumnezeu este Domnul*. Deci, în trecut, slujbe cu *Aliluia* și cu rugăciunea *Doamne și Stăpânul vieții mele...* (și cu tot ce presupune acest fel de slujbe) erau nu numai în Postul Mare, ci în toate Posturile (vezi: Makarios Simonopetritul, *Triodul explicat*, Deisis, 2000, p. 118, 128).

⁶² *Ibidem*, p.183-184.

⁶³ La noi, începând cu anul 1698, când apare prima ediție (Buzău) și până în 2002 când apare ultima ediție, s-au tipărit în total 15 ediții ale Mineiului (și 15 ale Antologhionului),

au devenit Sfinți cu cinstire generală, lucru de care nu au avut parte și Sfinții altor popoare.

- Având pretenția unui Tipic quasi-general, *Tipicul de Constantinopol* a făcut o distincție clară între serviciul monastic și cel parohial.⁶⁴

- O altă modificare este cea a suprimării citirilor din operele patristice și chiar Sfânta Scriptură, așa cum prevedeau vechile Tipicoane: după Litie, la Catisme, după Polieleu, după cântarea a III a Canonului, etc.

Se modifică anumite rânduieli privitoare la procesiunile liturgice: unele devin mai puțin fastuoase, altele, dimpotrivă. Acesta este de fapt o notă specifică cultului ortodox din totdeauna.

Pentru a înțelege mai clar evoluția generală a Tipicului în Biserica de Răsărit trebuie să facem o schemă cronologică a evoluției acestuia – evoluție care are loc paralel, iar uneori chiar se identifică cu dezvoltarea imnografiei liturgice. Periodizarea aparține marelui liturgist rus I. Mansvetov⁶⁵. Există deci trei mari perioade de dezvoltare:

Perioada I-a. Dezvoltarea ciclului zilnic

a) *La Ierusalim, până la anul 614, când are loc năvălirea perșilor*

Se constituie acum *Ceaslovul monahal (savait)* care conținea serviciul liturgic zilnic al monahului și în care locul principal revenea celor șapte Laude.

La început, în toată Palestina se respecta rânduiala slujbelor de la biserica Sfântului Mormânt (cu mici deosebiri), dar în sec. VI, patriarhul Ilie al Ierusalimului înființează pentru monahii din zonă – nu departe de biserica Învierii – Mănăstirea numită Σπουδη, de unde și numele monahilor de „spudiți”. Aceștia, din considerente ascetice și mistice au lungit considerabil serviciul Laudelor, în special al Privegherilor de noapte, iar nu mult după aceea, rânduiala a fost preluată și de restul obștilor monahale palestiniene. Totuși această nouă

dar numai 7 dintre ele au la bază textul revizuit. Prima ediție românească revizuită a fost cea de la Neamț 1847, după care au urmat alte 6 ediții sinodale.

⁶⁴ Biserica Ortodoxă Rusă care nu a adoptat acest Tipic de Constantinopol, conducându-se și în continuare după cel savait (dar într-o ediție revizuită și diortosită după anumite obiceiuri specifice Bisericii locale) și nu admite această diferență între mănăstiri și parohii, decât cu mari rezerve. Astfel, în parohiile rusești se suprimă doar Pavecernița și Miezonoptica, iar Vecernia, Catismele Utreniei, Canoanele și Ceasurile se pun în mod obligatoriu, dar bineînțeles, numai în zilele de duminici și sărbători. Serviciul zilnic rămâne specific și acolo doar Mănăstirilor.

⁶⁵ *Tipicul bisericesc. Evoluția și soarta lui în Bisericile greacă și rusă.* (l. rusă), Moscova 1885.

rânduială nu aparține spudiților căci ea exista deja la Mănăstirea Sfântului Sava († 532), dar ca un caz relativ izolat.⁶⁶

La Constantinopol, până la anul 726, când începe criza iconoclastă

Se constituie acum *Evhologiul catedral și parohial*. Această carte cuprindea rânduiala Liturghiilor, a Tainelor și a slujbei numită „asmatikon”. Liturghia și Tainele ce se săvârșesc acum în Răsărit s-au inspirat anume din această carte, iar slujba asmatikon a dispărut, cedând în fața Ceaslovului palestinian bazat pe sistemul celor șapte Laude.

În paralel cu Evhologiul (sau Evhologhion) se dezvoltă rubricile liturgice numite *Kanonarion* sau *Sinaxarion*, care conțineau rânduila slujbelor pentru anumite sărbători fixe sau mobile ale anului.

Perioada II-a. Dezvoltarea ciclului paschal (Octoih, Triod și Penticostar)

a) *La Ierusalim, între 614 și 1009 (atacul lui Hakim)*

Are loc formarea *Octoihului* în forma lui primară (doar cu slujba duminicilor). Acesta avea menirea de a completa cu texte imnografice conținutul Ceaslovului. Vechiul Octoih conținea Stihirile numite *Anastasima*, care după Tradiție aparțin Sfântului Ioan Damaschin (mns. Sinaiticus 1593, sec. VIII – IX); Stihirile numite *Anatolika*, de proveniență siriacă (mns. Sinaiticus 787 și 795, sec. XII – XIII). Acestea la început erau în număr de 80, apoi au rămas 64: 4 la Vecernie și 4 la Laude pentru fiecare glas. Octoihul mai conținea: *Stihira alfabetică (Stihoavna de astăzi)*, *Sedelne și Canoane* (câte 3 pentru fiecare glas), aparținând atât Sfântului Ioan Damaschin, cât și fratelui acestuia, Sfântul Cosma, episcopul Maiumei.

Antifoanele, Condacele, Luminândeale, stihirile Evangheliilor (11) și stihirile Fericirilor sunt de origine bizantină și au fost adăugate un pic mai târziu, odată cu canoanele zilelor de rând și cu stihirile acestora (sec. XII).

b) *La Constantinopol, sfârșitul sec. VIII până în anul 1204*

Monahii de la Mănăstirea Studion din Constantinopol preiau Ceaslovul și Octoihul palestinian pe care-l adaugă. Tot în această perioadă se compune imnografia *Triodului și Penticostarului*.

De asemenea apar zeci de Tipicuri monastice în Constantinopol și la Athon. Toate acestea sunt numite „tipicuri studite”, inclusiv cele siciliene.

c) *În Rusia, sec. X – XII*

⁶⁶ Cf. Prof. Karabinov I.A., apud, Kravețki A.G., *ПРОБЛЕМЫ ТИПИКОНА НА ПОМЕСТНОМ СОБОРЕ*, în *Analele Univ. Ortodoxe Ruse „Sfântul. Ioan Teologul”*, nr.1, Moscova 1995.

După creștinare, Biserica Rusă s-a organizat foarte repede, preluând în cult Tipicul catedral al Constantinopolului, inclusiv slujba Asmatikon. În sec. XI, Sfântul Teodosie de la Pecerska introduce acolo Tipicul Studit care s-a păstrat în acea Mănăstire multe secole de-a rândul. Abia în sec. XIV-XV Rusia va trece la Tipicul Savait.

Foarte probabil că în ținuturile românești s-a întâmplat exact același lucru.

Perioada III-a. Dezvoltarea Sinaxarului și a ciclului minologic

La Ierusalim și Constantinopol se face o sinteză a Slujbelor Praznicelor și se scriu slujbe la Sfinți pentru aproape toate zilele din an (se compun Mineile). În Palestina; după 1009, dar mai ales după plecarea latinilor cruciați are loc formarea *Tipicului Lavrei Sfântului Sava* – proces încheiat abia în sec. XIV.

După 1204 Constantinopolul, inclusiv mănăstirile studite, preiau tipicul savait, excluzând serviciul *Asmatikon* și trecând la serviciul *Privegherilor de toată noaptea*. Încă din 1190 Sfântul Sava Sârbul a introdus acest Tipic (într-o formă nefinisată pe atunci) în obștea pe care o conducea la Hilandar, în Athos.

Tot atoniții editează pentru prima dată acest Tipic la Veneția (1527), impunându-se astfel foarte repede în tot Balcaniul.

În sec. XV acest Tipic savait este introdus în mai multe mănăstiri rusești, iar din 1682 și până astăzi, el este declarat normativ în toată Biserica Rusă: atât la mănăstiri, cât și la parohii și la catedrale.

Biserica Greacă, deși a contribuit la formarea și răspândirea acestui tipic savait, în prezent, așa cum am spus mai sus, nu-l folosește. Doar Mănăstirile Sfântului Munte îl folosesc, dar fiecare într-o variantă adaptată.

La noi, Tipicul Lavrei Sfântului Sava se folosește tot numai în mănăstiri, iar la parohii se folosește în general Tipicul elaborat de comisia Sfântului Sinod al BOR, Ediția București – 1976 (și reeditările de după 1990).

Tipicul liturgic al Mănăstirii “Sfântul Sava”

De la bun început trebuie să facem o distincție clară între trei etape istorice ale dezvoltării tipicului savait (așa cum am arătat mai sus) și care au dat naștere la două acte (documente) relativ diferite, atribuite aceleiași Mănăstiri:

- *Testamentul Sfântului Sava cel Sfințit* († 532),
- *Tipicul ctitorilor Lavrei Sfântul Sava de lângă Ierusalim* (redactat în secolele XI – XII), din care a luat naștere sinteza tipiconală numită *Rânduiala Bisericii din Ierusalim a Sfintei Lavre a Cuviosului și de Dumnezeu Purtătorului Părintelui nostru Sava*, – pe care noi am numit-o simplu: *Tipicul liturgic al Mănăstirii “Sfântul Sava”* (și care de fapt este obiectul preocupării noastre). Acest document este rodul unei evoluții complexe și de lungă durată

(sec. IX – XIV) și de aceea nu se pot stabili decât puține repere cronologice ce vizează anumite etape de formare al acestui Tipic.

Testamentul Sfântului Sava cel Sfințit: Sfântul Sava, numit “cel Sfințit”, așa cum ne relatează Chiril Skitopulos, biograful său, s-a născut în Capadocia într-o familie bogată și tot acolo a început viața monahală, învățând Psaltirea și rânduiala vieții chinovitice. La 18 ani, vizitând Palestina, a rămas ca ucenic al Cuviosului Eftimie care, după obicei locului, l-a încredințat unui bătrân și anume Cuviosului Teoctist. După moartea acestui Cuvios Părinte, a ucenicit și pe lângă Cuviosul Gherasim, apoi a ales viața de singurătate, deși avea doar 30 de ani. Se nevoia cu postul și cu citirea de Psalmi. Odată, postind 40 de zile fără să mănânce nimic, a avut o vedenie în care i s-a arătat un loc unde Cuviosul Sava trebuia să înființeze o nouă chinovie. Aceasta era o simplă peșteră, dar care în numai 5 ani a devenit o mare mănăstire cu peste 70 de viețuitori și care purta numele întemeietorului ei – Sf. Sava. *Testamentul* lăsat de Sf. Sava unui apropiat al său pe nume Meliton⁶⁷ poartă și numele de *Modelul, regula și legea (Τύπος και παράδοσις και νόμος) lavrei Sf. Sava.*⁶⁸ Această regulă dată de Sf. Sava reglementa în special săvârșirea întocmai și neapărat la orele respective a *Rugăciunii Ceasurilor* și tot această regulă rânduiește priveghere pentru fiecare duminică și praznic. Privegherea trebuia să înceapă seara și să se termine a doua zi dimineața. Acest tip de privegheri a fost în scurt timp abandonat, impunându-se încă de timpuriu o pauză între serviciul Utreniei și cel al Liturghiei. Printre principalele reguli monahale enumerăm: neprimirea copiilor și a imberbilor în mănăstire, interzicerea accesului femeilor în mănăstire (decât până la poartă) și interzicerea discuțiilor și corespondenței cu orice persoană feminină, fie și rudă. Regula postului era ținută după regula vechilor călugări palestinieni și era mult mai strictă decât la mănăstirile grecești.

Tipicul ctitorilor Lavrei Sf. Sava de lângă Ierusalim, deși distinct de ceea ce noi am numit *Tipicul Liturgic al Mănăstirii “Sf. Sava”*, chiar el a stat la baza acestuia din urmă, numai că la el s-a adăugat și tradiția liturgică studită a cântării canoanelor și stihirilor și multe alte elemente bizantine, încadrate în regula palestiniană a agripniilor (privegherilor de toată noaptea; rânduială necunoscută de tradiția studită). Nu se poate spune că tipicul palestinian s-a format independent de cel studit și pentru faptul că Palestina a creat doar o parte din tradiția imnografică a Bisericii, pe când Tipicul se folosește și de imnografia bizantină. Mai degrabă prin *Tipicul Mănăstirii “Sf. Sava”* trebuie să înțelegem o regulă liturgică complexă care se bazează pe tradiția liturgică a mănăstirilor ierusalimitene, dar care nu s-a limitat la aceasta, ci a făcut uz de numeroase

⁶⁷ Se găsește în același mns. *Sinaiticus*, nr. 1096, sec.XII și nr.531, sec.XV, alături de *Tipicul ctitorilor*.

⁶⁸ Acesta este probabil titlul dat de Meliton.

alte practici liturgice și în special de cea studită și de cea a Marii Bisericii din Constantinopol (Sfânta Sofia).

În privința regulilor monahale ce se conțin în Tipicul savait, acestea sunt o sinteză a regulilor monastice palestiniene de până în sec. XII, dar în ce privește regula liturgică a Tipicului, aproape că nu se poate spune cărei tradiții aparține, chiar dacă în anumite privințe, tradiția palestiniană predomină. Sfântul Simeon al Thesalonicului (sec.XIV) vorbind despre acest Tipic, nu amintește nimic despre contribuția Sf. Teodor Studitul, Iosif Studitul, Luca de Messina, Athanasie Athonitul și a altora, deși astăzi se știe sigur că și ei au contribuit la formarea a ceea ce numim noi astăzi "Tipicul Sf. Sava". Deși incomplete, relatările lui rămân totuși importante și chiar impresionante. El spune următoarele: "*La mănăstiri și la unele biserici se face rânduiala Tipicului Ierusalimului de la Mănăstirea Sf. Sava... Această rânduială este bună și a fost alcătuită de părintele nostru Sava, luând-o de la Sfinții Eftimie și Teoctist, iar aceștia de la Hariton Mărturisorul. Acest Tipic al Sf. Sava este de fapt alcătuit de cel între Sfinți Părintele nostru Sofronie, patriarhul Ierusalimului și după dânsul înnoit de cuvântătorul de Dumnezeu, părintele nostru Ioan Damaschin. Deci toate Sfintele Mănăstiri și Biserici trebuie să urmeze acest tipic, afară de cele mirenești unde Psaltirea se pune numai în Sfintele și marile Păresimi.*"⁶⁹

Această relatare a Sf. Simeon al Thesalonicului nu numai că este incompletă sau parțială, ci mai arată și faptul că tradițiile palestiniană și constantinopolitană încă nu fuzionase deplin, căci în același *Tratat...*, Sf. Simeon amintește de unele practici liturgice din Bizanț care se contraziceau cu tipicul savait, cum ar fi de exemplu: slujirea Liturghiei Darurilor mai înainte Sfințite în miercurea și vinerea din Săptămâna Brânzei sau chiar în Vinerea Patimilor. Se pare că pe atunci Sf. Simeon, în sec. XIV, nici nu cunoștea prea multe amănunte din practica liturgică palestiniană. El era la curent doar cu unele rânduieli, pentru că în definitiv, o parte din ele nici nu erau încă formate sau cel puțin generalizate. Modificări în tipicul savait apar până și în sec. XVI (a se vedea diferența între edițiile Veneția din 1545 și 1577)⁷⁰; iar traducerea și editarea Tipicului în slavonește (1610) apoi în românește aduce și ea o serie de modificări, așa cum arată Mitropolitul Veniamin Costachi în *Prefața* Tipicului de la Iași din anul 1816. Aceste modificări însă, aduc adăugiri și completări ce privesc detaliile și dorința de a nu lăsa loc la confuzii atunci când este vorba de sărbătorirea unor Sfinți locali sau, mai ales, când unele sărbători cu dată fixă se suprapun cu

⁶⁹ *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței...*, cap.303, Buc. 1865, p.198-199.

⁷⁰ În total au existat nouă ediții Venețiene ale Tipikonului, fiecare diferită de cealaltă. Cele mai multe însă variante ale Tipikonului savait aparțin perioadei de sinteză a cultului palestinian și constantinopolitan (sec. XII-XV) – aproximativ 120 de manuscrise.

duminica sau cu alte Praznice cu dată variabilă. Acestea însă, nu atentează la fondul și valoarea Tipicului în sine.⁷¹

a) Cu siguranță cea mai importantă adăugire sau, mai bine zis, completare a Tipicului o constituie *Capitolele lui Marcu, episcop de Idruntos (Otrando)*⁷². Aceste capitole au subtitlul de: “Indicații liturgice pentru cazurile coincidenței sărbătorilor cu dată neschimbătoare cu duminicile sau cu sărbătorile cu dată schimbătoare”. La început aceste indicații erau foarte sumare, uneori chiar simple observații pe câmp, dar mai târziu ele s-au dezvoltat, apoi au fost introduse în textul propriu-zis. Dezvoltarea lor în primă etapă a durat până în sec. XIII – XIV, dar ea mai cunoaște o etapă – cea a traducerii și adaptării acestor capitole la unele sărbători locale. Astfel de completări sunt aduse și de *Tipicul de la Iași (1816)*, dar o dezvoltare și mai serioasă a lor a fost făcută de părintele profesor Ene Braniște care nu numai că a dezvoltat și extins aceste indicații și la sărbătorile sfinților mai noi canonizați în Biserica Ortodoxă Română, ci le-a pus și în acord cu noua situație calendaristică: Paschalie veche / Calendar nou, îndreptat.⁷³

Trebuie să mai știm că în vechime cărțile de cult aveau foarte puține indicații tipiconale, atât pentru zilele obișnuite (care nici nu necesitau niște observații sau indicații de Tipic), cât și pentru zile care necesitau anumite indicații. Printre imnele liturgice în care se menționa glasul, iar uneori și podobia – zic uneori, pentru că se întâmpla ca podobia să fie menționată doar în Tipic – nu mai întâlneai și altceva, pentru că în rest, totul se găsea doar în Typikon. Cu timpul, din dorința de a ușura slujirea la strană, editorii au introdus tot mai multe indicații în însuși textul slujbelor liturgice.

b) O altă interpelare, și mai târzie în textul Typikonului o constituie *Rânduiala pentru Hramuri*, care datează de prin se. XVI.⁷⁴ Din păcate și acestea necesită o adaptare serioasă.

⁷¹ Al. Schmemann., *op. cit.*, p.287-288.

⁷² Mai întâi egumen al Mănăstirii Sf. Sava de lângă Ierusalim, apoi episcop (sec. IX-X). Marcu nu este decât inițiatorul și promotorul unor astfel de explicații.

⁷³ Aceste indicații Ale Pr. Prof. Ene Braniște se găsesc la sfârșitul Mineilor, a Octoihului, a Triodului și a Penticostarului.

⁷⁴ *Scabalanovici, vol.I, pp.490-493.*

CAPITOLUL I

RÂNDUIALA VECERNIEI MICI

Sâmbăta, înainte de apusul soarelui, merge paracliserul la cel mai mare și face metanie, luând binecuvântare, apoi iese și lovește în toaca cea mică⁷⁵. Și frații adunându-se în pridvor⁷⁶ preotul face începutul : *Binecuvântat este Dumnezeu nostru...*, iar citețul cel de rând zice: *Amin*. Apoi : *Slavă Ție Dumnezeu nostru Slavă Ție, Împărate Ceresc..., Sfinte Dumnezeule...și, după Tatăl nostru...*, Ecfonisul: *Că a ta este împărăția...* Iar citețul citește **Ceasul al nouălea** după obicei. După Otpustul Ceasului,⁷⁷ se intră în biserică, stând fiecare la locul lui. Preotul începe zicând : *Binecuvântat este Dumnezeu nostru...* iar citețul zice: *Veniți să ne închinăm ...*(de trei ori) și Psalmul Vecerniei, 103, pe care îl citește rar și cu glas duios. După Psalm, *Slavă...*, *Și acum...* ...apoi *Aliluia* (de trei ori). În continuare, preotul nu rostește Ectenia, ci îndată citețul spune: *Doamne miluiește* (de trei ori), *Slavă...*, *Și acum...* și îndată începe *Doamne, strigat-am ...*, cu Stihurile pe patru⁷⁸. Și cântăm Stihurile Învierii ale glasului, trei, repetând-o pe prima de două ori, *Slavă...Și acum...* a Născătoarei; apoi: *Lumină lină*, Prochimenul : *Domnul S-a împărășit...*, cu Stihul: *Îmbrăcatu-S-a Domnul întru putere și S-a încins...* și iarăși se cântă Prochimenul:

⁷⁵ Toaca simbolizează, după Sfântul Teodor Studitul, "chemarea îngerului lui Dumnezeu", iar după Sofronie al Ierusalimului (PG 98, 385B) și Gherman al Constantinopolului ea reprezintă trâmbița eshatologică sau alarma care cheamă la război împotriva dușmanilor nevăzuți. O tradiție athonită spune însă că toaca reprezintă lemnul lovit de Noe pentru a aduna în corabie (simbol al Bisericii) toate vietățile lumii înainte de potop. (Cf. *TE, n. 12, p.462*).

⁷⁶ În unele mănăstiri și catedrale se obișnuiește ca Ceasul IX, Pavecernița și Miezonopectica să se citească în pridvor. În acest caz, preotul va da binecuvântarea de început fără epitrahil. Rânduiala este prevăzută în unele Tipicuri vechi, inclusiv în cele de la Iași (1816). Tipicul de Constantinopol și alte rânduieli mai noi prevăd săvârșirea acestor Laude mici în biserică, preotul începând de data acesta din fața Sfintelor Uși, cu epitrahil.

⁷⁷ Dacă Ceasul IX se face în biserică, nu se mai face Otpust, ci se dă imediat binecuvântarea pentru Vecernia mică: *Binecuvântat este Dumnezeu nostru...*

⁷⁸ Se trece direct la stihul *Din straja dimineții...*, fără celelalte stihuri care îl preced pe cel numit, adică stihurile de la *Pune doamne pază gurii mele...* și până la *Pentru numele Tău...*, se suprimă.

*Domnul S-a împărățit.*⁷⁹ Apoi se pune rugăciunea: *Învrednicește-ne Doamne...* și îndată cântăm Stihovna: o Stihiră a Învierii și apoi alte trei Stihiri ale Născătoarei de Dumnezeu, cu Stihurile lor, *Slavă...*, *Și acum...* a Născătoarei. Se rostește *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și celelalte Rugăciuni începătoare iar după *Tatăl nostru...*, spunem Troparul Învierii: *Slavă... Și acum...* a Născătoarei, după aceasta preotul spune Ectenia întreită specială⁸⁰ cu Ecfonisul: *Că milostiv și iubitor de oameni ...* Apoi *Slavă Ție Hristoase Dumnezeul nostru, Slavă Ție...* și face Otpustul mic.

Urmează cina⁸¹ la care se zice mai întâi rugăciunea *Mânca-vor săracii...*, *Slavă... Și acum... Domne miluiește* (de trei ori), *Părinte binecuvintează*. Iar preotul binecuvântează masa și noi mâncăm puțin ca să nu ne îngreuiem pentru priveghere. Iar după mâncare zicem *Slavă...*, *Și acum...* și Rugăciunea: *Făcu-tu-s-a pântecele lor masă sfântă...* După

⁷⁹ Spre deosebire de Vecernia mare unde acest Prochimen are trei stihuri, la Vecernia mică se pune doar primul dintre ele, deși unii le pun și aici pe toate. Tipicul (și Ceaslovul) prevede ca acest Prochimen să fie cântat totdeauna pe gl.VI, nu pe glasul de rând, așa cum apare în Anastasimatare. Traducerea corectă a textului este cea la forma reflexivă: *S-a împărățit...* Textul se referă la faptul că Dumnezeu singur are și Își dă puterea de a Împărăți, adică "Se împărățește"; Se face pe Sine Însuși Împărat; are Împărăția de la Sine Însuși, nu de la altcineva.

⁸⁰ Cea de la Utrenie de după Psalmii 19 și 20.

⁸¹ După aceasta nu se mai mănâncă până a doua zi, ci se gustă "spre întărire și pentru osteneala Privegherii" pâine binecuvântată la Litie.

În cazul când nu se săvârșește Vecernia mică, dar se face totuși Priveghere (cu Litie), și dacă aceasta nu durează până târziu, cina se ia pe alocuri după Priveghere. Astfel se încalcă vechile rânduieli tipiconale, dar în primul rând se pierde chiar sensul instituirii Slujbei de binecuvântare a pâinilor – acela de a da monahilor, spre sfârșitul Privegherii, o bucată de pâine înmuiată în vin, pentru a putea rezista până a doua zi după Liturghie. Dacă însă se mănâncă după aceasta, ce rost mai are să dai o bucată de pâine, și aceea într-o cantitate simbolică? Teoretic, Litia ca slujbă de cerere a ajutorului lui Dumnezeu, se poate face și fără a se binecuvânta pâine și vin (...), cu toate acestea accentul cade pe *binecuvântarea* (nu *sfântirea* prinoaselor, cum zic unii) și împărțirea lor. Este adevărat că nici binecuvântarea aceasta nu este lipsită de importanță, totuși ea (această binecuvântare) are aceeași valoare și este chiar asemănătoare cu cea de la începutul mesei sau cu cea a colivei și nimic mai mult. Binecuvântarea pâinii de la Litie se face în amintirea minunii înmulțirii pâinilor de către Mântuitorul Hristos. Acolo lumea "s-a săturat" și au mai rămas douăsprezece coșuri de fărâmituri. Nu înseamnă că noi trebuie să mâncăm în biserică până ne săturăm, ci atât cât să nu mai fie nevoie de altceva, mai ales că și ora la care se termină Privegherea este destul de târzie.

Deci, prin faptul că luăm o foarte mică bucată de această pâine binecuvântată apoi mai mâncăm ceva, pervertim sensul instituirii acestor slujbe și ajungem fie la un bigotism și formalism liturgic, fie chiar la o ignoranță și dispreț față de sensurile mistice și simbolice ale cultului. Nu este totuși un păcat; atât doar că se pervertesc sensurile rugăciunilor și al slujbelor, lucru care, așa cum am mai spus, dă naștere la alte confuzii și greșeli. (*A se vedea și altă notă referitor la Litie, din cap. 2*).

aceasta se cânta : *Ceea ce ești mai cinstită...*, apoi se spune rugăciunea: *Veselitu-ne-ai pe noi Doamne..., Slavă... Și acum..., Doamne miluiește* (de trei ori) *Părinte binecuvântează*, iar preotul spune: *Cu noi este Dumnezeu....*⁸²

După aceea mergem toți la chilii liniștindu-ne fiecare și așteptând vremea de toacă pentru Privegherea mare.⁸³

RÂNDUIALA PRIVEGHERII DE SĂMBĂTĂ SEARA⁸⁴

La puțin timp după apusul soarelui, parohialul merge și face vestație la cel mai mare apoi botez episcopului cel mare și toacă cea mare, fără să se grăbească și stăruind în gând: *Făcutori cel dăru de pământ...*⁸⁵ sau Psalmul 50, cu (ec. 17 ori). După aceea, toacă și aprinde candelile și propăruște cădelnița și așa, țerși ierac și baie mare. Căpetele, apoi întorcându-se în biserică aprinde o lăcănare în altar și pune tresticul în pragul Ușii (de dreapta). Apoi face metanie pe calul care este de rând, iar preotul merge pe jos în metanie la cel mai mare, înaintea Sfințelor Uși și apoi la stăruirea stăruirea care o închinăcior, iar frații erau toți în trană.

Și intrând la Sfântul Altar pune epitrahilul pe grumaz, scriind crucea care este desăvârșită la vechiul Sfintele Uși și luând cădelnița și dând incuștea Sfântei Mese pe ne lăpida și zice rugăciunea Sfinților, în tână. Și apoi cădelniță Sfânta Mesa în chipul crucii de jar împrejur și tot Altarul, iar parohialul⁸⁶ luând stăruirea par în mijlocul biserică și în dreptul Sfintelor

⁸² Nu este vorba de "Trăirea" (vezi "Trăirea" în "Trăirea" și de "Trăirea" în "Trăirea" care în general nu este menționată în "Trăirea" până la 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

⁸² În unele Mănăstiri Athonite, imediat după cină (sau după Vecernia mică) se face și Pavcernița mică, dar aici nu este menționată, probabil pentru faptul că trebuie făcută la chilie, nu de obște. Dacă totuși ea se face de obște, întrucât urmează slujba de Priveghere, Tipicul Mănăstirii Dionisiu prevede să se lase rugăciunea *Și ne dă nouă Stăpâne celor ce mergem spre somn...*, pentru că nu corespunde momentului.

⁸³ Mulți Sfinți Părinți recomandă pentru acest moment evitarea discuțiilor între frați. Unele Tipikoane sunt foarte dure în acest sens. Se rânduieste, de exemplu, ca monahii să nu discute între ei niciodată între ceasul VI și IX, adică între masa de prânz și Vecernie, dar mai ales după Pavcerniță. Monahii trebuie să lucreze doar în prima parte a zilei și nu mai mult de șase ore. În restul timpului, ei trebuie să citească din Sfânta Scriptură și din Sfinții Părinți, dar mai ales să se roage. (Cf. *TE*, p.204).

CAPITOLUL 2

RÂNDUIALA PRIVEGHERII DE SÂMBĂTĂ SEARA ⁸⁴

La puțin timp după apusul soarelui, paraclisierul merge și face metanie la cel mai mare, apoi bate clopotul cel mare și toaca cea mare, fără să se grăbească și spunând în gând: *Fericiți cei fără de prihană...*⁸⁵ sau Psalmul 50, rar (de 12 ori). După aceea, intră și aprinde candelile și pregătește cădelnița. Și așa, iarăși iese și bate toate clopotele, apoi întorcându-se în biserică aprinde o lumânare în sfeșnic și pune sfeșnicul în preajma Ușilor Împărătești. Apoi face metanie preotului care este de rând, iar preotul merge și face metanie la cel mai mare, înaintea Sfintelor Uși și apoi la amândouă stranele, câte o închinăciune, iar frații stau toți în strane.

Și intrând în Sfântul Altar pune epitrahilul pe grumaz, sărutând crucea care este deasupra lui, deschide Sfintele Uși și luând cădelnița și stând înaintea Sfintei Mese pune tămâie și zice rugăciunea tămâiei, în taină. Și așa cădește Sfânta Masă în chipul crucii de jur împrejur și tot Altarul. Iar paracliserul⁸⁶ luând sfeșnicul pus în mijlocul bisericii în dreptul Sfintelor

⁸⁴ Nu este vorba de "Priveghere de toată noaptea", ci de privegherea obișnuită care în general ține între orele 18.00-19.00 și până la 23.30, cel mai târziu, pentru ca să se împarte pâinea binecuvântată până la miezul nopții. Privegheri de toată noaptea se fac actualmente doar pe alocuri și acolo doar de 2-3 ori pe an. Aceasta constă din Vecernia unită cu Utrenia, Ceasurile și Sfânta Liturghie – în total 10-11 sau chiar 14-16 ore de slujbă fără nici o întrerupere, începând de seara și terminându-se a doua zi spre amiază. Majoritatea cântărilor se cântă foarte pe larg și cu canonarh. Cele mai lungi sunt Anixandarele (aprox. 2 ore), Troparul de la Litie *Născătoare de Dumnezeu Fecioară...*, cu „Cratima” (aprox. 1 oră), Polieleul constând din Psalmii 134 și 135 cântați integral și foarte pe larg (aprox. 2 ore) etc. la acestea se mai adaugă și patru sau chiar șase citiri din Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți: prima după Litie, în timp ce se împarte pâinea binecuvântată, a doua – după Catisma întâi, a treia – după Polieleu, a patra – după Cântarea a treia de la Canoane (care se cântă sau se citesc integral) și obișnuitul Sinaxar – după Cântarea a șasea a Canonului. Anumite mențiuni referitor la aceste privegheri athonite vom face în cadrul notelor, la momentul potrivit. Atenționăm însă de la început că rânduielile respective diferă foarte mult de la o Mănăstire la alta.

⁸⁵ Psalmul 118.

⁸⁶ Dacă este monah – cu mantia și cu capul descoperit.

uși, zice cu glas mare: *Sculați-vă!*⁸⁷ ținând în mâini sfeșnicul cu făclia aprinsă. Și toți se ridică, și ieșind preotul printre Sfintele Uși, face cruce cu cădelnița înaintea Sfintelor Uși apoi cădește în părți și la toate Sfintele Icoane după rânduială. După aceasta îi cădește pe cei mai mari și amândouă stranele, paracliserul mergând cu sfeșnicul înaintea lui. Iar când preotul face cruce cu cădelnița se închină puțin și se închină și paracliserul, apoi ies în pridvor, cădind după rânduială pe frați. Întorcându-se iarăși în biserică și stând în mijlocul ei, însemnează cu cădelnița în chipul crucii, cădind către răsărit și rostind cu glas mare: *Doamne binecuvintează*. Și îndată cădește Icoana Mântuitorului Hristos și a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu și pe cel mai mare la locul lui și intrând preotul în Sfântul Altar și stând înaintea Sfintei Mese însemnează cu cădelnița de trei ori. După aceasta zice cu glas mare: *Slavă Sfintei și celei de o ființă și de viață făcătoare și nedespărțitei Treimi, totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor*. Strana: *Amin*.⁸⁸

⁸⁷ Până la Ectenia mică care se zice înainte de *Doamne strigat-am...*, Tipicul nu implică diaconul în vreun gest sau cerere rostită. În prezent însă, mai ales când privegherea este făcută de Arhiepiscop, acest îndemn: *Sculați-vă!* – îl rostește diaconul.

⁸⁸ Această binecuvântare (*Slavă Sfintei...*), este de fapt binecuvântarea de la începutul Utreniei, dar se rostește aici ca început al Vecerniei Mari și a Utreniei deodată, pentru că Utrenia nu va mai avea altă binecuvântare. Atunci când însă, Slujba Privegherii începe cu binecuvântarea mică a Vecerniei: *Binecuvântat este Dumnezeu nostru...*, reiese că Utrenia va fi făcută fără binecuvântarea specifică ei și va fi secătuită de multe simbolisme legate de această Laudă și cel mai important: descoperirea lui Dumnezeu ca Treime. Folosind acum această binecuvântare de la Utrenie, nu înseamnă că "lipsim" Vecernia de binecuvântarea caracteristică ei, pentru că Vecernia Mare nu este decât o continuare sau o repetare într-o formă mai solemnă a Vecerniei Mici care a avut deja o binecuvântare mică.

De fapt aceste confuzii apar acolo unde se face Priveghere imediat după Ceasul IX, fără Vecernie Mică. Este adevărat că, mai ales la Mănăstirile de oraș sau Catedrale nu prea sunt condiții de a face și Vecernie Mică, unii considerându-o chiar inutilă. În cazul acesta, pentru a păstra "duhul nu litera" Tipicului, recomandăm următoarea rânduială: după Ceasul IX se dă binecuvântarea specifică Vecerniei și se continuă Vecernia Mare după Obicei. După stihul *Bogații au sărăcit...* (de trei ori), protosul zice: *Binecuvântarea Domnului peste voi...*, strana cântă *Amin* și imnul deja tradițional: *Stăpână, Stăpână, primește rugăciunea...* sau un alt imn (tradițional, dar și scurt), pentru ca preotul (preoții) să reușească să intre în Altar. Desigur se poate citi și un Cuvânt, așa cum vom vedea că recomandă mai departe Tipicul. Protosul ia imediat cădelnița și zice din fața Sfintei Mese cădind cruciș: *Slavă Sfintei și celei de o ființă...*, urmând în continuare obișnuința Psalmi ai Utreniei. În vechime aici se făcea o pauză și mai mare rezervată citirilor din Sfânta Scriptură, lucru care îl recomandăm și acum. Deci nu poate fi vorba de o nesincronizare a gesturilor sau formulelor liturgice.

Deși această rânduială nu este întâlnită undeva, ea se impune în aceste noi condiții liturgice, fără a se încălca propriu zis vreo rânduială. Avantajul mare însă în păstrarea celor două binecuvântări pentru cele două Laude este că "se conservă" înțelesul mistagogic al

Și începe cel mai mare sau eclesiarhul zicând: *Amin. Veniți să ne închinăm Împăratului nostru Dumnezeu*, încet și cu glas lin. Apoi a doua oară puțin mai tare: *Veniți să ne închinăm și să cădem la Hristos, Împăratul nostru Dumnezeu*, iar a treia oară, cu glas și mai înalt, zicând: *Veniți să ne închinăm și să cădem la Însuși Hristos, Împăratul și Dumnezeul nostru*. Apoi deosebit zice: *Veniți să ne închinăm și să cădem înaintea Lui*⁸⁹. Și îndată începe Psalmul 103 cu Anixandarele obișnuite⁹⁰. Iar preotul iese în fața Ușilor Împărătești, cu epitrahilul⁹¹ și stând cu capul descoperit citește Rugăciunile Luminilor⁹². Iar după sfârșitul Psalmului zice Ectenia mare: *Cu pace Domnului să ne rugăm...*, cu Ecfonisul: *Că Ție se cuvine...*, *Amin* și cântăm din Psaltire Catisma întâi: *Fericit bărbatul...*⁹³ în trei stări, după sfârșitul fiecăreia zicându-se Ectenia mică cu Ecfonisul din Liturghier. Iar în timpul stării a treia, diaconul iese din strană și punând metanie la cel mai mare intră în Sfântul Altar și luând Stiharul și Orarul, ia binecuvântare de la preot și sărutând dreapta lui, se îmbracă și zice cea de a treia Ectenie mică. Iar după Ecfonis, canonarhul face metanie și anunță glasul Octoihului sau al

Laudelor, fără a atenta (prea mult) la forma exterioară a cultului. Acolo unde se face Priveghere fără a se face și Vecernia Mică, această rânduială este aproape singura soluție.

⁸⁹ Întreaga rânduială descrisă până acum o avem descrisă exact așa în *Dyataxis-ul* patriarhului Filotei al Constantinopolului (sec. XIV), deci este destul de veche și trebuie respectată.

⁹⁰ În Biserica Rusă a dispărut practica de a cânta Anixandarele încă din sec. XVI. În prezent ei cântă anumite versete selectate (6 sau 8) din Ps. 103 în timpul cărora preotul, îmbrăcat cu epitrahil și felon, precedat de un diacon cu lumânare, face căderea mare a bisericii. Deci ei nu păstrează nimic din forma bizantină de început a Privegherii. Nici psalmul nu este cântat (sau citit) integral, pentru că s-a citit o dată la Vecernia Mică, dar nici Rugăciunile Luminilor nu se mai citesc, întrucât și acestea s-au citit, mai ales că preotul este ocupat cu căderea bisericii.

⁹¹ Ieromonahii – și cu mantia. Can 27 al Sf. Nichifor Mărturisitorul prevede ca “monahul prezbiter” să săvârșească și Sf. Liturghie cu mantie. În prezent, în BOR se obișnuiește ca doar Laudele să fie făcute cu mantie de către preotul slujitor, iar ceilalți să poarte doar rasa și camilafca. În unele mănăstiri athonite, dar mai ales în mănăstirile rusești și sârbești, toți monahii sunt obligați să vină la toate slujbele cu mantie. La noi se obișnuiește ca monahii să aibă mantia doar atunci când citesc Psaltirea sau Apostolul.

⁹² Unele rânduiele athonite, atunci când se referă la Privegherile mari (cu cântări interpretate pe larg), menționează ca moment pentru începutul citirii acestor Rugăciuni stihul: *Toate cu înțelepciune le-ai făcut...*

⁹³ De obicei, la starea întâi se cântă numai 6 stihuri alese, cele intermediare citindu-se sau chiar lăsându-se. Celelalte două stări se cântă antifonic sau se citesc obișnuit, cu Ectenie mică între ele. Vechiul Typikon prevedea ca *Fericitul bărbatul...* să se cânte (numai) pe glasul VIII. Astăzi nu se mai ține cont de această prevedere, cântându-se pe mai multe glasuri: I, 3, 5 și 8.

Mineiului⁹⁴, iar noi începem: *Doamne strigat-am...*, pe glasul de rând al Octoihului. Și când încep a cânta *Să se îndrepteze...*, atunci preotul sau diaconul face căderea mare după cum este obiceiul, și întorcându-se, pune cădelnița la locul ei și făcând închinăciune la cel mai mare, vine și el în strană. Iar noi punem zece Stihiri, începând cu *Scoate din temniță sufletul meu...* și cântăm Stihirile Învierii 3 și Răsăritului 4, apoi trei ale Sfântului din Minei; *Slavă...* a Sfântului dacă are, iar dacă nu are, *Slavă... Și acum...* Dogmatica glasului de rând. La stihul: *Că s-a întărit mila Lui peste noi...*, preotul face metanie celui mai mare și intrând în Sfântul Altar se îmbracă în felon⁹⁵, iar când la strană se cânta *Slavă...*, deschide Sfintele Uși făcând Procesiunea cu cădelnița (Vohodul).⁹⁶ Înainte merg doi paraclisieri (sau unul singur) cu sfeșnice aprinse, apoi diaconul ținând cădelnița, iar după dânsul preotul îmbrăcat în felon. Preotul se oprește în mijlocul bisericii în dreptul Sfintelor Uși, iar diaconul stă de-a dreapta preotului puțin mai deoparte și plecându-se, ține orarul cu trei degete ale mâinii drepte, și zice încet: *Domnului să ne rugăm*. Iar preotul în taină zice rugăciunea: *Seara și dimineața și la amiazăzi...*, iar după rugăciune, diaconul ridicându-și capul și arătând către răsărit, zice către preot: *Binecuvintează, Părinte, Sfânta intrare*, iar preotul binecuvântând, către răsărit zice: *Binecuvântată este intrarea Sfinților tăi Doamne...*, iar diaconul merge și cădește Sfintele Icoane, stranele apoi revine la locul unde stătea mai înainte, așteptând sfârșitul Stihirii. Și sfârșindu-se Stihira merge diaconul pe solee și cădind cruciș zice: *Înțelepciune drepti!* iar noi cântăm imnul *Lumină lină...* Diaconul intră în Sfântul Altar și cădește Sfânta Masă, și spre preot atunci

⁹⁴ Acest ritual a ieșit la noi din uz datorită neînsemnătății lui. În trecut canonarhul era singurul care știa, iar uneori prestabila singur, glasul după care trebuia să se cânte. Astăzi este mult mai simplu încât, însăși funcția de canonarh nu mai este actuală. Și în trecut, canonari existau numai la bisericile și mănăstirile foarte mari. Rolul canonarhului a rămas însă același la unele Mănăstiri athonite încât, o slujbă de Priveghere fără canonarh, în Athos cu greu poate fi concepută.

⁹⁵ După Tipicul Mănăstirii Filotheu din Sfântul Munte, intrarea clericilor în Altar se face abia când începe la strană *Slava...*. Până atunci toți cântă la starnă sau stau simplu în biserică.

⁹⁶ La sugestia și recomandările mai multor specialiști, am folosit acest nou termen fără a dori însă o omitere totală a vechiului "Vohod". Acest termen slavonesc (vohod) este de fapt în original "vhod" și înseamnă intrare. Românescul "vohod" se pare însă că vine de la slavonescul "vâhod" care înseamnă ieșire. Practic nu este vreo greșală întrucât același gest liturgic este și intrare și ieșire, depinde de unde privim: din Altar sau din naos. Teoretic însă, gestul se vrea a fi doar intrare, după cum arată și rugăciunea spusă în taină de preot în acel moment. Cuvântul "procesiune" pe care l-am folosit aici redă atât gestul de ieșire cât și cel de intrare. Mai mult decât atât, acest latinesc "processio" care înseamnă înaintare, are și o încărcătură mistagogică, arătând înaintarea noastră spre cer prin rugăciunea Bisericii.

când intră în Altar.⁹⁷ Iar după ce se termină de cântat imnul *Lumină lină...*, diaconul zice: *Să luăm aminte!* iar preotul: *Pace tuturor!* și iarăși diaconul: *Înțelepciune. Să luăm aminte!* iar canonarhul făcând metanie la cel mai mare spune Prochimenul și Stihurile lui. Iar clericii cântă Prochimenul: *Domnul S-a împărățit întru podoabă s-a îmbrăcat*, cu stihurile din Ceaslov. Iar canonarhul stă în mijlocul bisericii așteptând sfârșitul Prochimenului și făcând închinăciune, se duce la locul său. După aceasta iese diaconul și stând în mijlocul bisericii zice Ectenia: *Să zicem toți din tot sufletul...* cu Ecfonisul: *Că milostiv și iubitor de oameni...* iar după Ecfonis, cel mai mare sau cel rânduit zice: *Învrednicește-ne Doamne...*, iar diaconul și întreg poporul face trei închinăciuni⁹⁸ după care urmează Ectenia: *Să plinim rugăciunile noastre...* cu Ecfonisul, apoi *Pace tuturor!* Iar diaconul spune: *Capetele noastre Domnului să le plecăm*⁹⁹. Preotul zice rugăciunea în taină și Ecfonisul: *Fie stăpânirea împărăției tale...*, iar Strana începe Stihurile Litiei. După aceasta, preotul iese pe ușa de miazănoapte¹⁰⁰, având înaintea doi paraclisieri cu două sfeșnice și diaconul cu cădelnița, iar cântăreții merg în urma lor cântând Stihurile Hramului (sau ale Sfântului, dacă are), ieșind

⁹⁷ În Tipikonul de la Iași, 1816, este descris un ritual neîntâlnit în ritul bizantin, ci numai în cel slav – și anume – sărutarea Icoanelor la intrarea în altar. Deci, în ritul slav, Procesionile nu se fac prin mijlocul bisericii, ci numai pe solee, iar atunci când preotul intră în altar, atât la Procesiunea de la Vecernie, cât și cea mică de la Liturghie, sărută Icoana Mântuitorului de pe catapeteasmă (sau o iconiță mică atașată), se întoarce spre apus, binecuvântând intrarea în Altar a paraclisierului (care este în mijlocul bisericii sau chiar în apropierea soleei), sărută apoi și icoana Maicii Domnului și abia după aceea intră și el în Altar, mergând spre Scaunul de Sus.

⁹⁸ În Postul Mare, peste săptămână (nu și duminica), în locul acestor închinăciuni se fac trei metanii. Rânduiala nu este descrisă în toate edițiile Tipicului.

⁹⁹ În majoritatea cărților de cult, nu numai în cele românești, apare o contradicție legată de formula cu care credincioșii sunt chemați să-și plece capetele. Astfel, diaconul zice uneori *capetele noastre*, alte ori, *capetele voastre*. Se pare că este o confuzie între slujba cu diacon și cea fără diacon. Mai corect credem că este ca diaconul să zică de fiecare dată *capetele noastre*, întrucât și el trebuie să și-l plece, iar preotul trebuie să spună *capetele voastre*, întrucât el este cel care mijlocește pentru întregul popor, deși în unele rugăciuni, cum ar fi cea de la sfârșitul Utrenie, textul sugerează că și preotul își pleacă capul împreună cu credincioșii. În cele din urmă, chemarea trebuie adaptată la cel care zice, dar și la textul rugăciunii rostite în taină.

¹⁰⁰ Unele rânduieli athonite și rusești, în contradicție cu Tipicul Sfântului Sava, prevăd ca ieșirea la Litie să se facă prin Sfintele Uși. Se pare că este o confuzie între Litia obișnuită și cea săvârșită de un arhiereu care, bineînțeles, va ieși numai prin Sfintele Uși. În Athos o astfel de inovație se poate strecura foarte ușor mai ales pentru faptul că unele stavropighii patriarhale au dreptul să facă unele procesiuni ca și cum ar fi și arhiereul prezent. Sunt locuri unde preoții de la aceste stavropighii pot binecuvânta cu ambele mâini – gest interzis oriunde în altă parte.

toți în pridvor.¹⁰¹ Și acolo cădește diaconul Sfintele Icoane și pe cel mai mare și stranele după rânduială. Iar la sfârșitul Stihirilor, zice cu glas tare rugăciunea: *Mântuiește Dumnezeu poporul Tău...* până la sfârșit. Strana spune: *Doamne miluiește* de 40 de ori, diaconul spune a doua cerere, iar strana răspunde: *Doamne miluiește* de 30 de ori. La cererea a treia se răspunde de 50 de ori, iar la celelalte, de câte trei ori¹⁰², apoi Ecfonisul. Strana răspunde: *Amin*. Preotul zice: *Pace tuturor* iar diaconul: *Capetele noastre Domnului să le plecăm*, și plecându-și toți capetele preotul se întoarce cu fața spre apus și zice cu glas mare: *Stăpâne mult milostive...*¹⁰³ (cu capul descoperit), iar după sfârșitul rugăciunii noi spunem: *Amin!*

În timp ce se fac acestea afară, paracliserul sau alt frate pune tetrapodul cel mic în mijlocul bisericii și pe dânsul pune un vas cu grâu și cinci pâini; în partea dreaptă un vas mic cu ulei, iar în stânga, un vas cu vin.

Noi însă, intrând în biserică cântăm Stihovna Învierii cu Stihurile respective. Iar citeții merg cu sfeșnicele și le pun de amândouă părțile tetrapodului din mijlocul bisericii. Și după sfârșitul Stihovnei, zice cel mai mare: *Acum slobozește...* și citețul: *Sfinte Dumnezeu...* și celelalte Rugăciuni începătoare. După *Tatăl nostru...*, Ecfonisul *Că a ta este*

¹⁰¹ Astăzi, la Litie, la cele mai multe biserici, nu se mai iese în pridvor. Este o rânduială nerecomandată pentru că în felul acesta se trece cu vederea întregul simbolism al Litiei (transmis nouă de Sfântul Simeon al Tesalonicului). Ieșirea în pridvor îl preînchipuie pe omul căzut care, fiind alungat din rai (Biserică-biserică), cere mila lui Dumnezeu așa cum o făcea vameșul – stând doar la ușa bisericii. De fapt, aceasta și este Litia – rugăciunea insistentă, reflectată în indicația de a rosti de 120 ori cerea “Doamne miluiește”. Ceea ce urmează în naosul bisericii, de fapt, nici nu face parte din Litia propriu-zisă, ci este numită *Slujba de binecuvântare a pâinilor*, care are un alt caracter – euharistic. Cei mai mulți, necunoscând aceste amănunte, numesc *Litie* chiar și pâinea care se binecuvintează, ceea ce este incorect. Binecuvântarea pâinilor a fost dintotdeauna o slujbă distinctă în care se binecuvântau prinoasele de pâine, vin și untdelemn din care se împărtășeau monahii în timpul privegherilor, pentru a putea rezista fizic la sfintele slujbe – exact așa cum s-a întâmplat și în cazul înmulțirii pâinilor de către Mântuitorul. Litia (sau Litanie) însă, este o slujbă care se făcea înainte chiar în afara bisericii, pe dealuri, și are un scop penitențial, cerându-se ajutorul lui Dumnezeu în caz de “cutremur, potop, foc, sabie, năvălirea altor neamuri...” etc.

¹⁰² Tipicul de la Mănăstirea Grigoriu, dar și cel de la Pantelimon (Athos) rânduiesc pentru perioada iernii, când nopțile sunt mai lungi, să se cânte la prima cerere *Doamne miluiește* de 40 de ori, iar al celelalte numai de câte trei ori. Vara însă, când nopțile sunt scurte, la toate cererile se răspunde doar de trei ori. Noile Liturghiere românești prevăd pentru toate cererile *Doamne miluiește* doar de trei ori.

¹⁰³ La origine, această Rugăciune era identică cu cea de la sfârșitul Pavecerniței mari în care sunt pomenite doar categoriile de Sfinți, nu și numele lor. Ar fi corect să se revină la vechea formă a Rugăciunii atât pentru a nu repeta aceeași listă de Sfinți care a fost citită puțin mai înainte, cât mai ales pentru a scoate în evidență mesajul central sau mai bine zis, **cererile acestei rugăciuni** (*bineprimită fă rugăciunea noastră, acoperă-ne pe noi..., etc*).

împărăția... iar noi cântăm Troparul: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară* (de trei ori). Atunci preotul luând cădelnița face de trei ori căderea în jurul mesei, iar diaconul stă în partea opusă având o lumânare aprinsă în mână.¹⁰⁴ După cădere, diaconul zice: *Domnului să ne rugăm*, apoi protosul zice rugăciunea: *Doamne Iisuse Hristoase Dumnezeul nostru...* și ridicând o pâine însemnează cu ea pe celelalte pâini. Iar când zice: *Însuși binecuvintează...*, arată cu mâna dreaptă spre pâini, asemenea spre vin și spre untdelemn. După *Amin*, cântăm: *Fie numele Domnului...* (de trei ori) apoi citim Psalmul 33: *Bine-voi cuvânta pe Domnul...* până la Stihul: *Bogații au sărăcit...* care se cântă de trei ori. Preotul merge și stă înaintea Ușilor Împărătești cu fața spre apus și zice: *Binecuvântarea Domnului peste voi...*, citețul răspunzând: *Amin!* Preotul spune apoi: *Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri...* și se dezbracă împreună cu diaconul de Sfintele veșminte și ies și se așează fiecare la locul lui, la strană începând citirea cuvântului.

ÎNSEMNĂRI: din Duminica Sfințelor Paști și până la Duminica Tuturor Sfinților, după binecuvântarea pâinilor și în timp ce se împart acestea, se citesc din Faptele Sfinților Apostoli, iar în celelalte duminici de peste an, se citesc cele șapte Epistole Sobornicești ale Sfinților Apostoli, cele paisprezece Epistole ale Sfântului Apostol Pavel și Apocalipsa Sfântului Ioan Evanghelistul.¹⁰⁵

Dacă sfârșitul privegherii va depăși miezul nopții, atunci cele binecuvântate la Litie¹⁰⁶ să se împarte acum, în momentul citirii cuvântului

¹⁰⁴ Această cădere împrumută din fastul prevăzut de Tipic pentru căderea de la Heruvic. Curios însă că, după Tipicul din 1816, căderea trebuia să o facă diaconul. Este clar o influență slavă, întrucât la ruși chiar și la Heruvic cădește diaconul. Noi am urmat aici Tipicul grecesc.

¹⁰⁵ Este aproape o urgență reintroducerea citirii din Sfânta Scriptură și în special din Noul Testament în contextul în care rânduiala în curs a citirii din Apostol și Evanghelie nu oferă majorității credincioșilor (care vin doar în duminici și sărbători), decât un număr mic și fix de pericope biblice, pe când celelalte sunt aproape necunoscute, deși au aceeași valoare. Acest sistem elaborat în sec. V-XIV este relativ bun doar atunci când se slujește zilnic și prin urmare și se citește zilnic din Sfânta Scriptură. Pentru parohii el este valabil doar parțial. Până la fixarea unui sistem mai bun (sau revizuirea acestuia) recomandăm ca la parohie pe lângă Apostolul și Evanghelia Duminicii, în cazul când nu este un Sfânt cu Polieleu, să se pună ca a doua pericopă (la Liturghie) și un alt text mai relevant, din cele care sunt în Săptămâna ce urmează sau care a trecut. Chiar predica poate fi axată pe una din aceste pericope alese. Nu este nici o greșală în această adăugire dacă mai ales nu se renunță nici la pericopa stabilită de Calendar.

¹⁰⁶ Tipicul de la Mănăstirile Filotheu și Grigoriu rânduiesc ca în timpul citirii Cuvântului, "să se dea câte o bucată de pâine și un pahar de vin pentru osteneala privegherii, așa cum rânduiesc Sfinții Părinți", deci nu la sfârșitul Utreniei.

iar după aceea, nimeni să nu îndrăznească a gusta ceva, pentru că urmează Împărtășirea cu Preacuratele ale lui Hristos Taine.¹⁰⁷

După citirea Faptelor Apostolilor, iese paracliserul și trage toate clopotele. Și apoi sculându-se cel mai mare zice: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...* (de trei ori), *Doamne, buzele mele vei deschide...* (de două ori) și cei șase Psalmi cu glas încet și lin. După primii trei Psalmi preotul, în epitrahil citește Rugăciunile Utreniei, stând înaintea Sfintelor Uși cu capul descoperit¹⁰⁸. Iar după sfârșitul celor șase Psalmi spune Ectenia mare: *Cu pace Domnului să ne rugăm*. Și după Ecfonisul Ecteniei merge și stă la locul său,¹⁰⁹ iar canonarhul cel rânduit cel ce a spus și Prochimenul de seară, făcând metanie la cel mai mare, zice: *Dumnezeu este Domnul* cu Stihurile lui¹¹⁰, pe glasul cel ce va fi de rând, și cântăm Troparele: al Învierii (de două ori), *Slavă...* al Sfântului..., *Și acum...* al Născătoarei Învierii pe glasul Troparului Sfântului, dacă are, iar dacă nu are, *Slavă...Și acum...* al Născătoarei pe glasul de rând.¹¹¹ Și îndată strana zice: *Doamne miluiește* (de trei ori), *Slavă...* iar citețul: *Și acum...* apoi citește Catisma: *Lăuda-Te-*

¹⁰⁷ Atitudinea este explicabilă întrucât momentul împărțirii pâinii binecuvântate poate depăși miezul nopții. În această situație Tipicul de la Mănăstirea Grigoriu rânduieste ca pâinea respectivă să se împartă a doua zi, odată cu anafora și să se consume imediat după aceasta. Deci hotărârea de a nu mai consuma ceva după gustarea pâinii respective nu este legată de vreo calitate a ei de a nu admite altceva după ea, ci de timpul târziu al împărțirii ei. În unele ediții ale Tipicului Sfântului Sava se stabilește însă următoarea rânduială: între 1 septembrie și 25 martie (sau Duminica Tomii, în alte locuri), pâinea binecuvântată să se mănânce la priveghere, pentru că noaptea e lungă și slujba poate începe mult mai devreme, iar în cealaltă perioadă a anului, se împarte a doua zi la trapeză (ceea ce denaturează și mai mult sensul și rostul acestei binecuvântări a pâinii). Deși se vorbește despre împărțirea pâinii, nu se vorbește nimic de **miruire**. Într-alt loc, la Privegherea din 8 septembrie, acest Tipic prevede ca miruirea să se facă în timpul Laudelor, iar la Privegherile unor Sfinți se face aluzie la sfârșitul Privegherii, înainte de ieșire. În acest capitol nu se specifică nimic.

¹⁰⁸ Tipicul Mănăstirii Grigoriu prevede ca aceste rugăciuni să fie citite în fața icoanei Mântuitorului de pe catapeteasmă, nu în fața Sfintelor Uși. În cazul acesta, gestul își pierde simbolismul dat de Sfântul Simeon al Thesalonicului care vede în aceasta - plângerea lui Adam la porțile Raiului.

¹⁰⁹ Aici se are în vedere locul din strană, căci preotul, după unele rânduieli, nu trebuie să mai intre în Altar, ci agățând epitrahilul într-un cuier special de lângă Sfintele Uși, se retrage, iar la timpul potrivit va zice Ectenia Mică tot din acest loc, nu din Altar, cum se obișnuiește acum. Scopul acestei rânduieli este de a nu intra în Sfântul Altar din considerentul că nu este o nevoie absolută, preferându-se un loc în strană.

¹¹⁰ După Tipicul de la Messina, aceste stihuri trebuie zise de preot sau diacon, nu de canonarh. Această practică se respectă și astăzi în Biserica Rusă.

¹¹¹ Dacă se întâmplă să fie două Tropare de Sfinți, atunci Troparul Învierii se pune o singură dată, urmează Troparul primului Sfânt, *Slavă...*, Troparul celui de-al doilea Sfânt, *Și acum...*, al Născătoarei.

Dacă va fi în perioada de dinaintea sau de după un Praznic Împărătesc sau al Maicii Domnului, la *Și acum...*, se pune Troparul Praznicului (sau al Înainteprăznuirii).

voi, Doamne, din toată inima mea... și după sfârșitul fiecărei Catisme – Ectenia mică și Ecfonisul după obicei¹¹². Și cântam primul rând de Sedelne ale Învierii după care citim din Tâlcuirea Evangheliei¹¹³. Apoi cealaltă Catismă și Sedealna a doua, apoi cântăm pe glsul 5 Psalmul 118: *Fericiți cei fără prihană...*,¹¹⁴ la care preotul face cădere și îndată Troparele: *Soborul îngeresc...*, Ipacoi al glasului, apoi Antifoanele glasului la care iese paraclisierul și bate clopotele. Iar după Antifoane diaconul zice: *Să luăm aminte; Înțelepciune!* iar canonarul spune Prochimenul glasului. Și după sfârșitul Prochimenului diaconul zice: *Domnului să ne rugăm.* Preotul spune: *Că Sfânt ești Dumnezeu nostru...* iar strana răspunde: *Amin* Și diaconul zice: *Toată suflarea să laude pe Domnul* cu stihurile din Liturghier apoi: *Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie, pe Domnul Dumnezeu nostru să-L rugăm.* Strana răspunde: *Doamne miluiește* (de trei ori). Diaconul spune: *Cu înțelepciune drepti să ascultăm Sfânta Evanghelie,* preotul zice : *Pace tuturor!* iar strana răspunde : *Și duhului tău.* După acestea preotul numește Evanghelistul de la care se va citi Evanghelia.

¹¹² După cum am spus și mai sus, Tipikonul prevede ca Ectenia mică să fie rostită de preot (nu de diacon) din fața Sfintelor Uși. Mai nou, în unele mănăstiri athonite, aceste ectenii nu se mai rostesc. Se preferă un text patristic mai lung și mai folositor în același timp. Părintele prof. Ene Braniște propune ca acestea să fie chiar scoase din următoarele ediții ale Liturghierului. (*art. cit.*, în *ST*, 3-4/1953).

¹¹³ Este vorba de citirea din *Comentariile Sfântului Ioan Gură de Aur* și *Teofilact al Bulgariei* la cărțile Sfintei Scripturi sau din *Rânduielele Sfântului Teodor Studitul*. Aceste citiri se făceau nu numai în momentul acesta, ci și după Polieleu, și după Cântarea a treia a Canoanelor. Desigur ele se făceau și pentru faptul că monahii nu dispuneau în particular de aceste scrieri (unii neștiind chiar să citească), dar și pentru a lungi Privegherile de toată noaptea, pentru a putea începe Liturghia după răsăritul soarelui. Cu toate acestea, unele scrieri patristice își găsesc și astăzi rostul în cult, mai ales cele exegetice, pentru că se face prea puțin studiu biblic în Bisericile noastre, și nu este normal. Din păcate Tipicul nu reglementează o ordine a prologomenelor patristice și nici măcar lungimea citirilor.

¹¹⁴ Cântarea acestui Psalm constituie unul dintre cel mai vechi și mai importante momente ale Slujbei de dimineață. Este menționat de aproape toate Tipicurile la Utrenia duminicală, inclusiv de *Tipicul Sfintei Sofii*, iar la Studion, se cânta sâmbăta după aceeași rânduială.

Psalmul era împărțit în trei stări: după fiecare stih al primei stări se cânta acrostihul *Binecuvântat ești Doamne, Aliluia*; după stihurile stării a doua: *Binecuvântat ești Doamne, învață-ne îndreptările Tale*, iar după stihurile stării a treia, se cânta ca și la prima stare: *Binecuvântat ești Doamne, Aliluia*. Astăzi a dispărut regula cântării acestui Psalm sau măcar a unor stihuri alese. Rare locuri unde acest Psalmul se citește, dar de fapt el trebuie cântat pe melodia *Binecuvântărilor* și este un corespondent al Polieleului *Robii Domnului...* (Ps. 134 și 135), care nu se pune decât la marele sărbători și în perioada: 21 septembrie - 20 decembrie; 14 ianuarie - Duminica lăsatului sec de brânză. În Duminicile Fiului Risipitor, a lăsatului sec de carne și cea a lăsatului sec de brânză, după Polieleu se adaugă și Ps.136 *La râul Babilonului...* În restul perioadelor însă, cântăm sau măcar citim Ps.118, (Cf. *Skabalanovici, vol. II, p.227-230*. Aici avem și un scurt comentariu al acestui Psalm care motivează prezența și importanța Psalmului).

Strana zice: *Slavă Ție Doamne, Slavă Ție!* Diaconul zice: *Să luăm aminte!* și citește preotul Evanghelia Învierii de rând (una din cele unsprezece)¹¹⁵. După Evanghelie strana iarăși zice: *Slavă Ție Doamne, Slavă Ție!* După aceasta zice: *Învierea lui Hristos...* (o singură dată) și Psalmul 50¹¹⁶ și citindu-se acestea, preotul iese prin Sfintele Uși cu Evanghelia, mergând înaintea sa, de amândouă laturile, două sfeșnice cu făclii aprinse și o pune pe analog în mijlocul bisericii, iar sfeșnicele stau de amândouă părțile analogului. Și merge întâi cel mai mare singur, face două închinăciuni și apoi sărută Evanghelia și iarăși face o închinăciune. Închinăciunile însă nu le face mari (adică metanii până la pământ), ci mici, pentru că în Duminici și în Praznicele Împărătești și în toate zilele Cinzecimii metanii mari nu se fac¹¹⁷. Iar după ce se închină cel mai mare și sărută Evanghelia, se duce la

¹¹⁵ În ritul slav (și rusesc în special) găsim o rânduială specifică de citire a Evangheliei atunci când este slujbă cu diacon. De fapt, o parte din Utrenia de la Slujba Privegherii se săvârșește nu în Altar (ca la noi), ci în naos. Iată descrierea sumară: căderea de la Polieleu nu începe din Altar, ci din mijlocul bisericii, mai exact din fața tetrapodului central care la ei nu poate lipsi. Ieșirea se face prin Sfintele Uși (deschise). Tot atunci se aprind toate policandrele. Preotul precedat de diacon (care are o lumânare în mână) cădește în jurul tetrapodului, apoi merge în Altar cădind după obicei, iese din nou și cădește întreaga biserică și pe credincioși, oprindu-se tot în mijlocul bisericii. Diaconul zice Ectenia mică și intră în Altar prin ușa de miazăzi. După ce se rostește Prochimenul, diaconul ia singur Evanghelia de pe Sfânta Masă (deși în mod normal nu o poate lua decât dacă i-o dă preotul) și stând pe solee cu fața spre credincioși și cu Evanghelia ridicată, spune: *Toată suflarea...* cu stihurile respective, apoi vine cu Evanghelia către preot, i-o ține, iar preotul o citește de aici, din mijlocul bisericii, dar cu fața spre Răsărit. Se pune Evanghelia (lângă icoană) pe tetrapod, clerul așteptând aici până la Ecfonisul *Cu mila și cu îndurărilor...* Urmează ca toți cei din biserică să se închine la Sfânta Evanghelie, iar preotul, stând tot în mijloc face miruirea, iar diaconul împarte pâinea de la Litie. La Strană se citesc Canoanele integral.

Această rânduială se justifică într-un fel atunci când este vorba de Privegherile unor Praznice sau ale unor Sfinți, dar în nici un caz la cele de sâmbătă seara. În ritul bizantin, preotul care citește Evanghelia Învierii la Utrenie îl simbolizează pe Îngerul care a vestit Mironosițelor Învierea, de aceea și stă "către cap" (la români) sau "către picioare" (la greci). Numai când nu este o Evanghelie a Învierii, noi o citim dintre sfintele Uși, preotul simbolizându-l de data aceasta pe Hristos care propovăduiește lumii. Rușii nu prea fac această diferență de aceea și în duminici, când nu este diacon, citesc Evanghelia direct din fața Sfintei Mese (nu lateral), trecând peste simbolul vestirii Îngerului. Este de asemeni de remarcat că ei nu lasă niciodată Evanghelia până la Doxologie sau până la Luminândă, ci doar până când termină preotul de miruit, când o duce prin Sfintele Uși după care le închide.

¹¹⁶ Unele rânduieli, mai ales cele grecești prevăd ca *Învierea lui Hristos...* să fie cântată de protos, iar Evanghelia să fie scoasă abia la stihul *Că iată adevărul ai iubit, cele nearătate și cele ascunse ale înțelepciunii Tale ai arătat mie...*, verset foarte semnificativ și potrivit momentului.

¹¹⁷ Din puținele relatări ale Tipicului Sfântului Sava despre metanii și închinăciuni, observăm menținerea regulilor tradiționale. Adică, așa cum arată și **Canoanele 20 de la**

locul lui. Apoi și frații toți merg doi câte doi după rânduială, făcând și ei mai întâi două închinăciuni, sărută Sfânta Evanghelie și iarăși o închinăciune, apoi pleacă capetele spre cei din strane și revin la locurile lor.

La strană, după Psalmul 50 se cântă *Slavă...*, *Pentru rugăciunile Apostolilor...*, *Și acum...*, *Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...*, apoi stihul *Miluieste-mă Dumnezeule* și Stihira Învierii, glasul 6: *Înviind Iisus din mormânt...* Apoi diaconul stând în obișnuitul său loc zice Rugăciunea: *Mântuiește Dumnezeule poporul tău...*¹¹⁸ iar noi răspundem: *Doamne miluieste* (de 12 ori). Și preotul spune Ecfonisul: *Cu mila și cu îndurărilor...* și după Amin. Începem Irmosul Canonului Învierii¹¹⁹. Și cântăm Canonul Învierii cu Irmosul pe patru, al Crucii Învierii pe trei, al Născătoarei de Dumnezeu tot pe trei și al Sfântului din Minei pe patru. Iar dacă Mineiul are două Canoane, atunci cel al Crucii Învierii din Octoih se lasă¹²⁰. Și după sfârșitul Cântării a treia, diaconul zice Ectenia mică, iar preotul spune Ecfonisul (din Sfântul Altar): *Că Tu ești Dumnezeul nostru...*, apoi urmează Condacul și Sedealna Sfântului din Minei. După cântarea a șasea, diaconul iarăși zice Ectenia mică înaintea Sfintelor Uși, iar preotul Ecfonisul: *Că Tu ești Împăratul păcii...*, apoi Condacul Învierii și Icosul și citim Sinaxarul.¹²¹

După sfârșitul Cântării a opta, facem închinăciuni spunând: *Să laudăm, bine să cuvântăm...* Apoi Catavasia. Iar diaconul, după sfârșitul Cântării a opta, cădind Sfânta Masă zice: *Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii întru cântări cinstindu-o să o mărim.* Și noi cântăm în Stihuri: *Mărește suflete al meu pe Domnul...*, apoi: *Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii...* și facem câte o închinăciune mică după fiecare Cântare,

Sinodul I Ecumenic și 90 Trulan, în zilele de duminică și în perioada Cinzecimii, metaniile sunt interzise pentru a sărbători cu bucuria de fii ai luminii (nu de robi ai întunericului) slăvita Înviere. Mineiul pe decembrie extinde această regulă și pentru intervalul 25 dec.- 6 ian. Unii canoniști însă, ținând cont de tradiția populară mai nouă, admit îngenuncherea (dar nu și metaniile) chiar și duminica, dar numai în trei momente: citirea Evangheliei, Procesiunea Mare și Epicleza.

¹¹⁸ Unele rânduieli mai noi prevăd citirea acestei rugăciuni doar în cazul în care nu s-a făcut Litie. Ea trebuie desigur citită duminică dimineața acolo unde nu s-a făcut Priveghere, inclusiv la parohii. De cele mai multe ori, ea se lasă, păstrându-se doar în zilele de rând ale Postului Mare și la slujbele Litiilor.

¹¹⁹ Unele ediții ale Tipicului fixează momentul aducerii Evangheliei în Altar nu la vreo cântare sau citire anume, ci imediat după ce o sărută toți.

¹²⁰ Deci în total trebuie puse patru Canoane care însumează 14 Tropare cu tot cu Irmosul de la începutul fiecărei Cântări. De obicei irmosul de la Canonul din Minei se lasă. El se citește când Sfântul respectiv cade sâmbăta, pentru că atunci primează Mineiul la citirea Canoanelor.

¹²¹ În timpul citirii Sinaxarului se obișnuiește să se bată în tochița mică (de fier). De asemenea și în timpul cântării imnului *Ceea ce ești mai cinstită...*, de după Cântarea a opta.

ieșind din strane. După a noua Cântare, Ectenia mică și Ecfonisul: *Că pe Tine Te laudă toate puterile cerești...*, apoi diaconul spune: *Sfânt este Dumnezeuul nostru*, cu stihurile. Urmează Luminânda Învierii, *Slavă...* a Sfântului dacă are, *Și acum...*, a Născătoarei Învierii¹²².

La Laude se cântă: *Toată suflarea...*, pe glasul de rând cu stihurile pe opt: ale Învierii din Octoih pe patru și ale Răsăritului tot pe patru¹²³, *Slavă...* Stihira Evangheliei de rând, *Și acum...*, *Prea binecuvântată ești...* pe glasul Slavei Laudelor.¹²⁴

Urmează Doxologia Mare¹²⁵ apoi Troparele Învierii (unul din cele două): de la gl. 1 până la 4: *Astăzi mântuirea la toată lumea...*, iar de la 5 la

¹²² În unele Mănăstiri athonite toate aceste Luminânde sunt cântate de un (singur) protopsalt în mijlocul bisericii.

¹²³ Deși cele mai recunoscute Tipice prevăd ca Psalmii 148, 149 și 150 să fie citați numai atunci când avem Doxologie mică, dar după o tradiție veche athonită, la Priveghere se citesc și acești psalmi, iar uneori chiar se cântă irmologic pe glasul de rând. (Cf. *TE*, p.193). La noi aceștia s-au impus probabil pentru a lungi timpul de împărțire a pâinii de la Litie, în acest moment, până la începutul Doxologiei Mari. S-ar putea însă să fie și o confuzie a rânduielilor.

Cel puțin acolo unde nu se impune această lungire a timpului, psalmii pot fi suprimați, începându-se direct cu stihul *Ca să facă întru dânșii judecată scrisă...*

¹²⁴ Există obiceiul (nescris) ca Evanghelia să fie adusă în Altar în timpul cântării Luminândelor, iar odată cu începerea cântării Laudelor, să înceapă o Procesiune specială la care iese (numai) protosul, diaconul (unul sau doi) cu cădelnița, iar înaintea lor un paraclisier cu lumânarea. Protosul se oprește în mijlocul bisericii, iar diaconul, după ce se binecuvintează tămâia, face o cădere asemănătoare cu cea de la Vecernie (înainte de *Lumină lină...*). După cădere, clericii se închină la icoanele de pe tetrapoade apoi începe miruirea credincioșilor (cu untdelemn de la Litie), iar unul dintre diaconi împarte pâinea binecuvântată care se mănâncă chiar atunci.

Se subînțelege că rânduiala trebuie făcută astfel încât, acest moment să fie înainte de miezul nopții pentru ca cei prezenți să poată mânca pâinea binecuvântată.

¹²⁵ Astăzi, într-adevăr avem două forme distincte ale Doxologiei, deosebire impusă de tradiția palestiniană prin sec. XII-XIII și aceasta mai ales pentru a găsi niște criterii cât mai clare pentru diferențierea diverselor tipuri de sărbători. Mănăstirile din Constantinopol în sec. IX-XI nu cunosc o asemenea diferențiere. De fapt, pe atunci Utrenia de duminică avea în partea finală o structură asemănătoare celei care se păstrează și astăzi în rânduiala Utreniei zilelor de rând și a Vecerniei. După 3-4 stihuri de la Laude, se cânta **Doxologia**, care pe atunci nu avea incluse și stihuri din rugăciunea *Învrednicește-ne Domne...*, ci era simplă, cum avem astăzi Doxologia Mică; se puneau apoi două pericope: Apostol și Evanghelie, apoi se rostea rugăciunea *Învrednicește-ne Doamne...*, urma ectenia *Să plinim rugăciunile noastre...* și se puneau stihurile Stihovnei, care mai târziu s-au combinat cu cele ale Laudelor. După Stihovna, cel mai mare rostea imnul *Bine este a ne mărtirisi Domnului...*, apoi *Sfinte Dumnezeule...*, Troparele și Ectenia Întreită. Cu timpul această formă de sfârșit de Utrenie a dispărut din rânduiala Privegherilor și a Utreniilor festive și s-a menținut doar pentru zilele de rând. Rânduiala mai nouă a combinat de fapt Laudele cu Stihovna, iar unele stihuri din rugăciune *Învrednicește-ne Doamne*, le-a introdus în

8: *Înviat-ai din mormânt...* apoi preotul sau diaconul zice Ectenia: *Miluește-ne pe noi Dumnezeu...* și Ecfonisul: *Că milostiv...* După acestea spune: *Să plinim rugăciunea noastră ...* și Ecfonisul: *Că Dumnezeu mililor...* apoi preotul spune: *Pace tuturor!* strana răspunde: *Și duhului tău* iar diaconul zice: *Capetele noastre Domnului să le plecăm,* și Ecfonisul: *Că Ție se cuvine a ne milui...* Urmează Apolisul mare, adică: *Înțelepciune!* iar strana: *Binecuvintează!* Preotul zice: *Cel ce este binecuvântat...*, iar strana răspunde: *Amin. Întărește Dumnezeu...*; preotul: *Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu...* și strana răspunde: *Ceea ce ești mai cinstită...* și celelalte după obicei. Apoi facem ieșire în pridvor cântând Stihira Samoglasnică după obicei și citind din învățătura Sfântului Teodor Studitul. Și după citirea Troparului Sfântului Teodor¹²⁶ și apoi **Ceasul întâi**.

La **Ceasul întâi** spunem Troparul Învierii, *Slavă ...* al Sfântului, *Și acum...*, al Născătoarei Ceasului. După *Tatăl Nostru* Condacul Învierii și Otpustul mic.

La **Ceasul trei** se pune și Troparul și Condacul Sfântului, iar la **Ceasul șase** cele ale Hramului.

La **Liturghie** Fericirile Octoihului pe opt. Apoi Troparul Învierii, al Hramului și al Sfântului (și al celui de-al doilea Sfântul, dacă sunt doi) apoi Condacul Învierii și al Hramului, *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* al Născătoarei: *Ceea ce ești folositoare creștinilor...*¹²⁷

Dacă biserica poartă Hramul Maicii Domnului, atunci la *Și acum...*, se pune Condacul Hramului, iar dacă este un Hram al Domnului Hristos, duminica (peste an), la **Liturghie** nu zicem Troparul și Condacul Hramului pentru că se pun ale Învierii.

Prochimenul și *Aliluia* pe glasul de rând; Chinonicul duminicii, iar dacă este un Sfânt cu Doxologie mare, se pune și cel al Sfântului.¹²⁸

Doxologia Mare după care s-au rânduiește imediat Troparele și cele două Ectenii urmate de Apolis. (*Skabalanovici, vol. I, p.408-409*).

¹²⁶ Tradiția citirii din Sfântul Teodor Studitul, mai exact din *Cuvântările* lui duhovnicești, a ieșit din uz până și la mănăstiri. Totuși noi am menționat-o mai ales pentru a arăta că în trecut, mai ales în rândul monahilor, se citea foarte mult din Sfînții Părinți și în special din comentariile acestora la Sfânta Scriptură, tradiție care se impune a fi reintrodusă.

¹²⁷ De cele mai multe ori se obișnuiește ca în duminici și la marile sărbători, acest Tropar să fie înlocuit cu condacul *Apărătoarei Doamne...*, cântat de strană sau de sobor, atunci când sunt mai mulți clerici.

¹²⁸ Se obișnuiește ca în timpul Liturghiei să se bată de mai multe ori clopotul sau tochița. Rămânem la ideea că cele mai potrivite momente ar fi imnul *Sfânt, Sfânt, Sfânt...*, la care se bate de trei ori clopotul și la Axion, când se bate tochița. Celelalte momente cum sunt cele două Procesiuni, citirea Evangheliei, rostirea Crezului ș.a., nu sunt recomandate în unanimitate de către liturgiști.

SE CUVINE SĂ ȘTIM CĂ: după Liturghie, în Duminici, la Praznicele Împărătești și ale Maicii Domnului și la Sfinții cu Priveghere, se face *Rânduiala Panaghiei* în felul următor:

După Otpustul Dumnezeieștii Liturghii iese cel mai mare și frații în urma lui, doi câte doi și zic Psalmul 144: *Înălța-Te-voi Dumnezeul meu...* Iar ajungând în trapeză și sfârșindu-se Psalmul, zicem rugăciunea mesei: *Tatăl nostru... Slavă... Și acum..... Doamne miluiește* (de trei ori), *Părinte binecuvintează!* Cel mai mare sau preotul de rând zice: *Hristoase, Dumnezeule, binecuvintează mâncarea...* Iar partea sau prescura ce va fi înălțată se pune în panaghiar la locul său obișnuit. Și după mâncare cel ce slujește zice: *Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri...*, iar noi răspundem: *Amin.* Și sculându-ne zicem: *Binecuvântat este Dumnezeu..., Slavă Ție Doamne, Slavă Ție Sfinte...,* și toate celelalte din Ceaslov (afară de Troparele ce urmează), *Slavă... Și acum... Doamne miluiește* (de trei ori), *Binecuvintează.*¹²⁹ Și făcând metanie, cel ce vrea să ridice panaghia zice așa: *Binecuvântați Părinți Cinstiți,* iar noi răspundem: *Dumnezeu să te ierte...* și luând părticica cu vârful degetelor mâinilor, o înalță puțin spre închipuirea Sfintei Treimi zicând cu glas mare: *Mare este Numele ...;* cel mai mare sau preotul de rând zice: *Al Preasfintei Treimi,* și punându-o pe icoana Maicii Domnului spre închipuirea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, însemnează în chipul Crucii spunând: *Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, ajută-ne nouă.* Și noi zicem: *Cu ale ei Sfinte rugăciuni...și zicem : Fericimu-te pe tine...* Apoi zicem: *Cuvine-se cu adevărat...* (sau Irmosul Praznicului) și după ce gustă toți, cel mai mare sau preotul zice: *Întru multele rugăciuni...,* iar noi: *Pentru rugăciunile ei, Dumnezeule...* și iarăși preotul: *Domnul cel milostiv și îndurat...* apoi Psalmul: *Veselitu-m-am de cei ce mi-au zis mie..., Sfinte Dumnezeule* și rugăciunile începătoare, apoi: *Mulțumim Ție Hristoase...* și de este Praznic Împărătesc se zice: *Slavă... Și acum...* Condacul Praznicului, iar duminica Condacul Învierii. Iar de nu, zicem troparele acestea: *Dumnezeul părinților noștri..., Cu sânghiurile mucenicilor..., Slavă... Cu Sfinții odihnește..., Și acum... Pentru rugăciunile tuturor Sfinților..., Doamne miluiește-ne* (de trei ori). *Binecuvintează.* Iar preotul zice: *Binecuvântat este Dumnezeu, Cel ce ne miluiește și ne hrănește pe noi...* și celelalte după obicei.

¹²⁹ Până în acest moment s-a făcut slujba care în Ceaslov este trecută la *Rânduiala Mesei*, iar de acum în colo, se va face o parte din *Rânduiala Panaghiei*, după care se va reveni la rânduiala de la început.

CAPITOLUL 3

PENTRU SFÂNTUL CE ARE PRIVEGHERE SAU SLUJBĂ CU POLIELEU, DE SE VA ÎNTÂMPLA DUMINICĂ

Sâmbătă seara, la **Vecernia mică**, la *Doamne, strigat-am...* punem Stihurile Învierii pe patru, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei glasului de rând de la Vecernia mică. **La Stichoavnă**, punem o Stihiră a Învierii și celelalte ale Sfântului de la Vecernia mare cu Stihurile lor, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei în același glas. După: *Acum slobozește...* și *Tatăl nostru*, punem Troparul Învierii, *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* al Născătoarei, după glasul Troparului Sfântului.

La **Vecernia mare**, Psalmul 103 și Catisma obișnuită. La *Doamne, strigat-am...* punem Stihurile pe zece și cântăm trei ale Învierii, una a Răsăritului și șase ale Sfântului, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* Dogmatica glasului. Urmează Procesiunea cu cădelnița apoi, Prochimenul: *Domnul S-a împărățit...* și trei Paremii din Minei.¹³⁰ **La Litie**, Stihurile Sfântului, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei Învierii de la Stichoavnă pe glasul *Slavei* Sfântului.¹³¹ **La Stichoavnă**, Stihurile Învierii, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei pe glasul stihirii Sfântului. La binecuvântarea pâinilor Troparul: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară...* (de

¹³⁰ Unele Rânduieli rusești fac o diferențiere a Paremiiilor. Dacă Paremiiile sunt din Noul Testament, lucru care se întâmplă doar de câteva ori pe an, Sfintele Uși rămân deschise la toate trei, iar dacă sunt din Vechiul Testament, cum se întâmplă la majoritatea Sărbătorilor, Sfintele Uși se închid chiar de la începutul primei pericope. La noi nu se face această diferență, iar momentul închiderii Sfintelor Uși pare a fi o practică intermediară între cele două situații descrise mai sus, pentru că la noi Sfintele Uși se închid totdeauna înainte de pericopa a treia (sau înainte de ultima, dacă sunt mai multe).

¹³¹ Aceasta din urmă se pune numai sâmbătă seara, iar în alte zile, la *Și acum...*, se pune stihira obișnuită din Minei, iar când ne aflăm în perioada unui Praznic se pune stihira Praznicului.

două ori) și al Sfântului (o dată)¹³² și face obișnuita citire din Tâlcuirea Evangheliei.¹³³

La Utrenie, la *Dumnezeu este Domnul...*, se pune Troparul Învierii (de două ori), *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei, după glasul Troparului Sfântului. După Catismă, Sedelnele Învierii cu Stihurile lor, apoi Polieleul, la care se zice *Mărimurile Sfântului*¹³⁴ apoi Binecuvântările Învierii. Ipacoi al glasului și amândouă Sedelnele Sfântului (cea după prima și a doua Catismă, fără Bogorodicini), *Slavă...* Sedealna de după Polieleu a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei. Antifoanele și Prochimenul glasului, apoi: *Toată suflarea...* Evanghelia Învierii, *Învierea lui Hristos...*, Psalmul 50 și sărutarea Evangheliei după obicei. Apoi: *Slavă... Pentru rugăciunile Sfinților Apostoli...*, *Și acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...*, Stihira Învierii și celelalte. Apoi Canonul Învierii cu Irmosul pe patru, al Născătoarei pe doi și al Sfântului pe opt. Catavasiile de rând. După Cântarea a treia, Condacul și Sedealna Sfântului de două ori, *Slavă...*, *Și acum...* a Născătoarei. După Cântarea a șasea, Condacul și Icosul Învierii și citim Sinaxarul. La Cântarea a opta cântăm: *Ceea ești mai cinstită...*, apoi Luminânda Învierii, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei Învierii (din Octoih). **La Laude**, Stihurile Învierii pe patru și ale Sfântului tot pe patru cu ultimele două stihuri (7 și 8) de la Stihovna Vecerniei (Sfântului); *Slavă...*, Stihira Evangheliei, *Și acum...*, *Preabinecuvântată ești...* și Doxologia Mare. După *Sfinte Dumnezeule...*, Troparul Învierii, Ecteniile și Otpustul. Apoi în timp ce se cântă *Slava...* Sfântului de la Laude, preotul miruiește pe toți, după care se pune și Învățătura Sfântului Teodor Studitul și **Ceasul întâi**. **La Ceasuri**¹³⁵: Troparul Învierii; *Slavă...* a Sfântului..., *Și*

¹³² Această regulă este valabilă doar pentru Sfinții cu Priveghere sau dacă este Hram, dar nu și pentru Sfinții (doar) cu Polieleu care, deși au Litie, Tipicul rânduiește ca la ei (sâmbătă seara) să se cânte *Născătoare de Dumnezeu...* de trei ori. Tipicurile mai noi nu fac această distincție. În anumite cazuri se poate aplica și regula celui mai mare”.

¹³³ Dacă nu se face Priveghere, înainte de Apolis punem Troparul Învierii (o dată), *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei Învierii după glasul Troparului Sfântului.

¹³⁴ La *Mărimuri* nu se pune *Slavă...*, *Și acum...*, întrucât urmează imediat Binecuvântările Învierii.

¹³⁵ În unele ediții mai vechi și chiar mai noi ale Ceasloavelor, binecuvântarea de la sfârșitul Ceasurilor (dar și de la Pavecerniță și Miezonoptică) nu este aceeași: *Dumnezeule milostivește-te spre noi și ne binecuvintează...* sau *Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri...* De exemplu Ceasurile 1 și 9 aveau prima binecuvântare, iar Ceasurile 3 și 6 pe cea de-a doua. Acesta pentru că Ceasurile 1 și 9 sunt legate de două Laude mari: respectiv Utrenia și Vecernia, când se presupune că era și preotul de față, iar celelalte Ceasuri nu se făceau neapărat legate de vreo altă slujbă și de obicei numai de către monahi, fără preot. Concluzia este că de fiecare dată când este preot se zice prima binecuvântare, iar când nu este – se zice cea de-a doua de către cel mai mare dintre monahii nepreotiți (fie și diaconi).

acum... al Născătoarei Ceasului; după *Tatăl nostru*, Condacul Învierii și al Sfântului, schimbându-le.

La Liturghie, Fericirile glasului pe șase și ale Sfântului de la Cântarea a treia pe patru. După Procesiunea mică, Troparul Învierii și al Sfântului, apoi Condacul Învierii, *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...*, *Ceea ce ești folositoare creștinilor...* sau Condacul Hramului, dacă avem un Hram al Născătoarei. Troparele și Condacele Hramurilor Sfinților nu se spun când este Sfânt cu Priveghere. Prochimenul, Apostolul, Aliluia și Evanghelia – mai întâi ale Învierii apoi ale Sfântului.

Rânduiala binecuvântării colivei sau a grâului fiert amestecat cu miere și alte fierturi de fructe dulci, care se aduc în biserică întru cinstea și pomenirea Praznicelor Domnești sau a Sfinților lui Dumnezeu.

Fiind deja adusă coliva la biserică, de este la Vecernie, după: *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după: *Tatăl nostru...*, urmează Troparul Sfântului, *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei după glasul troparului Sfântului. Iar de este la Liturghie, după Rugăciunea Amvonului, se cânta Troparele și Condacul Sfântului. Diaconul cădind zice: *Domnului să ne rugăm*. Preotul stând lângă colivă zice Rugăciunea: *Doamne cela ce ai plinit toate...*, strana răspunde: *Amin*, și de este la Vecernie, diaconul zice: *Înțelepciune!*, strana răspunde: *Binecuvintează...* iar preotul: *Cel ce este Binecuvântat...* și urmează rânduiala obișnuită pâna la Otpust. Iar de este la Liturghie, cântă strana; *Fie numele Domnului binecuvântat!* (de trei ori). Și Psalmul: *Bine voi cuvânta pe Domnul...* Și împarte Anafora făcând sfârșitul obișnuit al Liturghiei.

DACĂ SE VA ÎNTÂMPLA UN PRAZNIC AL MAICII DOMNULUI (NAȘTEREA MAICII DOMNULUI, 8 septembrie; INTRAREA MAICII DOMNULUI ÎN BISERICĂ, 21 noiembrie; ÎNTÂMPINAREA DOMNULUI¹³⁶, 2 februarie, ADORMIREA MAICII DOMNULUI, 15 august) ÎN ZI DE DUMINICĂ, SLUJBA ÎNVIERII SE COMBINĂ CU CEA A PRAZNICULUI ÎN FELUL URMĂTOR¹³⁷:

¹³⁶ Deși numele sărbătorii parcă ne duce cu gândul la un Praznic al Mântuitorului Hristos, dogmatic și liturgic acest praznic este închinat în primul rând Maicii Domnului; în același timp, Praznicul Bunevestiri este mai întâi de toate un Praznic al Mântuitorului și apoi unul al Maicii Domnului. Liturgic vorbind, sărbătoarea Întâmpinării nu suprimă slujba Învierii, așa cum se întâmplă în cazul Praznicelor Împărătești, ci se combină cu aceasta. Chiar Troparul acestei sărbători este adresat Maicii Domnului, nu Mântuitorului. Mai mult decât atât, după Evanghelia Utreniei, se cântă *Slavă...*, *Pentru rugăciunile Născătoarei...*, *Și acum...*, iarăși aceasta – rânduială întâlnită numai la Sărbătorile Maicii Domnului. Un alt argument este că la Liturghie, această Sărbătoare nu are Antifoane Praznicale, ci pe cele obișnuite, iar Prochimenul Liturghiei este cel al Maicii Domnului.

¹³⁷ Acest subcapitol sintetizează mai multe *Capitole ale lui Marcu* și, în mod normal, nu se găsește nicăieri plasat în această parte a Tipicului. Noi am făcut-o pentru a sistematiza

Sâmbătă seara, la **Vecernia mică**, la *Doamne, strigat-am...* punem Stihurile Învierii pe patru. *Slavă... Și acum...* a Praznicului. **La Stichoavnă**, punem o Stihiră a Învierii și celelalte ale Praznicului de la Vecernia mare cu Stihurile lor, *Slavă... Și acum...* a Praznicului de la Vecernia mică. După: *Acum slobozește...* și *Tatăl nostru*, punem Troparul Învierii, *Slavă...*, *Și acum...* al Praznicului.

La **Vecernia mare**, Psalmul 103 și Catisma obișnuită. La *Doamne, strigat-am...* punem Stihurile pe zece și cântăm trei ale Învierii, una a lui Anatolie și șase ale Praznicului; *Slavă...* a Praznicului, *Și acum...* Dogmatica glasului. Urmează Procesiunea cu cădelnița apoi, Prochimenul: *Domnul S-a împărățit...* și cele trei Paremii din Minei. **La Litie**, Stihurile Praznicului, *Slavă... Și acum...* a Praznicului. **La Stichoavnă**, Stihurile Învierii, *Slavă... Și acum...* a Praznicului. La binecuvântarea pâinilor Troparul Praznicului de trei ori;¹³⁸ și face obișnuita citire a Prologului.¹³⁹

La Utrenie, la *Dumnezeu este Domnul...*, se pune Troparul Învierii (de două ori), *Slavă... Și acum...* a Praznicului. După Catismă, Sedelnele Învierii cu Stihurile lor, apoi Polieleul *Cuvânt bun...*¹⁴⁰, după care urmează *Mărimurile Praznicului*¹⁴¹ apoi Binecuvântările Învierii. Ipacoi al glasului și Sedelnele Praznicului, toate la rând câte o dată. Antifoanele și Prochimenul glasului, apoi: *Toată suflarea...* Evanghelia Praznicului (dintre Sfintele Uși), *Învierea lui Hristos...*, Psalmul 50 și sărutarea Evangheliei, după obicei; apoi: *Slavă... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...*, *Și acum...*, iarăși aceasta, *Miluiеș-te-mă Dumnezeule...* și Stihira Învierii și celelalte. Apoi Canonul Învierii cu Irmosul pe patru, al Născătoarei pe doi și al Praznicului (unu sau două) pe opt. Catavasiile de rând. După Cântarea a treia, Condacul și Icosul Învierii și Sedealna (sau Ipacoi-ul) Praznicului.

“fondul tipiconal”, și tocmai de aceea nu am pus aceste rânduieli într-un capitol separat, ci alături de cele ale slujbei unui Sfânt cu Priveghere care cade în zi de duminică. (A se vedea același lucru întâlnit și în *TB, 1976*).

¹³⁸ La Nașterea Maicii Domnului (8 septembrie), *TM* prevede ca să se cânte *Născătoare de Dumnezeu...* de 2 ori, apoi troparul Praznicului o dată. Nu găsim explicație unei astfel de excepții. Nu-i exclus să fie o greșeală.

¹³⁹ Recomandăm aici a se citi un text patristic la alegere, din cartea monahului Teoclit Dionisiatul, *Maica Domnului în teologia și iconografia Sfinților Părinți* (trad. rom. la Ed. Bizantină, 2002) sau chiar din *Proloage*.

¹⁴⁰ Deși indicațiile tipiconale asupra acestui Polieleu nu sunt clare, cele mai multe rânduieli de Tipic prevăd ca la Praznicul Nașterii Maicii Domnului, al Acoperământului (1 Octombrie), al Intrării în Biserică, al Adormirii și în orice zi când cinștim vreo icoană a Maicii Domnului, cum ar fi Prodromița, să se cânte acest Polieleu în locul Ps. 134 și 135, după aceasta urmând imediat *Mărimurile* după obicei. Unii extind această rânduielă și la Soborul Maicii Domnului (26 decembrie) și la Praznicul Bunevestiri (25 martie).

¹⁴¹ La *Mărimuri* nu se pune *Slavă...*, *Și acum...*, întrucât urmează imediat Binecuvântările Învierii.

CAPITOLUL 4

DACĂ SE VA ÎNTÂMPLA SĂ FIE DUMINICA UN SFÂNT CU DOXOLOGIE MARE, (DAR FĂRĂ POLIELEU)

Sâmbătă seara, la **Vecernia mare**, după *Catismă*, la *Doamne strigat-am...*, Stihirile Învierii pe trei, ale Răsăritului pe trei și ale Sfântului pe patru, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* Dogmatica glasului. Procesiunea, Prochimenul zilei, Ecteniile: *Să zicem toți...* **La Litie**, Stihira Hramului, *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are, *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei. **La Stihioavnă**, Stihirile Învierii, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei Învierii după glasul Sfântului. Și celelalte ale Privegherii după obicei.

La Utrenie, *La Dumnezeu este Domnul...*, Troparul Învierii (de două ori), *Slavă...* a Sfântului *Și acum...* a Născătoarei Învierii după glasul Troparului Sfântului și celelalte ale Învierii până la Canon. Canonul Învierii cu Irmosul pe patru, al Crucii Învierii tot pe patru, al Născătoarei tot pe patru și al Sfântului pe șase. Catavasia de rând. După Cântarea a treia, Condacul și Icosul și Sedealna Sfântului, iar după Cântarea a șasea, Condacul și Icosul Învierii și Sinaxarul. La Cântarea a noua cântăm: *Ceea ce ești mai cinstită...*, apoi Luminânda Învierii, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei Învierii. **La Laude**, Stihirile Învierii pe patru și ale Sfântului pe patru; *Slavă...* Stihira Evangheliei, *Și acum...* *Preabinecuvântată ești...* Doxologia mare apoi Troparul Învierii. Ecteniile și Cuvântul de învățătură¹⁴⁴ apoi **Ceasul întâi**, citit în pridvor. **La Ceasuri**,

¹⁴⁴ Mulți liturgiști, dar mai mult decât atât, însuși logica impune ca în acest moment și în altele asemănătoare acestuia să nu se pună *Otpust* sau *Apolis*. Acest termen nu înseamnă decât *concediere, slobozire pentru a merge acasă*, în nici un caz *sfârșit*, căci adevăratul sfârșit este ecfonisul *Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri...* Chiar în privința acestui moment (de la sfârșitul Utreniei) Tipicul prevede, în anumite momente, să se zică direct *Veniți să ne închinăm...* și Ceasul I, fără *Otpust* între ele, pentru că slujba în totalitatea ei nu s-a terminat.

Tipicul încă din vechime a făcut mai multe suprimări (foarte binevenite) ale unor *Otpusturi*: dintre *Vecernia* și *Utrenia* care se contopesc în cadrul *Privegherii* și dintre *Ceasul nouă* și *Vecernie*. Astăzi se mai cer astfel de suprimări și între *Vecernie* și *Pavecerniță*

Troparul Învierii, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei Ceasului, după *Tatăl nostru*, Condacul Învierii și al Sfântului schimbându-le.

La Liturghie, Fericirile Învierii pe șase și ale Sfântului de la Cântarea a treia pe patru. După Procesiunea mică, Troparul Învierii, al Hramului, al Sfântului de rând (iar de este și alt Sfânt, zicem și al aceluia), Condacul Învierii și al Hramului, *Slavă...* al Sfântului de rând, *Și acum... Ceea ce ești folositoare creștinilor...* Prochimenul, Apostolul, și Evanghelia Învierii și după aceasta ale Sfântului.

Se cuvine să știm :

Duminică seara niciodată nu citim Catisma. Iar la Praznicele Împărătești și în zilele cu Priveghere sau Polieleu, afară de sâmbătă seara, cântăm la Vecernie: *Fericit bărbatul...*, (numai prima stare) ca Antifon. Iar sâmbătă seara punem toată Catisma.

Să se știe :

Este obiceiul ca anumite rugăciuni și stihuri să le zică **cel mai mare** sau cineva rânduit de acesta. Deci, seara la **Vecernie** cel mai mare va zice: *Veniți să ne închinăm...*, Psalmul 103, *Lumină lină...*, *Învrednicește-ne Doamne...* și *Acum slobozește...*, iar la **Utrenie**: cei șase Psalmi, *Ție slavă se cuvine...*, Doxologia (mică), *Bine este a ne mărturisi...* și *Împărate Ceresc pe credinciosul nostru popor...*, iar *Sfinte Dumnezeule* și *Tatăl nostru*, atât la Vecernie cât și la Utrenie, le zice citețul. Unele rânduieli grecești prevăd ca și Simbolul Credinței să fie rostit la Liturghie tot de cel mai mare.¹⁴⁵

atunci când sunt săvârșite imediat una după alta, între Utrenie și Ceasuri și între Ceasul șase și Dumnezeiasca Liturghie. Prin urmare, Otpust se face doar aunci când o anumită Laudă este ultima într-un anumit ciclu liturgic și când după ea într-adevăr, credincioșii sunt concediați, adică pot să iasă din biserică. Un Otpust după care imediat începe altceva nu are nici un sens și produce o confuzie foarte mare, mai ales între cei care înțeleg rostul lui. În textul acestui Tipic liturgic noi nu am făcut aceste suprimări, ținându-ne de original.

¹⁴⁵ Trebuie făcută o deosebire esențială între *un obicei* și *o regulă (obligatorie)*. La noi există un mare pericol de ritualism sec, în care se "inventează" tot felul de reguli de genul acesta, "menite", de cele mai multe ori, să încurajeze o ierarhizare rigidă a clerului și în special a preoților care, în cele din urmă, au aceeași hirotonie, același har. Este adevărat că este nevoie de o anumită ierarhizare (care este și între Îngerii din cer și care duce cu gândul la ordine), dar nu o ierarhizare rigidă care de cele mai multe ori duce la mândrie din partea celor mai mari și la cărtire, din parte celor mici. De exemplu între preoții aceleiași mănăstiri sau parohii, protia (primatul) la Liturghie trebuie dată pe rând fiecăruia, indiferent de anii de preoție, studiile sau funcția administrativă pe care o deține un preot sau altul. Mai multe rânduieli de tipic prevăd ca în duminici și sărbători, protia să fie dată preotului de rând în acea săptămână și tot el să binecuvinteze și masa. Starețul unei mănăstiri (și numai el), poate într-adevăr constitui o excepție în această privință.

CAPITOLUL 5

ÎNVĂȚĂTURĂ CUM SE CUVINE A SE CÂNȚA ÎN ZILELE DE RÂND SLUJBA VECERNIEI ȘI A UTRENIEI, CÂND CÂNTĂM *DUMNEZEU ESTE DOMNUL...*

Seara, la **Ceasul nouă** paraclisierul luând binecuvântare de la cel mai mare, bate clopotul, toaca cea mică și adunându-se frații în pridvorul bisericii, preotul de rând face începutul: *Binecuvântat este Dumnezeu nostru...*, iar citețul cel rânduit zice: *Slavă Ție Dumnezeu nostru...* și celelalte după obicei. Și citește **Ceasul al noulea** cu **Mijloceasul** lui,¹⁴⁶ chiar dacă s-a cântat: *Dumnezeu este Domnul...*, iar după sfârșitul lui, bate iarăși toaca. Atunci când se citește **Ceasul al noulea** în pridvor, se face imediat Otpustul Ceasului al noulea. Iar după Otpust intrând în biserică, facem începutul **Vecerniei** după obicei. Dacă însă **Ceasul al noulea** se citește în biserică atunci Otpustul nu se mai face.

Iar după ce s-a sfârșit de bătut toaca, preotul stând înaintea Ușilor Împărătești și având epitrahilul pe grumazul său, zice: *Binecuvântat este Dumnezeu nostru...*¹⁴⁷ Iar cel mai mare zice: *Veniți să ne închinăm...* (de trei

¹⁴⁶ **Mijloceasurile**, atribuite de unii chiar Sfântului Vasile cel Mare (judecând după rugăciunile de la sfârșitul acestora) apar pentru prima dată, într-o formă identică cu cele de astăzi (iar uneori cu modificarea configurației de Psalmi), abia în sec. XII, într-un Ceaslov Sinaitic (mns. nr. 865). Ele au fost concepute ca slujbe intermediare între Ceasurile mari care în trecut se făceau la ore fixe în tot decursul zilei, nu toate la un loc. Concepția era ca rugăciunea, chiar dacă era scurtă (15-20 de min.), să fie făcută cât mai frecvent. De aceea, pentru că între Ceasurile mari exista un interval de trei ore, călugării simțeau nevoia să facă o slujbă "de mijloc", intermediară. Uneori erau chiar mai multe slujbe de acest fel, încât găsim într-un alt Ceaslov Sinaitic (mns. nr. 870) că doar Ceasul I avea un singur Mijloceas, pe când Ceasurile III și VI, câte două Mijloceasuri, iar Ceasul IX, trei Mijloceasuri. Numărul și extinderea lor avea probabil legătură cu momentele (din istoria mântuirii) ce erau comemorate. Astăzi avem câte un singur Mijloceas la fiecare Ceas. Tipicul face puține referiri la Mijloceasuri și acelea legate doar de faptul că se citește sau nu, în anumite perioade ale anului liturgic.

¹⁴⁷ Dacă Ceasul al noulea s-a făcut în pridvor, atunci preotul înainte de Vecernie nici nu intră în Altar, ci făcând trei închinăciuni în fața Sfintelor Uși (pe solee), ia epitrahilul agățat acolo (lângă Sfintele Uși) într-un cuier special și punându-l pe grumaz, dă binecuvântarea mică pentru Vecernie. Cineva în timpul acesta trebuie să deschidă perdeaua. După Ectenia mare, preotul lasă din nou epitrahilul și merge la strană, iar după sfârșitul Catismei revine pe solee, zice Ectenia mică și abia acum intră în Altar și se pregătește să facă căderea mare la imnul *Doamne*

ori) și Psalmul 103. Iar preotul citește rugăciunile Vecerniei stând înaintea Sfințelor Uși cu capul descoperit. După sfârșitul Psalmului: *Slavă... Și acum...*, *Aliluia* (de trei ori) și trei metanii. Apoi preotul zice Ectenia mare și Ecfonisul. După aceasta, punem Catisma de rând și după fiecare stare, zicem *Aliluia* (de trei ori) și trei metanii. Urmează Ectenia mică și Ecfonisul apoi *Doamne strigat-am...* pe glasul de rând al Octoihului (dacă Mineiul are numai trei Stihiri), iar dacă Mineiul are șase Stihiri, *Doamne strigat-am...* zicem pe glasul din Minei, fără a mai pune ceva din Octoih¹⁴⁸. Punem deci stihirile pe șase: trei din Octoih și trei din Minei (sau toate numai din Minei); *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu, *Slavă...*, *Și acum...* a Născătoarei din Minei: prima (sau a doua, a Crucii, dacă este miercuri sau vineri). *Lumină lină...*, Prochimenul zilei cu stihul din Ceaslov. Apoi: *Învrednicește-ne Doamne...* și Stihovna zilei din Octoih cu *Slava* din Minei (dacă are)¹⁴⁹. După: *Acum slobozește...* urmează *Sfinte Dumnezeule...*, *Tatăl nostru...* și Troparul Sfântului, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei¹⁵⁰ și Ectenia întreită. Iar după Ecfonis preotul spune: *Înțelepciune!* iar strana răspunde: *Binecuvintează!* Preotul spune: *Cel ce este binecuvântat Hristos Dumnezeul nostru...* și noi răspundem: *Amin. Întărește Dumnezeule sfânta și dreaptă...* și cealalte.

strigat-am... După cum vedem, această rânduiială este foarte confuză și chiar în contradicției cu unele *Tipice*, de aceea a fost fie modificată, fie abandonată definitiv.

Astăzi se practică de obicei astfel: Ceasul al noulea se săvârșește în biserică. În timpul rugăciunii finale a ceasului, preotul (și diaconul) iese fără nici un veșmânt în mijlocul bisericii și face un scurt ritual de închinare la cele două icoane de pe tetrapoade și metanie la scaunul arhieresc și la cele două strane apoi merge în Sfântul Altar, deschide perdeaua, dă binecuvântarea obișnuită apoi iese în fața Sfințelor Uși pentru a rosti în taină *Rugăciunile Luminilor* și Ectenia mare. Această rânduiială este mai practică și nu intră în contradicție cu o altă regulă care spune ca binecuvântarea pentru "laudele mari" (vecernie și utrenie) să se dea numai din fața Sfintei Mese, deci nu de pe solee, cum am văzut mai înainte.

¹⁴⁸ În acest caz, când Sfântul nu are nici Polieleu și nici măcar doxologie Mare, stihurile *Pune doamne pază gurii mele...* și cealalte se citesc, nu se cântă. De asemenea se citește și imnul *Lumină lină...* (afară de duminică seara).

¹⁴⁹ Unii obișnuiesc să cânte primele două stihiri din zilele de luni (duminică seara), marți, miercuri și vineri pe glas stihiraric (pe larg), pentru că sunt stihiri de umilință și, respectiv, ale Crucii. A treia stihiră, a Mucenicilor, se cântă însă irmologic ca și *Slavă... Și acum...* din Octoih, atunci când Mineiul nu are *Slavă...* Cei mai mulți însă restrâng această regulă doar la Postul Mare când chiar este menționată expresia "pe însuși glasul". Mai mult decât atât, la unele stihoavne din Octoih este chiar specificată o anumită podobie și în acel caz, chiar nu se poate cânta stihiraric, ci așa cum este respectiva podobie.

¹⁵⁰ Recomandăm ca în timp ce se cântă Troparele sau într-un alt moment potrivit, cel puțin preotul slujitor, să citească în taină rugăciunea Sf. Vasile cel Mare de la sfârșitul Vecerniei: *Bine ești cuvântat, Stăpâne Atotțiitorule...* Ceilalți însă, o pot citi atunci când își fac rugăciunea de seară particulară. Ar fi ideal ca ea să fie citită de către preot în mod solemn, spre auzul tuturor, eventual înainte de Otpust.

RÂNDUIALA PAVECERNITEI MICI ÎN ZILELE DE RÂND¹⁵¹

Aceasta se face în mănăstiri după cină¹⁵², adică separat de Vecernie. Dacă rânduiala se face în pridvor, preotul va începe Pavecernița fără epitrahil,¹⁵³ iar dacă se face în biserică, preotul, cu epitrahilul pe grumaz, dă binecuvântarea din fața Sfintelor Uși, așteptând acolo până face cele trei închinăciuni de la *Veniți să ne închinăm...*

La strană se face rânduiala după Ceaslov. După Rugăciunile începătoare, Ps. 50, alți doi Psalmi, Doxologia mică și Crezul. Urmează apoi Canonul Maicii Domnului¹⁵⁴, apoi se cântă *Cuvine-se cu adevărat...*, *Sfinte Dumnezeule...* și celelalte. Urmează Troparul zilei, al Hramului și celelalte din Ceaslov: *Dumnezeul părinților noștri...* Dacă este vineri seara se zice doar Troparul sâmbetei: *Apostolilor, mucenicilor...*, *Slavă... Cu sfinții...*, *Și acum... Ca o pârgă a firii...*¹⁵⁵ Dacă a doua zi avem un Praznic Împărătesc, al Maicii Domnului sau Sărbătoarea vreunui Sfânt cu Polieleu, atunci nu mai punem toate Troparele, ci punem doar Condacul Sărbătorii. Același lucru este valabil și pentru perioadele de Înainte- și După-prăznuire.

Zicem apoi *Doamne miluiește* (de 40 de ori), *Cel ce în toată vremea...* și binecuvântarea preotului: *Dumnezeule milostivește-te spre noi...* Apoi cel mai mare zice rugăciunile: *Nepătată, neîntinată...*, *Și ne dă*

¹⁵¹ În trecut, până prin sec. XV, nici nu exista Pavecernița Mică, ci numai cea Mare. Această slujbă mai nouă nu este decât o prescurtare a celei vechi. Aceasta este o slujbă exclusiv monahală, și era citită de monahii de la lavra Sfântului Sava numai la chilie, încadrându-se în canonul de rugăciune personală; dar Tipicul de mai târziu al Mănăstirii Sfântului Sava, a prescris oficierea ei în biserică, probabil ținând cont de rânduiala celorlalte mănăstiri palestiniene.

¹⁵² S-a și numit în unele traduceri românești "dupăcinare". Se înțelege că după această slujbă nu se mai mânca. Acum însă, în cele mai multe locuri unde se mai săvârșește, se face imediat după Vecernie și este clar că în acele locuri se mănâncă abia după Pavecerniță.

¹⁵³ Același lucru se întâmplă și în cazul Ceasului Nouă și a Miezonopticii când acestea se săvârșesc în tinda bisericii. (Cf. *LEX*, p.62).

¹⁵⁴ Există o colecție de Canoane ale Maicii Domnului puse pe glasuri și pe zile. Acesta poate fi înlocuit și cu *Paraclisul Maicii Domnului*. Canonul Maicii Domnului face parte din pravila zilnică a monahilor și dacă aceștia nu pot veni la biserică, trebuie să-l facă la chilie. Canonul acesta este recomandat și mirenilor, cel puțin atunci când aceștia vor să se împărtășească a doua zi.

¹⁵⁵ Troparul Hramului (unde este un Hram al unui Sfânt) nu se pune pentru că toate categoriile de Sfinți sunt încadrate în Troparul sâmbetei, când se face pomenirea Tuturor Sfinților. Dacă este un Hram Împărătesc, atunci Troparul Hramului se pune înaintea celui al zilei.

nouă Stăpâne..., și Troparele (de umilință) *Miluieste-ne pe noi Doamne...* În timpul acestor Tropare preotul iese în fața Sfințelor Uși zicând Ectenia întreită specială (cea de la Miezonoptică), face Apolisul special¹⁵⁶, își cere iertare de la toți binecuvântându-i, apoi se întoarce iarăși către Răsărit și s zice Ectenia *Să ne rugăm pentru pacea lumii...* (tot din rânduiala Miezonopticii) și Apolisul final: *Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri...*¹⁵⁷

RÂNDUIALA MIEZONOPTICII, AȘA CUM SE SĂVÂRȘEȘTE ÎN PERIODA OCTOIHULUI

Preotul, având epitrahilul și stând în fața Sfințelor Uși, dă binecuvântarea mică, iar citețul zice rugăciunile, apoi *Doamne miluieste* (de 12 ori), *Slavă... Și acum...*, *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și face trei metanii. Apoi Psalmul 50 și *Fericțiți cei fără prihană...* la care, după fiecare *Slavă...*, face trei închinăciuni. Urmează *Crezul, Sfinte Dumnezeule...* și iarăși trei închinăciuni. După *Tatăl nostru*, Troparele: *Iată mirele vine...* și celelalte. Și după: *Ceea ce ești mai cinstită...*, binecuvântarea și rugăciunea: *Stăpâne Dumnezeule...*, *Veniți să ne închinăm...* cu metanii și Psalmii ce urmează, *Slavă... Și acum...*, *Sfinte Dumnezeule* și trei metanii, apoi după *Tatăl nostru...*, Troparele: *Pomenește Doamne ca un bun pe robii tăi...*, apoi: *Doamne miluieste!* (de 12 ori) și Rugăciunea: *Pomenește Domne pe cei ce întru nădejdea Învierii...* și Troparele *Miluieste-ne pe noi Doamne...*, Ectenia întreită specială, *Slavă Ție Hristoase Dumnezeule...* și face Otpustul și luându-și iertarea obișnuită, zice Ectenia: *Să ne rugăm pentru pacea lumii...* Iar noi: *Doamne miluieste...* cu multă liniște. Și sfârșindu-se acestea zice cel mai mare: *Pentru Rugăciunile Sfinților Părinților noștri...*¹⁵⁸

¹⁵⁶ La acest Apolis, care de fapt se pune și la Miezonoptică, sunt pomeniți numai cuvioșii părinți. Acest lucru arată o dată în plus originea și uzul ei exclusiv monahal al acestor două Laude.

¹⁵⁷ În Postul Mare, la Pavcernița Mare, în locul Ecteniei întreite speciale, preotul rostește (în genunchi și cu fața către credincioși) rugăciunea *Stăpâne Mult milostive, Doamne Iisuse Hristoase...* din Ceaslov, apoi cere iertare și zice direct Ectenia *Să ne rugăm pentru pacea lumii...*, de la Miezonoptică.

¹⁵⁸ Atunci când punem (la Utrenie) *Aliluia*, iar acest lucru se întâlnește în special în perioada Triodului, și rânduiala Miezonopticii suferă unele modificări: nu apare nici o schimbare până la binecuvântarea de după *Ceea ce ești mai cinstită...*, când după *Amin*, preotul stând pe solee (sau chiar în mijlocul bisericii) zice rugăciunea *Doamne și Stăpânul vieții mele...*, făcând toți câte trei metanii, 12 închinăciuni apoi încă (2 închinăciuni și) o metanie, așa cum arată Ceaslovul. Urmează rugăciunea *Stăpâne Dumnezeule...* și cealaltă rânduială a Miezonopticii. După rugăciunea *Pomenește Doamne...* se zice și *Preamărită*

Dacă este Odovania unui Praznic al Mântuitorului sau al Maicii Domnului, atunci, în locul Troparelor *Iată Mirele ...* și celelalte, se pune Troparul Praznicului, iar în loc de Troparele pentru morți, se pune Condacul apoi *Doamne miluiește* (de 12 ori) și direct Ectenia specială, Otpustul și Ectenia finală.¹⁵⁹

UTRENIA ÎN ZILELE DE RÂND

Paracliserul după ce a pregătit cădelnița, iese pentru a bate toaca cea mare. Se toacă rar pentru ca să se spună Psalmul 50 în întregime, iar preotul luând cădelnița și stând înaintea Sfintei Mese, zice: *Binecuvântat este Dumnezeu nostru...* (deschizând mai înainte perdeaua). Și cădește Sfânta Masă în chipul Crucii și tot Altarul și iese pe ușa cea dinspre miazănoapte și cădește Sfintele Icoane și pe cel mai mare și pe toți frații, după cum este obiceiul. Dacă este *Aliluia*, citețul zice: *Sfinte Dumnezeule, fără închinăciuni*, iar dacă nu – spune direct: *Veniți să ne închinăm* (de trei ori) și Psalmii 19 și 20; apoi: *Slavă...*, *Și acum...*, *Sfinte Dumnezeule...* (fără să facă închinăciuni) și *Tatăl nostru...*¹⁶⁰ Și Troparele: *Mântuiește Doamne poporul tău...*, *Slavă...*, *Cel ce Te-ai înălțat pe Cruce...*, *Și acum...*, *Folositoare, înfricoșată...* Iar preotul intrând în Sfântul Altar prin ușa dinspre miazăzi zice Ectenia întreită specială, cădind Sfânta Masă; apoi Ecfonisul : *Că milostiv și iubitor de oameni...* și citețul spune: *Amin. Întru numele Domnului binecuvintează părinte.* Apoi preotul însemnând cruciș cu cădelnița înaintea Sfintei Mese¹⁶¹ zice cu glas mare: *Slavă Sfintei și de viață făcătoarei și nedespărțitei Treimi...* și îndată începe cel mai mare Psalmii

ești... și celelalte, Troparele de umilință, Apolisul mic (special), Ectenia întreită, iertarea și binecuvântarea, sfârșindu-se cu tradiționala Ectenie: *Să ne rugăm pentru pacea lumii...* și *Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri...*

¹⁵⁹ Regula nu este valabilă și pentru *perioada de după-prăznuire*, ci doar pentru ziua Praznicului și a Odovaniei. Tipicul amintește doar de Odovanie pentru că în ziua Praznicului, dacă se face priveghere (care poate și chiar trebuie să dureze până după miezul nopții), nu se mai face Miezonoptică. Dacă totuși se face – atunci regula Troparelor și a condacelor se aplică nu numai în ziua Odovaniei, ci mai ales în cea a Praznicului. Unele Tipicuri prevăd ca să se pună Troparul și condacul sărbătorii și la cele trei sărbători ale Sf. Ioan Botezătorul (7 ianuarie; 24 iunie și 29 august) și în ziua Hramului. (Cf. *TB, 1976*, p.41).

¹⁶⁰ Trebuie să fie cu luare aminte atât preotul cât și citețul ca atunci când va zice Ecfonisul: *Că a Ta este împărăția...*, preotul să fie în mijlocul bisericii sub policandru.

¹⁶¹ Acest gest de însemnare cruciș cu cădelnița este rânduit în unele *Liturghiere* rusești (și românești mai vechi) înainte de fiecare cădere mare sau mică; cu atât mai mult în acest moment în care se rostește o formulă doxologică trinitară.

așa: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...* (de trei ori), apoi *Doamne, buzele mele vei deschide...* (de două ori), și citește după rânduială cei șase Psalmi cu glas lin și rar pentru ca să audă toți ceilalți. Iar după ce citește cel mai mare primii trei Psalmi și zice: *Slavă... Și acum...*, fără să facă metanie,¹⁶² începe ceilalți trei Psalmi, iar preotul după ce se închină și sărută Sfânta Masă, iese înaintea Ușilor Împărătești și continuă citirea Rugăciunilor în taină, stând cu capul descoperit. Iar după cei șase Psalmi urmează: *Slavă... Și acum... Aliluia* (de trei ori) și trei închinăciuni. Apoi preotul zice Ectenia mare: *Cu pace Domnului să ne rugăm...*, apoi cântăm *Dumnezeu este Domnul...* pe glasul Troparului Sfântului cu Stihurile lui. Și zicem Troparul Sfântului (de două ori), *Slavă...*, *Și acum...*, al Născătoarei pe glasul Troparului Sfântului.¹⁶³ După aceea strana zice: *Doamne miluiește* (de trei ori) *Slavă...*, *Și acum...*, și începem Catismele: după Catisma întâi, cântăm Sedealna Octoihului de la glasul de rând¹⁶⁴ fără ca preotul să zică înainte Ectenia mică, care se pune numai la Privegheri și la Praznicele Sfinților care au Polieleu sau Doxologie (mare). După *Aliluia* (3 ori), *Doamne miluiește* (3 ori) și *Slavă ...*, *Și acum...*, începe a doua Catismă, după sfârșitul căreia cântăm¹⁶⁵ a doua Sedealnă din Octoih apoi iarăși *Doamne miluiește* (de trei ori), *Slavă... Și acum...*, Psalmul 50¹⁶⁶. Urmează citirea Canoanelor în felul următor¹⁶⁷:

¹⁶² Unii, considerând că cei 6 psalmii preînchipuie Vechiul Testament, interzic și însemnarea cu semnul crucii, deși Ceaslovul oprește doar de la închinăciuni. Este normal ca cineva care intră în momentul acela în biserică, să mai aștepte un pic pentru a se închina la icoane, ca nu cumva să tulbure liniștea ce domnește în acele momente ce ne duc cu mintea mai mult la Judecata de apoi, decât la perioada Vechiul Testament. Faptul că, între cei 6 Psalmi rostim numele Persoanelor Sfintei Treimi (*Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh...*) – taină descoperită nouă abia în Noul Testament, arată că ne putem însemna totuși cu "Obiectul" prin care a fost instituit acest Testament (adică Crucea). Consider chiar necesară însemnarea cu semnul Crucii atunci când ne luptă gândurile și patimile în timpul rugăciunii, inclusiv în timpul acestor psalmi, mai ales că *închinarea și însemnarea cu semnul Crucii* sunt două gesturi distincte, chiar dacă noi (din obișnuință) le contopim.

¹⁶³ Dacă sărbătorim doi sfinți și avem și două Tropare, zicem primul Tropar de două ori, *Slavă...*, al doilea Tropar, *Și acum...*, al Născătoarei pe glasul celui de-al doilea Tropar. Iar dacă suntem în perioada unui Praznic, zicem de două ori Troparul Praznicului, *Slavă...*, al Sfântului, *Și acum...*, iarăși al Praznicului.

¹⁶⁴ Un rând de Sedelne este alcătuit din trei Tropare, între primul și al doilea se pune un stih specific zilei liturgice respective (și care în Octoih se găsesc numai la Utreniile glasului întâi), iar între al doilea și al treilea Tropar se zice *Slavă...*, *Și acum...*

¹⁶⁵ Se mai obișnuiește ca în zilele de rând Sedelnele să se citească; de asemenea și Laudele, dacă avem Doxologie mică. Corect ar fi însă să se cânte, căci de aceea și este indicat glasul cântării.

¹⁶⁶ În perioada 22 septembrie - 20 decembrie, după cum arată și rânduiala de la începutul Psaltirii, la Utrenie se citesc trei Catisme, nu două și deci și trei rânduri de Sedelne. Abia după aceea urmează Psalmul 50.

Dacă Mineiul are un singur Canon (pe 4), atunci punem cele două Canoane ale Octoihului, inclusiv Troparele mucenicilor (2) și Canonul Sfântului din Minei; în total: trei Canoane cu irmoasele pe 14.

Dacă, Canonul din Minei are 6 Tropare (sau are numai 4, dar Mineiul cere repetarea lor până la șase) atunci Canoanele se pun exact așa cum am arătat mai sus, numai că se lasă cele 2 Tropare ale Mucenicilor legate de primul Canon al Octoihului (nu și Troparul Născătoarei). Rămân deci tot 14 Tropare.

Dacă Mineiul are două Canoane, atunci punem numai primul Canon din Octoih cu irmosul pe 4, fără ale Mucenicilor și cele două Canoane din Minei cu irmoasele pe 10, deci în total 14. Iar dacă vreunul din Canoanele Mineiului sunt incomplete (4 Tropare afară de irmos), se pot pune și Troparele Mucenicilor la Canonul din Octoih, încât să se facă 14.¹⁶⁸

După a treia Cântare, Ectenia mică și Sedealna din Minei, *Slava... Și acum...*, a Născătoarei (sau a Născătoarei Crucii, de este miercuri sau vineri). După Cântarea a șasea: Irmosul, Ectenia, Condacul și Icosul Sfântului, apoi se citește Sinaxarul. După Cântarea a opta cântăm *Ceea ce ești mai cinstită...*, pe glasul irmosului din Minei, iar preotul (sau diaconul) face căderea mare. Iar după sfârșitul Cântării a noua cântăm *Irmosul Mineiului și Cuvine-se cu adevărat...*, amândouă stranele, făcând toți metanie până la pământ. După aceea *Ectenia mică* din Sfântul Altar, apoi *Luminânda zilei, Slavă...*, a Sfântului (dacă are, iar dacă nu, *Slavă...*), *Și acum...* a Născătoarei Învierii (sau a Crucii). Urmează Psalmii 148, 149 și 150: *Toată suflarea să laude pe Domnul, Lăudați-L pe Domnul din ceruri...(etc.)*. După Psalmi, *Ție slavă se cuvine Doamne Dumnezeuul nostru...* și *Doxologia mică*¹⁶⁹, citită de cel mai mare.

Deși Tipicul nu menționează rostirea Ecfonisului *Cu mila și cu îndurările...*, Liturghierul prevede ca imediat după Ps. 50 să se zică și acest Ecfonis (fără altceva), după care urmează Canoanele. Iar unele ediții ale Tipikonului prevăd (mai ales pentru Postul Mare) citirea de către preot și a rugăciunii *Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău...*, de la Litie. (Cf. *TE*, p. 187 și n.81-82, p.465).

¹⁶⁷ Această rânduială a Canoanelor este valabilă numai în zilele de rând, de luni până vineri, nu și sâmbătă.

¹⁶⁸ Pentru fiecare zi din an, Mineiul precizează cum se combină Canoanele cu cele din Octoih (Triod sau Penticostar).

¹⁶⁹ Unele variante ale Tipicului savait, dar mai ales *Tipicul Nicolae Cosole* rânduiește trei metanii la stihul: *Bine ești cuvântat Doamne...*, *Bine ești cuvântat Stăpâne...*, *Bine ești cuvântat Sfinte...*, iar *Tipicul de la Mesina*, rânduiește metanii pentru toată durata citirii Doxologiei mici. (Cf. *TE*, p.194 și n.136, p.468).

Iar dacă Mineiul are Laude¹⁷⁰, atunci când ajungem la stihul pe 4, interpunem și Stihirile, apoi *Slavă...*, *Și acum...*, a Născătoarei, după care preotul zice: *Slavă Ție celui ce ne-ai arătat nouă Lumina*. Doxologia mică (citită), apoi Ectenia: *Să plinim rugăciunile noastre cele de dimineață...*, iar după aceea cântăm la Stihovăni Stihirile din Octoih cu stihurile din Ceaslov apoi *Slavă...*, a Sfântului din Minei (dacă are), *Și acum...* a Născătoarei sau a Născătoarei Crucii. Apoi cel mai mare zice: *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, (altcineva) *Sfinte Dumnezeule...*, *Tatăl nostru...* și zicem Troparul Sfântului, *Slavă...*, *Și acum...*, a Născătoarei din Troparele de la sfârșitul Utreniei puse pe glasuri și pe zile la Anexa Mineilor. Ectenia: *Miluieste-ne pe noi Dumnezeule...*¹⁷¹ cu Ecfonisul, iar strana spune: *Amin*. Preotul: *Înțelepciune*, strana răspunde: *Binecuvintează!* iar preotul: *Cel ce este binecuvântat...* iar strana: *Întărește Dumnezeule...* și celelalte obișnuite, apoi **Ceasul întâi**.

Deci după sfârșitul celor trei Psalmi ai Ceasului și după: *Slavă... Și acum... Aliluia* (de trei ori) și *Doamne miluieste* (de trei ori), *Slavă...*, Troparul Sfântului, *Și acum...* al Născătoarei: *Cum te vom numi...* După *Sfinte Dumnezeule*, Condacul Sfântului și toate celelalte. Dacă însă Mineiul are două Tropare (de la doi Sfinți diferiți), atunci după *Doamne miluieste* punem primul Tropar, iar după *Slavă...*, al doilea. Condacul de la Sfântul cu Condac la Cântarea a șasea, urmând ca la celelalte Ceasuri¹⁷² Condacele să fie inversate succesiv.

¹⁷⁰ Bineînțeles, cele ce urmează sunt valabile doar atunci când Mineiul are 4 (sau chiar 6) Stihiri la laude, dar nu are Doxologie mare, pentru că atunci când este Doxologie mare, se cântă atât Doxologia cât și Laudele și Luminândeale dinaintea Laudelor.

¹⁷¹ Deci, în zilele de rând, cele două Ectenii de la sfârșitul Utreniei se pun în ordine inversă.

¹⁷² Rânduiala Ceasurilor așa cum o avem noi astăzi, urcă până în sec. XI, dar a fost stabilită definitiv abia în sec. XIV-XV. Inițial ele exprimau ideea ca la anumite ore din momentul zilei (din trei în trei ore: 1, 3, 6, 9 și 12) să se citească la chilie câte cel puțin trei psalmi și să se rostească rugăciunea Domnească. Ulterior, la acești psalmi s-au mai adăugat Tropare și rugăciuni, iar și mai târziu, Ceasurile au fost secundate de Mijloceasuri. Acestea, așa cum am mai spus, se doreau a fi o expresie a rugăciunii neîncetate a monahilor, dar care erau săvârșite și de unii mireni. Și mai târziu, probabil după căderea Constantinopolului, noile condiții politico-culturale au dus la citirea publică și deodată a Ceasurilor I, III și VI, între Utrenie și Sfânta Liturghie. Aceeași soartă au avut-o și Mijloceasurile. Odată cu renașterea isihastă în Athos, în timpul sfântului Nicodim Aghioritul (sec. XVIII), Mijloceasurile au fost înlocuite cu *Rugăciunea lui Iisus*, iar unii duhovnici contemporani (mai ales arhim. Sofronie de la Essex) preferă ca această rugăciune scurtă și eficientă să înlocuiască chiar și Ceasurile, mai ales că ea satisface întru totul scopul instituirii Ceasurilor. (Cf. *TE*, pp. 196, 208 și Elia Citterio, *op. cit.*, p.56).

Să se știe: Dacă ne aflăm în perioada unui Praznic, Octoihul se lasă¹⁷³, iar slujba Sfântului (Sfinților) din Minei suferă următoarele modificări:

La *Doamne strigat-am*, Stihovna Vecerniei sau cea a Utrenie, primează stihirile Praznicului apoi cele ale Mineiului;

La *Dumnezeu este Domnul...*, se va pune mai întâi Troparul Praznicului de 2 ori, *Slavă...*, Troparul Sfântului o dată, *Și acum...*, iarăși Troparul Praznicului, iar la sfârșitul Vecerniei și al Utreniei se va pune Troparul Sfântului o dată, *Slavă...*, *Și acum...*, Troparul Praznicului;

Nici stihirile, nici Canoanele, nici Luminândeale și nici Apolisele specifice zilelor liturgice nu se pun, ci în toate primează Praznicul;

La Liturghie, Troparele vor începe cu al Praznicului și se vor termina la *Și acum...*, cu Condacul Praznicului.

Să se știe: La Canoanele Utreniei din zilele de rând, stihurile Octoihului sunt următoarele:

Luni:

- *Miluieste-mă, Dumnezeule, miluieste-mă!*
- *Sfinților Mucenici, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi!*
- *Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-ne pe noi!*¹⁷⁴

¹⁷³ Prin urmare, nu trebuie să se mai țină cont de ziua liturgică în care ne aflăm, afară de duminică, când se pune și slujba Învierii, dacă nu este însăși ziua Praznicului.

¹⁷⁴ Aceasta este traducerea corectă a stihului. Toate limbile traduc corect expresia originală ... *σωσον ημας*, prin *mântuiește-ne pe noi*. Intenția “nevinovată” de a contrazice dogma latină conform căreia Maica Domnului este “împreună mântuitoare” – dogmă ce se impunea mai ales în partea Ardealului – s-a făcut prin folosirea cuvântului “miluieste” (ελεησον). Această traducere nu este într-un totu corectă din punct de vedere dogmatic, întrucât singurul izvor ontologic al miliei este Dumnezeu. Chiar și Maica Domnului are nevoie de aceeași milă de care are nevoie toată făptura lui Dumnezeu. Biserica din toate timpurile și de pretutindeni a crezut normal de a cere milă doar de la Dumnezeu. Dorința de a înlocui termenul *mântuiește-ne*, atribuit Născătoarei de Dumnezeu, vine probabil din necunoașterea sensului ortodox al acestui cuvânt. Tot mai mulți ortodocși înțeleg acest termen în sens juridic de *salvare* (romano-catolici) sau *justificare* (protestanți). În realitate, sensul grecescului σωτηρια, tradus în românește prin cuvântul de origine maghiară *mântuire*, înseamnă în primul rând vindecare (Σωτηρ = Vindecător, Mântuitor); mai are și sensul de izbăvire (din...), apărare de necazuri, etc. Desigur termenul are și o oarecare valență juridică, dar și în acest caz, termenul “mântuire” își găsește justificarea atunci când este atribuit Maicii Domnului și nu este nevoie de nici o corectare sau adaptare a termenilor. Întreg *Paraclisul Maicii Domnului* nu cere altceva decât mântuire de la Prea Sfânta Fecioară. Chiar dacă vechea traducere *Mântuiește din nevoi...* a fost înlocuită cu *Izbăvește din nevoi...*, chiar în primul tropar de la Cântarea I noi zicem: *De multe ispite fiind cuprins, către tine alerg căutând mântuire, O, Maica lui Dumnezeu, de rele și de nevoi mântuiește-mă.*

- *Sfinților Îngeri, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi!*¹⁷⁵

Marti: - *Sfinte Ioane, Proorocule și Înaintemergătorule, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!*¹⁷⁶

Miercuri și Vineri: - *Slavă Doamne Cinstitei Crucii Tale!*

Joi:

- *Sfinților Apostoli, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi!*

- *Sfinte Părinte Ierarhe Nicolae, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!*

Sâmbăta:

- *Sfinților Mucenici, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi!*

- *Sfinților Prooroci, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi!*¹⁷⁷

- *Toți Sfinții, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi!*

- *Doamne, odihnește cu dreptii pe adormiții robii Tăi!*

Corectarea trebuie făcută și din fidelitate față de textul și înțelesul original al termenului; chiar dacă în rândul credincioșilor îndreptarea ar produce mici confuzii.

¹⁷⁵ Atât titlul Canonului cât și conținutul lui face referire doar la Îngeri (nu și la Arhangheli sau altă ceată). Aici „Îngerii” nici nu au sensul de ceată – ultima în ierarhia areopagitică, ci sensul de Creatură Spirituală care însușește în sine toate puterile cerești cunoscute sau necunoscute după nume în care se încadrează și cele nouă cete.

¹⁷⁶ Atât titlul cât și conținutul Canonului pune accentul pe calitatea de Înaintemergător a lui Ioan, nu pe cea de Botezător, așa cum cred cei mai mulți. Chiar și în Vechiul Testament Sf. Ioan a fost profețit ca cel care „va găti (pregăti) calea Domnului”, adică va fi Înaintemergător, nu ca cel ce Îl va boteza pe Domnul; iar atunci când Mântuitorul face paralela între Ilie și Ioan se referă la aceeași calitate de „mergător înainte”. Și Acatistul Sf. Ioan pune în evidență aceeași calitate de *Înaintemergător*. Și noi trebuie să fim în acord cu acestea și să spunem corect stihul, ținând cont în primul rând de esențial,

¹⁷⁷ Aceste două stihuri se zic de câte două ori la canonul din Sâmbăta glasului I, iar la celelate nu.

CAPITOLUL 6

DACĂ ESTE SLUJBĂ ÎN MINEI CU ALILUIA SAU DACĂ CEL MAI MARE VA VOI SĂ PUNĂ SLUJBĂ CU ALILUIA, RÂNDUIALA VECERNIEI ȘI A UTRENIEI VA FI URMĂTOAREA:¹⁷⁸

Duminică seara la Vecernie nu se pune niciodată *Aliluia*, iar pentru celelalte zile, rânduiala de la Vecernie se face neschimbată din Ceaslov, până la *Lumină lină...*, apoi se cântă *Aliluia* (de trei ori) pe glasul 6, cu stihurile din Ceaslov pentru fiecare zi din săptămână. Urmează *Învrednicește-ne Doamne în seara aceasta...* cu trei metanii. Apoi se spune

¹⁷⁸ Slujbe cu *Aliluia* în Minei (cel puțin în cele aflate acum în uz) se întâlnesc de regulă în lunile februarie – aprilie, când se suprapune perioada Postului Mare și când sfinții respectivi nici nu au Tropar. În acest caz slujba se va pune combinată cu Triodul și după rânduielele specifice Postului Mare. În trecut însă, astfel de slujbe erau repartizate în tot cursul anului, pentru că nu erau definitivate toate slujbele Sfinților. Începând cu sec. XIII-XIV Minologiul a fost completat cu Tropare și Canoane la majoritatea Sfinților de peste an, încât slujbele cu *Aliluia* au început să iasă din uz. Noi am redat acest subcapitol mai mult pentru valoarea lui istorico-liturgică întrucât astăzi nu se mai întâlnesc astfel de slujbe în perioada Octoihului. (Cf. *TE*, pp. 118, 128 și 132).

Totuși, dacă cel mai mare voiește să facă o slujbă cu un caracter penitențial mai pronunțat, poate rândui astfel de slujbe și în afara Postului Mare. Desigur în acest caz există o rânduială specială care presupune un alt ritm de slujire punctat de un număr mai mare de metanii (în anumite momente). Un loc aparte în această rânduială specială îl are *Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul: Doamne și Stăpânul vieții mele...* Deși unii afirmă că această rugăciune se zice numai în Postul Mare, Tipicul cel Mare, ca de alt fel și Ceaslovul, prevede o asemenea slujbă și pentru celelalte posturi. Găsim de exemplu la sfârșitul Vecerniei, Utreniei și Ceasurilor, înainte de *Doamne și Stăpânul vieții mele...*, mențiunea *De este Post...*, fără să se specifice dacă este vorba de Postul Mare sau de alt Post – lucru care denotă că această rânduială nu este rezervată exclusiv Postului Mare. De exemplu, rânduiala ceasului IX din Ceaslovul de astăzi, nu exclude această rugăciune cu metaniile specifice ei nici în Postul Nașterii Domnului și nici în cel al Sfinților Apostoli. Găsim totuși în Ceaslov și rânduiele specifice Postului Mare cum sunt, de exemplu, Rugăciunile Începătoare de la începutul Utreniei sau Cântările lui Moise la Canoane, etc.

Deci prezentăm aici rânduiala de care este vorba, cu mențiunea că pentru zile de sâmbătă există niște reguli mai speciale pe care le vom prezenta ulterior așa cum apar și în marile ediții ale Tipikonului. Această rânduială se aseamănă mult cu cea din Postul Mare, dar există și unele diferențe.

Ectenia cererilor cu Ecfonisul, apoi împreunându-se amândouă stranele în mijlocul bisericii, cântă Stihovna din Octoih. Și făcând unii către alții metanie mergem către locurile noastre. Apoi cel mai mare sau citețul zice: *Acum slobozește... și Sfinte Dumnezeule...* și face trei metanii, iar după *Tatăl nostru...* Troparul glas 5: *Născătoare de Dumnezeu, bucură-te...* (și o metanie), *Botezătorule al lui Hristos...* (cu o metanie), *Slavă...*, *Rugați-vă pentru noi...* (și o metanie), *Și acum...*, *Sub milostivirea Ta...* (fără metanie), *Doamne miluiește* (de 40 de ori), *Slavă...*, *Și acum...*, *Ceea ce ești mai cinstită decât heruvimii...*, *Întru numele Domnului, Binecuvintează Părinte!* Preotul zice: *Cel ce este binecuvântat...*, iar noi răspundem *Amin*; cel mai mare zice: *Împărate ceresc...* apoi facem trei metanii mari zicând Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul: *Doamne și Stăpânul vieții mele...* așa cum se arată în Ceaslov la rânduiala Miezonopticii. Apoi *Sfinte Dumnezeule...*, cu trei metanii, iar după *Tatăl nostru...*, *Doamne miluiește* (de 12 ori), iar de este duminică seara, după Rugăciunea: *Împărate Ceresc...*, facem numai trei metanii mari, fără cele 12 închinăciuni și nici *Sfinte Dumnezeule...* cel de la sfârșit nu-l spunem, ci preotul spune: *Slavă Tie Hristoase Dumnezeule și Otpustul.*

La Utrenie, după ce cântăm *Aliluia*, cu stihurile din Ceaslov apoi cântăm cântările Treimice pe glasul Octoihului. Rânduiala canoanelor este ca de obicei, apoi cântăm Luminânda Treimii glasului, după obicei; Ecfonisul: *Ca a Ta este împărăția...* și Troparul: *În biserică slavei Tale stând...*, *Doamne miluiește* (de 40 de ori), *Slavă...*, *Și acum...*, *Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii*, apoi: *Întru numele Domnului binecuvintează părinte.* Preotul zice: *Cel ce este Binecuvântat Hristos Dumnezeul nostru, acum și pururea și în vecii vecilor...* și noi răspundem: *Amin.* *Împărate ceresc...* apoi facem trei metanii mari cu Rugăciunea Sfântului Efrem: *Doamne și Stăpânul vieții mele...* și celelalte 12 metanii mici cu stihurile lor.

Imediat începe citirea **Ceasului întâi** cu *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și trei închinăciuni. După cei trei Psalmi obișnuiți ai Ceasului, *Slavă...*, *Și acum...* (de trei ori) cu trei închinăciuni. Urmează Troparul gl.6: *Dimineața auzi glasul meu...*, pe care-l zice mai întâi preotul apoi strana, apoi tot preotul zice stihurile din Ceaslov, iar strana repetă Troparul. În cele din urmă, preotul spune: *Slavă...* iar citețul: *Și acum...*, *Cum te vom numi pe tine...*¹⁷⁹ Apoi stihurile: *Pașii mei îndreptează-i...* și celelalte, cu câte o închinăciune la fiecare și *Sfinte Dumnezeule...* de asemeni cu trei închinăciuni. După *Tatăl nostru...*, Troparul zilei din Ceaslov – luni, marți

¹⁷⁹ Dacă este în Postul Mare, în momentul acesta se pune și o Catismă, așa cum arată Psaltirea. Chiar și atunci însă, Ceasul întâi are Catismă numai marți, miercuri și joi. A se vedea Triodul.

CAPITOLUL 7

SLUJBA VECERNIEI, UTRENIEI ȘI SFINTEI LITURGHII ÎN SÂMBETELE ÎN CARE CÂNTĂM : *DUMNEZEU ESTE DOMNUL !*

Vineri seara, punem *Doamne, strigat-am...*, pe glasul Sfântului din Minei și punem toate cele șase Stihiri numai din Minei, chiar dacă nu are pe șase¹⁸⁰; *Slava...*, Sfântului (dacă are, iar dacă nu are, *Slavă...*), *Și acum...* Dogmatica glasului săptămânii.¹⁸¹ Prochimenul zilei. La Stihioavnă, Stihirile Mucenicilor din Octoih (de la *Doamne, strigat-am...*), *Slava...* Sfântului, dacă are, iar dacă nu are, *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei (de la Stihioavnă). Urmează: *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...*, și *Tatăl nostru...* Apoi Troparul Sfântului, *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei cea de la glasul de rând¹⁸². Ectenia întreită și Otpustul.

¹⁸⁰ Această rânduială, cu reglementări generale pentru toate glasurile, deși este întâlnită în majoritatea cărților de Tipic, este de inspirație slavonă și nu corespunde exact edițiilor românești și grecești ale Octoihului. La ruși, la Stihioavnele sâmbetelor sunt numai Stihiri ale morților și atunci când pun slujbă cu *Aliluia* (de pomenire a morților), se pun aceste stihiri, iar când este *Dumnezeu este Domnul* (pomenirea Tuturor Sfinților), la Stihioavnă se pun stihirile mucenicilor (3), din cele de la *Doamne strigat-am*. Această regulă o găsim și în acest Tipic. În edițiile românești și grecești ale Octoihului însă, se face o diferență (pe glasuri) la Stihioavnele unor sâmbete. În Octoihul nostru, găsim stihiri mucenicești și la Stihioavnă, dar numai la glasurile 1, 2, 3 și 4. Pentru aceste glasuri, la Stihioavnă, nu este nevoie să "împrumutăm" de la *Doamne strigat-am*, căci avem stihirile de față. Mai mult decât atât, având 3 stihiri în plus la *Doamne strigat-am*, (cele ale mucenicilor care nu se vor mai pune și la Stihioavnă), putem pune la *Doamne strigat-am* trei stihiri din Minei (care au întâietate sâmbăta) apoi trei ale Mucenicilor din Octoih. În felul acesta vom evita repetarea stihirilor din Minei. În cazul glasurilor 5, 6, 7 și 8, nu mai avem stihiri mucenicești la Stihioavnă și vom proceda exact așa cum prevede Tipicul. În această problemă rămâne totuși să hotărască cel mai mare.

¹⁸¹ Ziua de sâmbătă, odovăiește într-un fel glasul care a fost toată săptămâna, de aceea, de fiecare dată la Vecernia de vineri seara se va cânta Dogmatica glasului, cu mici excepții, care vor fi prezentate în cap. 9. Dacă ne aflăm în perioada de înainte- sau după-prăznuire, care are *Slavă...* *Și acum...*, a Praznicului, fiind vineri seara, chiar dacă Sfântul are *Slavă...*, punem *Slavă...* a Praznicului, *Și acum...* Dogmatica glasului.

¹⁸² Deci nu se pune a Născătoarei pe glasul Sfântului, ca de obicei, ci pe glasul de rând, din motivul menționat mai sus. Totuși, excepția se face numai la Vecernie, căci la Utrenie Troparul Născătoarei se va pune pe glasul Troparului Sfântului.

RÂNDUIALA CE SE CUVINE PENTRU PARASTASUL CELOR ADORMIȚI

Vineri seara, după sfârșitul Vecerniei,¹⁸³ îmbrăcându-se preotul cu felonul și diaconul cu Stiharul și luând cădelnița și tămâie, merg în pridvor, înaintea lor fiind paraclisierul cu sfeșnicul aprins și după ei mergem și noi. Și după ce vin unde este pregătită coliva, diaconul zice: *Binecuvintează Părinte!* iar preotul zice: *Binecuvântat este Dumnezeu nostru...* și cădește asupra colivei în chipul crucii. Iar noi zicem: Psalmul 90, *Slavă... Și acum... Aliluia* (de trei ori) și se zice Ectenia mare pentru cei adormiți: *Cu pace Domnului să ne rugăm...* și preotul spune Ecfonisul: *Că Tu ești Învierea și Viața...* apoi *Aliluia* (de trei ori) pe glas 8 cu stihirile acestea : *Fericiți sunt cei pe care i-ai ales și i-ai primit Doamne și pomenirea lor în neam și în neam. Suflete lor întru bunătăți se va sălășlui...*

Apoi Troparul pe glasul opt: *Cela ce prin adâncul înțelepciunii cu iubirea de oameni...* (de două ori), *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Pe tine zid și liman Te avem.* După aceasta, Catisma a 17-a: *Fericiți cei fără prihană...* în două stări, cu Stihul: *Pomenește, Doamne, sufletele robilor Tăi.* După prima stare nu zicem: *Slavă... Și acum...*, ci zicem Stihul acesta : *Că de n-ar fi fost legea Ta gândirea mea...* (de trei ori). Apoi preotul sau diaconul zice Ectenia: *Iară și iară, cu pace Domnului să ne rugăm;* strana zice: *Doamne miluiește* (o dată) și celelalte. Iar preotul zice în taină Rugăciunea: *Dumnezeul duhurilor și a tot trupul...* iar stranele cântă: *Doamne miluiește* (de 50 de ori) cu glas ușor. Apoi a doua strană începe starea a doua a Catismei: *Al Tău sunt eu...*, cu Stihul: *Odihnește, Doamne, sufletele robilor Tăi...* și pe rând amândouă stranele zic și celelalte Stihuri, iar la sfârșit zicem Stihurile: *Viu va fi sufletul meu...* până la sfârșit (de trei ori), apoi cântăm Troparele pentru cei adormiți pe glas 5, cu Stihul: *Bine ești cuvântat Doamne..., Ceata Sfinților a aflat izvorul vieții și ușa raiului...* și celelalte. După aceasta *Aliluia* (de trei ori) și pomenește preotul pe cei adormiți după rânduială.

¹⁸³ După cei mai mulți liturgiști, dar mai ales dogmatiști, Litia pentru morți sau Parastasul nu trebuie făcut niciodată după Liturghie, ci seara (sau dimineața) înainte de aceasta, pentru că Liturghia trebuie să încheie și să încununeze orice altă rugăciune a Bisericii. Orice jerfă sau rugăciune adusă pentru cei morți nu se egalează cu ceea ce oferă Hristos prin Liturghie. Dacă facem o altă slujbă după Liturghie (fie și din „evlavie”) înseamnă că nu credem în superioritatea, dar mai ales în plinătatea harului se coboară și ni se face accesibil prin Liturghie.

Iar dacă nu cântăm: *Fericiți cei fără de prihană...*, după *Aliluia*, zicem Troparul: *Cel ce prin adâncul înțelepciunii...și al Născătoarei și îndată Binecuvântările: Binecuvântat ești Doamne...*, *Ceata Sfinților a aflat izvorul vieții...* și celelalte, apoi pomenește preotul pe cei adormiți, după cum s-a arătat mai înainte. Și cântăm *Sedealna morților pe glas 5: Odihnește Doamne sufletele robilor Tăi...*, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Cela ce ai rășărit lumii din Fecioară, Hristoase Dumnezeule*. Apoi Psalmul 50 și Canonul Octoihului pentru cei adormiți, al glasului de rând, pe patru. După Cântarea a treia, Irmosul și Ectenia cu pomeneire, apoi *Sedealna glas 6: Cu adevărat deșertăciune sunt toate...*, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei : *Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu...* După Cântarea a șasea, Irmosul și Ectenia și se pomenesc cei morți după cum s-a arătat mai înainte. Apoi Condacul glas 8: *Cu Sfinții odihnește...* și Icosul: *Tu singur ești fără de moarte...* După Cântarea a noua zice preotul: *Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii...*, iar cântăreții cântă: *Duhurile și sufletele dreptilor te vor lăuda pe Tine Doamne...*și cântă Irmosul Cântării a noua. Apoi: *Sfinte Dumnezeule și Rugăciunile începătoare*, iar după *Tatăl nostru*, zicem Troparele acestea pe glas 4: *Cu duhurile dreptilor celor ce s-au săvârșit...* și celelalte. Apoi preotul sau diaconul zice Ectenia: *Miluieste-ne pe noi Dumnezeule...* și celelalte, iar preotul zice: *Dumnezeul duhurilor...* și pomenește pe ctitori, pe părinții și frații cei din veac adormiți și pe toți dreptcredincioșii creștini. Apoi Ecfonisul: *Că Tu ești Învierea și Viața...*, după aceasta zice preotul sau diaconul: *Înțelepciune!* iar noi: *Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii...*, preotul zice: *Slavă Ție Hristoase Doamne Dumnezeule...*, iar noi spunem: *Slavă... Și acum... Doamne miluieste* (de trei ori), *Părinte binecuvintează*. Preotul face Otpustul: *Cel ce a înviat din morți, Hristos adevăratul Dumnezeul nostru...*și celelalte. Și după Otpust diaconul zice: *Întru fericita adormire, veșnică odihnă fă Doamne adormiților robilor tăi (numele lor) și le fă lor veșnica pomeneire*. Iar cântăreții cântă: *Veșnica lor pomeneire* (de trei ori), iară unde nu este diacon, cântă cântăreții: *Robilor lui Dumnezeu celor adormiți, veșnica pomeneire* (de trei ori).¹⁸⁴

Sâmbătă dimineața la **Utrenie**, după cei șase Psalmi, cântăm: *Dumnezeu este Domnul...* pe glasul Troparului Sfântului și Troparul (de două ori), *Slavă... Și acum...* a Născătoarei Învierii cea după glasul Troparului Sfântului. Apoi citim Catisma a șaisprezecea; se zice Ectenia și apoi *Sedealna din Octoih: două ale Mucenicilor (întâia și a doua), Slavă... Și acum...* a Născătoarei. După aceasta citim Catisma a șaptesprezecea și iarăși *Sedealna din Octoih*, apoi Psalmul 50. Se pun trei Canoane: mai întâi

¹⁸⁴ Tipicul nu amintește de alte rugăciuni de dezlegare afară de: *Dumnezeul duhurilor...*

Canonul Sfântului din Minei (care are prioritate sâmbăta), cu Irmosul pe șase; urmează Canonul Hramului pe patru, apoi al Tuturor Sfinților din Octoih tot pe patru. Dacă slujba este obișnuită, (cu *Dumnezeu este Domnul...*), Canonul celor adormiți se cântă vineri seară la Pavecerniță, iar dacă este *Aliluia*, a se vedea rânduiala de la capitolul următor. După Cântarea a treia, Sedealna din Minei. După Cântarea a șasea, Condacul și Icosul Sfântului dacă are, iar dacă nu, al Hramului cu Sinaxarul zilei. După Cântarea a noua: Luminânda Sfântului, dacă are, *Slavă...* a Octoihului, *Și acum...* a Născătoarei. Dacă Sfântul din Minei are Laude (fără a avea și Doxologie mare), punem Stihiri numai din Minei, nu și din Octoih, iar dacă nu are, spunem: *Ție Slavă se cuvine...* și Doxologia mică. Urmează Ectenia: *Să plinim Rugăciunile noastre...* La Stihovăna cântăm Stihirile Octoihului cele de la Laude: trei ale Mucenicilor cu Stihirile obișnuite din Ceaslov, fără a patra a morților; *Slava...* Sfântului dacă are, iar dacă nu are, *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei din Octoih. Deci Stihovăna propriu-zisă a sâmbetei se lasă, punându-se numai în sâmbetele cu *Aliluia*. Cel mai mare zice: *Bine este a ne mărturisi Domnului..., Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...*, apoi Troparul Sfântului, *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei de la sfârșitul Utreniei pe glasul Troparului Sfântului. Urmează Ectenia întreită și **Ceasul întâi. La Liturghie**, Fericirile Octoihului pe șase. Prochimenul, Apostolul, Evanghelia și Chinonicul, mai întâi ale Sfântului apoi ale zilei.

După Procesiune, în sâmbete, Troparele le zicem astfel:

Dacă avem un Hram al Domnului Hristos sau al Născătoarei de Dumnezeu, punem mai întâi Troparul Hramului apoi Troparul sâmbetei: *Apostolilor, Mucenicilor și Proorocilor...*, Troparul și Condacul Sfântului de rând (dacă are, iar dacă nu, punem Troparul morților: *Pomenește Doamne ca un Bun...*), *Slavă...* Condacul: *Cu Sfinții Odihnește...*, *Și acum... Ca o pârgă a firii...*

Dacă va fi însă Hramul unui Sfânt, după Troparul sâmbetei: *Apostolilor, Mucenicilor și Proorocilor...*, punem Troparul și Condacul zilei (vezi și paranteza de mai sus), *Slavă...* Condacul: *Cu Sfinții Odihnește...*, *Și acum... Ca o pârgă a firii...* Deci, Troparul Hramului (unui Sfânt) nu se mai pune pentru că Troparul Tuturor Sfinților din sâmbete cuprinde toate categoriile (cetele) de Sfinți.

CAPITOLUL 8

RÂNDUIALA SLUJBEI DIN SÂMBETELE OCTOIHULUI ÎN CARE CEL MAI MARE VOIEȘTE SĂ SE CÂNTE ALILUIA¹⁸⁵

Vineri, la **Vecernie**, citim Catisma a optsprezecea, apoi la *Doamne, strigat-am...*, Stihirile Sfântului din Minei pe trei și ale Mucenicilor din Octoih tot pe trei (a doua, a treia și a patra)¹⁸⁶; apoi: *Slavă... Și acum...* Dogmatica glasului de rând, apoi *Lumină lină...*, și Prochimenul. Apoi: *Învrednicește-ne Doamne în seara aceasta...* La Stihoavnă punem o mai întâi una a Mucenicilor apoi două ale morților¹⁸⁷ cu stihurile din Octoih, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei, apoi: *Acum slobozește și Sfinte Dumnezeule...* și celelalte, iar după *Tatăl nostru...*, Troparul glas 2: *Apostolilor, Mucenicilor și Proorocilor...*; *Slavă...*, *Pomenește Doamne ca un Bun sufletele robilor Tăi...* Și acum... a Născătoarei: *Maică Sfântă...*¹⁸⁸; apoi Ectenia și Otpustul și Litia obișnuită pentru cei morți care se face în pridvor.

La Utrenie după începutul obișnuit și după cei șase Psalmi în loc de: *Dumnezeu este Domnul...*, cântăm: *Aliluia* glas 2, (de trei ori), cu stihurile din Ceaslov, apoi Troparul glas 2: *Apostolilor, Mucenicilor și Proorocilor...*, (de două ori), *Slavă... Pomenește Doamne ca un Bun...*, Și acum... a Născătoarei: *Maică Sfântă...*, apoi Catisma a șaisprezecea și Ectenia mică, după care punem ambele Sedelne din Octoih după următoarea rânduială: stihira a II și a III a Mucenicilor de la primul rând de Sedelne fără

¹⁸⁵ Această rânduială are foarte multe asemănări cu cea din *Sâmbetele morților*. Această slujbă se pune atunci când se face o slujbă specială de înmormântare sau pomenire a cuiva și de fiecare dată când cel mai mare va voi să facă o pomenire specială a morților – sâmbăta înainte de Hramul Bisericii, de exemplu.

¹⁸⁶ Deci prima stihiră din Octoih se lasă.

¹⁸⁷ Tradiția atribuie pe lângă Canoanele Învierii de la fiecare glas și aceste stihiri tot Sfântului Ioan Damaschin – imnograful care a stat la baza alcătuirii Octoihului. Totuși, dacă luăm în calcul și Canoanele de peste săptămână, cele mai multe aparțin Sfântului Iosif Studitul, un ucenic al Sfântului Teodor Studitul, autorul Triodului.

¹⁸⁸ Toate acestea se pot găsi la sfârșitul Mineilor, la Troparele Maicii Domnului (glasul II, vineri seara) sau în Ceaslov la Troparele Maicii Domnului (Bogorodicinile) celor opt glasuri.

nici un stih între ele, apoi stihul: *Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi...* și prima stihiră a Mucenicilor de la al II – lea rând de Sedelne¹⁸⁹, apoi stihul *Fericiți sunt cei pe care i-ai ales...* și zicem Sedealna morților care urmează în Octoih, *Slavă...*, *Și acum...*, a Născătoarei de la al II-lea rând de Sedelne.¹⁹⁰ Urmează Catisma a 17-a în două stări, adică: *Fericiți cei fără de prihană...*¹⁹¹ În timpul citirii acestei stări, strana cântă (cu glas încet) Stihul: *Bine ești cuvântat Doamne...* pe glas 5. După *Slavă...*, *Și acum...*, cântăm stihul: *De n-ar fi fost legea Ta gândirea mea...* (de trei ori). Preotul rostește Ectenia mică pentru cei morți: *Iară și iară cu pace Domnului...* iar strana: *Doamne miluiește* (o dată); preotul continuă cu celelalte cereri de la Ectenia întreită pentru morți: *Încă ne rugăm pentru odihna sufletelor adormiților robilor lui Dumnezeu...* etc., la care se va răspunde tot cu un singur *Doamne miluiește*. Preotul zice Rugăciunea: *Dumnezeule al duhurilor și a tot trupul...* și Ecfonisul: *Că tu ești învierea...* și strana răspunde: *Amin*. Apoi zicem cealaltă stare: *Al Tău sunt eu...* cu Stihul: *Mântuiește, Mântuitorule, pe robii Tăi*, tot pe glasul 5; iar la sfârșit cântăm: *Viu va fi sufletul meu...* (de trei ori) și imediat începem ***Binecuvântările morților***: *Ceata Sfinților a aflat izvorul...* și celelalte. Apoi iarăși Ectenia mică pentru morți cu Rugăciunea: *Dumnezeule al duhurilor...*, iar după Ecfonis cântăm Sedealna glas 5: *Odihnește Mântuitorul nostru pe dreptii robii tăi Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei : *Cela ce din Fecioară ai răsărit lumii...*¹⁹² și Psalmul 50 după care se pun Canoanele: mai întâi al Mineiului cu Irmosul pe șase, al Hramului pe patru și al morților din Octoih tot pe patru¹⁹³. După Cântarea a treia¹⁹⁴ Ectenia întreită pentru morți și Sedealna Mineiului, iar după Cântarea a șasea, Ectenia mică (pentru morți), Condacul: *Cu Sfinții odihnește...*, Icosul și Sinaxarul. După Cântarea a noua, Luminânda Octoihului din Ceaslov (cea de sâmbătă). Urmează citirea Laudelor cu patru

¹⁸⁹ Deci în total trei ale Mucenicilor.

¹⁹⁰ După cum am văzut, prima a mucenicilor și a Născătoarei de la primul rând de Sedelne, precum și ultima a morților de la al II-lea rând de Sedelne, se lasă. Cele două rânduri de Sedelne s-au unit pentru că după Catisma a 17 care se va citi după o rânduială specială, urmează îndată *Binecuvântările morților*.

¹⁹¹ Până la stihul *În veac nu voi uita îndreptările Tale...* (vers. 93 din Psalmul 118).

¹⁹² Toate din Rânduiala Însmormântării.

¹⁹³ Deci, Canonul Tuturor Sfinților se lasă. Totuși, în practică, el se pune în locul Canonului Hramului. Nu o considerăm o practică greșită pentru că se evită în primul rând repetarea (în fiecare sâmbătă) a aceluiași Canon al Hramului, iar în al doilea rând, este mai ușor din punct de vedere practic, pentru că se folosesc mai puține cărți. Se recomandă însă punerea Canonului Hramului în aceste sâmbete, dacă avem un Hram al Maicii Domnului, pentru că sâmbăta pe lângă Toți Sfinții se cinstește și Maica Domnului, deși nu are Canon în Octoih decât miercurea și vinerea.

¹⁹⁴ Irmoasele se pun din Octoih de la Canonul morților (la începutul Cântărilor 3, 6, 8 și 9).

stihiri ale Mucenicilor, *Slavă...* a celor adormiți, *Și acum...* a Născătoarei. Doxologie mică. La Stihovă, Stihirile morților (ale lui Teofan), *Slavă... Și acum...* a Născătoarei¹⁹⁵, apoi: *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, *Sfinte Dumnezeule*, cu rugăciunile începătoare, iar după *Tatăl nostru...*, Troparele Glas 2, *Apostolilor, Mucenicilor și Prorocilor...*, *Slavă...*, *Pomenește Doamne...* *Și acum...*, a Născătoarei de Dumnezeu: *Maică Sfântă...* Ectenia întreită obișnuită, apoi *Înțelepciune*, iar noi: *Binecuvintează părinte!* Preotul: *Cel ce este binecuvântat Hristos Dumnezeul nostru...*, iar noi răspundem: *Întărește Dumnezeule și imediat Ceasul întâi și Apolisul mic*¹⁹⁶.

La **Ceasuri** punem Troparele glas 2: *Apostolilor, Mucenicilor și Proorocilor...*, *Slavă...*, *Pomenește Doamne ca un bun...*, *Și acum...*, a Născătoarei Ceasurilor. După *Tatăl nostru...* Condacul: *Cu Sfinții odihnește...* și Otpustul.

La **Liturghie**, Fericirile Octoihului pe șase, după Procesiune, Troparul: *Apostolilor, Mucenicilor și Proorocilor...* și: *Pomenește Doamne ca un bun...*, *Slavă...*, Condacul: *Cu Sfinții odihnește...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Pe tine zid și liman te avem*, apoi Prochimenul zilei de sâmbătă, Apostolul și Evanghelia sâmbetei de rând, apoi altul (alta) pentru cei adormiți¹⁹⁷. Chinonic: *Bucurați-vă dreptilor întru Domnul și: Fericii sunt cei pe care i-ai ales și i-ai primit Doamne și pomenirea lor în neam și în neam.*

¹⁹⁵ Deci numai în acest caz (când punem slujbă cu *Aliluia* și cu toate ale morților), Stihirile Stihovănei de sâmbătă sunt ale morților. Dacă însă punem rânduială normală cu *Dumnezeu este Domnul...*, atunci la Stihovă nu punem nimic ale morților, ci primele trei stihiri ale Mucenicilor de la Laude cu Stihurile Stihovănei din Ceaslov; (a se vedea capitolul precedent).

¹⁹⁶ Deci între Utrenie și Ceasul întâi nu se face un Apolis complet pentru că ele nu sunt Laude distincte, ci una singură. Iar Apolisul propriu-zis se face abia după Ceasul întâi.

¹⁹⁷ Este singurul caz în care Tipikonul amintește de o pericopă scripturistică citită în cinstea morților. În restul cazurilor, și mai ales atunci când nu avem o slujbă cu *Aliluia*, **Apostolul și Evanghelia morților nu se pun**. La multe mănăstiri, neînțelegându-se rostul prezenței acestor pericope rezervate și plasate la sfârșitul Apostolului și a Evangheliei, le citesc în fiecare zi. Pe lângă faptul că se face o repetiție nu atât deranjantă cât inutilă, inovația aceasta a apărut pe fondul confuziei slujbelor pentru cei adormiți (mai ales când chiar se găsește cineva mort în biserică și căruia i se face slujba înmormântării cu tot cu Liturghie) și slujbele obișnuite. Este mai normal ca în zilele de rând să se citească și pericopa Sfântului, dar și a zilei pentru a nu rămâne texte necitite și necunoscute multor oameni (și chiar monahi simpli), decât să se repete niște pericope care nici măcar nu sunt recomandate în Tipic.

CAPITOLUL 9

DACĂ SE ÎNTÂMPLĂ SĂ CADĂ SÂMBĂTA SLUJBA VREUNUI SFÂNT CU POLIELEU

Vineri seara cântăm: *Fericit bărbatul...* (prima stare); la *Doamne, strigat-am...* Stihirile pe opt din Minei; *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* Dogmatica glasului de rând. Iar de este Înainteprăznuire sau după Prăznuire, la *Doamne, strigat-am...* Stihirile Praznicului pe trei și ale Sfântului pe cinci, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* Dogmatica glasului de rând.¹⁹⁸ Apoi se face Procesiunea Vecerniei, Prochimenul zilei și Paremiile. La **Litie**, Stihira Hramului și apoi Stihirile Sfântului, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei Învierii (de la Stihoavnele glasurilor), pe glasul *Slavei* Sfântului sau a Praznicului. La **Stihoavnă**, Stihirile Sfântului, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei, pe glasul *Slavei* Sfântului sau a Praznicului. La binecuvântarea pâinilor, Troparul Sfântului (de două ori) și *Născătoare de Dumnezeu Fecioară...* (o dată). *Fie numele Domnului binecuvântat*, (de trei ori), Psalmul 33: *Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea...* până la cuvintele: *Bogații au sărăcit...*, care se cântă de trei ori, fără a continua Psalmul (33) până la sfârșit.¹⁹⁹

La **Utrenie**, la *Dumnezeu este Domnul...*, Troparul Sfântului (de două ori), *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei Învierii după glasul de rând²⁰⁰.

¹⁹⁸ Dacă sâmbăta avem un Praznic Împărătesc sau al Maicii Domnului, Dogmatica glasului nu se mai cântă, ci vom pune Stihira Praznicului respectiv (*Și acum...* etc.) din Minei.

¹⁹⁹ În practică se obișnuiește să se treacă direct la versetul *Bogații au sărăcit...*, fără să se mai citească începutul Psalmului. Considerăm acesta ca pe o încălcare a Tipicului, pentru că în toate rânduielele vechi acest Psalm nu lipsește, fiindcă este legat de binecuvântarea a tot ce este rod al pământului și se împarte credincioșilor spre a fi ei înșiși binecuvântați. Acest Psalm este amintit în izvoarele Liturghiei creștine încă din sec. III (Cf. *Constituții Apostolice* ș.a.) și este legat și de actul împărțirii mirenilor. Din păcate nici măcar la Liturghie nu se mai citește, de aceea îl recomandăm cel puțin celor care se împărtășesc, să-l încadreze în Rugăciunile de Mulțumire. În ce privește Litia, suntem de părerea că nu trebuie să lipsească nici de aici, mai ales că este vorba de citirea a doar zece versete, dar care au un sens adânc și care, de multe ori, poate deveni izvor de inspirație pentru o predică sau meditație teologică, dar în primul rând este o învățătură mântuitoare.

²⁰⁰ Dacă nu a fost Litie, Troparul Născătoarei după glasul de rând se pune la sfârșitul Vecerniei, iar la Utrenie se pune după glasul Troparului Sfântului. Dacă însă a fost Litie, rămâne ca Troparul Născătoarei după glasul ce a fost toată săptămâna, să se pună aici, la Utrenie.

Dacă este însă Înainte Prăznuire sau După Prăznuire, punem Troparul Praznicului (de două ori), *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* (iarăși) al Praznicului. Urmează Catisma a 16-a, Ectenia și Sedealna Sfântului (de două ori), *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei; apoi Catisma a 17-a: *Fericiți cei fără de prihană...*, și a doua Sedealna a Sfântului, *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei. După aceasta, Polieleul Sfântului și Mărimurile. *Aliluia* (de trei ori) apoi Ectenia și cea de a treia Sedealna a Sfântului, *Slavă...*, *Și acum...* a Născătoarei; Antifonul întâi al gl. 4 și Prochimenul din Minei, *Toată suflarea...* apoi Evanghelia (dintre Sfintele Uși) și Psalmul 50. Urmează Stihira Sfântului apoi Ecfonisul *Cu mila și cu îndurările...*²⁰¹ iar strana răspunde: *Amin*. Și punem Canoanele astfel: mai întâi al Născătoarei de Dumnezeu, cu Irmosul pe șase; al Hramului (sau Praznicului, dacă va fi în perioada vreunui Praznic) pe patru și al Sfântului pe opt. Catavasiile după rânduiala Tipicului²⁰². După Cântarea a treia, Sedealna Sfântului (de două ori) *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei.²⁰³ După Cântarea a șasea, Condacul și Icosul Sfântului și citim Sinaxarul. După Cântarea a noua Luminânda Sfântului (de două ori), *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei. La **Laude**, Stihirile Sfântului pe patru, *Slavă...*, a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei din Minei sau a Praznicului. Doxologia mare, apoi Troparul Sfântului, *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei Învierii după glasul de rând (sau a Praznicului); Ecteniile și *Întărește Dumnezeule...*, *Amin*, și imediat începem **Ceasul întâi** la care zicem Troparul și Condacul Sfântului, iar la sfârșit, facem Apolisul mare²⁰⁴.

La Liturghie, Fericirile Sfântului pe opt, de la Cântarea întâi și a șasea. După Procesiunea Mică, punem mai întâi Troparul Sfântului apoi al Hramului (dacă este Hramul unui Sfânt): *Slavă...* Condacul Sfântului, *Și acum...*, *Ceea ce ești folositoare creștinilor...*²⁰⁵ Urmează Prochimenul, Apostolul, Evanghelia și Chinonicul Sfântului.

²⁰¹ De fapt unele ediții ale Tipikonului prevăd și citirea rugăciunii *Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău...*, (din fața Sfintei Mese, așa cum se face în Postul Mare), dar având în vedere și alte rânduieli, remarcăm faptul că această rugăciune se rostește la Utrenie doar în cazul în care nu a fost Litie. Dacă însă a fost Litie, rugăciune aceasta nu se mai repetă, ci se zice direct Ecfonisul *Cu mila și cu îndurările...*

²⁰² În funcție de perioada anului. A se vedea rânduiala din Catavasier și Minei.

²⁰³ Dacă sunt doi Sfinți, înainte de aceste Sedelne se va pune Condacul și Icosul celui de-al doilea Sfânt. La fel se vor pune și cele ale Praznicului, dacă va fi în perioada vreunui Praznic. Dacă însă va fi Odovania Praznicului, punem la Cântarea a treia Condacul și Icosul Sfântului, iar la a șasea, cele ale Praznicului și Sinaxarul Sfântului.

²⁰⁴ Am văzut și în alte locuri că atunci când Ceasul întâi se citește imediat după Utrenie, între ele nu se face un Apolis propriu-zis, pentru că ele nu sunt Laude distincte, ci una singură.

²⁰⁵ Dacă este un Hram al Mântuitorului sau al Maicii Domnului, Troparul Hramului se pune înainte de cel al Sfântului. Urmează apoi Condacul Sfântului, iar dacă este un Hram al Maicii Domnului, la sfârșit, în loc de *Ceea ce ești folositoare...*, punem Condacul Hramului (Maicii Domnului).

CAPITOLUL 11

CAPITOLUL 10

ÎNVĂȚĂTURĂ DESPRE CÂND SE CÂNTĂ ȘI CÂND NU SE CÂNTĂ IMNUL:

CEEAA CE EȘTI MAI CINSTITĂ DECÂT HERUVIMII, DUPĂ CÂNTAREA A OPTA

Se cuvine a ști că se cânta: *Ceea ce ești mai cinstită...*, în toate Duminicile de peste an, înainte și după Sărbătorile Sfinților și în toate zilele săptămânii.

Nu se cântă: *Ceea ce ești mai cinstită...* la toate Praznicele Împărătești și ale Născătoarei de Dumnezeu și în ziua Odovaniai Praznicelor respective²⁰⁶, dar și la Pomenirea Sfântului Vasile, la Pomenirea Sfinților Trei Ierarhi, în perioada de la Sâmbăta Dreptului Lazăr până la Duminica Tomei, în toate Duminicile Cinzecimii, afară de Duminica Sfinților Părinți, la Înjumătățirea Praznicului Cinzecimii și la Odovania Înjumătățirii, în miercurea dinaintea Înălțării și la Praznicul Sfinților Apostoli Petru și Pavel.

Dacă se va întâmpla Odovania vreunui Praznic Împărătesc sau al Născătoarei de Dumnezeu în zi de duminică atunci se va cânta: *Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii...*, dar la Liturghie va rămâne Axionul Praznical.

²⁰⁶ Deci numai în ziua Odovaniai, nu și în toată perioada de după-prăznuire.

CAPITOLUL 11

CAPITOLUL 12

**DESPRE NEVORBIREA ÎN BISERICĂ
ȘI FELUL CUM TREBUIE SĂ SE CÂNTE²⁰⁷**

Pentru cei din biserică și pentru cei din strană, Sfinții Părinți au lăsat două reguli foarte importante:

Nimeni să nu vorbească nici în biserică, nici în strană și nici în Altar. Căci spune Sfântul Ioan Gură de Aur, dacă atunci când ne aflăm în fața unui dregător (demnitar) pământesc nu îndrăznim să vorbim sau să glumim cu cineva de alături, ci avem toată atenția concentrată la cel mai mare, cu atât mai mult trebuie să ținem această bună cuviință atunci când ne aflăm în fața Împăratului cerului și al pământului. Și dacă, purtându-ne cu necuviință față de un dregător, îl putem supăra atrăgându-ne aspre pedepse, cu atât mai mult trebuie să ne temem să nu-L supărăm pe Cel ce a făcut și ține toate.

Cântarea trebuie făcută cu voce moale, nu cu strigăte, nu pe tonuri foarte înalte sau foarte joase, ci potrivite pentru majoritatea cântăreților. (Canonul 75 Trulan). Trebuie ca cineva rânduit să conducă strana, iar ceilalți să asculte de el. Cântarea trebuie făcută spre slava lui Dumnezeu, nu spre slava deșartă a celui care cântă, căci în felul acesta nu se folosește cu nimic din cântare, ci Îl mânie pe Dumnezeu, crezându-se pe sine demn de slavă.

De asemenea, nimeni să nu cânte alte cântări sau formule muzicale decât cele cuviincioase și recunoscute de Biserică.²⁰⁸

²⁰⁷ Acest capitol redă și sintetizează mai multe capitole (foarte scurte) din Ediția de la Iași a *TM*.

²⁰⁸ Biserica interzice deci *Cântările duhovnicești* compuse și cântate de sectari, precum și alte cântări străine de "duhul Ortodoxiei", inclusiv cele de la Oastea Domnului. Se impune de asemenea o rezervă și față de *teri-rem*-urile grecești și față de alte formule grecești și orientale străine Tradiției Răsăritene autentice.

DESPRE POSTURI ȘI DEZLEGĂRI²⁰⁹

CAPITOLUL 12

DESPRE SFÂNTUL ȘI MARELE POST

Fiecare mirean sau cleric este dator a ține Sfântul și Marele Post precum și toate miercurile și vinerile de peste an (afară de cele în care avem harți). Cine încalcă acest post fără un motiv binecuvântat și fără dezlegarea duhovnicului, de este mirean, să se oprească un an de la Sfintele Taine, iar de este cleric, să se depună pentru jumătate de an, iar dacă nu încetează să se caterisească.²¹⁰

În Sfânta și Marea Patruzecime, pravila călugărească rânduieste ca monahii (și mirenii care vor și pot, n.n.) să nu mănânce nimic în primele două zile, adică luni și marți. Iar miercuri, după săvârșirea Sfintei Liturghii a darurilor mai înainte Sfînțite, se pune masă și mâncăm pâine caldă, fructe uscate și apă caldă cu miere.²¹¹ Iar cei ce nu pot să păzească primele două zile din post mănâncă pâine și beau apă, după Vecernia de marți. La fel vor face și cei bătrâni.²¹²

²⁰⁹ Deși Tipicul dă aceste reglementări pentru monahi, ele sunt valabile și pentru mireni, dacă desigur sunt înțelese în duhul, nu în litera lor. Excepție face regula de a nu mânca carne și de a posti luna.

²¹⁰ Vezi și Canoanele 69 Apostolic și 29 Trulan.

²¹¹ Nu există nici o precizare despre restul zilelor din prima săptămână. În Triod însă, găsim o mențiune care lasă felul postului de vineri la alegere. Inițial scrie că spre seară este dezlegare la untdelemn și vin, ca mângâiere în cinstea Sfântului Teodor. După aceea se arată ca la unele mănăstiri se mănâncă în această zi ca și miercuri, menționându-se de asemenea de prune uscate și varză. După o altă tradiție mai puțin sănătoasă, unii nu mănâncă decât abia la împărțirea pâinii de la Litia de sâmbătă seara, or, ajunarea în zi de Sâmbătă este interzisă de Can. 55 Trulan (cu excepția Sâmbetei Mari).

²¹² O hotărâre a Sfântului Sinod al BOR din 27 februarie 1956, ținând cont de mai multe probleme legate de post, a dat unele pogorăminte care pot fi rezumate în patru puncte: 1) Copiii până la împlinirea vârstei de 7 ani să fie dezlegați de pravila postului, putând mânca tot timpul anului orice fel de alimente; 2) Copiii de la 7-12 ani, credincioșii de orice vârstă care suferă de o boală ce necesită un regim alimentar special precum și femeile însărcinate sau care alăptează, trebuie să postească miercurile și vinerile de peste an, prima și ultima săptămână și Postul Mare și din cel al Crăciunului, cinci zile din Postul Sfinților Apostoli (24 -29 iunie) și întreg Postul Adormirii Maicii Domnului, ajunul Crăciunului și al Bobotezei; 29 august și 14 septembrie; 3) în restul zilelor din posturi, categoria sus menționată poate mânca pește, icre, ouă, lapte și brânză (deci nu și carne); 4) În anumite

Dezlegare la **untdelemn și vin** în tot postul avem numai în sâmbete și duminici când se dau și două mese; iar în primele cinci zile ale săptămânii mâncăm numai mâncare uscată o dată în zi, spre seară.²¹³ De asemenea, în ajunul Prăznuirii Bunei Vestiri și în seara deniei Acatistului Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu dezlegăm la untdelemn și vin, precum și la unii Sfinți cu Polieleu.

Iar **pește** în Sfântul și Marele Post să nu îndrăznim a mânca decât numai la Praznicul Bunei Vestiri și în Duminica Floriilor. Iar dacă vreun monah va mânca pește stricând Postul cel Mare, unul ca acesta să nu se împărtășească cu Sfintele Taine nici la Sfintele Paști, să se pocăiască tot postul și să facă câte trei sute metanii.²¹⁴

Postul se dezleagă abia în noaptea Învierii. Iar în Sfânta și Marea Duminică a Paștilor și în toată Săptămâna Luminată, monahii au dezlegare la brânza, ouă și pește, iar mirenii și la carne.²¹⁵

situații, mai ales când este vorba de condiții toxice de muncă, duhovnicul poate face unele dezlegări la post, dar acestea nu trebuie să depășească limitele descrise mai sus. (Cf. *LG*, p.262).

²¹³ La mănăstirile din Constantinopol, se postea mai ușor și se dădeau mai multe dezlegări, neglijându-se într-un fel practica palestiniană. La Everghetis, de exemplu, în zilele de marți și joi din Postul Mare (săptămânile II-VI), se serveau două blide de legume fierte dintre care unul cu untdelemn, dându-se dezlegare și la puțin vin. Începând însă cu epoca Paleologilor (sec. XV), această dezlegare la untdelemn și vin a fost treptat anulată. (Cf. *Tipicul Everghetis*, în *TE*, p.106).

²¹⁴ În trecut, în anumite Biserici locale, se dădeau cinci dezlegări la pește. Pe lângă cele două cunoscute se mai dezlega și de Sfântul Haralambie (10 febr.), Aflarea capului Sfântului Ioan Botezătorul (24 febr.) și de Sărbătoarea Sfinților Patruzeci de Mucenici (9 martie). Recomandăm referitor la această problemă și multe altele legate de posturi un studiu al prof. Constantin C. Pavel, intitulat *Posturile rânduite de Biserica Ortodoxă în condițiile actuale de viață ale credincioșilor*, în *ST* 5-8/1977. Aici sunt prezentate o serie de probleme legate de *Rânduielele* și *Pravilele* care tratează despre post, asemănările și deosebirile dintre ele și actualitatea lor. Autorul arată că deosebiri destul de mari există chiar între *Tipicul Sfântului Sava* și *Triod*, atunci când e vorba de Postul Mare, desigur.

²¹⁵ Nu există nici o rânduială monahală care să permită și călugărilor mâncarea de carne. Starețul Vasile de la Poiana Mărului, argumentând prin numeroase texte patristice, arată că nemâncarea de carne este o obligație a oricărui monah. Pe lângă faptul că acest fel de mâncare îngreuiază trupul și încetinește lucrarea minții, monahii nu mănâncă carne și dintr-un motiv teologic foarte serios: omenirea nu a mâncat carne decât începând cu Noe (Fac. 9, 3-4). Adam nu mânca decât hrană vegetală (Fac. 1, 29), iar monahul are drept scop tocmai redobândirea stării lui Adam de dinainte de cădere și chiar depășirea ei până la asemănarea prin har cu Noului Adam care de asemenea nu a mâncat carne.

Pentru Postul Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu

În Postul Adormirii Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu, afară de Schimbarea la Față a Domnului Hristos și alte zile în care avem slujbă cu Polieleu sau este vreun Hram (desigur includem și zilele de 5 și 7 august,²¹⁶ n.n.), postim până la ceasul nouă din zi. Luni, miercuri și vineri mâncăm mâncare uscată (adică negătită), iar marți și joi mâncăm mâncare fără untdelemn și vin. Sâmbăta și duminica mâncăm mâncare cu untdelemn și bem vin, iar pește nu mâncăm până la Adormirea Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu, afară de ziua Schimbării la Față a Domnului Hristos când mâncăm pește de două ori în zi.

Despre Postul Sfinților Apostoli

și cel al

Nașterii Domnului Hristos

În aceste posturi marți și joi nu mâncăm pește,²¹⁷ ci numai untdelemn și vin, iar luni, miercuri și vineri nu mâncăm nici untdelemn și nici vin, ci postim până la ceasul al nouălea și mâncăm numai mâncare uscată²¹⁸. Sâmbetele și duminicile mâncăm pește, iar dacă se întâmplă să cadă un Sfânt cu Doxologie mare în zi de luni, marți sau joi, atunci mâncăm pește (numai în Postul Nașterii nu și în cel al Sfinților Apostoli²¹⁹). Iar dacă se va întâmpla miercuri sau vineri, dezlegăm numai la untdelemn și la vin și mâncăm o singură dată în zi.

În Postul Nașterii Domnului sunt numai trei zile în care se face dezlegare la pește chiar dacă acestea cad miercuri sau vineri și anume: Intrarea Maicii Domnului în Biserică (21 noiembrie), Sfântul Apostol Andrei (30 noiembrie) și Sfântul Ierarh Nicolae (6 decembrie), dar și în

²¹⁶ Zilele în care pomenim pe Sfântul Ioan Iacob Hozevitul și, respectiv, Sfânta Teodora de la Sihla.

²¹⁷ Unele rânduieli tipiconale rusești dau dezlegare marți și joi la pește, acesta din cauza climei și a cantității de grăsime pe care trebuie să o mănânce ei în acele condiții climaterice. Regula e valabilă numai în Biserica Ortodoxă Rusă.

²¹⁸ Atunci când este vorba de mâncare uscată sau de o singură mâncare în zi, regula se referă desigur numai la monahi, nu și la mireni, indiferent în ce post ar fi. Chiar și cele mai aspre pravile rânduiesc pentru mireni post cu mâncare uscată și o dată în zi, numai în prima și ultima săptămână a Postului Mare.

²¹⁹ Peste săptămână în acest post de vară se mănâncă pește numai de Praznicul Nașterii Sfântului Ioan (inclusiv miercuri sau vineri), iar în Biserica Rusă în toate zilele afară de miercuri și vineri.

zilele în care va fi Hramul Bisericii. La toate celelalte sărbători (ce se întâmplă în zile de luni, miercuri sau vineri, n.n.), chiar dacă se face priveghere, nu se dă dezlegare decât la vin și untdelemn.

Să se știe: În *Ajunul Crăciunului* și cel al *Arătării Domnului*, trebuie să se ajuneze, mâncându-se o singură dată pe zi mâncare simplă, fără vin și untdelemn, după ceasul al noulea (ora 15.00). În ajun se face Liturghia (Sf. Vasile) unită cu Vecernia care trebuie făcută spre amiază.

Dacă Praznicul Arătării Domnului va cădea duminică sau luni și prin urmare, ajunul va cădea sâmbătă sau duminică – zile în care este strict interzisă ajunarea (Can.55 Trulan), atunci ajunarea²²⁰ se transferă pentru ziua de vineri premergătoare. În această zi de vineri se va mânca o singură o dată în zi, la ceasul al noulea (motiv pentru care nu se face nici Liturghie), dar cu mâncare de dulce,²²¹ iar în ziua de Ajun, (fie sâmbătă, fie duminică) se va mânca de post, dar de două ori pe zi, cu untdelemn și vin, fără ajunare.

²²⁰ În cazul acesta ajunarea este înțeleasă mai ales cantitativ, nu și calitativ.

²²¹ Se mînăncă totuși de dulce, pentru că încă nu s-a terminat perioada cu harți: 25 decembrie - 4 ianuarie. Avem deci, o situație asemănătoare cu cea din miercurea și vinerea Săptămânii Albe, când mînăcăm o singură dată în zi, spre seară (motiv pentru care nu facem nici Liturghie), dar mînăcăm totuși de dulce.

CAPITOLUL 13

DEZLEGĂRILE DE PESTE AN

Se cuvine să știm că de se va întâmpla Praznicul Nașterii Domnului Hristos și al Dumnezeieștii Arătări a Domnului în zi de miercuri sau vineri, dezlegăm la brânză și la ouă, iar mireni și la carne, iar la Praznicul Nașterii și Adormirii Născătoarei de Dumnezeu sau al Întâmpinării Domnului, dacă vor cădea miercuri sau vineri, dezlegăm la pește și la vin. Iar la Praznicul Schimbării la Față și al Intrării în Biserică, în orice zi se va întâmpla, dezlegăm la pește și la vin și mâncăm de două ori în ziua respectivă.

Iar **Buna Vestire**, în oricare din zilele de până la Duminica Floriilor ar fi, dezlegăm la pește și la vin.²²² Și mâncăm o dată în zi afară de sâmbătă și duminică. Iar de va fi în Săptămâna cea Mare, până în Joia cea Mare, dezlegăm la vin și la untdelemn. Iar în Vinerea cea Mare numai la vin.

La **Înălțarea Cinstitei Cruci** și la **Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul** postim fără a mânca pește, ci doar untdelemn și bem vin.²²³

Zilele cu harți de peste an,²²⁴ sunt următoarele: cele douăsprezece zile după Nașterea Domnului Iisus Hristos, Săptămâna dinaintea Lăsatului Sec de Carne, Săptămâna Luminată și prima Săptămână de după Cinzecime. Iar în miercurile și vinerile din toată Perioada Cinzecimii se dezleagă pentru monahi la untdelemn și vin, iar pentru mireni și la pește; iar în Miercurea Înjumătățirii Praznicului și cea a Odovaniai Paștilor se dezleagă la pește și pentru monahi.²²⁵

²²² În situația calendaristică de acum a BOR, când sărbătorile cu dată fixă se țin pe stilul nou (îndreptat), iar cele legate de sfintele Paști pe stilul vechi, Sărbătoarea Bunei Vestiri, nu ajunge să coincidă nici măcar cu Duminica Floriilor, cu atât mai mult nu poate o depăși. Noi menținem însă rânduielile din Tipic așa cum apar ele în vechile ediții atât pentru interesul multor liturgiști, cât mai ales în speranța că ele vor fi valabile atunci când, în consens unanim, va fi adoptat un singur calendar pentru toți ortodocșii.

²²³ În Biserica Ortodoxă Rusă, în aceste două sărbători nu se dă dezlegare și la vin, ci numai la untdelemn. (Cf. *Russkij Pravoslavniĭ Calendari*, Moscova, 1990, p.7).

²²⁴ Adică miercurile și vinerile de peste an în care monahii au dezlegare la brânză, ouă și pește iar mireni și la carne.

²²⁵ Unii dau dezlegare la pește (pentru monahi) și de Sărbătoarea Sfântului Ioan Evanghelistul (8 mai), dacă aceasta se întâmplă miercuri sau vineri. De fapt, nu este nici o hotărâre oficială, mai ales că în această perioadă mai sunt și alte două sărbători mari (Sfântul Gheorghe și Sfinții Împărați) la care nu se dă această dezlegare, decât dacă este Hramul Mănăstirii.

CAPITOLUL 14

ÎNVĂȚĂTURI DESPRE MÂNCARE, BĂUTURĂ ȘI DESPRE TOATĂ GĂTIREA MESEI, AȘA CUM TREBUIE SĂ SE FACĂ ÎN MĂNĂSTIRI

În afara posturilor: Duminica și la Praznicele Împărătești, se cuvine a mânca la prânz trei feluri de bucate, iar seara două, iar în celelalte zile ale săptămânii: marți, joi și sâmbătă, două feluri, iar seara un singur fel. Această rânduială trebuie să se țină, să se păzească sâmbăta și duminica și la Praznicele Săptămânii afară de ale Cinzecimii, când este mai multă îngăduință.

Iar **vin** nu este cuviincios să se bea, decât numai duminica, la Praznicele Domnești și la Hram, iar alții dezleagă și la Sfinții cu Priveghere. Atunci să se bea câte un pahar, câte două sau cel mult, câte trei, dar nu mai mult; și acestea doar dacă este vreo nevoie (trupească).²²⁶ Iar dacă se poate, și în zilele hotărâte, adică niciodată să nu se bea vin, după cum și marele Simeon Făcătorul de Minuni spune să nu se bea, pentru că lauda monahului este a nu bea vin niciodată, căci “vinul veselește inima omului”, dar a monahului este a plânge, nu a se veseli. Iar dacă va bea cineva pentru neputința trupului său, să bea puțin.

În Postul Sfinților Apostoli, adică din Duminica Tuturor Sfinților și până la Praznicul Sfinților Apostoli, marțea și joia mâncăm o fiertură fără de untdelemn și aceasta la ceasul al nouălea și o altă mâncare uscată. Iar luni, miercuri și vineri mâncare uscată se cade să mâncăm, pâine și apă și altele asemenea acestora. Iar sâmbătă și duminică două feluri de mâncare se cuvine a se mânca, dându-se dezlegare și la pește. Această rânduială se ține și în Postul Nașterii Domnului.

²²⁶ Vinul (natural) are multe substanțe minerale și aminoacizi necesari organismului, de aceea este de folos ca oamenii să bea și câte puțin vin, mai ales cei care au anumite boli pentru care se recomandă câte puțin vin, fără a se ajunge la ameteirea minții și molesirea trupului. În ce privește calitatea, Tipicul se referă numai la vin (natural), nu și o altfel de băutură.

Despre a doua masă trebuie să știm acestea: sâmbăta este cuviincios a se mânca și seara²²⁷, de asemenea și duminica și în seara Praznicelor, exceptându-se cazurile în care este vreo oprire de la mâncare; de asemenea se bea și vin. Iar în Praznicele Împărătești, ale Născătoarei de Dumnezeu, la Nașterea și Tăierea Capului Mergătorului Înainte, cât și la Praznicul Sfinților Apostoli Petru și Pavel – căzute în zile de post – facem la fel.

Iar la Praznicele mici întâmplăte în Post, se cuvine a mânca la ceasul al nouălea și o singură dată în zi, ca să fie după rânduiala lui Dumnezeu.²²⁸ La fel și-n celelalte zile.

De la Praznicul Sfinților Apostoli până la Postul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, marțea și joia, mâncăm două feluri de mâncare și de două ori pe zi, iar miercuri și vineri se mănâncă o dată, la ceasul al nouălea²²⁹ după cum învață Sfinții Părinți.

²²⁷ Înainte de Priveghere, căci tot în acest Tipic este interzisă mâncarea după ce se ia pâinea binecuvântată la Litie. A se vedea cele două note referitoare la Litie (cap. 1 și 2).

²²⁸ Aluzie la Regula revelată Sfântului Pahomie cel Mare de un Înger care i-a spus Sfântului că monahul trebuie să mănânce în zilele de rând după ceasul al nouălea (ora 15. 00) și o singură dată în zi.

²²⁹ Nu și în zilele cu harți.

RANDBUELE SPECIALE PENTRU PERIOADA TRIODULUI

CAPITOLUL I

PE PARTEA SPECIALĂ

DUMINICA VAMESULUI SI A FARISEULUI

Triodul și Penticostarul

Simbolii scari la Vecerata macă carci și Sămbăta Învierii și ale Născătoare de Dumnezeu din Octoih. La Vecerata mare după Psalmul obișnuit, cântăm *Felșei bărbatului...* și *Căci...* Deoarece obișnuim... puștin pe zăru trei de Înviere, mai la în Asătură și șase de Tricobul, *Slavă...* plus de *propătorele Domnească...* și una. De grănică glasului de căde la Litie punem Sămbăta Învierii și slavă de Tricobul glas 3, și acim... și Născătoare Învierii, scolară... La sămbăta punem Stihirile Învierii, Slavă... glas 3 *Încremăți Slavă...* și *În căntă fetele legile mele...* și acim... și Născătoare, scolară glas băieți și înă căntă. Apoi Acim *stobrocete...* *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul *Născătoare de Dumnezeu...* (de trei ori), Apoi se face binecuvântarea păștilor, *Fu mare de Lăsmăria...* (de trei ori), Slavă... și acim... Psalmul 34 *Umereză Căntă din Epistolele Apostolilor.*

Dacă nu este *Propătorele*, după Acim *stobrocete...* *Sfinte Dumnezeule* și *Tatăl nostru* punem Troparul Învierii, Slavă... și acim... și Născătoare... La Penticostuța, după *Căntă se va odă...* și *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru* *Căntă and asfieri și meu aselirei vameșului și a lui venia...* și acim... punem mamei *Căntării Triodului*.

La Înviere după cei șase Psalmi, și *Dumnezeule este Dumnezeu*, zicem Troparul Învierii, pe glasul Ocobului (de două ori) slavă 3... și acim... și Născătoare. După obișnuitele Căntăre punem Sămbăta Învierii, cu Stihirile Născătoare, apoi Căntă din Tălmășirea Evanghelică după Luca, despre Vameș și Fariseu (Lca. 18, 10 - 14). Apoi *Felșei cei fără de...*

¹ Dacă este sămbăta de să se sărbătorească în Duminică și să se sărbătorească în Duminică Fetele Răpătură, și sămbăta Vameș și Fariseu, în afară de căntă în care se va sărbătorească Epistola Căntării Sfânta Mare (10 și 24 februarie sau în cazul sărbătorii Sfânta Căntării).

² Acea ar sărbătorească și în sărbătorească și în duminică.

RÂNDUIELI SPECIALE PENTRU PERIOADA TRIODULUI

CAPITOLUL I

PERIOADA PREGĂTITOARE

DUMINICA VAMEȘULUI ȘI A FARISEULUI

Sâmbătă seara la **Vecernia mică** punem Stihirile Învierii și ale Născătoarei de Dumnezeu din Octoih. La **Vecernia mare** după Psalmul obișnuit, cântăm *Fericit bărbatul...*, toată Catisma. La *Doamne strigat-am...* punem pe zece: trei ale Învierii, una a lui Anatolie și șase ale Triodului, *Slavă...* glas 8: *Atotțiitorule Doamne...*, *Și acum...* Dogmatica glasului de rând. La Litie punem Stihirile Hramului, *Slavă...* a Triodului glas 3, *Și acum...* a Născătoarei Învierii, același glas. La Stihioavnă punem Stihirile Învierii, *Slavă...* glas 5: *Îngreuițați fiind ochii mei din cauza fărădelegilor mele...*, *Și acum...* a Născătoarei, același glas: *Biserica și ușă ești...* Apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară...* (de trei ori). Apoi se face binecuvântarea pâinilor, *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de trei ori), *Slavă...* *Și acum...* Psalmul 33. Urmează Citirea din Epistolele Apostolilor.

Dacă nu este Priveghere, după *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Troparul Învierii, *Slavă...* *Și acum...* al Născătoarei.²³⁰ La Pavecerniță, după *Cu vine-se cu adevărat...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru: Cunoscând suflete al meu osebirea vameșului și a fariseului...*, *Și acum.....* punem numai Condacul Triodului.²³¹

La Utrenie după cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...*, zicem Troparul Învierii, pe glasul Octoihului (de două ori), *Slavă...* *Și acum...* al Născătoarei. După obișnuitele Catisme punem Sedelnele Învierii, cu Stihira Născătoarei, apoi Citirea din Tâlcuirea Evangheliei după Luca, despre Vameș și Fariseu (Lc. 18, 10 – 14). Apoi: *Feriți cei fără de*

²³⁰ Slujba Sfântului celui ce se întâmplă în Duminica aceasta sau în Duminica Fiului Risipitor, o cântăm Vineri la Pavecerniță, în afară de cazul în care se va întâmpla Pomenirea vreunui Sfânt Mare (10 și 24 februarie sau Hramul vreunui Sfânt oarecare).

²³¹ Așa se va proceda și-n următoarele trei duminici.

prihană...²³² și Binecuvântările Învierii. Ipacoi-ul, Antifoanele și Prochimenul glasului. Urmează *Toată suflarea...* și Evanghelia Învierii, apoi *Învierea lui Hristos văzând...*, Psalmul 50, *Slavă...* glas 8: *Ușile pocăinței...*²³³ Și acum... același glas: *Cărările mântuirii îndreptează-mi...*, apoi după: *Miluieste-mă Dumnezeu...* punem Stihira glas 6: *La mulțimea faptelor mele celor rele...* După aceea diaconul sau preotul zice Rugăciunea: *Mântuiește Dumnezeu poporul Tău...*,²³⁴ apoi spunem *Doamne miluieste...* (de 12 ori). Se pune Canonul Învierii din Octoih cu Irmosul pe patru, al Crucii-Învierii cu Irmosul, pe doi, al Născătoarei de Dumnezeu cu Irmosul pe doi, apoi Canonul Triodului cu Irmosul pe șase. Catavasiile: *Deschide-voi gura mea...* După Cântarea a treia punem Sedealna Triodului, iar după Cântarea a șasea punem Condacul și Icosul tot din Triod și citim Sinaxarul.²³⁵ După Cântarea a noua punem Luminânda Învierii, *Slavă...* a Triodului, *Și acum...* a Născătoarei. La Laude punem patru Stihiri ale Învierii și patru ale Triodului. *Slavă...* glas 8: *Pe fariseul ce se îndreptătea...*,²³⁶ Și acum... *Preabinecuvântată ești...* Apoi Doxologia mare, iar după *Sfinte Dumnezeu...* punem numai Troparul Învierii, Ecteniile și Otpustul. Se face obișnuita Litie în pridvor,²³⁷ la care cântăm *Slavă...* Și acum... Stihira Evangheliei, după care urmează **Ceasul 1**, la care punem Troparul Învierii. După *Sfinte Dumnezeu...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Triodului.

²³² Rânduiala din Psaltire și *TB, 1976*, rânduiește începând cu 15 ianuarie și până în Duminica Lăsatului sec de brânză, deci inclusiv în această duminică, să se pună Polieleul *Robii Domnului*. Vedem însă că *TM* rânduiește Catisma a XVII, rânduială care se referă doar la această duminică, nu și la următoarele trei duminici pregătitoare.

²³³ Tipikonul de la Messina rânduiește aceste Tropare numai pentru zilele de rând ale Patruzecimii și interzice cântarea lor în zilele de sâmbătă și duminică. Întru cât este vorba de o cântare cu caracter penitențial, ele într-adevăr corespund mai bine zilelor de post și întristare și sunt în contrast cu atmosfera de bucurie a celorlalte două zile în care se săvârșește Liturghie Euharistică. Tocmai de aceea, Sfinții Părinți au interzis metaniile și rostirea rugăciunii Sfântului Efrem Sirul în aceste două zile. Nu se cunosc exact cauzele acestei răsturnări de principii. Cert este că această schimbare apare abia prin sec. XI-XII (Cf. *TE, p.188*).

²³⁴ A se vedea comentariul la una din notele de mai sus.

²³⁵ Din această duminică și până în Duminica Tuturor Sfinților se citește și din Sinaxarul Triodului și respectiv, al Penticostarului, dar după cel din Minei.

²³⁶ În toate duminicile din perioada Triodului și a Penticostarului Stihirile celor 11 Evanghelii nu se pun la Laude, ci înainte de Ceasul I. Excepție de la această regulă face Duminica Femeilor Mironosițe (pentru că drept *Slavă* a Laudelor a fost aleasă chiar Stihira Evangheliei ce s-a citit la Utrenie, deci ele sunt identice) și Duminica Tuturor Sfinților în care deja se iese din rânduiala specială ce a caracterizat slujbele celor două cicluri liturgice ce s-au succedat. (Cf. *LS, n.15, p.108*).

²³⁷ Este vorba de Litia care se face de fiecare dată în acest moment pentru cei morți.

Se cuvine să știm că: din Duminica aceasta începem să citim în pridvor, după Otpustul Litei, Învățăturile Sfântului Părintelui nostru Teodor Studitul²³⁸ și dacă este egumenul acolo, se citesc de către dânsul, iar dacă nu, se citesc de către ecleziarh, frații stând și ascultând cu luare aminte. Iar după sfârșitul citirii cântăm Troparul Cuviosului Teodor fără Stihira Născătoarei, apoi Otpustul final.

La Liturghie punem Fericirile Învierii pe șase și ale Triodului, de la Cântarea a șasea, pe patru. După Procesiune, punem Troparul Învierii și al Hramului, *Slavă...* Condacul Triodului, *Și acum...* al Născătoarei de Dumnezeu,²³⁹ Apostolul și Evanghelia din Duminica a XXXIII - a după Rusalii a Vameșului și a Fariseului.

Să se știe: În săptămâna care urmează, Biserica dă dezlegare la bucatele de dulce în zilele de miercuri și vineri pentru a stârpi nebunescul obicei al armenilor care postesc aspru în această săptămână în cinstea lui Arțivurie, numind însuși postul – Arțivurion.²⁴⁰

²³⁸ Acestea se citesc tot anul, dar aici se are în vedere începutul ciclului de Cateheze monahale.

²³⁹ Dacă Biserica poartă vreun Hram al Mântuitorului Hristos, până în Duminica Tuturor Sfinților (exclusiv), Troparul și condacul hramului nu se va pune la Liturghie.

²⁴⁰ Este vorba de un post de doliu ce dura o săptămână, pe care “patriarhul” Serghie Armeanul (sec. VI) l-a instituit în cinstea câienelui său pierdut – Arțivurion. Primul care s-a ridicat împotriva acestui “nebunesc obicei” a fost Eftimie Pribleptos care a și scris celebrul său tratat “Contra armenilor” (PG 132). Acest post armenesc a fost condamnat de-a lungul veacurilor și de alți Părinți ai Bisericii: Ioan Postitorul (PG 88, 1913C), Teodor Studitul (PG 99, 1700B), Nicolae Grămăticul (Can. 16), Anastasie al Cezareii (“Despre Arțivurion”), Nikon Muntenegreanul (“Tactikon”, 55), ș.a.

Și coptii și sirienii aveau acum, cu zece săptămâni înainte de Paști, un post de trei sau șapte zile în memoria pocăinței ninivitenior, dar mai ales pentru a scăpa de epidemii. Se pare că nici acest post nu a fost încurajat de Biserică, neputându-se ține de ortodocși în virtutea aceleiași dezlegări. Deci scopul dezlegării din această săptămână nu este unul “pedagogic” sau “fiziologic”, merit să întărească trupul omului înainte de post, căci ar fi fost instituit cu o săptămână mai târziu. Nu aceasta a fost intenția, ci una exclusiv apologetică și polemică. Astăzi, putem spune fără sfială, deși unii nu ar fi de acord, că această dezlegare (harți) nu-și mai găsește rostul, pentru că nu mai există această problemă legată strict de contextul vieții religioase de atunci. Creștinii nu țin nici posturile noastre ortodoxe, cu atât mai puțin sunt tentați să țină acest post eterodox.

DUMINICA FIULUI RISIPITOR

Sâmbătă seara la **Vecernia mică** punem Stihirile Învierii și ale Născătoarei de Dumnezeu din Octoih.

La **Vecernia mare** după Psalmul obișnuit cântăm: *Fericit bărbatul...*, toată Catisma. La: *Doamne strigat-am...* punem Stihirile pe zece: trei ale Învierii, trei ale lui Anatolie și ale Triodului pe patru, *Slavă...* glas 2: *O, de câte bunuri m-am lipsit pe mine ticălosul...*, *Și acum...* Dogmatica glasului de rând. Apoi Procesiunea, *Lumină lină...* și Prochimenul zilei: *Domnul S-a împărățit...* La Litie punem Stihira Hramului din Octoih, *Slavă...* glas 4: *Ca fiul cel desfrânat am venit și eu, Îndurate...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Caută spre rugăciunile robilor tăi...* La Stihioavnă punem Stihirile Învierii, *Slavă...* glas 6: *Risipind bogăția darului celui părintesc...*, *Și acum...* a Născătoarei, același glas: *Făcătorul și izbăvitorul meu...* Apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară...* (de trei ori). Apoi binecuvântarea pâinilor, după care urmează *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de trei ori), *Slavă...* *Și acum...*, Psalmul 33 și Prologul din Sf. Scriptură – Cartea Proorocului Iona.

La **Utrenie** după cei șase Psalmi, la *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Învierii (de două ori), *Slavă...* *Și acum...* al Născătoarei lui. După obișnuitele Catisme, punem Sedelnele Învierii, cu Stihira Născătoarei și Citire din Tâlcuirea la Evanghelia zilei. Urmează Polieleul format din cei doi Psalmi obișnuiți (134 și 135), la care adăugăm și al treilea Psalm: *La râul Babilonului...* și Citirea din Lavsaicon, după care urmează Antifoanele, Prochimenul glasului, *Toată suflarea...*, Evanghelia Învierii, *Învierea lui Hristos văzând...* și Psalmul 50, apoi *Slavă...* glas 8: *Ușile pocăinței...* *Și acum...* *Cărările mântuirii...*; apoi: *Miluieste-mă Dumnezeule...* și Stihira: *La mulțimea faptelor mele celor rele...* Urmează Rugăciunea: *Mântuiește Dumnezeule poporul Tău...* și Canonul Învierii cu Irmosul pe patru, al Crucii Învierii cu Irmosul pe doi, al Născătoarei de Dumnezeu cu Irmosul pe doi și Canonul Triodului cu Irmosul pe șase, glas 2. Catavasiile Triodului. După Cântarea a treia punem Sedealna Triodului. După Cântarea a șasea punem Condacul, Icosul și citim Sinaxarul. După Cântarea a noua punem Luminânda Învierii, apoi Luminândele Triodului: *Bogăția harului...*, *Slavă...* altă Luminândă: *Risipit-am avuția Ta...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Sfântă Maică Fecioară...* La Laude punem patru Stihiri ale Învierii, una a lui Anatolie și trei ale Triodului cu stihurile lor. *Slavă...* glas 6: *Bunule Părinte, depărtatu-m-am de la Tine...*, *Și acum: Preabinecuvântată ești...* Apoi Doxologia mare, iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem Troparul Învierii,

Ecteniile și Otpustul. Se face obișnuita Litie, la care se cântă *Slavă... Și acum...* Stihira Evangheliei și se citește Învățătura Sfântului Teodor Studitul. Urmează **Ceasul 1** care se face în pridvor, după obicei. La **Ceasuri** zicem Troparul și Condacul după cum s-a arătat mai înainte în Duminica Vameșului și a Fariseului, apoi Otpustul final.

La Liturghie punem Fericirile Învierii, pe șase și ale Triodului, de la Cântarea a șasea, pe patru. După Procesiune punem Troparul și Condacul așa după cum s-a arătat mai înainte în Duminica Vameșului și a Fariseului. Apostolul și Evanghelia din Duminica Fiului Risipitor.

Să se știe: Începând din această seară la Pavecerniță, se lasă Canonul Maicii Domnului (Bogorodicinicul sau Paraclisul), iar începând din luna care urmează acestei duminici, se lasă cea de a treia Catismă de la Utrenie și Mijloceasurile.²⁴¹

ÎN SÂMBĂTA LĂSATULUI SEC DE CARNE SĂVÂRȘIM POMENIREA TUTUROR CELOR DIN VEAC ADORMIȚI

Vineri seara, după Psalmul obișnuit, punem Catisma de rând (a XVIII). La: *Doamne strigat-am...* punem Stihirile, pe șase și punem trei Martirice (Mucenicine) ale Octoihului de la glasul de rând și trei ale Triodului glas 8: *Astăzi credincioșii săvârșind pomenirea..., Slavă...* glas 8: *Plâng și mă tânguiesc când gândesc la moarte..., Și acum..., Dogmatica* glasului de rând. În locul Prochimenului, cântăm Aliluia glas 8, cu Stihul (din Triod): *Fericiți sunt pe care i-ai ales..., Stihul al doilea: Sufletele lor întru bunătați se vor sălășlui...* La Stihoavnă punem Martiricele glasului (două), apoi două ale morților, cu Stihurile arătate mai sus: *Fericiți sunt pe care i-ai ales..., și: Sufletele lor întru bunătați se vor sălășlui..., Slavă...* glas 6: *Începătură și sfat mi-a fost mie..., Și acum...* a Născătoarei: *Cu rugăciunile celei ce Te-a născut pe Tine...* Apoi *Acum slobozește..., Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul glas 8: *Cela ce prin adâncul înțelepciunii..., Slavă... Și acum...* al Născătoarei, același glas:

²⁴¹ Utrenia are trei Catisme în perioada 22 septembrie – 20 decembrie; 14 ianuarie – Vineri dinaintea Duminicii Fiului Risipitor și bineînțeles, în timpul Postului Mare. Biserica a hotărât ca această a treia Catismă, Mijloceasurile și Canonul de la Pavecerniță, să fie suprimate pe durata a două săptămâni pentru a odihni trupul în vederea slujbelor lungi care vor începe chiar din prima zi a Postului Mare. Mijloceasurile se vor relua abia în luna de după Duminica Tomii (sau chiar după Cinzecime), căci în tot Postul Mare, până în Miercurea Patimilor, ele vor fi înlocuite prin Catismele ce se adaugă Ceasurilor obișnuite, iar în a doua jumătate a Săptămânii Patimilor și în Săptămâna Luminată ele se suprimă datorită caracterului special al celor două perioade.

Pe tine zid și liman te avem..., Ectenia și Otpustul. După Otpustul **Vecerniei** facem **Parastas** pentru cei adormiți și cântăm Canonul morților al glasului de rând.

La Pavecerniță, după: *Cuvine-se cu adevărat...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem (numai) Condacul: *Cu Sfinții odihnește...*

La Utrenie după cei șase Psalmi cântăm *Aliluia...* glas 8, cu stihurile din Triod, apoi Troparul glas 8: *Cela ce prin adâncul înțelepciunii...*, (de două ori), *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Pe tine zid și liman...* După Catisma a XVI, punem Sedelnele Octoihului apoi citim din Sfântul Pavel: cap. XV din Epistola I către Corinteni. Apoi se pune Catisma XVII: *Fericii cei fără de prihană...* în două stări. În timpul citirii primei stări se cântă stihul: *Bine ești cuvântat Doamne...*, glas 5, iar la sfârșitul stării, se cântă: *De n-ar fi fost legea Ta gândirea mea...*, (de trei ori). Ectenia mică și rugăciunea pentru cei adormiți (cu: *Dumnezeul duhurilor...*),²⁴² apoi a doua stare: *Al Tău sunt eu...*, la care cântăm stihul: *Miluiește, Mântuitorule, pe robii Tăi*, iar la sfârșit se cântă: *Viu va fi sufletul meu...* (de trei ori). Urmează Binecuvântările Morților cu stihul: *Bine ești cuvântat Doamne, învață-mă îndreptările Tale...*, iar după aceea punem Ectenia mică pentru cei adormiți, cu rugăciunea, după cum s-a arătat mai sus, iar după Ecfonis punem Sedealna glas 5: *Odihnește Mântuitorul nostru...*, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Cel ce ai răsărit lumii din Fecioară...* Urmează Psalmul 50, apoi Canonul Sfântului al căruia este Hramul cu Irmosul, pe șase și al Triodului cu Irmosul, pe opt, glas 8. Catavasiile: *Cântare să înălțăm popoare...* Se cântă și a doua Cântare a Triodului, pe opt, cu Pripeala pentru cei adormiți, iar Troparele le zicem toate câte sunt ele, iar a doua Cântare care este în Psaltire nu o zicem, ci zicem doar celelalte Cântări. După Cântarea a treia punem Ectenia cea obișnuită și Sedealna glas 5: *Cela ce pentru noi ai răbdat crucea și moartea ...*, *Slavă...* aceeași cântare, *Și acum...* a Născătoarei: *Acoperământul tău cel grabnic...*, apoi Prologul zilei de la Sf. Grigore Teologul²⁴³. După Cântarea a șasea punem Ectenia pentru cei adormiți, după cum s-a arătat mai înainte, apoi Condacul glas 8: *Cu Sfinții odihnește Hristoase...*, apoi Icosul și citim Sinaxarul. După Cântarea a noua punem Ectenia cea obișnuită, apoi Luminânda: *Cel ce stăpânești peste cei morți...*, cu *Slavă...: Odihnește pe robii tăi...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Marie, dumnezeiască mireasă...* La Laude punem Stihurile

²⁴² *Tipicul Bisericesc* (Ed.1976), specifică faptul că între cele două stări ale Catismei nu se pune nici o Ectenie. În această privință, *Tipikonul Mare* este mai aproape de Slujba Înzmormântării care are Ectenie între stările Catismei.

²⁴³ Sfântul Grigore de Nazianz, *Despre suflet*, în *Opere dogmatice*, trad. rom., Ed. Herald, Buc. 2002, p.165.

Triodului, pe patru, glas 8: *Veniți, fraților, toți mai înainte de sfârșit...*, Slavă... glas 2: *Ca o floare se veștejește...*, Și acum... a Născătoarei: *Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu...* După aceea punem Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de dimineață...*, apoi Stihovna celor adormiți, glas 6, din Octoih, Slavă... același glas: *Durere s-a făcut lui Adam...*, Și acum... a Născătoarei: *Tu ești Dumnezeul nostru...* Apoi Bine este a ne mărturisi Domnului..., Sfinte Dumnezeule... și după Tatăl nostru... punem Troparul: *Cela ce prin adâncul înțelepciunii...*, Slavă... Și acum... al Născătoarei: *Pe tine zid și liman te avem...* După obișnuita Ectenie preotul zice: *Cel ce este binecuvântat...* și celelalte, după care urmează **Ceasul 1** și Otpustul. La **Ceasuri** zicem Troparul și Condacul pentru cei adormiți.

La Liturghie punem Fericirile Triodului, de la Cântarea a treia, pe patru și de la Cântarea a șasea, pe patru. După Procesiune punem Troparul: *Cela ce prin adâncul înțelepciunii...*, Slavă... Condacul: *Cu Sfinții odihnește Hristoase...*, Și acum... *Pe tine zid și liman...* Punem Prochimenul glas 6: *Sufletele lor întru bunătați se vor sălășlui...*, cu Stihul: *Către Tine Doamne am ridicat glasul meu...* Apostolul din Cartea cea către Corinteni: *Fraților, toate îmi sunt îngăduite...* și apoi Apostolul pentru cei adormiți: *Fraților, nu voiesc ca voi să nu știți...*, Aliluia glas 6: *Fericți cei pe care i-ai ales...* Evanghelia de la Luca: *Zis-a Domnul: Vedeți să nu vă rătăciți...*, apoi altă Evanghelia de la Ioan pentru cei adormiți: *Zis-a Domnul către Iudeii cei ce veniseră la Dânsul...*²⁴⁴ Priceasna: *Fericți pe care i-ai ales...*

Se cuvine să știm: că aceasta Slujbă se face neschimbată și în Sâmbăta Penticostarului, adică a Cincizecimii. Iar dacă se va întâmpla Hramul vreunui Sfânt sau al vreunei Sfinte în această zi, atunci Slujba Sâmbetei se cântă numai la gropniță. Iar în biserică se cântă Slujba Hramului.

ÎN DUMINICA LĂSATULUI SEC DE CARNE

Sâmbătă seara la **Vecernia mică** punem Stihirile Învierii și ale Născătoarei de Dumnezeu din Octoih.

La Vecernia mare după Psalmul obișnuit cântăm: *Fericit bărbatul...* toată Catisma. La *Doamne strigat-am...* punem zece Stihiri: trei ale Învierii, trei ale lui Anatolie și patru ale Triodului glas 6, Podobia: *Toată nădejdea...*; *Când va fi să vii să faci judecată dreaptă...* și celelalte asemenea, Slavă... glas 8: *Când se vor așeza scaunele...*, Și acum... a Născătoarei glasului

²⁴⁴ Typikonul recomandă să se citească Apostol și Evanghelia pentru morți doar în sâmbetele morților și în zilele în care se face Liturghie (specială) pentru cineva care a murit, când acestea se vor pune Apostolul și Evanghelia zilei respective.

(Dogmatica). Apoi Procesiunea și Prochimenul zilei. La Litie punem Stihira Hramului, *Slavă...* glas 7: *Cunoscând poruncile Domnului așa să viețuim...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Sub acoperământul tău...* La Stihavnă punem Stihirile Învierii, *Slavă...* glas 8: *Vai mie, înnegritule suflete...*, *Și acum...*: *Fecioară ce nu știi de mire...* Apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară...* (de trei ori), după care urmează binecuvântarea pâinilor, după obicei și *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de trei ori), *Slavă...* *Și acum...* Psalmul 33, până la cuvintele: *Nu se vor lipsi de tot binele...*, apoi Citirea din Faptele Apostolilor.

La Utrenie după cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Învierii (de două ori), *Slavă...* *Și acum...* al Născătoarei lui.²⁴⁵ După obișnuitele Catisme punem Sedelnele Învierii din Octoih cu Stihira Născătoarei, apoi Citim din Tâlcuirea Evangheliei de la Matei,²⁴⁶ apoi Polieleul, la care adăugăm și al treilea Psalm: *La râul Babilonului...* (după cum s-a arătat în Duminica trecută), după care urmează Bunecuvântările Învierii și Prologul Sfântului Grigore Teologul: *Despre iubirea de săraci*. Urmează Ipacoi-ul și Antifoanele, Prochimenul glasului și *Toată suflarea...*, apoi Evanghelia Învierii, *Învierea lui Hristos văzând...*, Psalmul 50, *Slavă...* glas 8, *Ușile pocăinței...*, *Și acum: Cărările mântuirii...*, apoi *Miluește-mă Dumnezeule...*, cu Stihira glas 6: *La mulțimea faptelor mele...* Punem Canonul Învierii cu Irmosul pe patru, apoi Canonul Născătoarei de Dumnezeu cu Irmosul pe doi și Canonul Triodului, cu Irmosul pe opt, glas 6. Catavasiile din Triod: *Ajutor și acoperitor...* După Cântarea a treia punem Sedealna Triodului glas 6: *Gândesc la ziua cea înfricoșată...*, *Slavă...: În valea plângerii...*, *Și acum...: Nădejdea lumii cea bună...* și Citirea²⁴⁷. După Cântarea a șasea punem Condacul glas 1: *Când vei veni, Dumnezeule, pe pământ...*, apoi Icosul și citim Sinaxarul. După

²⁴⁵ Nu se pune și Troparul Sfântului, întrucât Slujba Sfântului trebuie pusă la Pavecerniță, iar dacă avem un Sfânt cu Polieleu, atunci slujba Sfântului se combină cu cea a duminicii, așa cum arată *Capitolele lui Marcu* de la sfârșitul Triodului sau a Mineiului pe februarie sau martie.

²⁴⁶ *Omilia 79 la Matei*, în PSB 23, pp.895-904. Este vorba de Omilia Sfântului Ioan Gură de Aur la textul Evangheliei care se va citi la Liturghie.

²⁴⁷ Tipikonul savait recomandă citirea textului Sfântului Grigore în trei stări, iar Tipikonul Everghetis și Messina – într-o singură stare, urmând ca la celelalte momente să se citească de la Sfântul Efrem Sirul despre Venirea Domnului sau chiar de la Sfântul Ioan Gură de Aur. Uneori diferențele dintre aceste *Prologomene* sunt atât de mari în manuscrisele liturgice, încât ne face să credem că ele nu erau altceva decât niște texte legate de ziua liturgică în cauză, dar alese de egumenul mănăstirii și nu niște texte standard. Și astăzi, la dorința celui mai mare, ele pot fi înlocuite cu pasaje din părinții filocalici sau contemporani, dar să fie neapărat legate de subiectul Sinaxarului sau al imnelor liturgice cântate la strană.

Cântarea a noua punem Luminânda Învierii, apoi a Triodului: *La ziua cea înfricoșătoare...*, apoi *Slavă...*: *Iată vine ziua...*, *Și acum...*: *La ceasul cercetării...* **La Laude** punem patru Stihiri ale Învierii din Octoih, apoi una a lui Anatolie și patru ale Triodului glas 6, cu Stihul: *...Toată suflarea să laude pe Domnul*, Stihira: *Gândesc la ziua aceea și la ceasul ...*, Stihul al doilea: *Lăuda-Te-voi, Doamne...*, același glas: *O, ce ceas va fi atunci...*, Stihul al treilea: *Veseli-mă-voi și mă voi bucura întru Tine...*, glas 8: *Daniel Proorocul bărbatul doririlor fiind...*, Stihul al patrulea: *Scoală-Te, Doamne, Dumnezeul meu...*, glas 1, *Să ne curățim mai înainte pe noi fraților...*, apoi *Slavă...* același Stih și aceeași Cântare, *Și acum: Preabinecuvântată ești...* Urmează Doxologia mare, iar după *Sfinte Dumnezeule...*, punem numai Troparul Învierii, Ecteniile și Otpustul. Se face apoi obișnuita ieșire în pridvor, la care cântăm *Slavă... Și acum...* Stihira Evangheliei, după care punem Învățătura Sfântului Teodor Studitul și Ceasul 1. **La Ceasul 1** punem Troparul Învierii, iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem Condacul Triodului și celelalte asemenea, apoi Otpustul final.

La Liturghie punem Fericirile Învierii din Octoih, ale glasului de rând, pe șase și de la Canonul Triodului, de la Cântarea a șasea, pe patru. După Procesiune punem Troparele după cum s-a arătat în Duminica Vameșului și a Fariseului. Prochimenul glas 3: *Mare este Domnul nostru și mare este Tăria Lui...*, cu Stihul: *Lăudați pe Domnul că este bun...* Apostolul de la I Corinteni: *Fraților, mâncarea nu ne va pune pe noi înaintea lui Dumnezeu...*, Aliluia glas 8: *Veniți să ne bucurăm Domnului...*, cu Stihul: *Să întâmpinăm fața Lui întru mărturisire...* Evanghelia de la Matei: *Zis-a Domnul când va veni Fiul omului...* Punem Chinonicul *Lăudați pe Domnul...* și *Bucurați-vă dreptilor întru Domnul...*

ÎN DUMINICA LĂSATULUI SEC DE CARNE, SEARA

După Psalmul obișnuit, la: *Doamne strigat-am...* punem Stihirile, pe șase, trei ale Octoihului și trei ale Sfântului, de la Minei, *Slavă...* a Sfântului, dacă are, *Și acum...* a Născătoarei, iar dacă Sfântul nu are *Slavă...*, punem *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei. **La Stihovnă** punem Stihirile Triodului, Samoglasnica zilei glas 8: *Lăcomindu-ne ne-am supus goliciunii celei dintâi...*, cu Stihul întâi: *Către Tine, Doamne, am ridicat ochii mei...*, după care se cântă aceeași Samoglasnică. Apoi Stihul al doilea: *Miluieste-ne pe noi, Doamne...* și se cântă Mucenicina, pe același glas: *Mucenicii Tăi Doamne...*, apoi *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are punem *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei: *Cele cerești Te laudă pe Tine...* Apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Sfântului, *Slavă...* *Și acum...* al Născătoarei, Ecteniile și Otpustul.

Trebuie să se știe: că începând cu ziua de astăzi, nu se mai pune Stihovna Vecerniei și a Utreniei din Octoih, iar în locul lor se cântă Stihurile Samoglasnice ale zilei din Triod,²⁴⁸ până în Sâmbăta Săptămânii a șasea din Post.

LUNI ÎN SĂPTĂMÂNA BRÂNZEI, LA UTRENIE

După cei șase Psalmi, la *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Sfântului, din Minei (de două ori), *Slavă... Și acum...* al Născătoarei. Apoi obișnuitele Catisme, iar după prima Catismă punem Sedealna Octoihului și citim Cuvântul Marelui Vasile *la aminte la tine însuși...*²⁴⁹ După Catisma a doua punem Sedealna Triodului glas 1, Podobia: *Deschisu-s-au ușile dumnezeieștii pentru pocăință...*, *Slavă...* aceeași Sedealna, *Și acum...* a Născătoarei: *Mâinile tale cele dumnezeiești...* și Citirea.²⁵⁰ Punem amândouă Canoanele din Octoih și Canonul Sfântului din Minei cu Irmosul, pe patru. La Cântările care au Tricântare în Triod (I, VIII și IX), fiindcă sunt două Canoane, lăsăm amândouă Canoanele Octoihului și cântăm Canonul Sfântului cu Irmosul, pe șase și al Triodului cu Irmosul, pe opt, apoi cântăm Irmosul: *Cântare de biruință...*²⁵¹ După Cântarea a treia punem Sedealna Sfântului, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. După Cântarea a șasea punem Condacul Sfântului. După Cântarea a noua punem Luminânda Octoihului, *Slavă...* a Sfântului dacă are, iar dacă nu are punem *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. La Stihovna punem Samoglasnica Triodului glas 3: *Postul în toată vremea este de folos...*, cu Stihurile obișnuite, apoi Mucenicina: *Pomenirea Sfinților de chinuri răbdători...*, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei:

²⁴⁸ Stihiră Samoglasnică, înseamnă stihiră care se cântă pe însuși glasul anunțat, adică pe larg. Aceste stihiri sunt întotdeauna în număr de două sau numai una care se repetă, după ele urmând o stihiră a mucenicilor care se cântă irmologic, nemaiaivând un caracter penitențial.

²⁴⁹ Cea mai bună traducere românească a acestui text o găsim în vol.17 PSB, Buc. 1986, p.365-375.

²⁵⁰ Se continuă aceeași omilie care poate fi citită în mai multe stări, pauza făcându-se la sfârșitul unei idei.

²⁵¹ Pe lângă irmoasele de la cântările III, VI, VIII și IX, începând de acum se vor cânta și irmoasele Tricântărilor. Astfel, luni, vom avea un irmos în plus după cântarea I, marți – după a II-a, joi – după a IV-a, vineri – după a V-a, iar sâmbătă – după a VII-a. Preotul (diaconul) trebuie să fie atent să nu zică, din obișnuință, ectenie și după aceste irmoase, ci numai după cele de la cântările III, VI și IX. Imnul *Ceea ce ești mai cinstită* se va cânta după cântarea a VIII-a pe glasul Tricântării, întrucât irmosul Tricântării va fi ultimul cântat la Cântarea a VIII-a. Astfel, de cele mai multe ori, irmoasele cântate în cadrul Canoanelor nu vor fi pe același glas, de aceea trebuie mare atenție, mai ales că Tricântarea are și ea două canoane (posibil) pe glasuri diferite. În acest caz, Imnul *Ceea ce ești mai cinstită*, se cântă pe glasul celui de-al doilea Canon de la Tricântare.

Fără de sămânță ai zămislit... Apoi Bine este a ne mărturisi Domnului..., Sfinte Dumnezeule... și după Tatăl nostru... punem Troparul Sfântului, Slavă... Și acum... al Născătoarei, Ecteniile și Otpustul. Ceasurile și Liturghia – după rânduiala lor obișnuită.

Trebuie să se știe: că în Lunea Săptămânii Brânzei mâncăm de două ori în zi brânză, ouă și pește. Dezlegarea este valabilă pentru toată săptămâna, numai că miercuri și vineri se va mânca doar odată în zi.

TOT LUNI ÎN SĂPTĂMÂNA BRÂNZEI, SEARA

La Vecernie după Psalmul obișnuit punem Catisma de rând. La: *Doamne, strigat-am...* punem trei Stihiri ale Octoihului și trei ale Sfântului din Minei, *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are punem *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. La Stihoavnă punem Stihirile Triodului și Mucenicina, apoi *Slavă...* a Sfântului dacă are, iar dacă nu are, punem *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Pe slăvita și preacurata Născătoare de Dumnezeu...* Apoi *Acum slobozește..., Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Sfântului din Minei, *Slavă... Și acum...* al Născătoarei, Ecteniile și Otpustul.

MARȚI ÎN SĂPTĂMÂNA BRÂNZEI, LA UTRENIE

După cei șase Psalmi, la *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Sfântului din Minei (de două ori), *Slavă... Și acum...* al Născătoarei. După prima Catismă punem Sedealna Octoihului și Citire de la Sfântul Vasile, Omilia IV *Despre mulțumire*²⁵². După Catisma a doua punem Sedealna Triodului glas 8: *Preabunule Cuvinte..., Slavă...* aceeași Sedealnă, *Și acum...: Pe înțelepciunea și cuvântul lui Dumnezeu...* și citim în continuare Cuvântul Marelui Vasile, apoi Psalmul 50. Cântăm amândouă Canoanele Octoihului și Canonul Sfântului din Minei cu Irmosul, pe patru, după cum s-a arătat mai înainte în ziua de Luni a Săptămânii Brânzei, iar Tricântarea Sfântului Iosif o punem la Cântarea a doua, zicând stihul: *Slavă Ție Dumnezeul nostru, slavă Ție...*, iar celelalte Cântări le punem după cum s-a arătat mai înainte. După Cântarea a treia punem Sedealna Sfântului din Minei, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. După Cântarea a șasea punem Condacul Sfântului. După Cântarea a noua punem Luminânda Octoihului, *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are, punem *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. La Stihoavnă punem Samoglasnica Triodului glas 3 și Mucenicina, apoi *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are punem

²⁵² PSB vol.17, pp.376-385.

Slavă... Și acum... a Născătoarei: *Născătoare de Dumnezeu, părtinitoarea tuturor celor ce se roagă...* Apoi *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Sfântului, *Slavă... Și acum...* al Născătoarei, Ecteniile și Otpustul. **Ceasurile și Liturghia** – după rânduiala obișnuită.

MARȚI ÎN SĂPTĂMÂNA BRÂNZEI, SEARA

Începem **Vecernia** cu metanii. După Psalmul de seară obișnuit, punem Catisma de rând. La: *Doamne strigat-am...* punem trei Stihiri ale Octoihului și trei ale Sfântului din Minei, *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are, punem *Slavă... Și acum...* a Născătoarei Crucii. Punem Prochimenul zilei, apoi rugăciunea *Învrednicește-ne, Doamne...* și se fac trei metanii.²⁵³ La Stihavnă punem Samoglasnica Triodului glas 1: *Cu bucurie să primim credincioșii...* (de două ori), apoi obișnuitele Stihuri și Mucenicina: *O, bună este neguțătoria voastră Sfinților...*, *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are punem *Slavă... Și acum...* a Crucii Născătoarei: *Fecioara cea fără de prihană...* Apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* cântăm Troparul glas 5: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te...* și se face metanie mare, *Botezătorule al lui Hristos...*, o metanie mare, *Slavă... Rugați-vă pentru noi...*, iarăși o metanie; se citește: *Și acum...*, *Sub milostivirea ta...*, fără să se facă metanie, după care urmează *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum: Ceea ce ești mai cinstită...*, apoi *Întru numele Domnului binecuvintează Părinte*, iar preotul zice: *Cel ce este binecuvântat Hristos Dumnezeul nostru...*, iar noi zicem Rugăciunea: *Împărate ceresc...* și se fac trei metanii mari, cu Rugăciunea Sfântului Efrem: *Doamne și Stăpânul vieții mele...*, după care se fac și celelalte douăsprezece închinăciuni, apoi se zice toată rugăciunea o dată și se face o metanie mare, punem apoi *Sfinte Dumnezeule...* (de trei ori) cu trei închinăciuni, iar după *Tatăl nostru...* preotul spune Ecfonisul: *Că a Ta este împărăția...*, apoi *Doamne miluiește...* (de 12 ori) iar preotul după aceea zice: *Slavă Ție Hristoase Dumnezeule...*, după care se face Otpustul.

Citim **Pavecernița mare**,²⁵⁴ cu metanii. După: *Cuvine-se să te ferici...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Troparul zilei, al Hramului, *Dumnezeul Părinților noștri...*, *Cu sânghiurile Mucenicilor Tăi...*,

²⁵³ Aceste metanii se vor face în acest moment în toată perioada Postului Mare, până în săptămâna a VI-a, iar săptămâna aceasta numai marți și joi seara. Același lucru este valabil și la Troparele de după *Acum slobozește* – specifice și ele Patruzecimii.

²⁵⁴ Nu se cântă nici *Cu noi este Dumnezeu* și nici celelalte (căci toate se citesc), ci doar *Cuvine-se cu adevărat*, după Doxologia Mică.

Slavă... Condacul: Cu Sfinții odihnește..., Și acum: Pentru rugăciunile tuturor Sfinților Tăi Doamne..., apoi Doamne miluiește... (de 40 de ori) și Rugăciunea: Cel ce în toată vremea..., după care urmează: Ceea ce ești mai cinstită... și Rugăciunea Sfântului Efrem, cu cele șaisprezece metanii obișnuite (4 mari și 12 mici). Apoi Sfinte Dumnezeule... și după Tatăl nostru... punem Doamne miluiește... (de 12 ori) și rugăciunea: Nepătată, neîntinată... și rugăciunea: Și ne dă nouă, Stăpâne, celor ce mergem spre somn... și Otpustul cel mic.²⁵⁵

Tot așa procedăm și joi seara.

MIERCURI ÎN SĂPTĂMÂNA BRÂNZEI

Se face Miezonoaptea obișnuită dar cu rugăciunea Sfântului Efrem, așa cum arată Ceaslovul.

La Utrenie după cei șase Psalmi cântăm *Aliluia* pe glasul de rând al Octoihului și Troparele Treimice ale glasului. Apoi obișnuitele Catisme, iar după prima Catismă punem Sedelnele Octoihului. După Catisma a doua Sedealna Triodului glas 2: *Binevoiește cu pacea a trece noi smeriții...*, apoi *Slavă...* aceeași Sedealna, *Și acum...* a Crucii Născătoarei: *Stând înaintea Crucii Tale...* și citim Cuvântul Marelui Vasile, *Omilia a II despre Post*²⁵⁶, după care urmează Psalmul 50. Punem Canonul Octoihului cu Irmosul, pe șase și al Sfântului din Minei, pe patru și al Triodului, tot pe patru.²⁵⁷ Iar la Cântarea III-a, a VIII-a și a IX-a, când avem Tricântare (Tripesneț), atunci se lasă Octoihul și Mineiul, iar Canonul Triodului se cântă cu Irmosul, pe șase iar Tricântarea cu Irmosul, pe opt, apoi Irmosul Tricântării. Canoanele Mineiului se recuperează în felul următor: la Cântarea întâi punem Canonul Octoihului cu Irmosul, pe patru, iar Canonul Sfântului din Minei îl punem de la Cântarea întâi și a treia cu Irmosul, pe șase și Canonul Triodului cu Irmosul, pe patru. La Cântarea a șasea din Minei, se adaugă și canonul Cântării a opta, iar la Cântarea a șaptea, se adaugă de la a noua.²⁵⁸ După Cântarea a treia punem Sedealna Sfântului din Minei, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei Crucii. După Cântarea a șasea punem Condacul Sfântului, iar

²⁵⁵ Adică Otpustul specific Pavcerniței Mici. Prin Otpust mic la Pavcernița Mare se are în vedere, de fiecare dată, Otpustul ce se face la Pavcernița Mică. Această excepție se va repeta și joi sera și în toate vinerile din Postul Mare.

²⁵⁶ PSB vol. 17, p.358-364.

²⁵⁷ Aceasta este de fapt valabil doar pentru Cântările 4 și 5, căci la toate celelalte se fac recuperări din Minei, așa cum vom vedea mai jos.

²⁵⁸ Vineri vom recupera Cântările Mineiului astfel: la Cântarea a 4, o adăugăm și pe-a 5, iar la a 6 și a 7 le vom adăuga pe a 8 și a 9.

dacă Sfântul nu are Condac, zicem Mucenicina glasului.²⁵⁹ După Cântarea a noua punem Luminânda Treimică a glasului. La Stihovăna punem Stihurile Triodului, Samoglasnica zilei punând-o (de două ori), pe glas 1: *De bucate postind, suflete al meu...* (de două ori), cu stihurile obișnuite, apoi *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are, punem *Slavă... Și acum...* a Născătoarei Crucii: *Fecioara cea fără prihană...*, apoi *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *În biserica slavei Tale stând...*, apoi *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum: Ceea ce ești mai cinstită...* Apoi: *Întru numele Domnului binecuvintează Părinte!* și noi zicem rugăciunea: *Împărate ceresc...*, la care facem trei metanii apoi rugăciunea Sfântului Efrem, cu metaniile ei și cele doisprezece închinăciuni. Punem apoi **Ceasul 1** și zicem Troparul: *Dimineața auzi glasul meu...* cu stihurile lui, toate citite, apoi *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Cum te vom numi...*, apoi: *Pașii mei îndreptează-i...* și: *Să se umple gura mea...* După *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul: *Degrab ne întâmpină...*, apoi *Doamne miluiește...* (de 40 de ori) și Rugăciunea: *Cel ce în toată vremea...*, apoi *Doamne miluiește...* (de trei ori), *Slavă... Și acum: Ceea ce ești mai cinstită...* Preotul spune Ecfonisul: *Dumnezeule milostivește spre pe noi...*, Urmează obișnuitele metanii cu rugăciunea Sfântului Efrem (repetată), apoi *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...*, *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și rugăciunea: *Hristoase, lumina cea adevărată...*, și Otpustul, după care se iese în pridvor, unde se face Litia pentru cei adormiți, după obicei.

Urmează **Ceasul 3**, cu rânduiala specifică Postului, fără să se bată toaca. La **Ceasul 6** cântăm Troparul Proorocirii glas 3: *Împărate Sfinte Atotputernice...*, *Slavă... Și acum...* tot acesta, iar preotul zice: *Să luăm aminte!* și zicem Prochimenul, Paremia și un alt Prochimen, apoi urmează Rugăciunea: *Degrab ne întâmpină pe noi...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparele obișnuite: *Mântuire ai lucrat...* și celelalte ale Postului, apoi rugăciunea: *Dumnezeule și Doamne al puterilor...*, după care facem și **Ceasul 9** asemenea. După **Ceasul 9**²⁶⁰ punem Rugăciunea: *Stăpâne Doamne Iisuse Hristoase Dumnezeul nostru...* și trecem imediat la **Obedniță**, la care punem toate trei Antifoane: *Binecuvintează suflete al meu pe Domnul...*, *Slavă...: Laudă suflete al meu pe Domnul...*, *Și acum: Unule Născut Fiule...*, după care urmează Fericirile: *Întru Împărăția Ta...*, toate doar citite, apoi *Slavă... Și acum: Pomenește-ne pe noi Doamne...* (de trei ori) și se fac trei metanii mari. Apoi urmează: *Ceată cerească...*, cu

²⁵⁹ Aceasta se găsește la Anexa Triodului la fiecare glas în parte, după Cântarea a VII.

²⁶⁰ La Ceasul 9, Rugăciunea Sfântului Efrem se zice o singură dată, fără cele 12 închinăciuni, trecându-se direct la rugăciunea finală a Ceasului.

stihuri, apoi *Slavă...: Ceata Sfinților îngeri...*, *Și acum: Cred într-unul Dumnezeu...*, după care urmează Rugăciunea: *Slăbește, lasă, iartă...*, apoi *Tatăl nostru...* După acestea punem Condacul Hramului și al Sfântului de rând, *Slavă...: Cu Sfinții odihnește...*, *Și acum: Ceea ce ești folositoare creștinilor...* Apoi *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum: Ceea ce ești mai cinstită...* și: *Întru numele Domnului binecuvintează părinte*, iar preotul zice Ecfonisul și se fac trei metanii mari, cu rugăciunea Sfântului Efrem, apoi celelalte douăsprezece închinăciuni și iarăși rugăciunea Sfântului Efrem, cu o metanie mare.

După aceea cel mai mare începe **Vecernia**: *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și citețul citește Psalmul 103, apoi Ectenia, după care se pune obișnuita Catismă. La: *Doamne strigat-am...* punem trei Stihiri ale Octoihului și trei ale Sfântului din Minei, *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are, punem *Slavă... Și acum...* a Născătoarei același glas. Urmează Procesiunea, *Lumină lină...* și Prochimenul glas 5 din Triod și Paremia.

Urmează îndată Rugăciunea: *Învrednicește-ne Doamne...* și Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...*²⁶¹. La Stihavnă punem Stihira Triodului (de două ori), cu obișnuitele stihuri, apoi Mucenicina, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Ceea ce ești mai întâi sfântă...* Apoi *Acum slobozește...* și *Sfinte Dumnezeule...*, iar după *Tatăl nostru...* punem Troparul Sfântului din Minei, *Slavă... Și acum...* al Născătoarei, după care punem Ectenia: *Miluiește-ne pe noi Dumnezeule...* și se fac trei metanii mari cu Rugăciunea: *Prea Sfântă Treime...* Apoi *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de trei ori) iarăși cu trei închinăciuni, după care urmează Psalmul 33: *Bine voi cuvânta pe Domnul...*, apoi Rugăciunea: *Cuvine-se cu adevărat...* și Otpustul, după care se face ieșirea în pridvor și obișnuita Litie pentru cei adormiți.

Trebuie să se știe: că din partea Ierusalimului am luat obiceiul de la Sfinții Părinți să **nu facem Liturghie** (euharistică) în Miercurea și Vinerea Săptămânii Brânzei, nici Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, pentru că în aceste zile cântăm *Aliluia...*, cu metanii seara și dimineața, după cum s-a arătat mai înainte.²⁶² Iar după Vecernie în aceste două zile mâncăm brânză și ouă o dată în zi.

Miercuri seara punem **Pavecernița mică** și cântăm Canonul din Minei al Sfântului de rând, care se va întâmpla în sâmbăta ce urmează.

²⁶¹ Această Ectenie se va pune înainte de *Învrednicește-ne Doamne...*, doar atunci când la Minei vom avea Vecernie Mare.

²⁶² Până-n sec. XV, la Constantinopol chiar se recomanda și se oficia de facto, **Liturghia Darurilor mai înainte Sfințite** în aceste două zile, așa cum relatează Sf. Simeon al Thesalonicului (PG 155, 905). Exista totuși diferența față de Postul Mare că nu se cânta *Să se îndrepteze...* după Paremii.

JOI ÎN SĂPTĂMÂNA BRÂNZEI, DIMINEAȚA

Se face Miezonoptica obișnuită. **La Utrenie** după cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Sfântului (de două ori), *Slavă... Și acum...* al Născătoarei și obișnuitele Catisme. După prima Catismă punem Sedealna Octoihului și citim Omilia la Psalmul 6 a Sf. Anastasie Sinaitul.²⁶³ După Catisma a doua punem Sedealna Triodului glas 5: *Astăzi încununează toți Apostolii...*, *Slavă...* tot aceasta, *Și acum...* a Născătoarei: *Fecioară Preacurată...*, apoi Psalmul 50. Punem amândouă Canoanele Octoihului, apoi Canonul Sfântului din Minei cu Irmosul pe patru și al Triodului, (după cum s-a arătat mai înainte în Lunea Săptămânii acesteia). După Cântarea a treia punem Sedealna Sfântului, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. După Cântarea a șasea punem Condacul și Icosul Sfântului și Sinaxarul. După Cântarea a noua punem Luminânda Octoihului, *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are, punem *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. La Stihavnă punem Stihira Samoglasnică (de două ori), pe glas 3: *Strălucit-a buna podoabă a înfrânării...*, cu obișnuitele stihuri și Mucenicina, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Ceea ce ești între femei sfântă...* Apoi *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Sfântului, *Slavă... Și acum...* al Născătoarei, Ecteniile și Otpustul. **Ceasurile și Liturghia** se fac după rânduiala lor obișnuită.

VINERI ÎN SĂPTĂMÂNA BRÂNZEI

Începutul Vecerniei îl facem cu metanii, după cum s-a arătat în Marțea Săptămânii Brânzei seara. **La Vecernie, la Utrenie și la Ceasuri** cântăm toate la fel, așa cum s-au scris mai înainte, în Miercurea Săptămânii Brânzei. Înainte de Canoanele Utreniei se citește Omilia I despre post a Sf. Vasile cel Mare.²⁶⁴

²⁶³ PG 89, 1077; 1115. Este vorba de o Omilie care înfățișează trei istorioare duhovnicești despre Manase, Ioan Teologul și tâlharul de pe Cruce. Textul nu este tradus în românește.

²⁶⁴ PSB 17, p.347-357.

**SÂMBĂTĂ ÎN SĂPTĂMÂNA BRÂNZEI, SĂVÂRȘIM
POMENIREA TUTUROR CUVIOȘILOR ȘI DE DUMNEZEU
PURTĂTORILOR PĂRIȚI, CELOR CE AU STRĂLUCIT
ÎNTRU NEVOINȚĂ²⁶⁵**

Vineri, **La Vecernia** (unită cu Obednița), după Psalmul de seară punem Catisma de rând. La: *Doamne strigat-am...* punem Stihirile, pe șase și cântăm Stihirile din Triod, ale Sfinților Părinți glas 8: *Veniți toți credincioșii...* și celelalte asemenea, *Slavă...* glas 6: *Sufletul cel după chipul lui Dumnezeu...*, *Și acum...* Dogmatica glasului care a fost de rând. Apoi Prochimenul zilei și Citirea din Proorocirea Zahariei și al doilea Prochimen pe glas 6 cu stihul, din Triod. Urmează Rugăciunea: *Învrednicește-ne Doamne...* și Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...* La Stihoavnă punem Samoglasnica zilei, din Triod, glas 2: *Să ne curățim fraților...*, cu obișnuitele Stihuri, apoi Mucenicina, *Slavă...* glas 8: *Mulțimile călugărilor...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Bucură-te odorul curăției...*, *Acum slobozește...* și *Sfinte Dumnezeule...*, iar după *Tatăl nostru...* punem Troparul Sfinților, glas 4: *Dumnezeul Părinților noștri...*, *Slavă...* *Și acum: Taina cea din veac ascunsă...* Urmează Ectenia: *Miluieste-ne pe noi Dumnezeule...* și se fac trei metanii mari, cu Rugăciunea: *Prea Sfântă Treime...* Urmează *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de trei ori), *Slavă...* *Și acum...*, Psalmul 33: *Bine voi cuvânta pe Domnul...*, apoi: *Cuvine-se să te fericim...* și Otpustul. După aceea se pune masa, după obicei, așa cum s-a arătat în Miercurea Brânzei. La masă citim Cuvântul despre Post al Sfântului (Avva) Dorotei.²⁶⁶ La **Pavecerniță** cântăm Canonul celor adormiți din Octoih, al glasului de rând.

SÂMBĂTĂ ÎN SĂPTĂMÂNA BRÂNZEI, LA UTRENIE

După cei șase Psalmi de dimineață, la *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Părinților (de două ori), *Slavă...* *Și acum...* al Născătoarei Învierii: *Taina cea din veac ascunsă...* și obișnuitele Catisme. După prima Catismă punem Sedealna Sfinților glas 8, *Cu strălucirile Părinților luminându-ne...*, *Slavă...: Pe începătorul sihaștrilor...*, *Și acum: Mulțumim ție pururea...* După a doua Catismă punem Sedealna glas 4: *Pe Antonie*

²⁶⁵ Denumirea „tehnică” pe care o dau specialiștii acestei zile liturgice este „Sâmbăta asceților”.

²⁶⁶ Filocalia Românească, vol.9.

împreună..., apoi Slavă... glas 8: *Ca într-o livadă..., Și acum...* a Născătoarei: *Cu rugăciunile celor fără de trup...*, după care citim Cuvintele Sfântului Efrem *Despre Părinții cei ce s-au săvârșit*²⁶⁷ și Psalmul 50, apoi punem Canonul Hramului cu Irmosul pe șase și al Sfinților Părinți cu Irmosul pe opt, glas 8, cu stihuri din cântările lui Moise: *Să cântăm Domnului...* Catavasii punem Irmoasele Canonului de rând: *Cântare să înălțăm popoare...* Începând cu Cântarea a doua, zicem însă acrostihul: *Cuvioșilor Părinți, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi.* După Cântarea a treia punem Sedealna Sfinților, iar după Cântarea a șasea punem Condacul, Icosul și Sinaxarul. După Cântarea a noua punem Luminânda Părinților, apoi Laudele cu patru stihiri ale Părinților. Slavă... glas 6: *Cuvioșilor Părinți, în tot pământul..., Și acum: Născătoare de Dumnezeu, tu ești vița cea adevărată...* Urmează Doxologia mare, iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem Troparul Părinților, Slavă... Și acum... al Născătoarei Învierii: *Taina cea din veac ascunsă...*, Ecteniile și Otpustul. Punem **Ceasul 1** la care punem Troparul Părinților iar după *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Părinților.

La Liturghie punem Fericirile din Canonul Părinților, de la Cântarea a treia și a șasea pe opt. Prochimenul și Apostolul zilei din Cartea cea către Romani: *Fraților, pacea s-o iubim...*, și alt Apostol al Părinților din Cartea cea către Galateni: *Fraților, roada duhului este dragostea...* Evanghelia de la Matei: *Zis-a Domnul: Luați aminte să nu faceți milostenia voastră înaintea oamenilor...* și Evanghelia Părinților de la Matei: *Zis-a Domnul: Toate îmi sunt date mie de la Tatăl Meu...* Chinonicul: *Bucura-ți-vă dreptilor întru Domnul...*

ÎN DUMINICA LĂSATULUI SEC DE BRÂNZĂ SAU A IZGONIRII LUI ADAM DIN RAI

Sâmbătă seara la **Vecernia mică** punem Stihirile Învierii și ale Născătoarei de Dumnezeu din Octoih.

La Vecernia mare, după Psalmul de seară punem: *Fericit bărbatul...*, toată Catisma. La *Doamne strigat-am...* punem trei Stihiri ale Învierii, trei ale lui Anatolie și patru ale Triodului, glas 6; Slavă... glas 6: *Șezut-a Adam în preajma raiului..., Și acum...* Dogmatica glasului de rând. La Litie punem Stihira Hramului apoi Slavă... glas 6: *Soarele razele sale și-a ascuns...*, Și acum... același glas: *În taină te laudăm pe tine...* La Stichoavnă punem Stihirile Învierii din Octoih; Slavă... glas 6: *Scos a fost Adam din rai..., Și acum: Făcătorul și izbăvitorul meu...* Urmează *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Născătoare de*

²⁶⁷ Apud, *Cuvinte și Învățăături*, III.

Dumnezeu Fecioară... (de trei ori), apoi binecuvântarea pâinilor și *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de trei ori), *Slavă... Și acum...*, Psalmul 33: *Bine voi cuvânta pe Domnul...*, până la cuvintele: *...nu se vor lipsi de tot binele*. Apoi citim Cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur despre Izgonirea lui Adam din rai.²⁶⁸

La Utrenie după cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Învierii (de două ori), *Slavă... Și acum...* al Născătoarei glasului de rând. După obișnuitele Catisme punem Sedelnele Învierii, apoi cântăm Polieleul, la care adăugăm și al treilea Psalm: *La râul Babilonului...*, cu Aliluia. După aceea punem Troparele Învierii: *Soborul îngeresc...*, *Ipacoi-ul*, Antifoanele și Prochimenul glasului, apoi *Toată suflarea...*, Evanghelia Învierii, *Învierea lui Hristos văzând...*, Psalmul 50 și toate celelalte după rânduiala lor, după cum s-a arătat în Duminica Vameșului și a Fariseului. Punem Canonul Învierii cu Irmosul, pe patru, al Crucii Învierii cu Irmosul, pe doi, apoi al Născătoarei de Dumnezeu, cu Irmosul, pe doi și al Triodului cu Irmosul, pe șase, glas 6. Catavasiile le punem ale Triodului: *Ca pe uscat umblând Israel...* La Cântarea a treia punem Condacul și Icosul Învierii apoi Sedealna Triodului și Citire din Sfântul Ioan Hrisostom²⁶⁹. După Cântarea a șasea punem Condacul, Icosul și Sinaxarul. După Cântarea a noua punem Luminânda Învierii, *Slavă...* a Triodului, *Și acum... Depărtați fiind...* La Laude punem patru Stihiri ale Învierii, una a lui Anatolie și trei ale Triodului cu stihurile lor, *Slavă...* glas 5: iarăși prima stihiră: *Adam cu plângere striga...*, *Și acum: Preabinecuvântată ești...* Urmează Doxologia mare, iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem numai Troparul Învierii, apoi Ecteniile și Otpustul. Se face ieșirea în pridvor, la care se cântă *Slavă... Și acum...* Stihira Evangheliei și se pune Învățătura *Despre credință* a Sfântului Teodor Studitul, după obicei. Apoi **Ceasul I** și se face apoi Otpustul mare. La **Ceasuri** punem Troparul Învierii, iar după *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Triodului.

La Liturghie punem Fericirile Învierii pe șase și ale Triodului, de la Cântarea a șasea, pe patru. După Procesiune punem Troparele, după cum s-a arătat în Duminica Fariseului. Prochimenul apoi Apostolul din Epistola cea către Romani: *Fraților acum mântuirea este mai aproape de noi...*; Evanghelia de la Matei: *Zis-a Domnul: de veți ierta oamenilor greșelile lor...*, și se pune în continuare rânduiala **Liturghiei** Sfântului Ioan Gură de Aur, după obicei.²⁷⁰ Chinonic: *Lăudați pe Domnul din ceruri...*

²⁶⁸ *Omilia 18 la Facere*, în PSB 21, p.207-220. Tipicul prevede ca din aceste omilii să se citească în continuare în fiecare Sâmbătă seara după Litie.

²⁶⁹ *Omilia I la Facere*, în PSB 21, pp.31-37.

²⁷⁰ Trebuie ca preotul să fie cu luare aminte să scoată la Proscomidie două Agnețe în plus pentru Liturghia Darurilor mai înainte Sfînțite care se va face miercuri și vineri, în

Trebuie să se știe: că începând din Duminica aceasta a Brânzei până la 21 septembrie, în toate Duminicile, la **Utrenie** nu se mai pune Polieleul, decât numai la Praznicele Împărătești și la Sfinți Mari.

ÎN DUMINICA LĂSATULUI SEC DE BRÂNZĂ, SEARA

La Vecernie după Psalmul de seară, la: *Doamne, strigat-am...* punem stihirile pe 10: patru Stihiri ale Pocăinței, din Octoih, ale glasului de rând, (care sunt scrise la sfârșitul Triodului), apoi punem trei Podobnice ale Triodului și trei Podobnice ale Sfântului din Minei, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei pe glasul din Minei. Apoi se face Procesiunea cu cădelnița după obicei și cântăm Prochimenul mare, glas 8: *Să nu întorci fața Ta de la sluga Ta; când mă necăjesc degrab mă auzi. Ia aminte spre sufletul meu și îl mântuiește pe el*, cu Stihurile.

Se cuvine să știm: că în toate Duminicile Sfintei Patruzecimi, seara se face Procesiune și se pune Prochimenul mare, iar după Prochimen nu mai punem Ectenia: *Să zicem toți...*, ci îndată cel mai mare zice: *Învrednicește-ne Doamne în seara aceasta...* cu trei metanii (căci de aici începem a face metanii în fiecare zi de rând) și Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră...*, apoi amândouă stranele cântă la Stihovăna Samoglasnica Triodului glas 4: *Strălucit-a harul Tău, Doamne...* (de două ori), cu obișnuitele Stihuri de seară, apoi Mucenicina, *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are punem *Slavă... Și acum...* a Născătoarei același glas: *Cetele îngerilor...* Apoi: *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și se fac trei metanii, iar după *Tatăl nostru...* preotul zice Ecfonisul: *Că a ta este împărăția...* iar noi zicem Troparele acestea, glas 5: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te...* și se face o metanie mare, *Botezătorule al lui Hristos...* și iar se face o metanie mare, *Slavă...: Rugați-vă pentru noi...* și iarăși se face o metanie mare, *Și acum...* apoi citim *Sub milostivirea ta...*, fără să se facă metanie,²⁷¹ *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum: Ceea ce ești mai cinstită...*, *Întru numele Domnului binecuvântează părinte!*, iar preotul zice: *Cel ce este binecuvântat...*, și citețul zice Rugăciunea: *Împărate ceresc...*, după care preotul stă în mijlocul bisericii și zice cu glas mare **Rugăciunea Sfântului Efrem** (așa cum este scrisă la rânduiala Miezonopticiei: în trei stări cu câte o metanie, dar fără cele 12 închinăciuni...) Apoi sărutăm Sfintele Icoane, iar după aceea preotul zice: *Slavă Ție Dumnezeul nostru, slavă Ție...* și se face Otpustul final. Iar după

săptămâna care urmează. Pentru Săptămânile 5 și 7 din Post va fi nevoie de trei Agnețe; deasemenea și pentru Săptămânile în care va cădea vreun Sfânt mai mare.

²⁷¹ În vechile Ceasloave această rânduială este puțin diferită. Se pune *Slavă...* înainte de al doilea tropar, apoi *Și acum...* înainte de al treilea, iar imnul *Sub milostivirea ta...* se zice separat fără a fi precedat de ceva. Considerăm această rânduială (mai veche) ca fiind greșită întrucât pune *Și acum...* înainte de troparul Tuturor Sfinților, or Tradiția Bisericii „rezervă” acest lucru numai Maicii Domnului.

Vecernie, la masă se face mângâiere fraților și după scularea de la masă cântăm **Pavecernița cea mică** după obicei, cu metaniile și închinăciunile cele din Post. La *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...* facem trei închinăciuni (iar dacă a fost Priveghere nu mai punem Canonul Născătoarei de Dumnezeu), apoi *Cuvine-se să te fericim..., Sfinte Dumnezeule...* și se fac trei metanii și după *Tatăl nostru...* punem Troparele obișnuite, apoi *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), apoi: *Cel ce în toată vremea..., Doamne miluiește...* (de trei ori), *Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită...* și apoi: *Întru numele Domnului Binecuvintează părinte...*, iar preotul zice: *Dumnezeule milostivește-te spre noi...* și facem trei metanii mari, cu Rugăciunea Sfântului Efrem cu cele doisprezece închinăciuni și iarăși o metanie mare, cu Rugăciunea Sfântului Efrem întreagă. Apoi *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru..., Doamne miluiește...* (de 12 ori), apoi Rugăciunea: *Nepătată, neîntinată...* și Rugăciunea: *Și ne dă nouă Stăpâne...* și Otpustul.²⁷²

Se cuvine să știm: că dacă se va întâmpla să treacă la Domnul vreun frate în aceste Sfinte zile, în mijlocul Săptămânii acesteia, nu i se face pomenirea cea de trei zile, până Vineri seara, pentru că atunci se săvârșește Parastasul lui, iar Sâmbătă se face **Liturghie** pentru el. În Sâmbăta viitoare a Săptămânii a doua, i se face pomenirea de nouă zile, chiar dacă se va întâmpla Sâmbătă sau nu, iar cea de patruzeci de zile se face când i se vor împlini numărul zilelor lui.

La care zi om Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul, în trei stări, așa după cum s-a arătat, apoi facem doisprezece închinăciuni mici, spunând fiecare pentru sine: *Dumnezeule curățește-mă pe mine păcătosul și mă miluiește...* (și celelalte), apoi iarăși toată Rugăciunea Sfântului Efrem și se face o metanie mare. Urmează apoi Rugăciunea: *Stăpâne Dumnezeule Părinte Atotfăcătorule...* iar după aceea: *Veniți să ne închinăm...* și se fac trei închinăciuni. Apoi Psalmul: *Ridicai-am ochii mei la munți...* *Iată acum binecuvântați pe Domnul...* *Slavă...* *Și acum...* *Sfinte Dumnezeule...* și iarăși trei închinăciuni. După *Tatăl nostru...* punem Eufoniul: *Că a Tu este împărăția...* și apoi Troparele cele obișnuite: *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și Rugăciunea: *Dumnezeule Tăuine...* *Preaslăvească pururea feciata...* *Nădejdă mea este Fiul...* *Tatăl...* iar preotul spune: *Slavă Tie Hristoase Dumnezeule...* și face Otpustul.²⁷³ Se cere iertarea obișnuită și ridicându-se preotul zice: *Să ne rugăm pentru pacea lumii...* și toate celelalte după obicei.

După scârșitul acestora preotul merge și face obișnuita metanie înaintea celui mai mare, după care intră în Sfântul Altar și luând cădelnița zice Rugăciunea Familiei. Apoi stând înaintea Sfintei Mese, o cădește în chipul Crucii și dă binecuvântarea: *Binecuvântat este Dumnezeu nostru*

²⁷² Așa după cum s-a arătat în capitolul acesta, Slujba Vecerniei și a Pavecerniței Duminicii acesteia, așa trebuie să se facă în toate celelalte Duminici ale Sfintei Patruzecimi.

CAPITOLUL II

ÎNCEPUTUL SFÂNTULUI ȘI MARELUI POST

Luni, în prima Săptămână: paracliserul toacă mai târziu (pentru mângâierea cea de seară) și adunându-ne toți în pridvor cântăm **Miezonoptica** fără de metanii. Numai după: *Ceea ce ești mai cinstită...* punem trei metanii mari cu Rugăciunea: *Doamne și stăpânul vieții mele...*, însă aceasta se face numai în ziua cea dintâi, iar în celelalte zile ale Sfântului și Marelui Post cântăm **Miezonoptica**, toată cu metanii și închinăciuni, adică: la primul *Sfinte Dumnezeule...* facem trei închinăciuni; la: *Veniți să ne închinăm...* facem iarăși trei închinăciuni; la: *Fericiți cei fără de prihană în cale...*, la fiecare *Slavă...* punem trei închinăciuni. După: *Cred într-unul Dumnezeu...*, *Sfinte Dumnezeule...*, iarăși trei închinăciuni. După: *Cel ce în toată vremea și în tot ceasul...* și *Ceea ce ești mai cinstită...* și Ecfonisul: *Dumnezeule milostivește-te spre noi...* facem iarăși trei metanii mari, la care zicem Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul, în trei stări, așa după cum s-a arătat, apoi facem doisprezece închinăciuni mici, spunând fiecare pentru sine: *Dumnezeule curățește-mă pe mine păcătosul și mă miluiește...* (și celelalte), apoi iarăși toată Rugăciunea Sfântului Efrem și se face o metanie mare. Urmează apoi Rugăciunea: *Stăpâne Dumnezeule Părinte Atotțiitorule...*, iar după aceea: *Veniți să ne închinăm...* și se fac trei închinăciuni. Apoi Psalmii: *Ridicat-am ochii mei la munți...*; *Iată acum binecuvântați pe Domnul...*, *Slavă...* și *acum...*, *Sfinte Dumnezeule...* și iarăși trei închinăciuni. După *Tatăl nostru...* punem Ecfonisul: *Că a Ta este împărăția...* și apoi Troparele cele obișnuite, *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și Rugăciunile: *Pomenește Doamne...*; *Preaslăvită pururea fecioară...*; *Nădejdea mea este Tatăl...*, iar preotul spune: *Slavă Ție Hristoase Dumnezeule...* și face Otpustul.²⁷³ Se cere iertarea obișnuită și ridicându-se preotul zice: *Să ne rugăm pentru pacea lumii...* și toate celelalte după obicei.

După sfârșitul acestora preotul merge și face obișnuita metanie înaintea celui mai mare, după care intră în Sfântul Altar și luând cădelnița zice Rugăciunea tămâiei. Apoi stând înaintea Sfintei Mese, o cădește în chipul Crucii și dă binecuvântarea: *Binecuvântat este Dumnezeul nostru*

²⁷³ Se înțelege că nu se pun troparele de umilință. S-ar putea să fie o scăpare. Chiar și alte indicații de Tipic nu sunt destul de clare în acest sens.

*acum și pururea și-n vecii vecilor*²⁷⁴, iar noi răspundem: Amin! Apoi citețul cel rânduit zice: *Sfinte Dumnezeule...*, fără metanii, iar după *Tatăl nostru...* preotul spune Ecfonisul: *Că a Ta este împărăția...*, apoi *Doamne miluiește...* (de 12 ori), *Slavă... Și acum... Veniți să ne închinăm...* (de trei ori), fără să se facă metanii, și apoi Psalmul 19: *Auzi pe Domnul...* și Psalmul 20: *Doamne întru puterea Ta...* După sfârșitul lor spune *Sfinte Dumnezeule...*, fără metanii, iar după *Tatăl nostru...* zice Troparele cele obișnuite. În timpul citirii Troparelor preotul cădește Sfântul Altar și toată Biserica și pe frați,²⁷⁵ apoi întorcându-se în Sfântul Altar zice Ectenia întreită specială: *Miluiește-ne pe noi Dumnezeule...* și Ecfonisul: *Că milostiv și iubitor de oameni ești...* Apoi citețul spune *Amin. Întru numele Domnului binecuvântează părinte!* și preotul zice Ecfonisul: *Slavă Sfintei și Celei deoființă și de viață făcătoarei și nedespărțitei Treimi, totdeauna acum și pururea și-n vecii vecilor!*, iar cel mai mare zice *Amin!* și începe: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...* (de trei ori), fără de închinăciune, apoi: *Doamne buzele mele vei deschide...* (de două ori) și citește cei șase Psalmi cu toată luarea aminte și cu frica de Dumnezeu ca și cum ar vorbi cu Însuși Dumnezeu. Și nu are nimeni voie să șoptească, nici să tușească, ci toți să ia aminte la Psalmii ce se citesc, mâinile avându-le strânse la piept, iar capetele fiind plecate, privirea având-o plecată în jos, iar ochii inimii căutând spre răsărituri, rugându-ne astfel pentru greșelile noastre și aducându-ne aminte de moarte, de munca ce va să fie și de viața cea veșnică. Iar după sfârșitul celor șase Psalmi, preotul zice Ectenia mare cu Ecfonisul ei. Apoi cântărețul rânduit (canonarhul) sau preotul zice *Aliluia...* pe glasul de rând al Octoihului, cu Stihurile din Ceaslov: *De noapte mâncând duhul meu către Tine Dumnezeule...* și celelalte. Iar după fiecare Stih cântăreții cântă *Aliluia...* (de trei ori), apoi Troparele (Cântările Treimice, n.n.) glasului, cântându-se în cele două strane, cu umilință și rar. La al doilea Tropar punem *Slavă...*, iar la al treilea punem *Și acum...* Apoi citim prima Catismă a Psaltirii²⁷⁶ și după fiecare *Slavă...*, la *Aliluia* facem trei închinăciuni toți odată, urmând egumenului sau ecleziarhului. După Catisme nu mai punem Ectenii în toată perioada Postului Mare, afară de Sâmbătă și de Duminică. După prima

²⁷⁴ Despre acest gest, al începerii (de fiecare dată a) tămâierii cu însemnarea cruciș în fața Sfintei Mese, a se vedea comentariul făcut într-o notă mai sus.

²⁷⁵ Ideea ca preotul să facă căderea doar în timpul Troparelor (cântate), nu și a celor doi psalmi, am găsit-o și mai sus. În acest caz, mențiunea ca preotul să fie în mijlocul bisericii, sub policandru, în timpul rostirii ecfonisului *Că a Ta este împărăția...*, rămâne valabilă, numai că aici se are în vedere începutul cădirii naosului, nu sfârșitul ei, așa cum prevede Liturghierul nostru astăzi.

²⁷⁶ În perioada Postului Mare rânduiala citirii Catismelor, mai ales în Săptămâna a V-a și a VII-a, este una specială și este descrisă pe larg la începutul Psaltirii.

Catismă punem Sedealna Octoiului și Mucenicina, apoi *Slavă... Și acum...* a Născătoarei.²⁷⁷ Urmează Citire de la Sfântul Efrem, pentru că din această zi se încep Stihurile Sfântului Efrem și se citește până la Vinerea Săptămânii Floriilor.²⁷⁸

După a doua Catismă punem Sedealna Triodului, *Slavă...* aceeași Sedealnă, *Și acum...* a Născătoarei; apoi iarăși Citirea Sfântului Efrem. După a treia Catismă punem Sedealna Triodului, *Slavă...* iar aceasta, *Și acum...* a Născătoarei, apoi Citire din Lavsaicon, după care punem Psalmul 50 și îndată preotul spune Rugăciunea: *Mântuiește Dumnezeule poporul Tău...*, iar cântăreții cântă: *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și preotul zice Ecfonisul: *Cu mila și cu îndurărilor...*

Rânduiala punerii Canoanelor în zilele de rând ale Postului Mare:

De Luni până Vineri, pe lângă Canoanele din Minei se pun și Tricântările Triodului, iar în Sâmbete Patrucântarea. Acestea se pun cu stihurile Cântărilor lui Moise (din Psaltire). Distribuția pe zile a acestor Tricântări este următoarea: Luni: 1, 8 și 9; Marți: 2, 8 și 9; Miercuri: 3, 8 și 9; Joi: 4, 8 și 9; Vineri: 5, 8 și 9; iar Sâmbătă se pun patru Cântări: 6, 7, 8 și 9.

Rânduiala combinării lor cu Cântările lui Moise este următoarea: Luni, de exemplu, se începe cu Cântarea: *Să cântăm Domnului...*, pe glasul Canonului Sfântului zilei din Minei,²⁷⁹ iar Stihurile se pun fără întrerupere, până se ajunge la Stihul 8: *La suflarea nărilor Tale...*, iar de la acel Stih, încep să se pună Irmosul și Troparele Canoanelor pe paisprezece: punem Canonul Mineiului cu Irmosul, pe șase, pe care-l cântăm așa: prima strană zice Stihul de mai sus și cântă Irmosul, iar a doua strană zice al doilea Stih (9): *Vrăjmașul zicea...*, iar după Stih, pune Troparul Canonului și apoi se merge în continuare după rânduială, cântându-se Stihurile din fiecare strană, până la Stihul 14: *Auzit-au neamurile și s-au cutremurat...* De la acest Stih, începe Tricântarea Triodului (a Sfântului Iosif), pe patru, iar la Stihul 18: *Împărăți-va Domnul în veac...*, cântăm a doua Tricântare (a Sfântului Teodor Studitul). După cele două Tropare, amândouă strănile

²⁷⁷ Dacă Mineiul are Condac după Cântarea a VI a Canonului, înainte de această primă Sedelnă se va pune și Martirica, așa cum se arată mai jos.

²⁷⁸ Se vor fixa din timp Proloagele care urmează să fie citite pentru perioada Postului, după cum va voi cel mai mare. Se preferă în general a se citi niște omilii tematice legate de anumite pericope evanghelice sau apostolice sau simple *Cuvinte duhovnicești* pe diverse teme ascetico-morale. Textele se vor lua din: Sf. Efrem Sirul, *Cuvinte și Învățăături*, 3 volume, Ed. Bunavestire, Bacău, 1996-1998.

²⁷⁹ Prin urmare, aceste stihuri ale *Cântărilor lui Moise* se cântă, nu se citesc, căci tocmai de aceea se și numesc *Cântări*. Acestea se vor pune pe glasul Canonului din Minei.

împreună cântă *Slavă...* punând Treimica glasului, *Și acum...* a Născătoarei, după care zicem de două ori: *Slavă Ție Dumnezeu nostru, slavă Ție...* Drept Catavasii, zicem Irmoasele Canonului al doilea. Tot așa se cântă și Cântarea a opta și a noua.

Iar Cântarea a treia (care este simplă, fără tricântare) o cântăm pe patru: prima strană zice Stihul (15): *Domnul din înălțimea cerului va tuna...* și Troparul Canonului din Minei. Strana a doua zice Stihul (16): *El va da tărie regilor noștri ...* și pune al doilea Tropar al Canonului din Minei, apoi *Slavă...* Troparul al treilea al Canonului Sfântului din Minei, *Și acum...* al Născătoarei lui. Apoi cântă prima strană Irmosul Cântării a treia a Mineiului. Tot în acest fel cântăm și Cântarea a șasea, iar Cântările a patra, a cincina și a șaptea le cântăm așa: citețul zice mai întâi Irmosul Canonului din Minei, apoi cântăm ultimele două Stihuri de la sfârșitul Cântării lui Moise, cu troparele Canonului, *Slavă...* punem al treilea Tropar, *Și acum...* al Născătoarei. Irmoasele Mineiului se cântă după Canon, numai la Cântarea a treia și a șasea.²⁸⁰

În celelalte zile ale Săptămânii, în afară de Luni, așa se cântă prima Cântare, după cum s-a arătat pentru Cântarea a patra și a cincina, iar Cântarea la care avem Tricântări, se cântă după Canonul din Minei (în total pe 14). Drept Catavasii, se pun Irmoasele Tricântării, după cum s-a arătat mai sus.

Trebuie să se știe că: Octoihul nu se cântă în toată perioada Postului Mare, afară de Duminică, iar la Cântarea la care nu avem Tricântare, se cântă numai Mineiul.

După Cântarea a treia, preotul zice Ectenia mică, apoi Sedealna Sfântului, *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei și Citire din Lavsaikon sau Pateric. La Cântarea a șasea se pune Ectenia mică, apoi Martirica (de la sfârșitul Triodului), iar dacă Sfântul are Condac, zicem Condacul lui, iar Martirica (Mucenicina) o zicem după prima Catismă, înaintea Sedelnei, apoi stihul: *Minunat este Dumnezeu întru Sfinții Săi...* și imediat Sedealna Octoihului. După Condac citim Sinaxarul.

Se cuvine să știm: că de se va întâmpla în zilele Săptămânii, în afară de Sâmbătă și de Duminică să fie doi Sfinți în Minei la rând, Canoanele lor le citim ale amândorura, pe șase. Cântăm Irmosul primului Sfânt (o dată) după care zicem primele două Tropare de la primul Sfânt într-un singur Tropar, zicem apoi separat și Troparul cel dinaintea Troparului Născătoarei, iar Troparul Născătoarei (de la primul Canon) se lasă. Apoi punem două Tropare ale celui de al doilea Sfânt, tot într-unul singur, apoi Troparul al

²⁸⁰ Cântarea a 8-a și a 9-a vor începe totdeauna cu Irmosul Mineiului care se găsește la sfârșitul Cântării.

treilea (cel dinaintea Născătoarei) și apoi al Născătoarei, deci în total 6, cu tot cu Irmos. Punem apoi Tricântarea după obicei.

După Cântarea a noua punem: *Cuvine-se cu adevărat...* și facem o metanie, apoi se pune Ectenia mică și Luminânda Treimică,²⁸¹ a glasului (de trei ori), apoi citețul citește cei trei Psalmi: 148, 149 și 150: *Lăudați-L pe Domnul...*, *Cântați Domnului..* și *Lăudați-L pe Domnul întru Sfinții Săi...*; punem Stihirile Laudei, dacă sunt, iar dacă nu, cel mai mare zice: *Ție se cuvine slavă Dumnezeul nostru și Ție slavă înălțăm...*, iar apoi zice: *Slavă Ție, Cel ce ne-ai arătat nouă lumina...* și celelalte, și facem trei metanii, stând fiecare la locul său. Apoi preotul zice Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de dimineață Domnului...*, cu Ecfonisul ei. După aceea la Stihovă cântăm Stihirile Triodului, Samoglasnica zilei punându-se (de două ori), cu Stihurile din Ceaslov, apoi Mucenicina, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. Iar de va avea Sfântul *Slavă...* la Stihovă, punem *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei. Apoi cel mai mare sau citețul zice: *Bine este a ne mărturisi Domnului...* (de două ori),²⁸² *Sfinte Dumnezeule...* și se fac trei metanii, iar după *Tatăl nostru...* preotul zice Ecfonisul: *Că a Ta este împărăția...*, iar noi zicem Troparul: *În Biserica slavei Tale stând...*, *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), rar, *Slavă... Și acum...* *Ceea ce ești mai cinstită...*, apoi: *Întru numele Domnului binecuvintează părinte...*, preotul zice: *Cel ce este binecuvântat Hristos Dumnezeul nostru...*, iar citețul zice Rugăciunea: *Împărate ceresc...*, iar preotul stând în mijlocul bisericii zice cu glas mare Rugăciunea Sf. Efrem, după obicei. Apoi după ce ne închinăm noi, cel mai mare zice: *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și se fac trei metanii, iar citețul rânduit citește **Ceasul 1**, după obicei. După cei trei Psalmi, *Slavă... Și acum...* Aliluia (de trei ori) și se fac iarăși trei metanii.

Se cuvine să știm: că în toate Lunile Sfintei și Marii Patruzecimi, la **Ceasul 1** nu citim Catisma, iar în celelalte zile citim Catismă și facem la fiecare *Slavă...* trei metanii. De asemenea și Vineri la **Ceasul 1** și **9** nu citim Catisma.

După Aliluia, citețul rânduit sau preotul stând în mijlocul bisericii cântă Troparul glas 6: *Dimineața auzi glasul meu, Împăratul meu și Dumnezeul meu...*, iar noi cântăm cu glas mare același Tropar, în amândouă strănilor (de trei ori). Prima strană cântându-l (de două ori) și strana a doua (o dată). Iar preotul, cel ce stă în mijlocul bisericii zice Stihurile din Ceaslov (*Graiurile mele ascultă-le Doamne...*, și *Către Tine mă voi ruga Doamne...*),

²⁸¹ Pentru fiecare zi, aceste Luminânde, ca și Troparele Treimice, au un sfârșit specific. A se vedea Ceaslovul.

²⁸² Acest imn se zice de două ori, tocmai pentru a putea face fiecare strană câte o metanie. Tot din același motiv se repetă și stihurile Ceasului I: *Pașii mei îndreptează-i...*

la care noi facem plecarea genunchilor până la pământ iar când cântă strana, atunci preotul se închină. După aceea zice: *Slavă...*, iar citețul cel rânduit să citească **Ceasul**, spune: *Și acum...* și citește Stihira Născătoarei: *Cum te vom numi...și se fac iarăși trei metanii*. Apoi stranele cântă: *Pașii mei îndreptează-i după cuvântul Tău...*, (de 2 ori, câte o dată în fiecare strană), apoi: *Izbăvește-mă de clevetirea oamenilor...* (de 2 ori), urmează: *Fața Ta arat-o peste robul Tău...*(de 2 ori), iar după aceea Stihul: *Să se umple gura mea...* (de trei ori). Apoi *Sfinte Dumnezeule...* și se fac trei metanii și după *Tatăl nostru...* preotul zice Ecfonisul, iar noi zicem Stihira Născătoarei după zile, așa cum indică Ceaslovul. Apoi *Doamne miluiește...* (de 40 de ori) și Rugăciunea: *Cel ce în toată vremea...*, *Doamne miluiește...* (de trei ori) *Slavă... Și acum: Ceea ce ești mai cinstită...* și: *Întru numele Domnului binecuvântează părinte!*, apoi preotul zice: *Dumnezeule milostivește-Te spre noi și ne binecuvintează...* și facem trei metanii mari, preotul zicând Rugăciunea: *Doamne și Stăpânul vieții mele...*, și celelalte după obicei. După aceea cel mai mare sau citețul începe: *Sfinte Dumnezeule...* și face trei metanii, iar după *Tatăl nostru...* zicem *Doamne miluiește...* (de trei ori) apoi Rugăciunea: *Hristoase, lumina cea adevărată...*, care se spune de cel mai mare. Apoi preotul zice: *Slavă Ție Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră slavă Ție...*, iar citețul răspunde: *Slavă Tatălui și Fiului...*, *Și acum...*, apoi *Doamne miluiește...* (de trei ori) *Părinte binecuvintează!*, și se face Otpustul. Apoi se zice din Învățătura Preacuviosului Părintelui nostru Teodor Studitul, care se citește negreșit în toate Miercurile și Vinerile Sfintei Patruzecimi de cel mai mare sau de eclesiarh, apoi se face Otpustul final.

Așa se face **Utrenia** și **Ceasul 1** neschimbat în toată perioada Patruzecimii. Iar după sfârșitul lor ieșim din biserică și mergem cu toată tăcerea fiecare la chilia sa sau la ascultarea sa. Și nu ni se cade nouă să vorbim unul cu altul, în mănăstire sau pe cale, după cum învață Sfinții Părinți.

Iar la al patrulea ceas din zi (în jurul orelor 9.00-10.00), toacă paracliserul în toaca cea mare și ne adunăm în biserică și făcând trei metanii înainte de începutul cântării și spunând așa: *Dumnezeule curățește-mă pe mine păcătosul...* Iar Sâmbăta și Duminica facem închinăciuni obișnuite, nu metanii mari. Apoi sărutăm Sfintele Icoane și facem către amândouă stranele o închinăciune, apoi binecuvântând preotul, cel mai mare începe: *Amin, Slavă Ție Dumnezeul nostru, slavă Ție...* și *Împărate ceresc...*, *Sfinte Dumnezeule...* și se fac trei închinăciuni. Iar paracliserul luând binecuvântare de la cel mai mare, merge și lovește în toacă (de trei ori). După *Tatăl nostru...* preotul zice Ecfonisul, iar cel mai mare răspunde *Doamne miluiește...* (de 12 ori); *Slavă... Și acum: Veniți să ne închinăm...*

(de trei ori) și se fac trei metanii. Apoi citețul zice **Ceasul 3** cu cei trei Psalmi, după obicei, iar la sfârșitul celui de al treilea Psalm zice *Slavă... Și acum... Aliluia...* (de trei ori) și se fac trei metanii. Apoi citim Catisma de rând a Ceasului și după fiecare *Slavă...* facem trei metanii, iar după Citirea Catismei citețul sau preotul stând în mijlocul bisericii zice Troparul glas 6: *Doamne, Cea ce pe Preasfântul tău Duh...*, același Tropar îl cântă și stranele amândouă, pe același glas cu stihurile din Ceaslov, făcând plecarea genunchilor până la pământ; apoi zice *Slavă...* iar citețul spune: *Și acum...* a Născătoarei: *Născătoare de Dumnezeu tu ești vița cea adevărată...* și se fac trei metanii, apoi citim Cuvântările Sfântului Ioan Scărarul, iar după citire zicem *Amin* și apoi: *Domnul Dumnezeu nostru este binecuvântat...*, *Sfinte Dumnezeule...* și se fac trei metanii mari. După *Tatăl nostru...* preotul zice Ecfonisul și preotul zice Troparele glas 8: *Bine ești cuvântat Hristoase Dumnezeu nostru...*, *Slavă... Grabnică și tare mângâiere...*, *Și acum: Nădejdea și ocrotirea...* Apoi *Doamne miluiește...* (de 40 de ori) și Rugăciunea: *Cel ce în toată vremea...* Apoi *Doamne miluiește...* (de trei ori), *Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii...*; (cu trei metanii), apoi preotul zice: *Dumnezeule milostivește-Te spre noi...* și facem metanii după cum s-a arătat mai înainte. Apoi îndată începe cel mai mare Rugăciunea: *Stăpâne Dumnezeule...*, iar paracliserul făcând obișnuita metanie celui mai mare, merge și lovește în toacă de șase ori, iar cel mai mare după sfârșitul Rugăciunii zice: *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și se fac trei metanii, apoi citețul citește **Ceasul 6** după obicei. La sfârșitul Psalmilor, punem *Slavă... Și acum... Aliluia* (de trei ori) și se fac trei metanii, citim Catisma de rând a Ceasului cu câte trei metanii după fiecare *Slavă....*, iar după Citirea Catismelor citețul cântă Troparul *Cel ce în ziua și în ceasul al șaselea ...*, după cum mai înainte s-a arătat. Iar citețul zice Stihurile din Ceaslov, *Slavă...* apoi noi spunem *Și acum...* a Născătoarei: *Că nu avem îndrăzneală...*; se fac trei metanii. După aceea cântăm Troparul Proorociei după cum s-a arătat în Miercurea și Vinerea Săptămânii Brânzei. Apoi Prochimenul Proorociei și se citește Proorocia Isaiei, se zice și al doilea Prochimen de după Proorocie, apoi Citirea de la Sfântului Ioan Scărarul; după aceea punem Rugăciunea: *Degrad să ne-ntâmpine pe noi...* apoi *Sfinte Dumnezeule...* și se fac trei metanii iar după *Tatăl nostru...* preotul zice Ecfonisul. Apoi zicem Troparul glas 2: *Mântuire ai lucrat...*; *Slavă....: Preacuratului tău chip...* și se face o metanie, *Și acum... Ceea ce ești izvorul milostivirii...* Iar Miercuri și Vineri punem a Născătoarei Crucii: *Preamărită ești...*; *Doamne miluiește...* (de 40 de ori) și Rugăciunea: *Cel ce în toată vremea...*, apoi *Doamne miluiește... Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii...*; apoi preotul spune: *Dumnezeule milostivește-Te spre noi...* și iarăși facem trei metanii mari cu Rugăciunea

Sfântului Efrem Sirul și celelalte după rânduială. Apoi punem Rugăciunea: *Dumnezeule și Doamne al puterilor...* apoi *Cuvine-se cu adevărat... Sfinte Dumnezeule...* și facem iarăși trei metanii. După *Tatăl nostru...* punem *Doamne miluiește...* de doisprezece ori, apoi preotul zice: *Slavă Ție Hristoase nădejdea noastră Slavă Ție*; iar noi spunem *Slavă...* Și acum... și se face Otpustul, mergând fiecare în pace.

Tot în acest fel și cu aceeași rânduială se cuvine să se facă și în celelalte zile ale Sfintei și Marii Patruzecimi la Ceasul al treilea și al șaselea. Iar unde nu se face pauză (concediere, Apolis), după Rugăciunea: *Dumnezeule și Doamne al puterilor...* zicem: *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și se pune Ceasul al nouălea. Iar unde se face ieșire la **Ceasul al nouălea** paracliserul luând binecuvântare de la cel mai mare lovește în toaca mare de nouă ori și adunându-ne în biserică și preotul, binecuvântând cântăm **Ceasul al nouălea** și zicem: *Împărate ceresc..., Sfinte Dumnezeule...* și facem trei metanii, apoi *Prea Sfântă Treime... Tatăl nostru...* preotul zice Ecfonisul. Apoi *Doamne miluiește...* (de trei ori) *Slavă...* Și acum... *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și se fac trei metanii iar paracliserul mergând lovește în toacă de nouă ori, după cum s-a arătat mai sus și cântăm **Ceasul al nouălea**, cei trei Psalmi, iar la sfârșitul celui de al treilea Psalm zicem *Aliluia* (de trei ori) și facem trei metanii. Apoi punem Catisma Ceasului cu metanii. Iar după Citirea Catismei citețul, stând în mijlocul bisericii, cântă Troparul pe glas 8: *Cel ce în Ceasul al nouălea...*, apoi zicem Stihurile, făcând metanii și la aceste Stihuri, apoi zice *Slavă...* iar citețul, cel ce citește Ceasul zice, *Și acum...: Cel ce pentru noi Te-ai născut din Fecioară...* și face trei metanii, apoi se citește din Sfântul Ioan Scărarul, iar după citire punem Rugăciunea: *Nu ne lăsa pe noi...*, apoi *Sfinte Dumnezeule...* și se fac trei metanii, iar după *Tatăl nostru...* preotul zice Ecfonisul, iar noi zicem Troparele acestuia glas 8: *Văzând tâlharul...; Slavă...: În mijlocul a doi tâlhari...*, Și acum...: *Pe Mielușelul și Născătorul și Mântuitorul lumii...* Apoi *Doamne miluiește...* (de 40 de ori) și Rugăciunea: *Cel ce în toată vremea..., Doamne miluiește...* (de trei ori), *Slavă...* Și acum...: *Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii... Întru numele Domnului binecuvintează Părinte...*, iar preotul spune: *Dumnezeule, milostivește-Te spre noi...*; și preotul spune Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul, fără cele doisprezece închinăciuni, ci zicem imediat Rugăciunea: *Stăpâne Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru...*; și îndată cântă strana dreaptă pe glas 8: *Întru împărăția ta pomenește-ne pe noi, Doamne...* și apoi aceeași strană zice iarăși *Fericiți cei săraci cu duhul că acela este împărăția cerurilor*^{28.3}

^{28.3} Din acest moment se trece la Slujba Obedniței (*Prânzânda* sau *Tipiká*) sau mai exact la cel de-al treilea antifon, primele două suprimându-se.

și Acrostih: *Pomenește-ne pe noi, Doamne, când vei veni întru împărăția Ta...* Și imediat cea de-a doua strană zice: *Fericiți cei ce plâng că aceia se vor mângâia...*; apoi *Pomenește-ne pe noi, Doamne...* La fel se cântă celelalte Fericiri cu o cântare dulce pe același glas zicându-se rar. Apoi Slavă... *Pomenește-ne pe noi Doamne...*, Și acum... *Pomenește-ne pe noi, Doamne...*, apoi împreunându-se amândouă stranele cântă cu glas mai înalt având capetele descoperite: *Pomenește-ne pe noi, Doamne, când vei veni întru Împărăția Ta*, și fac toți o metanie până la pământ și iarăși cu glas mai înalt spun: *Pomenește-ne pe noi, Stăpâne, când vei veni întru Împărăția Ta* și iarăși o metanie până la pământ. Apoi cu glas încă și mai înalt punem toți *Pomenește-ne pe noi, Sfinte, când vei veni întru Împărăția Ta* și se face o metanie cu capul plecat până la pământ iar după aceea zicem: *Ceata cerească...*, stihul: *Apropiați-vă către Dânsul...*; și iarăși: *Ceata cerească...* apoi Slavă...: *Ceata Sfinților Îngeri...*, Și acum...: *Cred într-Unul Dumnezeu*. Apoi Rugăciunea: *Slăbește, lasă, iartă...*, apoi *Tatăl nostru...* Condacul zilei și al Hramului Sfântului;²⁸⁴ Slavă...: *Cu Sfinții odihnește Hristoase...*, Și acum... *Ceea ce ești folositoare creștinilor...*; *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), Slavă... Și acum..., *Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii...*, *Întru numele Domnului binecuvintează, părinte...* Preotul zice: *Dumnezeule milostivește-Te spre noi...*, și apoi se fac trei metanii mari cu Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul, iar paracliserul face metanie și la cel mai mare și luând binecuvântare merge și bate toaca pentru Vecernie. Apoi cel mai mare începe: *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și se fac trei metanii, iar citețul rânduiește citește Psalmul de seară: *Binecuvintează suflete al meu pe Domnul...*, cu glas lin. Preotul citește obișnuitele Rugăciuni ale luminilor înaintea Sfințelor Uși. La sfârșitul Psalmului se zice Slavă... Și acum... *Aliluia* (de trei ori) și fac trei metanii, apoi Ectenia mare și după aceea citim Catisma a optsprezecea: *Către Domnul când mă necăjesc...*; după fiecare stare zicem Slavă... Și acum... *Aliluia* (de trei ori) cu trei metanii apoi Ectenia mică după care cântăm: *Doamne, strigat-am...* pe glasul stihirilor din Triod și cântăm Stihirile pe șase: trei ale Triodului și trei ale Sfântului din Minei, Slavă... a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are, Slavă... Și acum... a Născătoarei pe același glas și aceeași Podobie. *Lumină lină...*, apoi se zice Prochimenul Paremiei, după care se citește de la Facere. Se pune și alt Prochimen al Paremiei, apoi se citește de la Pilde.²⁸⁵ Urmează: *Învrednicește-ne, Doamne...* rostită de cel mai mare, cu trei metanii, după

²⁸⁴ Dacă hramul este al Mântuitorului Hristos, se pune mai întâi Condacul hramului, apoi cel al zilei, iar dacă este hramul Maicii Domnului, atunci se pune doar Condacul zilei, Slavă... *Cu Sfinții...*, Și acum... *Condacul hramului Maicii Domnului*.

²⁸⁵ În primele șase săptămâni ale Patruzecimii, seara se vor citi două Paremii: prima de la Facere, iar a doua de la Pilde. După aceea se va citi de la Ieșire și Iov.

care preotul zice: *Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...*, iar după Ecfonis cântăm Stihovna Triodului: prima stihiră Samoglasnică (de două ori), apoi Mucenicina pe același glas, *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are *Slavă... Și acum...* a Născătoarei Triodului. Apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* trei metanii iar după *Tatăl nostru...* preotul zice Ecfonisul și după *Amin...*, *Născătoare de Dumnezeu Fecioară...* și se face o metanie, apoi *Botezătorule al lui Hristos*, și iarăși se face o metanie, *Slavă... Rugați-vă pentru noi...* și se face iarăși o metanie, *Și acum...: Sub milostivirea ta...*, rostit și fără metanii, apoi *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum...*, *Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii...*, *Întru numele Domnului binecuvintează, părinte...*; preotul: *Cel ce este binecuvântat...*, apoi Rugăciunea: *Împărate ceresc, pe binecredinciosul popor...*, iar preotul ieșind pe solee, rostește iarăși Rugăciunea Sf. Efrem cu obișnuitele metanii și închinăciuni. Iar după aceea începe cel mai mare: *Sfinte Dumnezeule...* și face trei metanii. După *Tatăl nostru...* punem Ecfonisul, apoi *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și zice cel mai mare Rugăciunea *Prea Sfântă Treime...*, apoi *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de trei ori) se fac trei metanii, iar citețul spune *Slavă... Și acum...* și se rostește Psalmul 33. După aceea se cântă *Cuvine-se cu adevărat...* și se face o metanie, apoi cealaltă strană zice *Slavă... Și acum...*, *Doamne miluiește...* (de trei ori), *Părinte, binecuvintează...*, apoi Otpustul.

Această **Vecernie** se face în toate zilele Postului Mare, atunci când nu se face Liturghia Darurilor mai înainte Sfințite.

Sfinții Părinți ne-au învățat ca până miercuri să nu facem Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, pentru ca să se țină post desăvârșit în toate aceste zile, iar cei ce pot, să petreacă postind până vineri. Iar unele Tipicuri din Sfântul Munte, opresc mâncarea doar pentru ziua de luni, iar marți, miercuri și joi, permit gustare din pâine și apă, dar nimic altceva mai mult.

* * *

Se cuvine să știm că: la Mănăstirea Sfântului Sava nu se cântă **Pavecernița (Mare)** în biserică, ci fiecare o face în chilia sa, iar în restul chinoviilor din Palestina ea se cântă așa:

În Ceasul al zecelea din zi (aproximativ ora 16.00), merge paracliserul și face metanii la cel mai mare și apoi merge și bate toaca mică împrejurul bisericii. Apoi lovește în toaca mare (de 12 ori) și se adună toți în biserică, făcând fiecare obișnuitele metanii și așteptând puțin până se adună toți frații. Apoi ridicându-se preotul, face metanie la cel mai mare și mergând la locul obișnuit zice: *Binecuvântat este Dumnezeul nostru...*, *Slavă Ție Dumnezeul nostru slavă Ție...*, apoi *Împărate ceresc...*, *Sfinte Dumnezeule...* și se fac trei metanii după obicei. La fel și la *Veniți să ne*

închinăm... se fac trei metanii și îndată zicem Psalmul 64: *Dumnezeule spre ajutorul meu ia aminte...*, apoi începem Canonul cel Mare împărțindu-l pe el în patru părți, astfel încât, el trebuie să se termine Joi seara. Se cântă pe glasul 6, iar Irmoasele se pun de câte două ori și facem la fiecare Tropar câte trei închinăciuni, cântăreții zicând acrostihul: *Miluieste-mă, Dumnezeule, miluieste-mă*. După Cântarea a șasea, punem Condacul gl. 6: *Suflete al meu, scoală...* După Cântarea a noua, punem Irmosul: *Nașterea zămislirii celei fără de sămânță...*, iar după sfârșitul Canonului citețul începe să citească Psalmul 4: *Când Te-am chemat...* și ceilalți Psalmi ai Pavecerniței. La *Aliluia* se fac trei metanii și îndată se începe cea de-a doua stare: *Către Tine, Doamne, am ridicat sufletul meu...* și apoi se pun ceilalți Psalmi, zicând la sfârșitul lor, *Slavă... Și acum...* (de trei ori) și se fac trei metanii. Apoi strana dreaptă începe: *Cu noi este Dumnezeu...* iar a doua strană cântă aceeași cântare și zicem Stihurile cu glas mare și cu luare aminte, apoi se spune: *Firea cea fără de trup...* apoi: *Cred Într-Unul Dumnezeu...*, pe care-l zicem cu glas lin. Apoi preotul zice: *Preasfântă Stăpână, de Dumnezeu Născătoare, roagă-te pentru noi păcătoșii* și după aceea zice și cântărețul același stih, iar noi toți facem câte o metanie.²⁸⁶ Apoi *Sfinte Dumnezeule...* fără de metanii și zicem Tropicarele zilei de rând pe care le cântăm duios, pe glasul 2: *Luminează ochii mei, Hristoase Dumnezeule... Slavă....: Sprijinitor al sufletului meu...*, *Și acum...: Că nu avem îndrăzneală...* Marți și joi seara, cântăm însă alte Tropicare pe glas 8: *Neadormirea nevăzuților mei vrăjmași...*; Stihul: *Caută, auzi-mă Doamne Dumnezeul meu...*; apoi: *Cât va fi de înfricoșătoare...*; apoi *Slavă....: Lacrimi dă-mi mie, Dumnezeule...*, *Și acum...: Nerușinată nădejde a ta având-o Născătoare de Dumnezeu...*, apoi *Doamne miluieste...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii...*, *Întru numele Domnului binecuvintează părinte*, preotul zice: *Pentru Rugăciunile Sfinților Părinților noștri...*, iar citețul zice *Rugăciunea: Doamne, cel ce ne-ai izbăvit pe noi...* Apoi *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) cu trei metanii, apoi zicem Psalmul 50, 101 și *Rugăciunea Regelui Manasie: Doamne Atotțiitorule, Dumnezeul Părinților noștri...*, apoi *Sfinte Dumnezeule...* și se fac trei metanii, iar după *Tatăl nostru...* preotul spune: *Că a Ta este împărăția...*, *Amin* și se spun Tropicarele de umilință, glas 6: *Miluieste-ne pe noi, Doamne miluieste-ne...*; *Doamne miluieste...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai*

²⁸⁶ Acest obicei este împrumutat din Biserica Rusă și nu-l considerăm greșit, mai ales că permite, sub aspect practic, de a face toate metaniile prevăzute pentru acest moment. La ruși tot preotul rostește și stihurile de la *Cu noi este Dumnezeu*, iar strana răspunde doar *...căci cu noi este Dumnezeu*. Rolul preotului în astfel de situații este mai mare în tradiția liturgică slavă, căci așa cum am observat, la ei și stihurile de la *Dumnezeu este Domnul...*, le spune tot preotul.

cinstită decât Heruvimii... Binecuvintează părinte..., iar preotul zice: *Pentru Rugăciunile Sfinților Părinților noștri... și Rugăciunea: Stăpâne Dumnezeule Părinte Atotțiitorule... Apoi Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) cu trei metanii, iar după Rugăciunea *Doamne, auzi rugăciunea mea...*, se pune *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...*, *Doamne, scăpare Te-ai făcut nouă...*, și *Învrednicește-ne, Doamne, în noaptea aceasta...*,²⁸⁷ urmează *Sfinte Dumnezeule...* cu trei metanii, apoi *Prea Sfântă Treime...*, *Tatăl nostru...*, iar preotul spune Ecfonisul: *Că a Ta este împărăția...* Apoi cântăm cu mare glas și rar pe glas 7: *Doamne al puterilor, fii cu noi...* (din Ceaslov), iar cealaltă strană spune același Tropar, apoi prima strană zice Stihul: *Lăudați pe Domnul întru Sfinții Lui...*; și iarăși Troparul: *Doamne al puterilor...* După fiecare Stih cântând același Tropar. Iar după sfârșitul stihurilor zic amândouă stranele Troparul: *Doamne al puterilor...*, apoi strana care a început întâi, spune *Slavă... Doamne, de n-am avea...*, și *acum...* cealaltă strană cântă: *Multe sunt mulțimile greșelilor mele...* Apoi: *Preasfântă Născătoarei de Dumnezeu...*, *Toată nădejdea mea...*, apoi *Doamne miluiește...* (de 40 de ori) și Rugăciunea: *Cel ce în toată vremea...*, *Doamne miluiește* (de trei ori) apoi *Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii...*, *Întru numele Domnului, binecuvintează părinte*, iar preotul zice: *Dumnezeule milostivește-Te spe noi...* și se zice Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul, cu obișnuitele metanii și închinăciuni. Apoi cel mai mare spune *Sfinte Dumnezeule...* cu trei metanii, iar după *Tatăl nostru...* spunem *Doamne miluiește...* de 12 ori și zicem Rugăciunea: *Nepătată, neîntinată...* apoi: *Și ne dă nouă, Stăpâne...* după care urmează: *Preasfântă pururea Fecioară... și Nădejdea mea este Tatăl...*, și preotul zice: *Slavă Ție Hristoase...*, iar strana răspunde *Slavă... Și acum... Doamne miluiește...* (de trei ori), *Părinte binecuvintează...* și noi, îngenunchind la pământ, cel mai mare sau preotul de rând zice Rugăciunea: *Stăpâne mult Milostive, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru...* După această Rugăciune, fiind încă în genunchi, cel mai mare face metanie până la pământ zicând: *Binecuvântați și mă iertați pe mine păcătosul*, iar frații spun: *Dumnezeu să te ierte, părinte sfințite*. Preotul întorcându-se spre Răsărit, zice: *Să ne rugăm pentru pacea lumii...* și celelalte cereri de la Miezonoptică. Iar noi spunem *Doamne miluiește...* după fiecare Stih și pe urmă cel mai mare zice: *Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri...* și merge fiecare la chilia sa zicând

²⁸⁷ În acest moment, unde de obicei se pune Canonul Maicii Domnului, așa cum prevede Ceaslovul, în primele cinci zile ale Postului Mare, chiar dacă Triodul nu face vreo specificare în acest sens, Evangheliarul recomandă a se citi câte o pericopă evanghelică, fără vreo legătură strânsă cu tematică penitențială și ascetică a imnografiei de la acest început de post. Deci să se consulte Evanghelia (cartea) și dacă va voi cel mai mare, se va citi și pericopa respectivă.

rugăciunea *Slăbește, lasă, iartă...* nevorbind cu nimeni nimic și cerând iertare de la toți.

Este obiceiul vechi în Palestina ca fiecare monah, în toată Patruzecimea, să citească la chilia sa toată Psaltirea într-o zi și o noapte și să facă 300 de metanii, afară de sâmbete și duminici. Această regulă depinde însă și de fiecare om în parte și de rânduiala de obște așezată de cel mai mare. Dar mai mult decât atât, monahii trebuie să viețuiască în tăcere și în smerită cugetare.

ÎN MIERCUREA PRIMEI SĂPTĂMĂNI DIN POST

Până la Obedniță, slujba se face neschimbată, așa cum s-a făcut și în ziua de Luni. Iar dacă preotul vrea ca în această zi să slujească **Sfânta Liturghie a Darurilor mai înainte Sfințite**, intră în Sfântul Altar, se îmbracă cu Sfintele veșminte, după cum este scris în Liturghier, iar după Rugăciunea Sf. Efrem Sirul din cadrul Obedniței, zicem: *Sfinte Dumnezeule...* și facem trei metanii, iar după *Tatăl nostru...* preotul zice Ecfonisul, apoi *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și Rugăciunea: *Prea Sfântă Treime...* Urmează *Cuvinne-se cu adevărat...* și se face Otpustul, după care începem **Vecernia** după obiceiul ei (zicând: *Binecuvântată este Împărăția...*). După Psalmul obișnuit punem Catisma a 18-a, iar la fiecare *Slavă...* a Catismei, preotul sau diaconul zice Ectenia mică.²⁸⁸ La: *Doamne, strigat-am...* punem zece Stihiri începând de la: *Scoate din temniță sufletul meu...* pe glasul Samoglasnicei zilei, (de 2 ori), apoi Mucenicina, pe același glas și alte trei Stihiri ale Triodului și trei ale Mineiului repetând-o pe prima, apoi *Slavă... Și acum...* a Născătoarei, făcându-se Procesiune cu cădelnița, fără Evanghelie (iar când se citește Evanghelia la vreun Sfânt, se face Procesiunea cu Evanghelia). Urmează *Lumină lină...*, după care citețul zice Prochimenul și Citirea de la Facere. Urmează al doilea Prochimen și diaconul zice Ecfonisul: *Porunciți!* iar preotul luând cu amândouă mâinile cădelnița și sfeșnicul cu lumânarea aprinsă, stă înaintea Sfintei Mese, cu fața spre Răsărit și însemnând cruciș zice: *Înțelepciune drepti!*, apoi întorcându-se către popor, spre Apus, zice: *Lumina lui Hristos luminează tuturor!*, iar citețul zice: *De la Pilde citire!*, diaconul spunând: *Să luam aminte!* După sfârșitul Citirii preotul zice: *Pace ție!*, iar diaconul spune: *Înțelepciune!* Apoi preotul cântă: *Să se îndrepteze rugăciunea mea...* pe care o

²⁸⁸ În timpul celei de-a treia stări a Catismei are loc o Procesiune cu Sfintele Taine de pe Sfânta Masă la Proscomidiar. Aceasta are loc între versetele 7 și 8 ale Ps. 131. Ectenia ce se zice între cele trei stări ale Catismei se plasează abia după ce citețul zice *Slavă...*, *Și acum...*, *Aliluia (de trei ori)*, *Doamne miluiește (de trei ori)* [și iarăși] *Slavă...*; iar după Ecfonis va zice *Amin*, *Și acum...* și imediat starea următoare a Catismei. Toate aceste amănunte se găsesc și în Liturghier.

repetă și strana dreaptă, apoi preotul zice din Altar primul Stih: *Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă...* și după Cântarea Stihului, strana stângă cântă: *Să se îndrepteze rugăciunea mea...* apoi preotul zice al doilea Stih: *Pune, Doamne, pază gurii mele...*, iar strana dreaptă cântă: *Să se îndrepteze rugăciunea mea...*, urmează al treilea stih după care strana stângă cântă: *Să se îndrepteze rugăciunea mea...*, apoi iarăși preotul, din Sfântul Altar zice Stihul: *Să nu abați inima mea...*, și a doua strana cântă: *Să se îndrepteze rugăciunea mea...* (etc.); iar la sfârșit preotul cântă: *Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămâia înaintea Ta...*, iar strana continuă ...*ridicarea mâinilor mele, jertfa de seară*; iar după sfârșitul cântării facem trei metanii. Apoi se pune cealaltă Slujbă a *Liturghiei Darurilor mai înainte Sfințite*, după rânduială, așa cum se arată în Liturghier.²⁸⁹

Se cuvine să știm că: în vremea când se aduc dumnezeieștile Taine, atât poporul cât și cântăreții căzând în genunchi, ne închinăm cu cuvioșie lui Hristos Dumnezeu și facem închinăciuni, deoarece Tainele sunt mai înainte Sfințite. După ieșirea cu Sfintele Daruri împreună cu Heruvimii, cântăm: *Acum puterile cerești...* și facem trei metanii, având capetele descoperite. Chinonicul: *Gustați și vedeți că bun este Domnul...* Aliluia, (de 3 ori). Iar după deschiderea

²⁸⁹ Dacă este **slujbă cu arhiereu**, acesta trebuie să vină încă de la Ceasul 9, fiind întâmpinat de diaconi cu cădelnițele și cu dichero-tricherele. Slujba la strană nu se întrerupe și nimic deosebit nu se cântă pentru intrarea arhiereului. Ajungând în mijlocul bisericii, toți slujitorii fac câte trei închinăciuni, iar arhiereul se închină la icoane ca și preotul. Se întoarce apoi sub policandru, binecuvintează cu dichero-tricherele, iar strana cântă: *Întru mulți ani, Stăpâne!* Cu dichero-tricherele încrucișate intră în altar, însoțit de doi preoți, apoi predă dichero-tricherele și sărută Evanghelia și Sfânta Masă. Urmează îmbrăcarea la care arhiereul, ca și preoții, nu zic rugăciunile obișnuite ale înveșmântării, ci doar *Domnului să ne rugăm; Doamne miluiește!* Se revine apoi în mijlocul bisericii de unde toți slujitorii iau binecuvântare, după care toți, în afară de arhiereu, intră în Altar. Cântându-se *Cuvine-se cu adevărat...* la sfârșitul Obedniței, preotul mai mare face Otpustul dintre Sfintele Uși. Arhidiaconul zice *Binecuvintează, părinte!*, iar preotul spune *Binecuvântată este Împărăția...* și se citește Psalmul 103. Un diacon (ipodiacon) îi dă arhiereului Liturghierul pentru a citi Rugăciunile Luminilor, apoi se zice Ectenia mare după care Arhiereul se retrage în strana arhierească și dacă va voi, poate să șadă în timpul Catimei a 18, care se citește din mijlocul bisericii. În timpul Procesiunii cu Agnețul ce are loc în timpul stării a treia a Catismei, arhiereul se ridică și stă cu capul aplecat. Se cântă apoi *Doamne, strigat-am...* și se ia binecuvântare de la arhiereu pentru tămâiere. La *Slavă...*, arhiereul revine în mijlocul bisericii și se face Procesiunea mică a Liturghiei: fie cu cădelnița, fie cu Evanghelia. Arhiereul binecuvintează cu dichero-tricherele, apoi intră în Altar. La vremea potrivită tot arhiereul va zice *Lumina lui Hristos luminează tuturor!*, având în mâini cădelnița și dicherele. Se face și cădirea obișnuită în jurul sfintei Mese. La Heruvic arhiereul face cădirea și se spală pe mâini. La Procesiunea Mare cu Sfintele Daruri, toate gesturile sunt exact ca la Liturghia Sf. Ioan, numai că nimeni nu zice nimic. Dacă este hirotonie în diacon, ea se face imediat după Heruvic. Hirotonie în preot sau arhiereu, la această Liturghie, nu se poate face.

Ușilor Împărătești, diaconul zice: *Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste apropiați-vă!*, iar noi facem închinăciune și cântăm: *Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea, pururea lauda Lui în gura mea...*, *Aliluia* (de 3 ori). În loc de: *Am văzut Lumina cea adevărat...*, se zice *Pâinea cea cerească și paharul vieții gustați...* După Ecfonisul: *Totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.*, strana cântă: *Să se umple gurile noastre...* și iarăși *Aliluia* (de 3 ori). După Rugăciunea Amvonului (specială), urmează: *Fie numele Domnului binecuvântat...*, (de 3 ori) și se fac trei metanii. Apoi: *Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea...* și preotul ne dă anafura, după care se face Otpustul.

Aceasta Slujbă se face în toată Sfânta și Mare Patruzecime când este Liturghia Darurilor mai înainte Sfințite.

Iar dacă nu se face Liturghie, **La Vecernie** se cântă Stihirile pe șase, trei ale Triodului²⁹⁰ și trei ale Mineiului, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei pe glasul Mineiului La Stihoavnă punem Stihirile Triodului, Samoglasnica zilei (de 2 ori), apoi Mucenicina, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei, pe același glas. *Acum slobozește... Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul și metaniile cele obișnuite ale Postului, apoi Otpustul obișnuit. Și intrând la masă mâncăm mâncare uscată și bem puțin vin, iar în joia acelei săptămâni nu punem masă, ci postim până vineri și atunci intrăm la masă și mâncăm.

ÎN VINEREA PRIMEI SĂPTĂMÂNI A MARELUI POST

La Vecernie²⁹¹ după Psalmul obișnuit punem Catisma a 18-a. La: *Doamne strigat-am...* punem zece Stihiri și cântăm Samoglasnica Triodului (de 2 ori), apoi patru Mucenicine ale Octoihului, pe glasul de rând, după care punem patru Samoglasnice ale Sfântului Teodor, glas 2: *Veniți toți iubitorii de mucenici...* *Slavă...* glas 6: *Lucrând vrăjmașul...*, *Și acum...* a Născătoarei

²⁹⁰ Este vorba de ultimele trei stihiri ce se află în Triod la *Doamne, strigat-am...*, numite și Podobnice, adică cele ce se cântă după o anumită Podobie, nu cele ce se cântă pe însuși glasul. Iar primele trei stihiri, adică două cu prima repetată, se plasează la Stihoavnă. În acest caz trebuie să fim atenți la glasul stihirilor Podobnice care vor determina și glasul de la *Doamne, strigat-am* și care poate fi diferit de cel al Samoglasnicelor. Procedeu are și o aplicabilitate inversă. Adică atunci când Triodul nu prevede Liturghie (adică și stihiri pe 10) în zilele de luni, marți și joi, dar noi punem Liturghie, atunci *Doamne strigat-am* se va pune pe glasul Samoglasnicelor de la Stihoavnă care aici se vor pune înaintea Podobnicelor de rând ale Triodului. Principiul este foarte simplu: când se face Liturghie, nu avem Stihoavnă, în schimb avem Stihiri pe 10 și invers.

²⁹¹ Această Vecernie s-a făcut dimineață (sau după amiază, la vremea potrivită) fiind unită cu Liturghia Sf. Grigore Dialogul. Dacă însă nu s-a făcut Liturghie și nici o altă Slujbă (la Parohie), Vecernia poate fi făcută și seara.

glasului. Se face Procesiunea fără Evanghelie, *Lumină lină...*, Prochimenul și Citire de la Facere, apoi alt Prochimen și Citire de la Pilde. Urmează: *Să se îndrepteze rugăciunea mea...* și cealaltă rânduială a Liturghiei Darurilor mai înainte Sfințite. Iar după Rugăciunea Amvonului cântăm Canonul de Rugăciune al Sfântului Teodor. Iar după aceea punându-se înainte coliva, zicem Psalmul 142: *Doamne, auzi rugăciunea mea...*, apoi: *Dumnezeu este Domnul... și S-a arătat nouă bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului...* și îndată punem Troparul glas 2: *Mari sunt minunile credinței...*, *Slavă...* tot aceasta, *Și acum... Toate tainele tale...* Apoi punem Psalmul 50 iar preotul cădește coliva, apoi pe cel mai mare și stranele după rânduială. Iar stranele cântă Canonul pe patru, fără Irmoase, glas 8, zicând acrostihul: *Sfinte mare mucenice Teodore, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.* După Cântarea a șasea punem Condacul glas 8: *Credința lui Hristos, ca o pavăză înăuntru în inima ta primind-o...* După Cântarea a noua punem Irmosul: *Pe tine, Maica lui Dumnezeu...*, Urmează: *Sfinte Dumnezeule...*, iar după *Tatăl nostru...* punem Troparul Sfântului: *Mari sunt minunile credinței...*, *Slavă...*, Condacul: *Credința lui Hristos...* *Și acum...* a Născătoarei, același glas: *Ca pe o ocrotitoare...* și după aceasta se citește Rugăciunea pentru binecuvântarea colivei. Apoi: *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de 3 ori) *Slavă...* *Și acum...* *Bine voi cuvânta pe Domnul...* și preotul dă anafura, după care se face Otpustul.

ÎNSEMNARE: dacă nu se face Liturghie, atunci sfârșim Ceasurile așa: După Rugăciunea: *Slăbește, lasă, iartă...* (de la Obedniță) și după metaniile de la sfârșit, zicem *Sfinte Dumnezeule...*, iar după *Tatăl nostru...* punem *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și Rugăciunea: *Prea Sfântă Treime...* și începem **Vecernia** cu: *Veniți să ne închinăm...* (de 3 ori) și Psalmul 103: *Binecuvintează suflete al meu pe Domnul...*, apoi Catisma a 18-a și cântăm la: *Doamne, strigat-am...* Stihirile pe șase, trei Mucenicine ale Octoihului pe glasul de rând și trei ale Sfântul Teodor, *Slavă...* a Sfântului Teodor: *Lucrând vrăjmașul prin tiranul...*, *Și acum...* a Născătoarei glasului de rând. Urmează *Lumină lină...*, fără să se facă Procesiune. La Stihoavnă punem Stihirile Triodului, Samoglasnica zilei punând-o de două ori, cu obișnuitele Stihuri, după care punem Martirica glas 5: *Bine este cuvântată oastea...* (de la sfârșitul Triodului), *Slavă...* Sfântul Teodor: *Pe tine cel numit cu numele dumnezeieștilor daruri...*, (care este scrisă la Stihirile Vecerniei), *Și acum...* *Toată nădejdea mea...* Urmează *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Mari sunt minunile credinței...*, *Slavă...* *Și acum...* *Toate tainele tale sunt mai presus de cuget...* Urmează Ectenia: *Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule...* și se fac trei metanii. După metanii zicem Psalmul 142: *Doamne, auzi rugăciunea mea...* și celelalte după cum s-a arătat mai sus, de la Canonul de rugăciune, sfârșind cu Otpustul.

Apoi intrăm la masă și gustăm puțin vin și untdelemn pentru Sfântul Teodor așa cum am primit învățătură de la Lavra Preacuviosului Părintelui nostru Sava și din chinovia Preacuviosului Părintelui nostru Eftimie cel Mare. Unii însă, pentru că este zi de vineri, rânduiesc mâncare fiartă cu pâine, fructe uscate și varză, dar fără untdelemn. Iar cei ce voiesc pot mânca chiar uscat, așa cum s-a mâncat și miercuri.

Trebuie să se știe că: în această primă Săptămână a Postului, cântările a 6-a, a 7-a, a 8-a și a 9-a (ale zilei de sâmbătă), se zic mai înainte vineri, iar în Săptămânile a doua, a treia și a patra se zic la rânduială lor.

ÎNSEMNARE: în toate zilele Sfintei și Marei Patruzecimi, la Liturgia Darurilor mai înainte Sfințite nu se fac metanii, decât numai la anumite momente, adică după: *Să se îndrepteze rugăciunea mea...* trei metanii, după Procesiunea (Mare) cu Sfintele Daruri, trei metanii și la *Fie numele Domnului binecuvântat...*, trei metanii.

Vineri seara cântăm **Pavecernița mare**, la care după primul *Sfinte Dumnezeule...* zicem Troparul Mucenicului, *Slavă... Și acum...* al Născătoarei. După al doilea *Sfinte Dumnezeule...* punem obișnuitele Tropare: *Miluieste-ne pe noi, Doamne...* și cântăm Canonul celor adormiți pe glasul de rând. După: *Cuvine-se cu adevărat..., Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Mucenicului și celelalte, apoi Otpustul mic.²⁹² (Începând din acest moment nu se fac metanii până Duminică seara).

Se cuvine să știm că: Slujbele Sfinților din Minei care se întâmplă în Sfintele Duminici ale Sfântului Post, se cântă la Pavecernița de vineri seara sau când va voi cel mai mare.

ÎN PRIMA SÂMBĂTĂ A MARELUI POST

La Utrenie după cei șase Psalmi, cântăm *Dumnezeu este Domnul...* glas 2 și apoi cântăm Troparul Sfântul Teodor: *Mari sunt isprăvile credinței...* (de 2 ori), *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Toate tainele tale sunt mai presus de cuget...* și obișnuitele Catisme. După prima Catismă punem Sedealna Mucenicilor din Octoih, pe glasul de rând cu Stihira Născătoarei (ei), iar după Catisma a doua punem Sedealna Sfântului Teodor glas 3: *Înfierbântat fiind de adevărul credinței...* și celelalte. Citim aici din Viața Sfântului Teodor apoi Psalmul 50. Punem Canonul Hramului cu Irmosul pe șase și două Canoane ale Sfântului Teodor, cu Irmosul pe opt, primul pe glas 4 și al doilea pe glas 6.

²⁹² Adică Otpustul Pavecerniței mici care se va pune în fiecare vineri seara, chiar dacă va fi Pavecernița mare. Prin acest Apolis se face trecerea la ciclul de slujbe festiv, fără *Doamne și Stăpânul vieții mele...* și fără metanii. Iar duminica seara, deși avem Pavecerniță Mică, vom face Otpustul de la Pavecernița Mare cu metaniile obișnuite, făcând trecerea la ciclul de slujbe de peste săptămână.

Catavasii: *Deschide-voi gura mea...* După Cântarea a treia punem Sedealna Sfântului, iar după a șasea, Condacul Sfântului glas 8: *Credința lui Hristos...*, apoi Icosul și Sinaxarul. După Cântarea a noua punem Luminânda Sfântului (de 2 ori), *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. La Laude punem Stihirile pe patru, glas 1: *Pe viteazul oștirii celei de sus...*, *Slavă...* glas 6: *Dar de sfințenie și bogăției...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Născătoare de Dumnezeu, tu ești vița cea adevărată...* La Stihovna punem Stihirile Samoglasnice ale Sfântului glas 4, cu Stihurile lor, *Slavă...* glas 8: *Cu bărbăție mucenicească...*, *Și acum...* *Stapână primește rugăciunile...* Urmează: *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Sfântului, *Slavă...* *Și acum...* al Născătoarei: *Toate tainele tale...*, Ecteniile și Otpustul, după care punem **Ceasul 1** și Otpustul. **La Liturghie**²⁹³ punem Fericirile din Canonul Sfântului, de la Cântarea a treia și a șasea pe opt. Se pune Apostolul zilei din Cartea cea către Evrei și Apostolul Sfântului din Cartea cea către Timotei; Evanghelia zilei de la Marcu și de la Ioan. Chinonicul: *Întru pomenire veșnică...*

La masă citim cuvântul de laudă pentru Sfântul Teodor, al Sfântului Grigorie de Nyssa²⁹⁴. Mâncăm bob fiert cu măslina albe și negre. De asemenea mâncăm și fiertura cu untdelemn și bem vin câte un pahar (fără pește). Acestea le-am luat din Mănăstirea Cuviosului Părintelui nostru Sava și Cuviosului de Dumnezeu Purtătorului Părintelui nostru Eftimie.

ÎN PRIMA DUMINCĂ A MARELUI POST, NUMITĂ A ORTODOXIEI

Sâmbătă seară, la **Vecernia mică** punem patru Stihiri și cântăm Stihirile: *Acum s-a întins lumina drepte credințe...*; *Slavă...* *Și acum...*: *Cel ce este nevăzut...*, apoi Stihovna glas 2 din Triod; *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul glas 2: *Preacuratului Tău chip...*, Ecteniile și Otpustul.

La Vecernia mare după Psalmul începător, punem *Fericit bărbatul...* toată Catisma. La: *Doamne, strigat-am...* punem zece Stihiri și cântăm trei Stihiri ale Învierii, apoi trei ale lui Anatolie și patru ale Triodului glas 6; *Slavă...* glas 2: *Stralucit-a harul adevărului...*, *Și acum...* Dogmatica glasului. **La Litie** punem Stihira Hramului, *Slavă...* glas 2: *Bucurați-vă cinstiți prooroci ...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Toată nădejdea mea...* **La Stihovna**

²⁹³ În toate sâmbetele Postului Mare, afară de Sâmbăta Mare, se face Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur. Dacă cineva vrea să slujească mai multe Liturghii în săptămâna ce urmează, poate scoate o parte din Sfintele Agnețe încă din această zi, pentru a nu supraîncărca Sfântul Disc duminica.

²⁹⁴ PG 46, 736.

punem Stihirile Învierii, *Slavă...* glas 2: *Cei ce am trecut din necredință... Și acum... O, minune mai nouă...*, *Acum slobozește... Sfinte Dumnezeu...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară...* (de 2 ori), apoi Troparul Praznicului (o dată): *Preacuratului Tau chip...* Urmează *Binecuvântarea pâinilor și împărțirea lor*, apoi: *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de 3 ori), *Slavă...* Și acum... și Psalmul 33: *Bine voi cuvânta pe Domnul...*, până la cuvintele: *...Nu se vor lipsi de tot binele. Și Citirea Prologului.*²⁹⁵

La Utrenie, după cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Învierii (de 2 ori), *Slavă...* *Preacuratului Tău chip...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Toate tainele tale...* și obișnuitele Catisme. După prima Catismă punem Sedealna Învierii, apoi Citire din Tâlcuirea Sfintei Evanghelii. După a doua Catisma punem Sedealna Învierii și Citire din Catehezele Sf. Simeon Noul Teolog²⁹⁶. Apoi: *Fericți cei fără de prihană...*, cu *Binecuvântările Învierii*, Ipacoi-ul și citirea Prologului.²⁹⁷ Urmează Antifoanele și Prochimenul glasului, apoi *Toată suflarea...*, *Evanghelia Învierii, Învierea lui Hristos văzând...* Psalmul 50, *Slavă...* glas 8: *Ușile pocăinței...*, *Și acum...* În cărările mântuirii... și apoi Stihul: *Miluiеște-mă Dumnezeule...* și Stihira glas 6: *La mulțimea faptelor mele celor rele...*, așa cum s-a arătat începând cu Duminica Vameșului. Punem Canonul Învierii, cu Irmosul pe patru și Canonul Crucii Învierii, cu Irmosul pe doi, apoi al Născătoarei de Dumnezeu, cu Irmosul pe doi și al Triodului, cu Irmosul pe șase; *Catavasii: Adâncul Mării Roșii...* După Cântarea a treia punem Sedealna Triodului apoi citirea Prologului²⁹⁸. După Cântarea a șasea punem Condacul, Icosul și Sinaxarul. După Cântarea a noua, *Luminânda Învierii, Slavă...* *Săltați, bucurați-vă...*, *Și acum...: Săbiile eresului celui vrăjmaș...* La Laude punem Stihirile Învierii pe patru, una a lui Anatolie, glas 4 și alte 4 din Triod cu stihurile lor, ultima fiind Stihiră Samoglasnică; *Slavă...* aceeași Samoglasnica, *Și acum... Preabinecuvântată ești...* Urmează *Doxologia mare*, Troparul, Ecteniile și Otpustul, după care se face ieșirea din pridvor, la care se cântă *Slavă...* *Și acum...* Stihira Evangheliei (*Voscreasna*) și se pune Învățătura Sfântului Teodor Studitul.

²⁹⁵ Tipicul savait nu prevede ceva anume; avem însă o specificare în *Tipicul Everghetis* care recomandă spre citire, *Epistola II a Sf. Grigore Dialogul către împăratul Leon III-lea Isaurul* (care din păcate nici nu este tradusă în românește). Se poate citi și altceva care se referă la Icoane sau chiar la păstrarea Dreptei Credințe, în general.

²⁹⁶ *Cateheza II despre Post*, trad. rom. în volumul *Sciriei II*, Ed. Deisis, 1999, pp. 157-163.

²⁹⁷ Se continuă cu aceeași Cateheză (p.161-163).

²⁹⁸ Se poate pune un Prolog la alegere sau continuarea celui început mai înainte.

La Ceasul 1 punem Troparul Învierii, *Slavă...Și acum... Preacuratului Tău chip...* iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem Condacul Triodului și Otpustul.

La Liturghie punem Fericirile Învierii pe șase și ale Triodului de la Cântarea a șasea pe patru. După Procesiune punem Troparul Învierii și al Praznicului: *Preacuratului Tău chip..., Slavă... Și acum...* Condacul: *Cuvântul Tatălui cel necuprins...* Punem Apostolul din Cartea cea către Evrei, iar Evanghelia de la Ioan.

Trebuie să se știe: În Duminicile Sfintei și Marii Patruzecimi, în afără de Duminica Floriilor, se săvârșește **Liturghia Marelui Vasile**. În locul Axionului se pune: *De Tine se bucură...*,²⁹⁹ Chinonicul: *Lăudați-L pe Domnul...*

La masă mâncăm fiertură cu untdelemn fără să mâncăm pește și putem să bem și vin dar cu măsură, întru slava lui Dumnezeu, câte două pahare cel mult.

ÎN ACEEAȘI DUMINICĂ, LA VECERNIE

După Psalmul de seară, punem zece Stihiri și Cântăm patru Stihiri ale Pocăinței din Octoih (de la sfârșitul Triodului), apoi trei Stihiri Podobnice ale Triodului și trei ale Sfântului din Minei, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. Se face Procesiune cu cădelnița; Prochimenul Mare (special), glas 8: *Dat-ai moștenire celor ce se tem de Tine, Doamne...*, cu stihurile din Triod.

Se cuvine să știm că: cele două Prochimene Mari adică: *Să nu-ți întorci fața Ta...* și: *Dat-ai moștenire...*, cu Stihurile lor, se cântă unul după altul în tot Sfântul și Marele Post și le începem pe ele de la Duminica Brânzei, până la Duminica Floriilor.

De la Rugăciunea *Învrednicește-ne, Doamne...* încep metaniile. Urmează Ectenia: *Să plinim rugăciunile noastre cele de seară...*, după care cântăm la Stihioavnă Samoglasnica zilei (de 2 ori), Mucenicina, apoi *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...*, cu trei metanii, și după *Tatăl nostru...*, preotul zice Ecfonisul: *Că a Ta este împărăția...* și îndată noi punem Troparul: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară bucură-te...* și celelalte. *Doamne miluiește...* (de 40 de ori) *Slavă... Și acum...* *Ceea ce ești mai cinstită...* și toate celelalte, după cum s-a arătat mai înainte în Duminica Lăsatului sec de brânză, seara la Vecernie.

²⁹⁹ Troparul *Pe arătătorul celor cerești...*, se anexează imnului *Pe toți și pe toate* (fără a-l înlocui) doar în ziua de 1 ianuarie, nu de fiecare dată când se face Liturghia Sf. Vasile cel Mare.

Trebuie să se știe: în aceasta Duminică, cea dintâi a Sfântul Post, **La Pavecerniță** cântăm Canonul Sfinților Prooroci glas 5, Facere a Sfântului Teofan.³⁰⁰

Se cuvine să știm că: după cum s-a arătat Slujba acestei Duminici, seară la Vecernie, așa se cuvine să se facă și în toate celelalte Duminici ale Sfântului și Marelui Post la Vecernii.

ÎNSEMNARE: Începând cu ziua de Luni din Săptămâna a doua, la Pavecerniță se vor pune Slujbele din Minei care se vor întâmpla începând cu Sâmbăta lui Lazăr și până în Duminica Tomei, inclusiv. Se vor pune de asemenea Slujbele Sfinților ce vor cădea în Duminicile III, IV și V din Post precum și a celor ce vor cădea în Joia și Sâmbăta Săptămânii a cincia.³⁰¹

VENEREA SEARA

La Vecernie după Canonul de rând: Cântec Domnial când începi
vecernia, și după Vecernia Mare, și precum este Canonul mic: apoi cântăm
Psalmul „Arăta-mi căreai pe glasul Samoglașnicii Triodului și vesela slujbă a
Vecerniei și a Liturghiei Darurilor celor mai făcătoare slujbe, după cum s-a
zădărnici în Minei Săptămânii întâi.

În sfârșit, după Liturghia după Psalmul începător și după cântarea
Cantecului „Cântecul Domnului”, arăta-mi căreai pe glasul Octoiului și psalmii
Sihiri, trei psalmi care sînt glasului de rând și trei Psalmele ale Sfântului din
Minei „Mare” și „Sfântului”, dacă are, și dacă nu are, psalmii „Sfânt” și „Mărire
din Octoiul (Psalmii a Sfântului Ioan Damascian) și „Sfânt” și „Născătoare” și
glasului de rând: La Sâmbăta după „Sihiri” și Triodului, Samoglașnicii și
Icoana Zădărnici și Mărire și psalmii „Sfânt” și „Mărire” în Sfântul Octoiului
cele două Liturghii și psalmii „Sfânt” și „Mărire” și Născătoare, pe același

³⁰⁰ În primul mileniu creștin, până la generalizarea *Duminicii Ortodoxiei*, în prima duminică a Postului Mare erau cinstiți **Sfinții Prooroci (Moise, Aaron și Samuel)**. Exista de fapt un alt sistem praznical în ce privește duminicile Postului Mare și a celor ce-l preced, dar care a fost înlocuit. Schimbarea s-a făcut abia prin sec. XI, dar nu definitiv, rămânând o mulțime de Canoane și stihiri care fac aluzie la vechiul sistem cum ar fi de exemplu: Canonul *Samarineanului milostiv* în duminica a IV-a sau al (*Bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr*) în duminica a V. Chiar și pericopele evanghelice au fost înlocuite, cu excepția celei din prima duminică, care este și singura de la Ioan (cap.I). Tot din acest motiv, Tipicul prevede și citirea **Canonului proorocilor** la Pavecernița din această seară, dat fiind faptul că el nu a putut fi citit la Utrenie, din cauza Canoanelor cu subiect apologetic și iconofil. (Cf. *TE*, pp. 325-329). Edițiile actuale au și exclus Canonul proorocilor din cuprinsul Triodului.

³⁰¹ În acest scop trebuie făcut un tabel (grafic) special de citire a Canoanelor, la elaborarea căruia trebuie să se țină cont și de faptul că însăși Mineile conțin deja unele slujbe ce trebuie citite la Pavecerniță.

Având în vedere că este vorba de un număr destul de mare de Canoane care trebuie citite până în Joia Săptămânii a șasea, cel târziu, se pot pune și câte două canoane pe zi.

CAPITOLUL III

ALTE RÂNDUIELI SPECIALE DIN POSTUL MARE³⁰²

ÎN SÂMBĂTA A II-a, A III-a ȘI A IV-a DIN POST, FACEM POMENIREA TUTUROR CELOR DIN VEAC ADORMIȚI

VINEREA SEARA

La **Vecernie** citim Catisma de rând: *Către Domnul când m-am necăjit...* și după fiecare *Slavă...* preotul zice Ectenia mică, apoi cântăm *Doamne, strigat-am...* pe glasul Samoglasnicei Triodului și cealaltă Slujbă a **Vecerniei** și a *Liturghiei Darurilor celor mai înainte Sfințite*, după cum s-a arătat în Miercurea Săptămânii întâi.

Iar dacă nu este Liturghie, după Psalmul începător și după obișnuita Catismă, cântăm *Doamne, strigat-am...* pe glasul Octoihului și punem șase Stihiri, trei Mucenicine ale glasului de rând și trei Podobnice ale Sfântului din Minei, *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu are, punem *Slavă...* a morților din Octoih (facere a Sfântului Ioan Damaschin), *Și acum...* a Născătoarei a glasului de rând. La Stihioavnă punem Stihirile Triodului, Samoglasnica zilei (de 2 ori) și Mucenicina pe același glas, care este scrisă la Stihirile Octoihului, cele la *Doamne, strigat-am...*, apoi *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei, pe același glas. *Acum slobozește... Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Apostolul, mucenicilor, proorocilor...* *Slavă...: Pomenește Doamne...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Maică Sfântă...*, apoi Ectenia: *Miluieste-ne pe noi Dumnezeule...* și se fac trei metanii mari, cu Rugăciunea: *Prea Sfântă Treime...* Urmează *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de 3 ori), *Slavă...* *Și acum...* Psalmul 33 : *Bine voi cuvânta pe Domnul...*, apoi: *Cuvine-se cu adevărat...* și Otpustul.

Așa se face Slujba în toate Vinerile seara, începând din săptămână aceasta, până la Vinerea Săptămânii a cincia a Postului.

³⁰² Rânduiala slujbelor *Aflării Capului Sf. Ioan, a Sfinților Patruzeci de Mucenici, a Bunevestiri* (cu înainte- și după-prăznuirea ei), *a Sf. Calinic de la Cernica și a Sf. Gheorghe*, se va face după *Capitolele lui Marcu*, în forma lor adaptată și care se găsesc atât la sfârșitul Triodului cât și al Mineilor pe februarie, martie și aprilie.

La Pavecerniță, după primul *Sfinte Dumnezeule...* se spune Troparul: *Apostolilor, mucenicilor și proorocilor...*, apoi *Slavă... Pomenește, Doamne...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Maica Sfântă...* După al doilea *Sfinte Dumnezeule...* punem: *Miluieste-ne pe noi Doamne...* și după *Cuvine-se cu adevărat...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul: *Cu Sfinții Odihnește...*, apoi Otpustul Pavecerniței mici.

SÂMBĂTĂ DIMINEAȚA

La Utrenie, cântăm Aliluia, glas 2, cu Stihul întâi: *Fericiți cei pe care i-ai ales și i-ai primit Doamne*, Stihul al doilea: *Și pomenirea lor în neam și în neam*, Stihul al treilea: *Sufletele lor întru bunătați se vor sălășlui*, apoi Troparul glas 2: *Apostolilor, mucenicilor și proorocilor...*, (de 2 ori), *Slavă...* al morților: *Pomenește, Doamne...*, *Și acum... Maică Sfântă...* Apoi citim Catisma a 16-a: *Zis-a Domnul; Domnului meu...* și Sedealna Mucenicilor din Octoih și apoi a morților, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei glasului de rând. Urmează Citire din Omiliile la Facere ale Sfântului Ioan Gură de Aur.³⁰³ Apoi: *Fericiți cei fără de prihană...* (în două stări), cu Stihul pe gl. 5: *Bine ești cuvântat Doamne...*, iar la mijlocul Catismei se zice Ectenia pentru cei adormiți. Apoi cealalta strana cântă: *Al Tău sunt eu...* cu stihul: *Mântuiește-mă, Mântuitorul meu...* Iar după sfârșitul Catismei cântăm Troparele (Binecuvântările) morților, glas 5: *Ceata Sfinților...* și celelalte, iar după sfârșitul Troparelor preotul zice Ectenia cu Rugăciunea: *Dumnezeul duhurilor...* și îi pomeneste pe toți cei mai înainte adormiți, părinți și frații noștri, iar noi zicem: *Doamne miluieste...* (de 40 de ori), apoi Sedealna glas 5: *Odihnește Mântuitorul nostru...*, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Cel ce din Fecioară ai răsărit lumii...* și continuarea Prologului Sfântului Ioan Gură de Aur. Se pune apoi Psalmul 50 și cântăm Canonul Mineiului, cu Irmosul, pe șase și al Hramului Sfântului, cu Irmosul, pe patru. Și zicem Irmosul și un Tropar fără Stih, după care începem Stihurile, de la: *Atunci s-au grăbit voievozii Edomului...*³⁰⁴, iar Cântările din Triod (Patrucântarea) începe de la Cântarea a șasea în toate Sâmbetele Sfintei Patruzecimi până la Sâmbăta Acatistului. Iar dacă este Hramul Domnului Iisus Hristos sau al Născătoarei de Dumnezeu cântăm Canonul Hramului cu Irmosul, pe șase și al Mineiului cu Irmosul, pe patru. După Cântarea a treia punem Ectenia obișnuită, nu cea pentru cei adormiți, apoi Condacul și Icosul Sfântului, după care punem Sedealna, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. Iar de la Cântarea a șasea se începe

³⁰³ PSB 21.

³⁰⁴ Deci zicem Cântările lui Moise pe 7 care cu *Slavă... Și acum...* și cu Troparul zis la început fără stih fac exact zece.

Patrucântarea Triodului și se lasă Canonul Hramului. Iar Cântarea a șasea („a lui Moise”, care este de fapt Rugăciunea Proorocului Iona) o încadrăm toată în Canoane. Și se spune mai întâi Canonul Sfântului din Minei, cu Irmosul, pe șase, apoi Canonul Triodului (4 + 6), *Slavă...* punem Treimica, *Și acum...* a Născătoarei, iar amândouă stranele cântă amândouă Troparele, al mucenicilor și al morților, cu Stihurile lor.³⁰⁵ Urmează Ectenia pentru cei adormiți și Condacul: *Cu Sfinții odihnește, Hristoase...*, Icosul și citim Sinaxarul. Apoi citim Cântarea a șaptea din Psaltire: *Bine ești cuvântat Doamne, Dumnezeuul părinților noștri...* și cântăm Irmosul, Cântării a șaptea din Minei. Apoi punem Cântările Triodului, la fel facem la Cântarea a opta și a nouă, după rânduiala lor. Urmează Luminânda glasului, iar la Laude punem Stihurile, pe patru, Mucenicinele Octoihului, *Slavă...* Samoglasnica morților, din Octoih, *Și acum...* a Născătoarei. La Stihavnă punem Stihurile morților din Octoih, ale Sfântul Teofan, pe glasul de rând, *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei. Apoi *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Apostolilor, mucenicilor și proorocilor...*, *Slavă...* *Pomenește, Doamne...*, *Și acum...* *Maică Sfântă...*, Ectenia, **Ceasul I** și Otpustul.

La Liturghie punem Fericirile glasului, pe șase. După Procesiunea mică punem Troparul *Apostolilor, mucenicilor și proorocilor...* și alt Tropar: *Pomenește, Doamne...*, *Slavă...* Condacul: *Cu sfinții odihnește...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Pe Tine zid și liman Te avem...* Prochimenul glas 8: *Veseliți-vă întru Domnul și vă bucurați Lui...*, cu Stihul: *Fericiți căroră li s-au iertat fărădelegile...*, apoi alt Prochimen pentru cei adormiți, glas 6: *Sufletele lor întru bunătați se vor sălășlui...*, cu Stihul: *Către Tine Doamne am ridicat sufletul meu...* Apostolul zilei din Cartea cea către Evrei: *Fraților, vedeți ca nu cumva întru cineva din voi să fie...*, alt Apostol din Cartea cea către Tesaloniceni, pentru cei adormiți: *Fraților, nu voiesc ca voi să nu știți despre cei ce au adormit...* Aliluia glas 5: *Strigat-au dreptii...*, cu Stihul: *Fericiți pe care i-a ales și i-a primit Domnul...* Evanghelia de la Matei: *În vremea aceea, s-a dus Iisus în loc pustiu...* altă Evangheliie de la Ioan: *Zis-a Domnul către iudeii care veniseră la Dânsul: Amin, Amin, zic vouă, că cel ce ascultă cuvântul Meu...* Chinonicul: *Bucurați-vă dreptilor întru Domnul...*, și *Fericiți pe care i-a ales și i-a primit Domnul, Aliluia.*

Așa se face Slujba pentru cei adormiți, în primele trei sâmbete ale Sfântului și Marelui Post, atunci când nu este nici unul din cele trei Praznice: al Mergătorului Înainte, al Sfinților 40 de Mucenici sau al Bunei Vestiri.

³⁰⁵ Începem deci cu Irmosul din Minei, apoi înainte de primul tropar nu zicem nimic, după care interpunem cele 5 stihuri cu Canonul Mineiului, iar de la Stihul pe 8 zicem din Triod, apoi *Slavă...* *Și acum...* Avem Deci în total 14 tropare, plus alte două din Triod, cu stihurile lor.

DUMINCA A DOUA A SFÂNTULUI POST

Slujba se cântă a Duminicii celei de rând, împreună cu Slujba celui întru Sfinți Părintelui nostru Grigore Arhiepiscopul Thesalonicului, Făcătorul de minuni, care se mai numește și Palama, așezată de Patriarhul Filothei.

Sâmbătă seara, la **Vecernia mică** punem Stihirile Învierii și ale Născătoarei de Dumnezeu din Octoih.

La Vecernia mare, după Psalmul obișnuit cântăm: *Fericit bărbatul...* toată Catisma. La: *Doamne, strigat-am...* punem zece Stihiri: trei ale Învierii pe glasul de rând, apoi trei ale lui Anatolie și patru ale Sfântului Grigore glas 2: *Cu ce cântări de laude...*, *Slavă...* glas 6: *Cuvioase, de trei ori fericite preasfinte Părinte...*, *Și acum...* Dogmatica glasului de rând. La Litie punem Stihira Hramului din Octoih, *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei. La Stichoavnă punem Stihirile Învierii, *Slavă...* a Sfântului glas 8: *Limba cea trează spre învățătură...*, *Și acum...*: *Fecioară ceea ce nu știi de mire...* *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te...* (de 3 ori), după care urmează binecuvântarea pâinilor, după obiceiul Privegherii, apoi *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de 3 ori), *Slavă...* *Și acum...*, Psalmul 33: *Bine voi cuvânta pe Domnul...*, până la cuvintele: *...Nu se vor lipsi de tot binele și Citirea Prologului.*

La Utrenie, după cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Învierii (de 2 ori), *Slavă...* Troparul Sfântului glas 8: *Luminătorule al dreptei credințe...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Cela ce pentru noi Te-ai născut din Fecioară...* După obișnuitele Catisme, punem Sedelnele Învierii, cu Stihira Născătoarei (lor), apoi obișnuitele Citiri din Sfinții Părinți.³⁰⁶ După: *Fericii cei fără de prihană...* punem Troparele Învierii: *Soborul îngeresc...* și celelalte, apoi Ipacoi-ul, Antifoanele și Prochimenul glasului, *Toată suflarea...*, Evanghelia Învierii, *Învierea lui Hristos văzând...*, apoi Psalmul 50, cu *Slavă...*, Stihirile: *Ușile pocăinței...* și celelalte. Urmează Canonul Învierii, cu Irmosul, pe patru, apoi al Triodului cu Irmosul, pe patru și al Sfântului cu Irmosul, pe șase, glas 4. Catavasiile: *Deschide-voi gura mea...* După Cântarea a treia punem Condacul glas 4: *Acum s-a arătat vremea cea de lucrare...* Apoi Sedealna Sfântului glas 4: *Înșelăciunea celor rău-credincioși de tot o ai ars înțelepte...*, *Slavă...* iar aceasta, *Și acum...* a Născătoarei: *Degrab primește, Stăpână...* După Cântarea a șasea punem Condacul

³⁰⁶ Se poate alege un text chiar de la Sf. Grigore Palama, în *Filocalia Românească*, vol. VIII.

Sfântului glas 8: *Pe Tine organul înțelepciunii...*, apoi Icosul și Sinaxarul. După Cântarea a noua punem Luminânda Învierii, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Născătoarei. La Laude punem patru Stihiri ale Învierii, una a lui Anatolie și trei ale Sfântului cu stihurile din Triod, *Slavă...* ultima stihiră, *Și acum...* *Preabinecuvântată ești...* Punem Doxologia mare, iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem Troparul Învierii, apoi Ecteniile și Otpustul, după care se face obișnuita ieșire în pridvor, unde se cântă *Slavă...* *Și acum...* Stihira Evangheliei, punându-se Învățătura Sfântului Teodor Studitul. La **Ceasul 1** punem Troparul Învierii, *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* al Născătoarei **Ceasului**. După *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Triodului, apoi Otpustul final.

La Liturghie punem Fericirile Învierii ale Canonului de rând, pe șase și ale Sfântului de la Cântarea a treia pe patru. După Procesiunea mică punem Troparul Învierii și al Hramului Născătoarei de Dumnezeu, apoi al Hramului Sfântului sau al Sfintei, după care punem Condacul Triodului și al Hramului Sfântului sau al Sfintei, *Slavă...* al Sfântului Grigorie, *Și acum...* al Hramului Născătoarei de Dumnezeu. Iar unde nu este Hramul Născătoarei de Dumnezeu zicem *Și acum...* Condacul Triodului. Prochimenul, Apostolul, Evanghelia și Chinonicul – mai întâi ale Duminicii apoi ale Sfântului.

La masă mâncăm la fel ca și în prima Duminică a Sfântului Post, îndestulându-ne întru slava lui Dumnezeu.

Seara la Vecernie cântăm toată Slujba așa cum s-a arătat mai înainte în Duminica trecută.

DUMINICA A TREIA DIN POST – PRAZNICUL SFINTEI CRUCI

Sâmbăta seară, la **Vecernia mică** punem Stihirile pe patru, *Slavă...* *Și acum...*: *Când Te-a văzut pironit pe Cruce...* La Stichoavnă punem Stihirile glas 2, *Slavă...* *Și acum...* același glas și Podobie: *Înalțat pe Cruce...* *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul glas 1: *Mântuiește, Doamne poporul Tău...*, apoi Ectenia mica și Otpustul. Iar după Otpust preotul (și eclesiarhul) intră în diaconikon și luând Sfânta Cruce o pune pe disc și ridicându-o deasupra capului, o aduce la Sfânta Masă, unde vor arde lumânări toată noaptea.³⁰⁷

La Vecernia mare, după Psalmul obișnuit, cântăm *Fericit bărbatul...*, toată Catisma. La: *Doamne, strigat-am...* punem zece Stihiri: trei Stihiri ale Învierii, apoi trei ale lui Anatolie și patru ale Cinstitei Cruci, *Slavă...* glas 3:

³⁰⁷ Rânduiala descrisă în edițiile mai noi ale Triodului se inspiră din rânduiala din data de 14 septembrie (când se face aceeași procesiune cu Sfânta Cruce) și este, prin urmare, mai bine descrisă decât cea de aici, din Typikon.

Hristoase Dumnezeuul nostru... Şi acum... Dogmatica glasului de rând. Apoi Procesiune cu cădelnița și Prochimenul zilei. La Litie punem Stihirile Hramului, *Slavă... Şi acum...* glas 5: *Văzându-Te toată făptura răstignit...* La Stihioavnă punem Stihirile Învierii din Octoih, *Slavă... Şi acum...*glas 4: *Doamne, Cel ce ai ajutat în război...* Urmează *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem *Născătoare de Dumnezeu Fecioară...* (de 2 ori) și *Mântuiește, Doamne, poporul Tău...*, (o dată). Urmează binecuvântarea pâinilor după obicei, apoi: *Fie numele Domnului binecuvântat...* *Slavă... Şi acum...*, Psalmul 33: *Bine voi cuvânta pe Domnul...*, până la cuvintele: *...Nu se vor lipsi de tot binele* și se citește Cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur *Despre Crucea Domnului*.³⁰⁸

La Utrenie, la *Dumnezeu este Domnul...*, punem Troparul Învierii, (de 2 ori), *Slavă... Mântuiește, Doamne, poporul Tău...*, (o dată), *Şi acum...* a Născătoarei: *Gavriil zicând ție, Fecioară, bucură-te...*, apoi obișnuitele Catisme. După Catisme punem Sedelnele Învierii, cu Stihira Născătoarei lor și Citire din Tâlcuirea Evangheliei.³⁰⁹

Iar dacă este **Hramul Cinstitei Cruci** la acea Biserică, atunci cântăm Polieleul, cu Mărimurile Crucii (14 septembrie), Binecuvântările, apoi Sedealna Crucii glas 8: *Cu lemnul a golit...*, *Slavă... Şi acum...*, aceeași, iar dacă nu... –

...cântăm: *Fericiți cei fără de prihană...* și Troparele Învierii: *Soborul îngeresc...*, apoi Ipacoi-ul, Antifoanele și Prochimenul glasului. Se pune Evanghelia Învierii, *Învierea lui Hristos văzând...* și Psalmul 50, *Slavă...* Stihira glas 8: *Ușile pocăinței...* și toate celelalte după rânduiala lor, ca la Duminica Vameșului și a Fariseului. Punem Canonul Învierii cu Irmosul pe patru, apoi al Născătoarei de Dumnezeu, cu Irmosul, pe doi și al Triodului cu Irmosul, pe opt.³¹⁰ Catavasii: *Dumnezeiescul Moise a însemnat mai înainte....* După Cântarea a treia punem Sedealna Crucii din Triod, iar după Cântarea a șasea, punem Condacul Crucii: *Nu mai păzește încă sabia cea de văpaie ușa Edenului...*, apoi Icosul și citim Sinaxarul. După Cântarea a noua punem

³⁰⁸ Sf. Ioan Gură de Aur, *Predici la Sărbători Împărătești și cuvântări de laudă la Sfinți*, trad. și note: Pr. Prof. D. Fecioru, Ed. IBMBOR, Buc.2002, pp.79-86.

³⁰⁹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 55 la Matei*, în PSB vol.23, p.633-644. Se poate citi fracționat pe tot parcursul săptămânii a treia din Post și în special luni, miercuri și vineri, când se face închinare la Ceasul I.

³¹⁰ Acest Canon al Crucii din Triod este numit *Tricântare*, chiar dacă are toate Cântările de la 1 la 9, fără a 2-a. Aceasta pentru că Praznicul Închinării Sfintei Cruci, în trecut, se săvârșea în Miercurea Înjumătățirii Postului, când se puneau după obicei doar trei cântări ale zilei: 3, 8 și 9. Odată cu transferarea acestei Sărbători în Duminica a treia, Canonul a fost completat după modelul Canoanelor duminicale, iar din neglijență sau poate din intenția nobilă de a lăsa o mărturie istorico-liturgică, numele Canonului a rămas cel de *Tricântare*.

Luminânda Învierii, *Slavă... a Crucii: Văzând astăzi pusă înaintea..., Și acum...* a Născătoarei: *Lemnului pe care și-a întins....* La Laude punem patru Stihiri ale Învierii și patru din Triod, repetându-o pe prima; apoi zicem Stihul: *Scoală-Te, Doamne Dumnezeul meu, înalță-Se mâna Ta...* și cântăm Samoglasnica Triodului glas 8: *Domnul tuturor ne-a învățat cu pildă..., Slavă...* tot aceasta, *Și acum... Preabinecuvântată ești Născătoare de Dumnezeu Fecioară....* Doxologia mare, cântată cu glas lin și rar. În timpul cântării, preotul, îmbrăcat cu toate veșmintele preotești (iar dacă sunt mai mulți, numai protosul face aceasta) ia cădelnița și cădește Sfânta Masă, apoi ridică Cinstita Cruce împreună cu pocrovățul și, ajutat de diacon, o pune pe capul său, după care iese pe ușa dinspre miază-noapte (stânga), precedat de doi paraclisieri cu două sfeșnice aprinse și cu cădelnița, după care merge până la Ușile Împărătești și sfârșindu-se Doxologia și *Sfinte Dumnezeule...* preotul zice: *Înțelepciune drepti!*, iar strana începe Troparul: *Mântuiește, Doamne, poporul Tău...*, (de 3 ori) și apoi preotul purtând Cinstita Cruce, vine în mijlocul bisericii, în dreptul Sfințelor Uși, iar acolo fiind pregătit Tetrapodul, pune pe el Cinstita Cruce și cădește de trei ori în chipul Crucii (în patru părți). Apoi preotul revenind în fața analogului, face o metanie și cântă Troparul: *Crucii Tale ne închinăm, Stăpâne, și Sfântă Învierea Ta o lăudăm și o slăvim...*, apoi îl cântă și stranele cu glas mare (de încă două ori), în acest timp închinându-se clericii, doi câte doi. La fel se închină și frații și credincioșii, făcând mai întâi câte două metanii, sărută Sfânta Cruce, iar după sărutare mai fac câte o metanie. În acest timp, la strună se cântă stihirile glas 2: *Veniți, credincioșilor, să ne închinăm lemnului celui de viață făcător....*, și celelalte.³¹¹ Apoi Ecteniile și Otpustul. Se face ieșirea în pridvor, cântându-se Stihira Evangheliei, după care se face **Ceasul 1**, la care punem Troparul Învierii, *Slavă... al Crucii, Și acum... a Născătoarei Ceasului.* După *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Crucii și celelalte după obicei, apoi Otpustul final.

La Liturghie punem Fericirile Învierii pe șase și din Canonul Crucii de la Cântarea a șasea, pe patru. După procesiunea mică, punem Troparul Învierii și al Crucii, apoi *Slavă... Și acum...* Condacul Crucii. În locul Cântării: *Sfinte Dumnezeule....* cântăm: *Crucii Tale ne închinăm, Stăpâne...* Apostolul și Evanghelia Duminicii a treia din Post. Chinonicul: *Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne...*

³¹¹ Acest ritual se numește în literatura de specialitate *Închinarea Sfintei Cruci* și se deosebește de celelalte două ritualuri *Înălțarea Sfintei Cruci* (14 septembrie) și *Scoaterea Lemnului Sfintei Cruci* (1 august). Chiar de la procesiunea și ritualul de închinare descris mai sus, vine și numele Sărbătorii; iar această închinare se va face toată săptămâna încât, pe drept cuvânt, săptămâna a IV din Postul Mare mai este numită și Săptămâna Închinării la Sfânta Cruce.

La masă ne ospătăm după cum s-a arătat în Duminica cea dintâi a Sfântului și Marelui Post.

ÎN MIERCUREA SĂPTĂMÂNII A PATRA, A ÎNJUMĂTĂȚIRII

La Vecernie după Psalmul obișnuit, punem Catisma de rând. La: *Doamne, strigat-am...* punem Stihirile pe șase, trei ale zilei și trei ale Cinstitei Cruci, glas 4, *Slavă... Și acum...* glas 8: *Astăzi Stăpânul făpturii...*; *Lumină lină...*, apoi Prochimenul și Paremiile. La Stihoavnă punem Samoglasnica Triodului, glas 3: *Întrecând pe vameș cu greșelile...*, (de 2 ori), apoi Mucenicina, *Slavă... Și acum...* glas 5: *Văzându-Te toată făptura...*, *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Născătoare de Dumnezeu...* cu metaniile obișnuite, după care se spune Rugăciunea după rânduiala Postului, cu metaniile și Otpustul. **La Pavecerniță** se cântă Slujba Sfântului zilei de rând, din Minei.

La Utrenie Slujba se face ca de obicei. Punem Canonul Crucii, cu Irmosul pe șase și Tricântarea după obicei. La Cântarea a treia punem Sedealna Crucii, iar la Cântarea a șasea punem Condacul glas 7: *Nu mai păzește încă sabia...* și Icosul. După Cântarea a noua punem Luminânda Crucii din Triod. La Stihoavnă punem Stihirile Triodului, Samoglasnica zilei (de 2 ori) și Mucenicina, *Slavă...* glas 8: *Înjumătățind noianul postului...*, *Și acum...* aceeași Stihiră. Urmează: *Bine este a ne mărturisi Domnului...* (de 2 ori), *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *În Biserica slavei Tale stând...*, *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită...*, *Întru numele Domnului binecuvintează părinte!* și preotul spune: *Cel ce este binecuvântat...*, după care citețul spune Rugăciunea: *Împărate ceresc...* și rugăciunea Sfântului Efrem cu obișnuitele metanii și închinăciuni. Apoi îndată spune: *Veniți să ne închinăm...* (de 3 ori) și **Ceasul I**.

Se cuvine să știm că în această săptămână, sărbătorim Închinarea Cinstitei Cruci timp de patru zile, adică Duminică, Luni, Miercuri și Vineri,³¹² făcând închinare de obște la **Ceasul 1**, când în locul cântării: *Pașii mei îndreptează-i...* (și celelalte), se pune Cântarea: *Crucii Tale ne închinăm, Stăpâne...* (de trei ori). Și închinându-se frații, noi cântăm Stihurile, glas 2:

³¹² În trecut, sărbătoarea festivă a Sfintei Cruci era ziua de miercuri, a înjumătățirii, nu cea de duminică (a III-a). De aici toate interpretările simbolice legate de **Cruce ca centru**. Se știe că acea zi era asociată cu un post aspru "spre lauda Sfintei Cruci"; dar mai târziu s-a făcut acest transfer în ziua duminicii a treia (sec. XII), probabil din dorința participării a cât mai mulți oameni, inclusiv a Împăratului, la această sărbătoare. În felul acesta postul aspru a fost oprit, iar *simbolul centrului* s-a menținut, fără ca prea mulți să-și pună problema unei erori de trei zile. (Cf. *TE*, pp. 337-350).

Veniți, credincioșilor... și celelalte. După *Sfinte Dumnezeule...* punem Condacul Crucii.³¹³

Vineri, după închinarea obișnuită de la Ceasul IX (iar pe alocuri abia la sfârșitul Liturghiei), se face o cădere mică la analogul unde stă Sfânta Cruce, după care este dusă de către preot în Sfântul Altar.

SLUJBA CANONULUI CELUI MARE DIN SĂPTĂMÂNA A CINCEA DIN POST

Miercuri seara la **Vecernie**, după Psalmul obișnuit punem Catisma a șaptea care este de rând.³¹⁴ La *Doamne, strigat-am...* punem Stihirile Triodului și apoi Samoglasnica zilei (de 2 ori), pe glas 8: *Între tâlharii gândurilor mele căzând...* și Mucenicina, după care urmează trei Stihiri Podobnice. Apoi alte Stihiri în număr de 24, ale Canonului cel Mare, alcătuite de Sfântul Andrei Criteanul, făcând la fiecare Tropar câte trei închinăciuni; *Slavă... O, milostivirea Ta cea negrăită... Și acum...* a Născătoarei: *O, negrăită smerenia Ta...* Apoi Procesiunea, *Lumină lină...*, Prochimenul și Paremiile, apoi: *Să se îndrepteze rugăciunea mea...* și celelalte ale **Liturghiei Darurilor mai înainte Sfințite**.

Iar de nu va fi **Liturghie**, la **Vecernie**, după Psalmul 103 punem Catisma de rând. La *Doamne, strigat-am...* punem trei Stihiri Podobnice ale Triodului și douăzeci și patru de Stihiri ale Canonului celui Mare, *Slavă... Și acum...* Stihirile de rând. Prochimenul și Paremiile. La Stichoavnă punem Samoglasnica (Idiomela) zilei (de 2 ori) și Mucenicina, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. *Acum slobozește... Sfinte Dumnezeule...*, cu trei metanii și după *Tatăl nostru...* punem Troparele: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară...* și celelalte cu metaniile lor, apoi rugăciunea: *Sub milostivirea Ta...* fără de metanii, *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită...* apoi: *Întru numele Domnului binecuvinteză Părinte!*, iar preotul spune: *Cel ce este binecuvântat...* apoi Rugăciunea: *Împărate ceresc...* și Rugăciunea Sfântului Efreem Sirul, cu metaniile ei. Apoi *Sfinte Dumnezeule...* cu trei metanii și după *Tatăl nostru...* punem *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și Rugăciunea: *Prea Sfântă Treime...* Apoi *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de 3 ori) cu trei metanii, *Slavă... Și acum...*, Psalmul 33, apoi: *Cuvine-se cu adevărat...* și Otpustul.

³¹³ Acest Condac se pune numai la Ceasul întâi și numai în aceste zile speciale. Pentru alte cazuri nu există nici o mențiune, nici chiar la Pavecerniță sau Obedniță.

³¹⁴ Săptămâna a cincia a Postului Mare are o rânduială specială de citire a Catismelor. A se vedea indicațiile de la începutul Psaltirii.

La masă dezlegăm la vin și la untdelemn pentru osteneala Privegherii ce va să fie, iar cei ce vor să viețuiască mai cu înfrânare, pot să mănânce sec.

Pavecernița mică, se citește de fiecare în chilia sa, fără metanii. După *Sfinte Dumnezeule...* punem Condacul Canonului celui Mare. Și **Miezonoptica** o citim tot la chilie.

A doua zi dimineța, se toacă în ceasul al patrulea din noapte și adunându-ne în biserică preotul face începutul după obicei al **Utreniei**. Apoi citim Rugăciunea: *Împărate ceresc...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem *Doamne miluiește...* (de 12 ori), *Slavă...* Și *acum...* Apoi: *Veniți să ne închinăm...* (de 3 ori) cu trei metanii și citim doi Psalmi 19 și 20, timp în care preotul cădește toată Biserica și pe frați. Apoi citețul sfârșind: *Tatăl nostru...*, iar preotul terminând căderea, vine și stă în mijlocul bisericii și spune Ecfonisul: *Că a Ta este Împărăția...* iar citețul spune obișnuitele Tropare, preotul continuându-și căderea intră în Sfântul Altar și zice Ectenia, cu Ecfonisul: *Că milostiv și iubitor de oameni...* Apoi spune cu glas mare: *Slavă Sfintei și celei deoființă...*, noi citind: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...* (de 3 ori), și: *Doamne buzele mele vei deschide* (de 2 ori) și începem cei șase Psalmi. După aceea cântăm *Aliluia* și Troparele pe glasul de rând al Octoihului după obicei. Citim apoi Catisma a opta și Sedealna Octoihului, *Slavă...* Și *acum...* a Născătoarei. Apoi citim: *Viața Cuvioasei Maria Egipteanca* împărțită în două Stări (aici numai prima parte). Apoi Psalmul 50 și îndată începem a cânta Canonul cel Mare (cu inimă zdrobită și cu glas umil), pe glas 6, cu Irmosul: *Ajutor și acoperitor...*, Irmosul, punându-se de câte două ori. După aceea punem Troparele, făcând la fiecare Tropar câte trei închinăciuni și zicând stihul: *Miluiește-mă, Dumnezeule, miluiește-mă...* Și când cântă o strană, atunci cealaltă face închinăciune pentru bună rânduială. Iar ceilalți frați care nu cântă, fac închinăciuni la toate Cântările. După Cântarea a treia punem Sedealna Apostolilor, glas 8, *Slavă...* altă Sedealnă același glas, Și *acum...* a Născătoarei.

Apoi citim a doua parte din *Viața Cuvioasei Maria*, după care citim Tricântarea, fără metanii. La Tricântare irmosul nu-l cântăm, iar ca stih zicem: *Sfinților Apostoli rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi...* La fel facem și la cântările a opta și a noua. Iar după ce se citește Tricântarea atunci cântăm Irmosul Canonului Mare.

După Cântarea a șasea, punem Condacul glas 6: *Suflete al meu...*, Icosul și Sinaxarul. După aceea punem Fericirile Canonului Mare, cu metanii, după care punem Cântarea a șaptea și celelalte. După Cântarea a opta zicem: *Să laudăm bine să cuvântăm...* și iarăși punem Irmosul. Apoi cântăm: *Ceea ce*

ești mai cinstită...³¹⁵ După Cântarea a noua cântăm Irmosul: *Nașterea zămislirii...*, după care punem Luminânda, glasului după obicei. La Stihovă punem Samoglasnica zilei de rând și Mucenicina, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. Apoi: *Bine este a ne mărturisi Domnului...* (de 2 ori), *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *În Biserică slavei Tale stând...* Apoi *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită...* apoi: *Întru numele Domnului binecuvinteză Părinte!*, iar preotul spune: *Cel ce este binecuvântat...* și apoi Rugăciunea: *Împărate ceresc...* și după aceea Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul, cu metaniile ei.

Apoi îndată zicem: *Veniți să ne închinăm...* (de 3 ori) cu trei metanii, și punem împreună și **Ceasul I**, fără Catismă. După *Sfinte Dumnezeule...* la toate **Ceasurile**, zicem Condacul Canonului celui Mare: *Suflete al meu...* și punem Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul, cu metaniile ei.

Apoi *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...*, *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și rugăciunea: *Hristoase, Lumina cea adevărată...*, urmează: *Apărătoare Doamnă...* și **Otpustul**.

Urmează cealaltă rânduială a Ceasurilor și a **Liturghiei Darurilor mai înainte Sfințite** (unite cu Vecernia de joi seara) la care se împărtășesc toți ce ce au dezlegare de la părintele lor duhovnicesc.

De se va întâmpla Praznicul Bunevestiri în această zi, slujba Canonului Mare se face neschimbată luni seara, iar slujba Praznicului să rămână în această zi.

SLUJBA ACATISTULUI CE SE FACE ÎN SÂMBĂTA SĂPTĂMÂNII A CINCEA A SFÂNTULUI POST

Vineri seara **La Vecernie** după Psalmul obișnuit punem Catisma de rând. La *Doamne, strigat-am...* punem zece Stihiri și cântăm Samoglasnica din Triod și Mucenicina, apoi cântăm trei Stihiri ale Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, punându-le pe șapte, *Slavă... Și acum... Taina cea din veac se descoperă astăzi*. Apoi Procesiunea, *Lumină lină...*, Prochimenul și Paremiile

³¹⁵ Unele rânduieli recomandă aici o cădere specială, asemănătoare cu căderea mare, dar care „exclue” Sfântul Altar (“Raiul din care am fost alungați”). Preotul luând cădelnița de la paraclisier, cădește spre icoana Maicii Domnului de pe tetrapod (sau spre cea de pe catapeteasmă), zicând *Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii...*, făcând apoi căderea deplină a bisericii, fără însă a se întoarce în Altar. Triodul nu amintește nici măcar de *Ceea ce ești mai cinstită...*, iar Tipicul nu amintește doar de cădere, probabil aceasta subînțelegându-se. Desigur, în prima săptămână la acest Canon nu poate fi vorba de cădere, pentru că acesta se citește în cadrul Pavecerniței, nu la Utrenie ca acum.

zilei și cealaltă Slujbă a Liturghiei Darurilor mai înainte Sfințite, după rânduiala obișnuită.

Dacă biserica sau mănăstirea are vreun Hram al Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, atunci la cele două Paremii din Triod mai adăugăm alte trei ale Maicii Domnului de la Praznicul Adormirii Preasfintei Născătoare de Dumnezeu (15 august).

Dacă însă nu se săvârșește **Liturghie**, la *Doamne, strigat-am...* punem Stihirile Născătoarei de Dumnezeu, pe opt, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. La Stihioavnă punem Samoglasnica zilei (de 2 ori) și Mucenicina, *Slavă... Și acum...* a Praznicului glas 4: *A auzit Născătoarea de Dumnezeu limba care nu o știa...* (care este la Laude), *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul glas 8: *Porunca cea cu Taină...*, apoi Ectenia: *Miluieste-ne pe noi, Dumnezeule...* și se fac trei metanii, apoi Rugăciunea: *Prea Sfântă Treime...* Urmează: *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de 3 ori) cu trei metanii, *Slavă... Și acum...* și Psalmul 33. Apoi: *Cuvine-se cu adevărat...* și Otpustul.

La masă bem vin pentru osteneala Privegherii ce va să fie, iar **Pavecernița mică** și **Miezonoptica** le punem la chilii. Canonul celor adormiți din Octoih îl cântăm la gropniță (cimitir).

Sâmbătă dimineața la **Utrenie**, paracliserul toacă în ceasul al patrulea din noapte pentru Slujba Acatistului. Și adunându-ne în biserică și preotul dând binecuvântarea după obicei, noi spunem: *Împărate ceresc... Sfinte Dumnezeule...* iar după *Tatăl nostru...* zicem *Doamne miluieste...* (de 12 ori) *Slavă... Și acum...*, *Veniți să ne închinăm...* (de 3 ori) și se citesc cei doi Psalmi 19 și 20 și în timpul citirii lor preotul cădește toată biserica și pe frați după obicei. Apoi citețul zice cei șase Psalmi după rânduiala obișnuită. După aceea cântăm: *Dumnezeu este Domnul...* pe glas 8 și cântăm Troparul: *Porunca cea cu taină...*, (de 2 ori), *Slavă... Și acum...* același Tropar, apoi citim Catisma 16, după ea punând Ectenia cea mică și cântăm Condacul, în mijlocul bisericii, cu cântare dulce, rar și cu glas mare: *Apărătoare Doamnă, pentru biruință...* La care preotul cădește mergându-i înainte diaconul cu făclie aprinsă în mână, preotul cădind Sfintele Icoane și pe cel mai mare și pe frați și toată biserica după rânduială, iar la celelalte cântări cădește doar pe cel mai mare și strănile. Și apoi citim șase Icoase și Condace, iar la Citirea lor nu se stă jos, ci în picioare.³¹⁶ Icoasele aceste sunt în număr de 24 și se zic de către preot înaintea Sfintei Icoanei a Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu. După Condacul 4,

³¹⁶ Aceasta și înseamnă *acatist* – neședere. Chiar și *șederea în genunchi* este un fel de ședere care este mai puțin ostenitoare decât statul în picioare, propriu felului de rugăciune din Răsărit. În anumite perioade ale anului (toate duminicile de peste an, perioada Cinzecimii și perioada 25 decembrie – 7 (15) ianuarie) Biserica chiar interzice metaniile și îngenuncherile.

cântăm iarăși (mai repede): *Apărătoare Doamne...* și citim prima parte din cuvintele Acatistului (de la sfârșitul Triodului), apoi citim Catisma 17 și Ectenia cea mică, după care iarăși cântăm Condacul: *Apărătoare Doamnă...* și iarăși citim celelalte Icoase și Condace (până la al 7-lea) iarăși cântăm: *Apărătoare Doamnă...* mai repede, apoi citim cealaltă parte a Cuvântului Acatistului, apoi Psalmul 50 și punem Canonul Hramului și Irmosul pe șase și al Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu, din Triod. Catavasiile: *Deschide-voi gura mea...*

Dacă Biserica poartă vreun Hram al Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, atunci, după a doua stare a Prologului (Cuvântului de folos), care se citește după Condacul 7, punem Polieleul și Mărimurile Hramului; Ectenie Mică, apoi toate Sedelnele Hramului, câte o dată, *Slavă...* Sedealna cea de după Polieleu, *Și acum...* a Născătoarei. Urmează Antifonul întâi glas 4, Prochimenul, *Toată suflarea...*, Evanghelia Hramului, apoi Psalmul 50 și Stihira Hramului. Apoi punem Canonul Acatistului cu Irmosul pe doisprezece, Irmosul punându-se de două ori. Catavasiile: *Deschide-voi gura mea...*

După Cântarea a treia punem Ectenia mică, iar după Ectenis cântăm Condacul: *Apărătoare Doamnă...* Așa cum s-a pus și prima dată, și citim alte Icoase și Condace (până la al 10-lea) și iarăși Condacul: *Apărătoare Doamnă...* Apoi Sedealna: *Voievodul cel mare al Îngerilor...*, *Slavă...* *Și acum...*, aceeași Sedealna, apoi iarăși face Citirea Prologului. La Cântarea a șasea încetează Canonul Hramului Sfântului și cântăm Canonul Praznicului Născătoarei de Dumnezeu cu Irmosul, pe șase și al Triodului după rânduiala lui, iar Catavasiile le punem ale Triodului. După Cântarea a șasea punem Ectenia cea mică și cântăm Condacul: *Apărătoare Doamnă...* și citim șase Icoase și șase Condace, cele rămase. Icosul al zecelea: *Zid ești Fecioarelor...*, și celelalte. Iar Condacul al treisprezecelea: *Întru tot cântată Maică...*, îl cântăm (de 3 ori) și iarăși se citește Icosul cel dintâi: *Îngerul cel mai întâi stătător...*, punându-se apoi Condacul: *Apărătoare Doamnă...* și citim Sinaxarul. La Cântarea a noua cântăm: *Ceea ce ești mai cinstită...* După Cântarea a noua punem Luminânda Praznicului Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu *Taina cea din veac...*, (de 3 ori). La Laude punem Stihirile pe patru și cântăm Stihirile Născătoarei de Dumnezeu glas 4, apoi *Slavă...* *Și acum...* același glas: *Limba care nu știa...* Apoi Doxologia cea mare, iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem Troparul Praznicului, apoi Ecteniile și Otpustul. Urmează **Ceasul 1** la care zicem Troparul și Condacul Praznicului, la fel facem și la celelalte **Ceasuri**.

La Liturghie punem Fericirile din Canonul Acatistului de la Cântarea a treia și a șasea pe opt. Punem Prochimenul glas 3, apoi Cântarea Născătoarei

CAPITOLUL IV

SĂPTĂMÂNA PATIMILOR

ÎN VINEREA FLORIILOR

La Vecernie, după Psalmul începător, citim Catisma a optsprezecea. La *Doamne, strigat-am...* punem zece Stihiri și cântăm Stihira Samoglasnică a zilei glas 8: *Săvârșind aceste patruzeci de zile...* (de două ori), apoi Mucenicina, după care punem cinci Stihiri Samoglasnice ale Sfântului, pe șapte, *Slavă...* glas 8: *Venind la mormântul lui Lazăr Mântuitorul...*, și *acum...* același glas: *Săvârșind patruzeci de zile...* Urmează Procesiunea, *Lumină lină...*, Prochimenul și Paremiile zilei. Apoi *Să se îndrepteze rugăciunea mea...* și celelalte ale Liturghiei Darurilor mai înainte Sfințite.

Iar **unde nu se face Liturghie**, la: *Doamne, strigat-am...* punem Stihirile pe șase, glas 6: *Doamne vrând să vezi mormântul lui Lazăr...*, *Slavă...* și *acum...* a Praznicului. glas 8: *Săvârșind patruzeci de zile...*, apoi *Lumină Lină...*, fără Procesiune. Prochimenele și Paremiile zilei. La Stihioavnă punem Samoglasnica zilei pe glas 8: *Săvârșind patruzeci de zile...* (de două ori) și Mucenicina, zicem Stihul: *Către tine am ridicat ochii mei...*, *Slavă...* și *acum...* glas 8: *Venind la mormântul lui Lazăr...* (care este scrisă la: *Doamne, strigat-am...*), apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Praznicului: *Învierea cea de obște...*; apoi Ectenia: *Miluiște-ne pe noi, Dumnezeule...* și se fac trei metanii mari, cu Rugăciunea: *Prea Sfântă Treime...* Apoi *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de trei ori) cu trei metanii *Slavă...* și *acum...* Psalmul 33, apoi *Cuvine-se cu adevărat...* și Otpustul.

Se cuvine să știm că din ziua de astăzi Stihirile Octoihului nu se cântă până în Lunea Sfântului Toma.

Întru aceeași Vineri punem **Pavecernița Mare**, iar după cel dintâi *Sfinte Dumnezeule...* zicem Troparul Praznicului. După al doilea *Sfinte Dumnezeule...* punem obișnuitele Tropare: *Miluiște-ne pe noi, Doamne, miluiște-ne pe noi...* și cântăm Canonul Triodului pe glas 1. După Cântarea a noua punem Irmosul: *Făcut-a tărie cu brațul Său Domnul...* care se cântă în amândouă stranele. După *Sfinte Dumnezeule...* cel de pe urmă, punem Condacul Praznicului și Otpustul mic.

ÎN SÂMBĂTA SFÂNTULUI ȘI DREPTULUI LAZĂR A SĂPTĂMÂNII A ȘASEA DIN POST

La Miezonoptică după primul *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* în locul cântării *Iată mirele...*, zicem Troparul Praznicului. După al doilea *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* zicem Condacul: *Bucuria tuturor, Hristos...*, apoi *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și Otpustul.³¹⁷

La Utrenie după cei șase Psalmi, la *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Praznicului glas 1: *Învierea cea de obște...* (de trei ori) apoi obișnuitele Catisme (16 și 17). După prima Catismă punem Sedealna glas 1: *Făcându-Ți-se milă de lacrimile Martei și ale Mariei...*, *Slavă...* și *Și acum...* aceeași, apoi Citire din Tâlcuirea Evangheliei lui Ioan despre Învierea lui Lazăr. După a doua Catismă cântăm Bindecuvântările Învierii: *Soborul îngeresc...* apoi Ectenia mică și Sedealna glas 5: *Izvorule al înțelepciunii...*, *Slavă...* și *Și acum...* tot aceasta, după care se continuă citirea Prologului. Apoi zicem *Învierea lui Hristos văzând...*, Psalmul 50 și celelalte după obicei. Punem două Canoane până la Cântarea a șasea, de unde începem Patrucântarea. Canonul cel dintâi cu Irmosul pe opt și celălalt cu Irmosul pe șase, glas 8. Catavasia: *Apa trecând-o ca pe uscat...* După Cântarea a treia, punem Sedelnele Praznicului din Triod și Citire din Epistola I către Corinteni (cap. XV). Iar de la Cântarea a șasea, cântăm Patrucântarea, Irmosul punându-se de câte două ori și Troparele punându-se pe șase, pe glas 8. Altă Patrucântare, același glas, pe șase, Catavasia: *Curățește-mă, Mântuitorule...* După Cântarea a șasea, punem Condacul Praznicului: *Bucuria tuturor, Hristos, adevărul...*, Icosul și citim Sinaxarul. La Cântarea a noua nu cântăm *Ceea ce ești mai cinstită...* începând din această zi și până la Duminica Tomei. Iar pe urmă punem Catavasia: *Cu adevărat Născătoare de Dumnezeu...* apoi *Sfânt este Domnul Dumnezeul nostru...* pe glas 1 (de trei ori) și apoi Luminânda Triodului: *Cu cuvântul Tău, Cuvinte al lui Dumnezeu...*, (de două ori), *Slavă...* și *Și acum...*, altă Luminândă: *Prin Lazăr Te prădează...* La Laude punem Stihirile pe opt, cu Stihurile: *Scoală-Te, Doamne, Dumnezeul meu...*, *Mărturisi-mă-voi Ție, Doamne, cu toată inima mea...*, *Slavă...* glas 2: *Minune mare și neobișnuită...*, și *Și acum...*, *Prea binecuvântată ești...*, Doxologia cea mare, Troparul Praznicului apoi Ecteniile, Otpustul și **Ceasul 1** cu Troparul și Condacul Praznicului. Asemenea facem și la celelalte **Ceasuri**.

³¹⁷ Rugăciunea pentru cei morți și Troparele de umilință nu se pun.

La Liturghie punem Fericirile din Canonul Praznicului de la Cântarea a treia, și a șasea pe opt. După Procesiune, Troparul Praznicului, *Slavă... Și acum...* Condacul. În locul cântării *Sfinte Dumnezeule...* cântăm: *Câți întru Hristos v-ați botezat...*, Prochimenul, Apostolul și Evanghelia Praznicului. În loc de *Cuvine-se cu adevărat...*, Axionul special al Sărbătorii. Chinonicul: *Din gurile pruncilor și ale celor ce sug Ți-ai pregătit lauda...*

La masă mâncăm fiertură cu untdelemn și dacă avem și icre atunci să se dea fiecăruia toate câte trei lingurițe și să bea vin.

Se cuvine să știm: că de este Hramul Dreptului Lazăr, după obișnuitele Catisme cântăm Polieleul, Binecuvântările Învierii³¹⁸ apoi Sedelnele de după Cântarea a treia. Punem întâiul Antifon glas 4, Prochimenul glas 7: *Scumpă este înaintea Domnului moartea Cuviosului Lui...*, cu Stihul: *Ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte mi-a dat mie...*, apoi *Toată suflarea...*, Evanghelia de la Ioan: *Zis-a Domnul ucenicilor Săi: Eu sunt Ușa...* (Ioan cap.X), Psalmul 50, Stihira glas 6: *Doamne, glasul Tău a stricat...* (de la Vecernie). Punem două Canoane cu Irmosul pe paisprezece, iar Catavasia Canonului o punem de câte două ori. După Cântarea a treia, punem Sedealna Praznicului. După Cântarea a șasea, punem Condacul: *Bucuria tuturor Hristos...*, Icosul și celelalte după obicei.

ÎN DUMINICA FLORIILOR

La Vecernia mică, după Psalmul începător, la *Doamne, strigat-am...* punem Stihirile Praznicului pe patru, *Slavă... Și acum... Cel ce Se poartă pe umerii Heruvimilor ca un Dumnezeu...* La Stihoavnă punem Stihirile Praznicului, *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul glas 1: *Învierea cea de obște...*, *Slavă... Și acum...* glas 4: *Îngropându-ne împreună cu Tine prin botez...* (de la Utrenie); Ectenia și Otpustul.

La Vecernia mare, după Psalmul obișnuit, cântăm *Fericit este bărbatul...*, toată Catisma. La: *Doamne strigat-am...* punem Stihirile pe zece și cântăm Stihirile Samoglasnice repetându-le, pe glas 6: *Astăzi harul Sfântului Duh...*, celelalte asemenea, *Slavă...* Stihira cea dintâi: *Astăzi harul Sfântului Duh...*, *Și acum...* iarăși aceeași. Apoi Procesiunea, *Lumină lină...*, Prochimenul glas 6: *Domnul S-a împărățit...* cu Stihurile lui, apoi trei Paremii ale Praznicului. La Litie punem Stihirile Samoglasnice glas 1: *Preasfântul Duh Cel ce a învățat...*, celelalte asemenea, *Slavă... Și acum...* glas 3: *Mai înainte cu șase zile de sosirea Paștelui...* apoi obișnuitele

³¹⁸ În acest caz, Binecuvântările Învierii sunt și un fel de Mărimuri ale Praznicului.

rugăciuni ale Litiei. La Stihovăna punem Stihurile Samoglasnice pe glas 8: *Bucură-te și te veselește, cetatea Sionului...*, cu Stihurile din Triod, *Slavă...* pe glas 6: *Astăzi harul Sfântului Duh...*, *Și acum...* iarăși același. *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Praznicului pe glas 1: *Învierea cea de obște...* (de două ori) și alt Tropar pe glas 4: *Îngropându-ne împreună cu Tine...* (o dată). Apoi urmează binecuvântarea pâinilor, *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de trei ori) *Slavă...* *Și acum...* și Psalmul 33, *Bine voi cuvânta pe Domnul...*, până la cuvintele: *...Nu se vor lipsi de tot binele.* Apoi Preotul spune: *Binecuvântarea Domnului peste voi...* și citirea Prologului Praznicului.

La Utrenie după cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul glas 1: *Învierea cea de obște...* (de două ori), *Slavă...* *Și acum...* pe glas 4: *Îngropându-ne împreună cu Tine...* (o dată), apoi obișnuitele Catisme. După Catisme punem Sedelnele Praznicului, apoi citim din Tâlcuirea Sfântului Ioan Gură de Aur (în două stări).³¹⁹ Urmează Polieleul cu Mărimurile Praznicului. Apoi Ectenia mică și Sedealna glas 8, *Cel ce șade pe scaun de heruvimi...*, *Slavă...* *Și acum...* tot aceasta. Apoi citim Cuvântul pentru Praznic al Sfântului Andrei Criteanul. Antifonul întâi glas 4, Prochimenul Praznicului pe glas 4: *Din gura pruncilor...*, cu Stihul: *Doamne, Dumnezeul nostru, cât este de minunat...*, *Toată suflarea...*, Evanghelia de la Matei: *În vremea aceea, când S-a apropiat Hristos de Ierusalim...* și imediat Psalmul 50, fără *Învierea lui Hristos văzând...* Îndată după aceasta, preotul luând cădelnița, cădește în chipul Crucii deasupra locului, unde sunt aduse ramurile și după cădere citește Rugăciunea de binecuvântare a ramurilor. După acesta, frații trec pe rând pentru a săruta Sfânta Evanghelie, primind de la cel mai mare câte o ramură; iar la strană se cântă: *Slavă...* pe glas 2: *Astăzi Hristos intră în cetatea Betania...*, *Și acum...* tot aceasta. Apoi *Miluieste-mă, Dumnezeule...* și cântăm Stihira glas 6: *Astăzi harul Sfântului Duh...*, și spunem Rugăciunea: *Mântuiește, Dumnezeule, poporul tău...* *Doamne miluieste...* (de 12 ori) și după Ecfonis cântăm Canonul glas 4, Irmosul punându-se de câte două ori și Troparele punându-se (de 12 ori) apoi Catavasia se cântă în amândouă stranele împreună. După Cântarea a treia, punem Ipacoi-ul Praznicului și un alt Prolog al Praznicului. După Cântarea a șasea, punem Condacul și Icosul. Apoi citim Sinaxarul. La Cântarea a noua nu cântăm *Ceea ce ești mai cinstită...* ci punem Irmosul: *Dumnezeu este Domnul și S-a arătat...* După Cântarea a noua nu este Luminândă, ci îndată punem *Sfânt este Domnul Dumnezeul nostru...* (de trei ori) pe glas 4. La Laude punem șase Stihiri,

³¹⁹ *Omilia 66 la Matei*, în PSB 23, p.760-768. Se va împărți în două părți după cele două rânduri de Sedelne.

Slavă... Și acum... Mai înainte de Paști cu șase zile... Doxologia mare, Troparul *Învierea cea de obște...* (o dată), Ecteniile și Otpustul, apoi citim din *Învățătura Sfântului Teodor Studitul*.

La Ceasuri zicem Troparul: *Învierea cea de obște...*, Slavă...: *Îngropându-ne împreună cu tine...*, Și acum... a Născătoarei Ceasului. După *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Praznicului: *Pe scaun, în Cer...* și celelalte după obicei.

La Liturghie punem Antifoanele Praznicului din Triod. După Procesiunea cu Evanghelia, se cântă stihul: *Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului...* și imnul Antifonului II; iarăși Troparul: *Învierea cea de obște...*, Slavă...: *Îngropându-ne cu Tine...*, Și acum... Condacul: *Pe scaun, în cer...* Apoi *Sfinte Dumnezeule...* Prochimenul, Apostolul și Evanghelia Praznicului. Chinonicul: *Bine este cuvântat cel ce vine în numele Domnului...*

La masă se face mâncare cu pește și se bea vin, mulțumind lui Dumnezeu.

ÎN ACEEAȘI DUMINICĂ A FLORIILOR, SEARA

La Vecernie, după Psalmul începător, la *Doamne, strigat-am...* punem șase Stihiri, Slavă... Stihira cea dintâi: *Bucură-te și veselește-te...*, Și acum... *Cel ce Te porți...* Procesiunea și Prochimenul zilei: *Iată acum binecuvântați pe Domnul...*, *Învrednicește-ne, Doamne...* (cu trei metanii). Apoi Ectenia și Stihoavna cu stihurile și stihurile din Triod; Slavă... Stihira cea dintâi pe glas 2: *De la strâlpărilor de finic...*, Și acum... pe glas 3: *Înfricoșător lucru este a cădea...*, *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară...* și celelalte cu metaniile lor, după cum s-a arătat în Duminica întâi, apoi Otpustul.

Se cuvine să știm că Troparul *Născătoare de Dumnezeu Fecioară...* și celelalte, se cântă în toate Duminicile Sfintei și Marii Patruzecimi. Asemenea și în Duminica de față. În celelalte zile ale Săptămânii celei Mari însă, ele se citesc.

Duminică seara citim **Pavecernița (mică)** după cum mai înainte s-a arătat, adăugând și Tricântarea de Luni, Irmosul punându-se de câte două ori, iar Troparele punându-se toate câte sunt, iar la sfârșit, Irmosul punându-se împreună în amândouă stranele.

La Utrenie, după cei șase Psalmi cântăm *Aliluia* pe glas 8 cu obișnuitele stihuri și Troparul: *Iată Mirele vine în miezul nopții...* (de trei ori), apoi punem obișnuitele Catisme cu metaniile lor și Sedelnele din Triod. Apoi citim din Omiliile Sfântului Ioan Hrisostom la Evangheliei Sfântului Matei³²¹. Apoi se zice: *Și pentru ca să ne învrednicim noi să ascultăm Sfânta Evanghelie...* și citim Evanghelia Utreniei, apoi Psalmul 50, obișnuita rugăciune: *Mântuiește, Dumnezeule, poporul tău..* și cântăm Tricântarea Triodului cu glas 2, cu stihul: *Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție*; în întreaga Săptămâna. Pe urmă punem Irmosul, cântându-se din amândouă stranele (o dată). După prima cântare punem Ectenia mică, apoi Condacul glas 8: *Iacob plângea pentru lipsa lui Iosif...*, Icosul și citim Sinaxarul. La Cântarea a noua nu cântăm *Ceea ce ești mai cinstită...*, ci punem fiecare strană câte un Tropar, încheind cu Irmosul cântat de amândouă stranele; se face și o metanie. Urmează Luminânda (de trei ori): *Cămara Ta, Mântuitorul meu, o văd împodobită...* (glas 3, însăși podobia); se cântă mai întâi în mijlocul bisericii de către cel mai mare, apoi *Slavă...* strana dreaptă, *Și acum...* a doua strană.³²² La Laude punem Stihurile Samoglasnice ale zilei pe patru, glas 1: *Mergând Domnul spre Patima cea de bunăvoie...*, *Slavă...* și *acum...* glas 5: *Doamne, venind spre Patimă, întărind pe Ucenicii Tăi...* La Stihavnă punem Stihurile Samoglasnice, pe glas 5: *Doamne, neînțelegând taina cea negrăită a iconomiei Tale...*, cu Stihurile obișnuite, *Slavă...* și *acum...* pe glas 8: *A doua Evă aflând șarpele pe egipteanca...* Apoi *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *În Biserica Slavei Tale stând...*, *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă...* și *acum*, *Ceea ce ești mai cinstită...*, *Întru numele Domnului...* și binecuvântarea obișnuită; apoi Rugăciunea: *Împărate ceresc...*, după care urmează rugăciunea Sfântului Efrem Sirul cu metaniile după rânduiala lor. Apoi *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori), citim **Ceasul 1** fără Catismă și punem doar cei trei

³²⁰ Nici Typikonul, nici Triodul nu amintesc nimic de Miezonoptică. Anumite rânduieli prevăd ca aceasta să fie citită la chilii, iar slujba Utreniei să înceapă la ceasul al zecelea din noapte (ora 4.00, luni dimineața), așa cum prevede Typikonul și pentru Deniile din săptămâna a cincia. Se obișnuiește însă ca aceasta (Utrenia) să fie săvârșită imediat după Vecernie, duminică seara, suprimându-se uneori chiar și Pavecernița.

Dacă în decursul Săptămânii Patimilor se va citi Miezonoptica, fie la biserică, fie La chilie, după primul *Sfinte Dumnezeule...* se va pune Troparul zilei, iar după al doilea, Condacul, *Doamne miluiește* de 12 ori și Apolisul special al zilei.

³²¹ **Omilia 67 la Matei**, în PSB 23, p.769-779. Omilia despre smochinul neroditor.

³²² Așa se zice toată săptămâna.

Psalmi obișnuiți cu metaniile lor. După *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Condacul Triodului celelalte după rânduiala Postului și Otpustul special (pentru luni, marți și miercuri).

Iar la al treilea ceas din zi se toacă în toaca cea mică de către paraclisier după cum este obiceiul și adunându-ne în Biserică cântăm **Ceasul 3** cu Catismă și cu metaniile lui. Apoi Troparul glas 6: *Doamne, Cel Ce pe Preasfântul tău Duh l-ai trimis...*, cu Stihurile cele obișnuite, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei de Dumnezeu: *Tu ești vița cea adevărată...* și fiind împodobit analogul, îl punem în mijlocul bisericii și se pune pe dânsul Sfânta Evanghelie și două sfeșnice aprinse: unul de-a dreapta și altul de-a stânga.

Preotul, îmbrăcat în felon, cădește analogul de jur împrejur, altarul, toată Biserica și pe frații după rânduiala obișnuită, apoi (el sau diaconul) zice: *Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie...* și celelalte după obicei. Acestea se zic numai la începutul celor patru Evanghelii, iar la cele începute deja, zicem numai: *Cu înțelepciune drepti...* În timp ce preotul citește, noi stăm în picioare (drepti), cu capetele descoperite ascultând cu luare aminte. Iar după sfârșitul citirii Evangheliei citim cuvântul Sfântului Efrem despre Iosif cel frumos³²³.

După aceea punem Rugăciunea: *Domnul Dumnezeu bine este cuvântat..., Sfinte Dumnezeule...*, iar după *Tatăl nostru...* zicem Condacul Triodului: *Iacob plângea pentru lipsa lui Iosif...*, *Doamne miluiește...* (de 40 de ori) și Rugăciunea: *Cel Ce în toată vremea ..., apoi Doamne miluiește...* (de trei ori) *Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită...*, *Întru numele Domnului, binecuvintează părinte...* Preotul zice: *Dumnezeule milostivește-ne pe noi...*, și zicem rugăciunea Sfântului Efrem: *Doamne și Stăpânul vieții mele...* cu metaniile obișnuite, apoi rugăciunea: *Stăpâne Dumnezeule, Părinte...*

Trebuie să se știe că rânduiala citirii Sfintelor Evanghelii la Ceasuri (în această săptămână) este următoarea:

– **Luni:** la Ceasul 3: Mt.1,1-16,12; la Ceasul 6: Mt.16,13-28,20; la Ceasul 9: Mc.1,1-9,16.

– **Marți:** la Ceasul 3: Mc.9,17-16-20; la Ceasul 6: Lc.1,1-8,39; la Ceasul 9: Lc.8,40-16,18.

– **Miercuri:** la ceasul 3: Lc.16,19-24-53; la Ceasul 6: In.1,1-7,36; la Ceasul 9: In.7,37-13,32 (nu și mai departe).³²⁴

³²³ Sf. Efrem Sirul, *Cuvinte și învățături, vol.II*, trad. rom., Ed. Bunavestire, Bacău, 1998, pp. 25-44.

³²⁴ Pentru a ușura citirea Evangheliilor în săptămâna Patimilor, încă din sec. XVI în Biserica Rusă există obiceiul de a distribui pentru miercurile și vinerile din Săptămânile II-

Apoi cântăm **Ceasul 6** începând cu *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și obișnuiții Psalmi și Catisma de rând, *Slavă... Și acum...*, *Aliluia* (de trei ori) cu trei metanii, *Doamne miluiește...* (de trei ori), *Slavă...* Troparul: *Cel ce în ziua și în ceasul al șaselea...*, cu Stihurile obișnuite. Apoi Troparul Proorociei și Prochimenul cu Proorocia lui Ezechiel, Evanghelia și continuarea Cuvântului Sfântului Efrem despre Iosif cel preafrumos. Urmează Rugăciunea: *Degrab să ne întâmpine pe noi...*, apoi *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Condacul Triodului: *Iacob plângea pentru lipsa lui Iosif...*, *Doamne miluiește...* (de 40 de ori) și Rugăciunea: *Cel Ce în toată vremea...*, și celelalte ale ceasului cu obișnuitele metanii.

Punem și Ceasul al nouălea fără Catisme; *Slavă... Și acum...* *Aliluia* (de trei ori) și se fac trei metanii. Apoi Troparul glas 8: *Cel ce în ceasul al nouălea...* cu Stihurile obișnuite, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei ceasului, apoi Evanghelia. După aceea se citește încheierea Cuvântului Sfântului Efrem despre Iosif cel preafrumos, iar dacă mai rămâne, citim la masă. Apoi punem Rugăciunea: *Nu ne lăsa pe noi până în sfârșit...*, *Sfinte*

VI ale Postului Mare, la Ceasurile 3,6 și 9 câte o pericopă din primele trei Evanghelii, astfel ca pentru Săptămâna Patimilor să rămână doar Evanghelia după Ioan. Ordinea acestui sistem de citire este următoarea:

- **Săptămâna II: Miercuri** – la Ceas.3: **Mt.1,1-4,17**; la Ceas. 6: **Mt.4,18-7,11**; la Ceas. 9: **Mt.7,12-10,8.**; **Vineri** – la Ceas. 3: **Mt.10,9-12,30**; la Ceas. 6: **Mt.12,30-14,13**; la Ceas. 9: **Mt.14,14-17,9.**
- **Săptămâna III: Miercuri** – la Ceas. 3: **Mt.17,10-20,16**; la Ceas. 6: **Mt.20,17-22,22**; la Ceas. 9: **Mt.22,23-24,50**; **Vineri** – la Ceas. 3: **Mt. 25,1-26,56**; la Ceas. 6: **Mt.26,57-28,20**; la Ceas. 9: **Mc. 1,1-3,19.**
- **Săptămâna IV: Miercuri** – la Ceas. 3: **Mc.3,20-6,7**; la Ceas. 6: **Mc.6,8-7,10**; la Ceas. 9: **Mc.8,11-10,16**; **Vineri** – la Ceas. 3: **Mc.10,17-12,27**; la ceas. 6: **Mc.12,28-14,42**; la Ceas. 9: **Mc.14,43-16,20.**
- **Săptămâna V: Miercuri** – la Ceas. 3: **Lc. 1,1-2,20**; la Ceas. 6: **Lc.2,20-4,36**; la Ceas. 9: **Lc.4,37-7,1**; **Vineri** – la Ceas. 3: **Lc.7,2-8,39**, la Ceas. 6: **Lc.8,40-10,15**; la Ceas. 9: **Lc.10,16-12,1.**
- **Săptămâna VI: Miercuri** – la Ceas. 3: **Lc.12,2-13,15**, la Ceas. 6: **Lc. 14,1-17,4**; la Ceas. 9: **Lc.17,5-19,28**; **Vineri** – la ceas. 3: **Lc.19,29-21,36**; la Ceas. 6: **Lc.21,37-23,1**, la Ceas. 9: **Lc.23,2-24,53.**

Pentru **Săptămâna VII** vor fi rezervate primele 13 capitole ale **Ev. după Ioan**, ele fiind împărțite pe zile (luni, marți, miercuri) și Ceasuri (3, 6, 9), în ordinea următoare:

- In. 1,1-1,51; In.2,1-2,25; In.3,1-4,54;
- In.5,1-6,25; In. 6,26-7,30; In.7,31-8,59;
- In.9,1-10,21; In.10,22-11,57; In.12,1-13,32. (Cf. *Slujbele Săptămânii Patimilor*, Moscova 1985, p.341-342. Sunt luate ca izvoare de referință, studii mai vechi ale liturgiștilor ruși A. Dimitrevski și A. Golubțov).

Aceste Evanghelii se vor citi direct din Sfânta Scriptură, fiind rostite simplu, nu cu intonație muzicală.

*Dumnezeule... și după Tatăl nostru... punem Condacul Triodului: Iacob plângea pentru lipsa lui Iosif..., Doamne miluiește... (de 40 de ori) și Rugăciunea: Cel ce în toată vremea... Doamne miluiește... (de trei ori), Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii..., se fac trei metanii mari cu Rugăciunea Sfântului Efrem, apoi douăsprezece închinăciuni și iarăși o metanie mare, cu Rugăciunea întreagă. Apoi zicem Rugăciunea: Stăpâne Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru... și cântăm Fericirile (Obedniței); Pomenește-ne pe noi, Doamne... și se face o metanie, Pomenește-ne pe noi, Stăpâne... se mai face o metanie, Pomenește-ne pe noi, Sfinte... și se mai face o metanie. Apoi se pune Rugăciunea: Ceată cerească... și celelalte. După Tatăl nostru... punem Condacul Triodului, Doamne miluiește... (de 40 de ori), Slavă... Și acum: Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii... și Rugăciunea Sf. Efrem (de două ori, cu închinăciuni). Sfinte Dumnezeule... și se fac trei metanii mari. După Tatăl nostru... punem Doamne miluiește... (de 12 ori) și Rugăciunea: Prea Sfântă Treime, Stăpânie de o ființă..., apoi Otpustul special și **Vecernia cu Liturghia.***

ÎN SFÂNTA ȘI MAREA LUNI SEARA

La Vecernie după Psalmul obișnuit, punem Catisma: *Către Domnul când m-am necăjit...*, cu metaniile ei. *Doamne, strigat-am...* pe glas 1, pe zece, *Slavă... Și acum...* pe glas 8: *A doua Evă aflând șarpele ...* Procesiunea se face cu Evanghelia, *Lumină lină...* Prochimenul și două Paremii, apoi: *Să se îndrepteze rugăciunea mea...*, după aceea se pune Evanghelia tot de la Matei și cealaltă slujbă a **Liturghiei Darurilor mai înainte Sfințite**, după obicei. Așa se cuvine să se facă și în Sfânta și Marea Marți și în Sfânta și Marea Miercuri.

Iar dacă nu este **Liturghie**, cântăm la: *Doamne, strigat-am...* jumătate din Stihiri punându-le pe șase (primele trei de câte două ori), *Slavă... Și acum...* glas 5: *Doamne, venind spre Patimă...* Procesiunea cu Evanghelia, *Lumină lină...* apoi Prochimenul, Paremiiile și Evanghelia. După aceea: *Învrednicește-ne, Doamne...* și Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...* La Stihioavnă punem Stihirile din cealaltă jumătate de la: *Doamne, strigat-am...*, pe glas 5: *Doamne, nepricepându-se mama fiilor lui Zevedei...*, cu obișnuitele Stihuri ale Vecerniei, *Slavă... Și acum...* glas 8: *A doua Evă aflând șarpele pe egipteanca...*, apoi *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparele: *Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te...* și celelalte după obicei cu metaniile lor; apoi *Sub milostivirea ta...*, fără de metanii... , *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum...*, *Ceea ce ești mai cinstită...*, apoi Rugăciunea: *Împărate ceresc...*,

după care urmează rugăciunea Sfântului Efrem Sirul cu metaniile ei, iar după *Sfinte Dumnezeule... Tatăl nostru...*, punem *Doamne miluiește...* (de 12 ori), apoi Rugăciunea: *Prea Sfântă Treime, Stăpânie de o ființă...; Fie numele Domnului binecuvântat...* (de trei ori) cu trei metanii, *Slavă... Și acum...*, Psalmul 33, *Cuvine-se cu adevărat să te fericim..* și Otpustul.

Așa facem și în ziua de Marți seara și Miercuri seara.

La masă mâncăm mâncare uscată, ca în prima săptămână a Sfântului și Marelui Post, de luni până miercuri și apoi vineri și mai desăvârșit.³²⁵

Se cuvine să știm că Sinodul VI Ecumenic poruncește credincioșilor ca în post și în rugăciune și în umilința inimii să petreacă zilele Mântuitoarelor Patimi. Iar la jumătatea nopții Sâmbetei celei Mari, Postul se lasă.

La **Pavecernița mare**, punem Troparele obișnuite și cântăm Tricântarea pe glas 8, Irmoasele punându-se de câte două ori, iar Troparele de rând punându-se toate câte sunt. Pe urmă cântăm Irmosul în amândouă stranele; *Sfinte Dumnezeule...*, Condacul Triodului, apoi Troparul: *Doamne al puterilor, fii cu noi...* și urmează cealaltă parte a slujbei după obicei. Așa facem și în celelalte două zile.

ÎN SFÂNTA ȘI MAREA MARȚI

La Utrenie, după cei șase Psalmi, cântăm *Aliluia* pe glas 8 și Troparul: *Iată Mirele...* (de trei ori). Urmează cele trei Catisme cu Sedelnele din Triod și citim Prologul din Tâlcuirea Sfântului Ioan Gură de Aur la Evanghelia Sfântului Matei³²⁶, apoi punem Evanghelia de la Matei: *În vremea aceea, fariseii s-au dus și s-au sfătuit...*, Psalmul 50 și Rugăciunea: *Mântuiește, Dumnezeule, poporul tău...* Apoi *Doamne miluiește...* (de 12 ori). După aceea punem Ectenia mică apoi Condacul glas 2: *La ceasul sfârșitului...*, apoi Icosul și citim Sinaxarul. Apoi cântăm Canonul în două cântări³²⁷ pe glas 2, Irmosul punându-se de câte două ori, iar Troparele punându-se pe doisprezece, după care cântăm Irmosul în amândouă stranele. La Cântarea a noua nu cântăm *Ceea ce ești mai cinstită...*, ci îndată punem

³²⁵ Sf. Epifanie de Salamina (sec. IV) spune că "de obicei toți creștinii petrec aceste șase zile (a Pătimirilor) cu mâncare uscată, adică mănâncă spre seară numai pâine, sare și apă; alții prelungesc nemâncarea până la 2, 3 și chiar 4 zile, dar sunt și unii care toată săptămâna nu mănâncă, până Duminică dimineața, la cântatul cocoșilor." (Cf. *Scabalanovici, vol. I, p.278*).

³²⁶ *Omilia 78 la Matei*, în PSB 23, p. 885-894.

³²⁷ Triodul numește incorect acest canon – Tricântare, deși are numai două cântări: VIII și IX. I s-ar putea spune *Dicântare* (sau *duocântare*), dar noi am preferat un nume mai simplu, pe înțelesul tuturor.

Irmosul la fiecare strană, apoi același Irmos se cântă în amândouă stranele împreună. Urmează obișnuita Luminândă: *Cămara Ta, Mântuitorule...* (de trei ori). La Laude punem Stihirile Samoglasnice pe patru, glas 1, *Slavă... Și acum...* pe glas 8: *Auzind, suflete, de osânda...*; și Doxologia mică. La Stihoavnă punem Stihirile Samoglasnice, glas 6: *Veniți credincioșilor...* cu obișnuitele Stihuri: *Slavă... Și acum...* pe glas 6: *Iată că își încredințează Stăpânul talantul Său...* Apoi *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* Troparul: *În Biserica slavei Tale...*, *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum: Ceea ce ești mai cinstită...* Apoi: *Binecuvintează, Părinte...* iar preotul zice: *Cel ce este binecuvântat...* Rugăciunea: *Împărate ceresc...*, după care urmează Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul cu metaniile obișnuite. Îndată citim **Ceasul 1** fără Catismă, rugăciunea Sf. Efrem și celelalte apoi Otpustul.

Iar la **Ceasul al treilea** și la **Ceasul al șaselea**, citim și Catismele și Evanghelia, după care continuăm *Cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur despre cele zece fecioare și despre milostenie și pocăință*³²⁸. La **Ceasul al nouălea** nu punem Catismă, ci numai Evanghelie, apoi cântăm *Fericirile...* și toată cealaltă slujbă după cum s-a arătat în Sfânta și Marea Luni.

ÎN SFÂNTA ȘI MAREA MARTI SEARA

La Vecernie după Psalmul obișnuit, punem Catisma cu metaniile ei. La: *Doamne strigat-am...* punem zece Stihiri și cântăm Stihirile Samoglasnice, *Slavă... Și acum...* pe glas 6: *Iată că își încredințează Stăpânul talantul...*, Procesiunea cu Evanghelia. *Lumină lină...*, Prochimenul, Paremiile, *Să se îndrepteze rugăciunea mea...*, și Evanghelia de la Matei. Urmează Ectenia *Să zicem toți...* cu cealaltă slujbă a Liturghiei Darurilor mai înainte Sfințite și Otpustul.

La **Pavecernița mare** cântăm Tricântarea, gl. II, Irmoasele punându-se de câte două ori după cum s-a arătat mai înainte. După (ultimul) *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...*, punem Condacul Triodului apoi Cântarea: *Doamne al puterilor, fii cu noi...* și celelalte după obicei cu metaniile obișnuite și Otpustul.

³²⁸ Omilia se va împărți de către eclesiarh. Dacă mai rămâne ceva din ea, Tipicul recomandă să se citească la masă.

ÎN SFÂNȚA ȘI MAREA MIERCURI

La Utrenie după cei șase Psalmi cântăm *Aliluia* pe glas 8 și Troparul: *Iată, Mirele...*, Catismele și Sedelnele de rând, apoi Citirea din Tâlcuirea Sfântului Ioan Gură de Aur la Evanghelia de la Matei³²⁹ și Cuvântul Sfântului Efrem Sirul³³⁰. Apoi Evanghelia de la Ioan: *În vremea aceea, poporul care fusese cu Iisus...*; Psalmul 50 și Rugăciunea: *Mântuiește, Dumnezeule, poporul tău...* și cântăm Tricântarea cu glas 2: Irmosul punându-se de câte două ori, iar Troparele punându-se pe doisprezece, apoi punem Irmosul, cântându-l amândouă stranele împreună. După Cântarea a treia, punem Ectenia mică și Condacul cu glas 4: *Mai mult decât desfrânata...*, Icosul și Sinaxarul. La Cântarea a noua, nu cântăm *Ceea ce ești mai cinstită...* ci punem Irmosul și Troparele în fiecare strană, iar după aceea, același Irmos îl cântăm în amândouă stranele împreună și se face o metanie. Apoi punem Luminânda Samoglasnică de câte trei ori: *Cămara Ta, Mântuitorule, o văd împodobită...* La Laude punem Stihirile Samoglasnice pe patru, *Slavă...* pe glas 2: *Păcătoasa a alergat la mir...*, și acum... pe glas 6: *Cea cufundată în păcate...* La Stihioavnă punem Stihirile Samoglasnice glas 6 (cu stihurile lor), *Slavă... Și acum...* pe glas 8, *Doamne, femeia ceea ce căzuse în păcate multe...* Apoi *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *În Biserica slavei Tale stând...*, *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum...*: *Ceea ce ești mai cinstită...* Apoi *Întru numele Domnului Binecuvintează, Părinte...* iar preotul spune: *Cel ce este binecuvântat...* apoi Rugăciunea: *Împărate ceresc...*; după care urmează Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul cu metaniile obișnuite. Apoi **Ceasul I**³³¹, fără Catismă, cu metaniile după obicei, apoi Otpustul.

Iar în Ceasul al doilea din zi (pe la ora 7.00), paracliserul bate toaca cea mică, și adunându-ne în biserică și binecuvântând preotul, cântăm **Ceasul al treilea și al șaselea** cu Catisme, cu Troparele și cu metaniile obișnuite, citim trei Evanghelii după obicei. Iar pe urmă citim Cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur³³² și împreună cântăm și **Ceasul al nouălea** fără Catismă. Acum încheiem ciclul de pericope citite la Ceasuri, după care citim din același cuvânt al Sfântului Ioan Gură de Aur, iar partea rămasă o citim la masă. Punem și rugăciunea Sf. Efrem și celelalte, apoi cântăm Fericirle și

³²⁹ Se va citi continuarea Omiliei de ieri.

³³⁰ *Cuvinte și învățături, vol.II*, p.303-313.

³³¹ Între Utrenie și Ceasul I nu se face Otpust, pentru că este o singură Laudă.

³³² *Omilia 80 la Matei*, PSB 23, pp.905-913.

Pomenește-ne pe noi, Doamne... cu metaniile obișnuite. Apoi *Ceata cea cerească...*, *Cred într-Unul Dumnezeu...* Apoi Rugăciunea: *Slăbește, lasă, iartă...*, apoi *Tatăl nostru...*, Condacul Triodului, *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum...*, *Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii...* se fac trei metanii mari cu Rugăciunea: *Doamne și Stăpânul vieții mele...* și celelalte după rânduiala obișnuită. Apoi *Sfinte Dumnezeule...* (cu trei metanii), *Tatăl nostru...*, *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și Rugăciunea: *Prea Sfântă Treime...* apoi *Cuvine-se cu adevărat...*, *Slavă... Și acum...* și (în locul Otpustului) se zice rugăciunea: *Stăpâne mult Milostive...*, (de la sfârșitul Pavcerniței Mari); după aceea ne sculăm, iar cel mai mare sau preotul cel de rând se pleacă spre frați (credincioși) și își cere iertare zicând: *Binecuvântați părinți sfințiți și iertați-mi mie păcătosului, cele ce am greșit toată viața mea și în aceste sfinte patruzeci de zile: cu cuvântul, cu lucrul, cu gândul și cu toate simțirile mele.* Iar frații îi răspund: *Dumnezeu să te ierte pe tine, cinstite părinte.* Apoi merg doi câte doi la dânsul și își cer și ei iertare spunând: *Iartă-ne, părinte sfinte...* și luând iertare, fiecare merge la chilia sa și nu se vorbește nimic până la Ceasul Vecerniei.

Iar la unele Biserici, nu se mai merge la chilii, ci după iertarea fraților, sosind vremea Vecerniei și tocându-se din toaca mică, ne adunăm în biserică și făcându-se Rugăciune începem **Vecernia**.

ÎN SFÂNTA ȘI MAREA MIERCURI LA VECERNIE

După Psalmul de seară, citim Catisma de rând: *Către Domnul când m-am necăjit...* La: *Doamne, strigat-am...* punem zece pe glasul 1, *Slavă... Și acum...* glas 8: *Doamne, femeia...*, apoi Procesiunea cu Evanghelia, Prochimenul, Paremiile și Evanghelia de la Matei cu cealaltă rânduială a Liturghiei Darurilor mai înainte Sfințite. La *Fie numele Domnului binecuvântat...* se fac trei metanii după obicei și îndată încetează desăvârșit de a se mai face metanii în biserică, iar pe la chilii se mai fac metanii până în Sfânta și Marea Vineri.

După masă, citim **Pavcernița mică** și cântăm Tricântarea Jorii celei Mari pe glas 6, Irmosul punându-se de câte două ori, iar Troparele punându-se toate câte sunt și pe urmă punându-se Irmosul în amândouă stranele. După *Sfinte Dumnezeule...* punem Condacul glas 2: *Pâinea luând-o în mâini...* și celelalte ale Pavcerniței după obicei, Otpustul și luându-se binecuvântare de la cel mai mare, mergem fiecare la chilia sa.

Se cuvine să știm că începând cu ziua de astăzi **Miezonoptica** nu se cântă în biserică până la Săptămâna Sfântului Toma.

ÎN SFÂNTA ȘI MAREA JOI

La Utrenie întru al șaptelea ceas din noapte (puțin după miezul nopții, n.n.) toacă paracliserul și adunându-ne în biserică, se face începutul: *Binecuvântat este Dumnezeu nostru...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru... Doamne miluiește...* (de 12 ori); *Slavă... Și acum...* apoi *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori), Ps. 19 și 20, apoi cei șase Psalmi obișnuiți, Ectenia mare, apoi cântăm *Aliluia* pe glas 8 și Troparul: *Când slăviții Ucenici...* (de trei ori), după aceea citim din Tâlcuirea Sfântului Ioan Gură de Aur la Evanghelia de la Matei³³³, apoi punem Evanghelia de la Luca: *În vremea aceea, se apropia sărbătoarea azimelor...*, Psalmul 50, iar rugăciunea: *Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău...* nu se mai spune, ci cântăm (direct) Canonul Triodului după obicei. După Cântarea a treia, punem Sedealna și citim Cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur³³⁴. După Cântarea a șasea, punem Condacul, Icosul și Sinaxarul. La Cântarea a noua nu cântăm *Ceea ce ești mai cinstită...*, ci îndată punem Irmosul și Troparele Cântării a IX-a. După Ectenie, punem Luminânda: *Cămara Ta, Mântuitorule...* (de trei ori). La Laude punem Stihirile pe patru, *Slavă... Și acum...* glas II: *Cel pe care Isaia mai înainte...* La Stihioavnă punem Stihirile Samoglasnice glas 8 cu stihurile lor, *Slavă... Năravul tău este plin de vicleşug...*, *Și acum...* glas 5: *Făcând cunosători în cele de taină...; Bine este a ne mărturisi Domnului...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Când slăviții ucenici...* și celelalte, apoi **Ceasul 1** după obicei la care zicem Troparul: *Când slăviții ucenici...*, *Și acum...* a Născătoarei Ceasului: *Cum te vom numi...*, apoi Troparul Proorociei³³⁵ glas 3 și Paremiile, apoi *Pașii mei îndreptează-i după cuvântul Tău...*, *Sfinte Dumnezeule...*, *Tatăl nostru...* și punem Condacul Triodului: *Pâine luând în mâini...* și celelalte, apoi Otpustul final.

Se cuvine să știm că Litie pentru cei adormiți (în pridvor) nu se face până la Duminica Tomei.

Iar la al treilea ceas din zi (ora 9.00), paracliserul toacă în toaca cea mică, și adunându-ne în biserică cântăm **Ceasurile: al treilea, al șaselea și al nouălea** după obicei, în pridvor, la care zicem Troparul: *Când slăviții*

³³³ *Omilia 81 la Matei*, PSB 23, pp.914-925.

³³⁴ *Omilia I la vânzarea lui Iuda*, în *Predici la Sărbători Împărătești și cuvântări de laudă la Sfinți*, Buc. 2002, p.45 sau continuarea Omiliei de mai sus, care poate fi împărțită în mai multe părți.

³³⁵ Este singurul caz când Troparul Proorociei și Paremiile apar la Ceasul I și nu la al VI-lea. Cu toate acestea nu este o greșeală nici în Triod și nici în Tipic, întrucât rânduierile coincid. Unii pun totuși acestea la Ceasul VI, cum e regula generală.

ucenici..., iar după *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Triodului: *Pâine luând în mâini...*, și Fericirile le spunem recitativ, fără să le cântăm, apoi *Pomenește-ne pe noi Doamne ...* (de trei ori), *Ceată îngerească...*, *Cred într-Unul Dumnezeu...* apoi rugăciunea: *Slăbește, lasă, iartă...*, *Tatăl nostru..* și Condacul Triodului: *Pâine luând în mâini vânzătorul...*, *Doamne miluiește...* (de 40 de ori) și Rugăciunea: *Prea Sfântă Treime, Stăpânie de o ființă...* și Otpustul.

TOT ÎN SFÂNTA ȘI MAREA JOI

La Vecernie la ceasul al optulea din zi (ora 14.00) toacă paracliserul și adunându-ne în biserică, se începe **Vecernia** (unită cu Liturghia Sf. Vasile)³³⁶ cu *Împărate ceresc...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem *Doamne miluiește...* (de 12 ori), *Slavă... Și acum...* apoi *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori)³³⁷ și Psalmul 103 după care urmează Ectenia mare. *Doamne, strigat-am...* cu Stihirile pe zece, *Slavă..... Și acum...* glas 6: *Iuda cu adevărat este fiul viperilor...* Apoi se face Procesiunea cu Evanghelia, *Lumină lină...*, Prochimenul zilei și trei Paremii ale zilei. Urmează Ectenia mică și cântăm *Sfinte Dumnezeule...*, apoi Apostolul și Evanghelia de rând de la Matei, apoi cealaltă rânduială a Liturghiei Sf. Vasile³³⁸. În locul Cântării Heruvicului, cântăm: *Cinei Tale celei de taină...*, (de trei ori) pe glas 6, iar în locul Axionului, cântăm Irmosul Cântării a noua: *Din ospățul Stăpânului...*, și în locul Chinonicului, cântăm același Tropar: *Cinei Tale celei de taină...*, cântându-l de multe ori până ce se împărtășesc frații cu Dumnezeieștile Taine. După aceea punem *Aliluia...* (de trei ori), și în locul

³³⁶ De aceea preotul trebuie să vină din timp pentru a face închinarea pentru Liturghie și poate chiar să înceapă Proskomidia, chiar dacă unele rânduieli prevăd ca aceasta să fie făcută în timpul cântării celor zece stihiri (când de fapt, nu este timp suficient). Binecuvântarea de la începutul Vecerniei în cauză va fi, în mod evident: *Binecuvântată este Împărăția...*

³³⁷ Se face acest început pentru că Ceasul IX se face deosebit de Vecernie. Tocmai de aceea, la sfârșitul Ceasului s-a și pus Otpust. Dacă ele însă ele se fac fără pauză, nu este nevoie nici de Otpust și nici de rugăciunile începătoare la începutul Vecerniei.

³³⁸ Mai mulți liturgiști sunt de părerea ca la această Liturghie (și la cea din Sâmbăta Mare și din Ajunurile Crăciunului și Arătării Domnului), având în vedere că Liturghia se unește cu Vecernia și mai ales dacă se respectă și ora slujirii: 14.00-15.00, așa cum prevede Tipicul, la Ectenii să se spună *Să plinim rugăciunile noastre cele de seară...* și respectiv: *Seara toată, desăvârșită, în pace și fără păcat de la Domnul să cerem.* Această "acomodare" nu este deloc o inovație, pentru că o întâlnim și la Liturghia Darurilor mai înainte Sfințite, dar se pune problema dacă ea mai trebuie făcută în cazul în care ora săvârșirii acestei Liturghii mai cere acest lucru.

Cântării: *Să se umple gurile noastre de lauda Ta...*, cântăm același Tropar și *Aliluia...*

Apoi intrăm la masă și mâncăm fiertură cu untdelemn și bem vin, apoi altă mâncare uscată, deoarece s-a cântat *Aliluia...* În Tipicul Mănăstirii Studiților se poruncește ca în Sfânta și Marea Joi să se mănânce numai fiertură de linte sau bob fiert și să bem puțin vin; iar Tipicul Sfântului Munte al Athosului poruncește ca în Sfânta și Marea Joi să se mănânce două fierturi cu untdelemn și să se bea vin câte trei pahare. Și aceste toate să se facă după cum va socoti cel mai mare.

Și citim (după masă) **Pavecernița mică**,³³⁹ la care se cântă Tricântarea glas 8, după obicei. După *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* și ecfonisul Preotului, punem Condacul: *Pe Cel ce S-a răstignit pentru noi...* și celelalte după obicei, și Otpustul. Iar **Miezonoptica** o zice fiecare în parte, la chilie.

Rânduiala (ritualul) Spălării picioarelor în Sfânta și Marea Joi³⁴⁰

După Rugăciunea Amvonului, preotul iese așa cum este îmbrăcat, precedat de paraclisier cu făclie și cădelniță, în afara ușilor celor mari ale bisericii, fiind legat cu un prosop ce mai înainte a fost pregătit de către eclesiarh, și odată cu el ies și 12 frați cei ce sunt rânduiți, care vor să fie spălați de cel mai mare, între care neapărat trebuie să fie portarul și iconomul, și împreună cu preotul mergem și noi toți cântând Psalmul 50, iar după sfârșitul Psalmului zicem Canonul Joii celei Mari, cântarea a cincea, glas 6: *Cu legătura dragostei...*, Slavă... glas 6: *Mai bine ți-ar fi fost Ție Iudo...*, și acum... glas 8: *De dormitare diavolească cuprins fiind Iuda...*, iar la sfârșitul acestora, preotul zice Ectenia mare: *Cu pace Domnului să ne rugăm...* și celelalte, și Ecfonisul: *Că tu ești curățirea sufletelor noastre...*, iar după *Amin*, preotul se roagă cu glas mare spunând această rugăciune: *Doamne și Preabunule Dumnezeu...*, cu Ecfonisul: *Că Ție se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea...*, apoi zice: *Pace tuturor! Capetele noastre Domnului să le plecăm!* și rugăciunea în taină, apoi Ecfonisul: *Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești...* și celelalte. Iar după Ecfonis, când Preotul zice: *Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie...*, cei ce trebuie să fie spălați, stau pe scaunele de mai înainte pregătite și preotul începe a citi Evanghelia Spălării, de la Ioan, în timp ce, cel mai mare stă și face așa, după cum spune și arată Evanghelia. Deci când

³³⁹ În Triod aceasta apare după *rânduiala spălării picioarelor*. Se va proceda după cum va voi cel mai mare.

³⁴⁰ Este vorba de o interpolare mai târzie făcută de traducătorii Typikonului de la Iași (1816) și de alte ediții ale Typikonului savait, (preluându-se o rânduială) dintr-un Tipic grecesc din sec. XV-XVI, Cap. 42.

zice: *Și au pus hainele lor...*, cel mai mare își dă jos, mantia, iar când zice: *Luând ștergarul s-a încins...*, luând și el prosopul se încinge cu dânsul, iar când zice: *Și după aceea a turnat apă în spălătoare...*, toarnă și el apă caldă în lighean, și când zice iarăși: *Și a început a spăla picioarele ucenicilor...*, începe și el a le spăla, de la portar până la iconom și eclesiarh, și spală picioarele fiecăruia din cei 12. Iar când zice: *Și le-a șters cu prosopul cu care era încins...*, Atunci și el le șterge la fiecare din cei ce și-au spălat picioarele și le sărută. Iar când vine la iconom, atunci Preotul citește cealaltă parte a Evangheliei și zice: *Deci a venit și la Simon Petru și a zis Lui acela...*, deci, atunci iconomul zice: *Doamne, au Tu vrei să-mi speli picioarele mele...*, iar cel mai mare zice către dânsul: *Ceea ce fac eu, tu nu înțelegi acum, dar vei înțelege după aceea...*, și iconomul zice iarăși: *Nu vei spăla picioarele mele în veac...*, apoi iarăși, cel mai mare zice: *Dacă nu te voi spăla, tu nu vei avea parte cu Mine...*, și iconomul zice iarăși: *Doamne nu numai picioarele mele ci și mâinile și capul spală-le...*, iar cel mai mare zice: *Cel ce este curat nu are trebuință a i se spăla, decât picioarele, pentru că este curat tot, și voi sunteți curați dar nu toți...* și apoi toate cele ce urmează de aici înainte, până se împlinește Evanghelia. Și iconomul stă și i se spală picioarele, de către cel mai mare, iar după ce s-au spălat toți, cel mai mare merge la locul său și se dezleagă de prosop și se îmbracă cu mantia și cu hainele sale, iar preotul se mută și stă el în locul analogului și zice: *Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie...* și citește în auzul tuturor a doua Evanghelie a Spălării: *În vremea aceea, dacă a spălat Iisus picioarele Ucenicilor Săi...*³⁴¹ iar după Evanghelie zice rugăciunea: *Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce după multă mila Ta...* și apoi Ecfonisul: *Că Tu ești Cel ce binecuvântezi și sfințești toate, Hristoase Dumnezeul nostru...* iar după sfârșitul rugăciunii se stropesc toți din spălătura fraților. Apoi intrăm în biserică cântând Troparele acestea, din Cântarea a cincea a Tricântării Vinerii celei mari: *Dacă și-au spălat picioarele și mai înainte s-au curățit...*, și celelalte, iar după aceea zicem: *Fie numele Domnului binecuvântat...* (de trei ori), *Slavă...* *Și acum...*, Psalmul 33, apoi se dă anafura fraților și se face Otpustul.

³⁴¹ Triodul prevede ca introducerea la această Evanghelie să fie făcută de diacon, iar cel mai mare să continue cu cuvintele *Cunoașteți ce am făcut vouă?...*

ÎN SFÂNȚA ȘI MAREA JOI SEARA,
punem Slujba Sfințelor și Mântuitoarelor Patimi ale
Domnului nostru Iisus Hristos

La al doilea ceas din noapte paraclisierul toacă, și adunându-ne în biserică și preotul binecuvântând, noi zicem: *Împărate Ceresc...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Prea Sfântă Treime...*, iar după *Tatăl nostru...*, *Doamne miluiește...* (de 12 ori), *Slavă...* Și acum..., apoi *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și citim cei șase Psalmi obișnuiți, iar după sfârșitul acestora, punem Ectenia mare, iar după Ecfonis cântăm *Aliluia...* glas 8 și Troparul: *Când slăviții ucenici...* (de trei ori), cântându-l rar și cu glas dulce. Atunci Eclesiarhul împarte lumânări fraților, pe care ei le aprind la fiecare Evanghelie. Iar în timp ce se cântă Troparul, intră cel mai mare sau preotul de rând, împreună cu diaconul în Sfântul Altar și îmbrăcându-se în Sfintele Veșminte, cădește Sfânta Masă în chipul crucii și tot Sfântul Altar, stranele și pe frați după rânduială. După aceasta Preotul spune: *Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie...*, iar cântăreții cântă: *Doamne miluiește...* (de trei ori), apoi diaconul spune: *Înțelepciune drepti!*, apoi cel mai mare (sau preotul de rând) zice: *Pace tuturor!*, iar Strana răspunde: *Și duhului tău.*, și citește prima Evanghelie, de la Ioan: *Zis-a Domnul ucenicilor Săi: Acum s-a proslăvit Fiul Omului...*, cu sfârșitul: *În care a intrat El și ucenicii Lui.* Iar cântăreții cântă: *Slavă îndelung-răbdării Tale, Doamne, Slavă Ție Doamne, slavă Ție.*³⁴² Prima Evanghelie se citește de către cel mai mare, iar celelalte Evanghelii le citesc ceilalți preoți, unul după altul, fiecare după rangul său. Iar după Citirea Evangheliei îndată cântăm Antifoanele, repetând toate Troparele. Punem Antifonul întâi glas 8, iar după al treilea Antifon punem Ectenia mică și Sedealna glas 7, *Slavă...* Și acum... aceeași Sedealnă, la care nu se stă jos, ci o cântăm stând în picioare, pentru că atunci preotul sau diaconul cădește Sfânta Masă. Apoi diaconul zice: *Și pentru ca să ne învrednicim noi...* iar preotul citește cea de-a doua Evanghelie de la Ioan: *În vremea aceea, ieșit-a Iisus cu ucenicii Săi...*, cu sfârșitul: *Căci aveau ca să mănânce Paștele.* Iar după Evanghelie cântăm Antifonul al patrulea, glas 5 și alte două Antifoane împreună cu dânsul. Apoi iarăși Ectenia mică, după obicei și Sedealna glas 7: *Ce pricină te-a făcut, Iuda, vânzător al Mântuitorului...* *Slavă...* Și acum... iarăși aceasta, după cum s-a arătat și mai sus, apoi Evanghelia a treia de la Matei: *În*

³⁴² Se înțelege că înainte de Evanghelie se spune simplu: *Slavă Ție Doamne, slavă Ție!* În practica slavă, înaintea Evangheliei se spune *Slavă Patimilor Tale, Doamne, Slavă Ție!*, iar la sfârșitul ei se răspunde ca și la noi.

vremea aceea, cei ce-L prinseseră pe Iisus, L-au dus la Caiafa..., cu sfârșitul: ...Și ieșind afară a plâns cu amar. Apoi cântăm Antifonul al șaptelea, al optulea și al nouălea, după cum s-a arătat mai sus și Ectenia mică, apoi Sedealna glas 8, Slavă... Și acum... tot aceasta, apoi Evanghelia a patra, de la Ioan: În vremea aceea, adus-au pe Iisus de la Caiafa la pretoriu..., cu sfârșitul: ...și L-au dus să-L răstignească. Apoi cântăm Antifonul al zecelea, al unsprezecelea și al doisprezecelea, glas 6 și glas 8. Urmează Ectenia mică și Sedealna glas 8, (de două ori), după care preotul citește Evanghelia a cincea, de la Matei: În vremea aceea, Iuda vânzătorul, văzând..., cu sfârșitul: ...să ducă crucea lui Iisus. Apoi cântăm Antifonul al treisprezecelea, al paisprezecelea și al cincisprezecelea³⁴³, apoi Ectenia mică și Sedealna glas 4, Răscumpăratu-ne-ai pe noi... (de două ori). Urmează Evanghelia a șasea, de la Marcu: În vremea aceea, ostașii L-au adus pe Iisus înlăuntrul curții..., cu sfârșitul: ...Ca să vedem și să credem Lui. Și îndată cântăm Fericirile, glas 4: Întru împărăția Ta pomenește-ne pe noi, Doamne..., la care punem nouă Stihiri începând de la Stihul: Fericii cei ce flămânzesc..., și pe rând, le punem pe toate celelalte. Apoi Prochimenul glas 4: Împărătit-au hainele mele loruși..., cu Stihul: Dumnezeuule, Dumnezeul meu, ia aminte... Urmează Evanghelia a șaptea, de la Matei: În vremea aceea, ajungând ostașii la locul ce se numea Golgota..., cu sfârșitul: ...cu adevărat Fiul lui Dumnezeu a fost Acesta. Apoi Citire din Tâlcuirea Evangheliei lui Matei³⁴⁴ sau Cuvântul Preacuviosului Efrem Sirul³⁴⁵ și Psalmul 50. Iar începând de acum, diaconul încetează să mai cădească și nu mai zice nici Ecteniile Sedelnelor, ci spune doar: Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie..., la toate celelalte Evanghelii. Apoi urmează Evanghelia a opta de la Luca: În vremea aceea, duceau împreună cu Iisus și alți doi făcători de rele..., cu sfârșitul: ...din Galileea priveau acestea. După aceea cântăm Tricântarea, glas 6, Cântarea a cincina, Irmosul punându-se de câte două ori, iar Troparele punându-se pe

³⁴³ La prima stihiră (stih) a antifonului al cinsprezecelea: Astăzi a fost spânzurat pe lemn..., preotul (sau preoții) îmbrăcat cu toate veșmintele scoate Crucea care stă în Altar în spatele Sfintei Mese și ieșind în Procesiune prin ușa de miazănoapte, o pune în mijlocul bisericii spre închinare, acolo fiind pregătit din timp locul și dispozitivul de prindere a Sfintei Cruci. În acest timp la stană se cântă stihira pe larg. La cuvintele: Închinămu-ne patimilor Tale Hristoase..., care se zice de trei ori, preotul face trei metanii mari și sărută Sfânta Cruce. Apoi la fel fac și toți ceilalți.

Originea acestei procesiuni este de origine athonită, dar astăzi ea și-a găsit o răspândire foarte largă, chiar dacă nu este prevăzută de acest Tipic sau Triod. (A se vedea *Tipicul Bisericesc* (1976), p. 168).

³⁴⁴ Omilia 87 la Matei, PSB 23, pp.973-980.

³⁴⁵ Cuvânt pentru patima Mântuitorului, în *Cuvinte și Învățăături*, vol.III, pp.260-265; sau *Cuvânt la Sfânta și Marea Vineri și la tâlharul răstignit, și la Cruce*, pp.484-490.

doisprezece, apoi la sfârșit, se pune Irmosul cântat de amândouă stranele împreună. După Cântarea a cincea punem Ectenia mică și Condacul glas 8: *Pe Cel ce S-a răstignit...*, Icosul și Sinaxarul. La Cântarea a noua nu cântăm *Ceea ce ești mai cinstită...*, ci îndată punem Irmosul Cântării a noua cu Troparele cântate de fiecare strană câte o dată, pe urmă Irmosul se cântă în amândouă stranele împreună. După Cântarea a noua punem Luminânda: *Într-o zi ai învrednicit...* (de trei ori), apoi Evanghelia a noua, de la Ioan: *În vremea aceea, lângă Crucea lui Iisus stătea mama Lui...*, cu sfârșitul: *...vedea-vor pe Acela, pe Care L-au împuns.* Și îndată se cântă: *Toată suflarea...*, glas 3 și cântăm trei Stihiri Samoglasnice ale Laudelor, repetând-o pe cea dintâi: *Două lucruri și rele a făcut...*, Slavă... glas 6: *Dezbrăcatu-M-au pe Mine de hainele Mele...*, Și acum... același glas: *Spatele Meu L-au dat spre bătaii...* Urmează Evanghelia a zecea de la Marcu: *În vremea aceea, venit-a Iosif din Arimateea...*, cu sfârșitul: *...privind unde îl vor pune pe El.* Se pune apoi Doxologia mică: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...*, după care preotul zice Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de dimineață...* și celelalte după obicei. Iar după Ecfonisul: *Că Dumnezeu milostiv și iubitor de oameni...*, îndată pune Evanghelia a unsprezecea, de la Ioan: *În vremea aceea, Iosif din Arimateea...*, cu sfârșitul: *...pentru că mormântul era aproape.* La Stihioavnă cântăm Stihirile Samoglasnice cu stihurile lor, Slavă... glas 8: *Doamne, suindu-Te Tu pe Cruce...*, Și acum... același glas: *Acum se intinge condeiul hotărârii de judecată...* Apoi diaconul cădește ca și la început toată biserica. După aceea, cel mai mare citește Evanghelia a douăsprezecea, de la Matei: *Iar a doua zi care este după vineri...*, cu sfârșitul: *...pecetluind piatra cu strajă.* Apoi Bine este a se mărturisi Domnului..., Sfinte Dumnezeule... și după Tatăl nostru... punem Troparul glas 4: *Răscumpăratu-ne-ai pe noi din blestemul legii...*, apoi Ectenia: *Miluieste-ne pe noi, Dumnezeule...*, iar Preotul zice: *Înțelepciune!* și face Otpustul. Iar **Ceasul 1** nu-l citim acum, ci îl punem în ceasul al doilea din zi (pe la ora 7-8.00) împreună cu celelalte **Ceasuri (împărătești, n.n.)**.

**SLUJBA CEASURILOR SFINTEI ȘI MARII VINERI,
ALCĂTUIE DE SFÂNTUL CHIRIL,
ARHIEPISCOPUL ALEXANDRIEI**

La ceasul al doilea din zi, Paraclisierul trage clopotul mare îndelung, și adunându-ne în biserică, preotul și diaconul se îmbracă în veșminte și cântăm **Ceasurile** împreună: **Ceasul 1, 3, 6 și 9**. Și binecuvântând preotul, zicem: *Slavă Ție Dumnezeu nostru, Slavă Ție...*, iar citețul spune: *Împărate Ceresc..., Sfinte Dumnezeule..., Tatăl nostru..., Doamne miluiește...* (de 12 ori), *Slavă... Și acum..., Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și nu citim Psalmii cei obișnuiți, ci Psalmii din Triod, pe care îi arătăm aici:

La **Ceasul 1**, Psalmii: 5, 2 și 21, apoi *Slavă... Și acum... Aliluia...* (de trei ori), *Doamne miluiește...* (de trei ori), *Slavă...* Troparul glas 1: *Răstignindu-te Tu, Hristoase, a pierit tirania, călcatu-s-a puterea vrăjmașului..., Și acum...* al Născătoarei: *Cum te vom numi...* Apoi cântăm trei Tropare, din cele cincisprezece Antifoane, ale aceleiași Vineri, fiecare Tropar punându-se de câte două ori, *Slavă...* Troparul glas 8: *Doamne, răbdând toate..., Și acum...*, același Tropar. Apoi cântăm Prochimenul Proorociei, glas 4: *Inima lui adună fărădelegi sieși..., Cu Stihul: Fericit este cel ce înțelege pe sărac...,* apoi Citirea din Proorocia Zahariei, Apostolul din Cartea cea către Galateni și Evanghelia de la Matei: *În vremea aceea, făcându-se ziuă, sfat au făcut toți Arhieriei...,* cu sfârșitul: *...și mama fiilor lui Zevedeu,* după care citim Cuvântul Sf. Ioan Hrisostom.³⁴⁶, apoi rugăciunea: *Pașii mei îndreptează..., Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Condacul glas 8: *Pe Cel ce S-a răstignit pentru noi..., Doamne miluiește...* (de 40 de ori) și Rugăciunea: *Cel ce-n toată vremea și-n tot ceasul..., Doamne miluiește...* (de trei ori), *Slavă... Și acum...: Ceea ce ești mai cinstită...* Apoi *Întru numele Domnului binecuvântează Părinte!* și Preotul spune: *Dumnezeule, milostivește-Te spre noi...,* apoi Rugăciunea: *Hristoase Lumina cea adevărată...*

După aceea cântăm **Ceasul 3**, zicând *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și citim Psalmii 34, 108 și 50, *Slavă... Și acum... Aliluia...* (de trei ori), apoi *Doamne miluiește...* (de trei ori), *Slavă...* Troparul glas 6: *Doamne, iudeii Te-au osândit la moarte pe Tine, Viața tuturor..., Și acum...* al Născătoarei Ceasului: *Născătoare de Dumnezeu, tu ești vița cea*

³⁴⁶ Cele două *Omilii la Cruce și tâlhar*, din *Predici la Sărbători Împărătești...* (ed.cit., Buc.2002), pp.87-115, se vor împărți fiecare în două și se vor citi la toate cele patru Ceasuri.

adevărată..., apoi cântăm trei Tropare glas 8, cu stihurile lor, Slavă... glas 5: *Când Te ridicau pe Cruce, așa ai strigat, Doamne..., Și acum...* același Tropar. După aceea punem Prochimenul, glas 4, Proorocia Isaiei, Apostolul din Cartea cea către Romani și Evanghelia de la Marcu: *În vremea aceea, ostașii au adus pe Iisus înăuntrul curții...*, cu sfârșitul: *...care veniseră cu Dânsul în Ierusalim.* Urmează Citirea Cuvântului și rugăciunea: *Domnul Dumnezeu bine este binecuvântat..., Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Condacul glas 8: *Pe Cel ce S-a răstignit pentru noi..., Doamne miluiește...* (de 40 de ori), și Rugăciunea: *Cel ce în toată vremea și-n tot ceasul..., Doamne miluiește...* (de trei ori), Slavă... Și acum...: *Ceea ce ești mai cinstită...,* apoi *Întru numele Domnului binecuvântează, Părinte!*, iar preotul zice: *Dumnezeule milostivește-Te spre noi...* Apoi rugăciunea: *Stăpâne, Dumnezeule, Părinte Atotțiitorule...*

Și îndată cântăm **Ceasul 6**, începând cu: *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și citind Psalmii 53, 139 și 90, Slavă... Și acum... Aliluia... (de trei ori), *Doamne miluiește...* (de trei ori), Slavă... Troparul, glas 2: *Mântuire ai lucrat..., Și acum...* al Născătoarei Ceasului: *Că nu avem îndrăzneală...,* apoi cântăm trei Tropare glas 8, cu stihurile lor, Slavă... glas 5: *Veniți, popoare, purtătoare de Hristos..., Și acum...*, același Tropar. După aceea punem Prochimenul glas 4, Citirea din Proorocia Isaiei, Apostolul din Cartea cea către Evrei și Evanghelia de la Luca: *În vremea aceea, duceau împreună cu Iisus și alți doi făcători de rele...*, cu sfârșitul: *...din Galileea priveau acestea și Citirea Cuvântului.* Apoi rugăciunea: *Degrad să ne-ntâmpine pe noi..., Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Condacul: *Pe Cel ce S-a răstignit pentru noi..., Doamne miluiește...* (de 40 de ori) și rugăciunea: *Cel ce în toată vremea și-n tot ceasul..., Doamne miluiește...* (de trei ori), Slavă... Și acum... *Ceea ce ești mai cinstită..., Întru numele Domnului binecuvântează Părinte!*, iar preotul zice: *Dumnezeule, milostivește-Te spre noi...,* apoi rugăciunea: *Dumnezeule și Doamne al puterilor...*

Apoi cântăm **Ceasul 9**, zicând: *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și citim Psalmii 68, 69 și 95, Slavă... Și acum... , Aliluia... (de trei ori), *Doamne miluiește...* (de trei ori); Slavă... Troparul, glas 8: *Văzând tâlharul pe Începătorul vieții..., Și acum...* al Născătoarei Ceasului: *Cela ce pentru noi Te-ai născut din Fecioară...,* apoi cântăm Troparele cu stihurile lor, glas 7 și 2, Slavă... glas 6: *Astăzi S-a spânzurat pe lemn..., Și acum...* tot același Tropar. Apoi Prochimenul glas 6, Proorocia Ieremieii, Apostolul din Cartea către Evrei și Evanghelia de la Ioan: *În vremea aceea, de la Caiafa adus-au pe Iisus...,* cu sfârșitul: *...Vedea-vor pe carele L-au împuns și Citirea Cuvântului.* Apoi rugăciunea: *Nu ne lăsa pe noi..., Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Condacul: *Pe Cel ce S-a răstignit pentru noi...,*

Doamne miluiește... (de 40 de ori) și rugăciunea: Cel ce-n toată vremea și-n tot ceasul..., Doamne miluiește... (de trei ori), Slavă... Și acum...: Ceea ce ești mai cinstită..., apoi: Întru numele Domnului binecuvântează, Părinte! iar preotul zice: Dumnezeule, milostivește Te spre noi... După aceea se pune rugăciunea: Doamne Iisuse Hristoase Dumnezeul nostru, Cel ce îndelung ai răbdat...

Urmează Fericirile (Obedniței) și celelalte după obicei. După *Tatăl nostru...* zicem Condacul: *Pe Cel ce S-a răstignit pentru noi... Doamne miluiește... (de 40 de ori) și rugăciunea: Prea Sfântă Treime, Stăpânie deoființă... Apoi Fie numele Domnului binecuvântat... (de trei ori); Slavă... Și acum..., Psalmul 33 și: Cuvine-se cu adevărat..., apoi Otpustul.*

Se cuvine să știm: că am luat din Tipicul din Palestina, ca în această Sfântă zi a Vinerii celei Mari a nu face **Liturghia Darurilor celor mai înainte Sfințite** și nici o altă **Liturghie**, și nici nu punem masă, nici nu mâncăm în această zi a Răstignirii. Iar dacă va fi cineva foarte neputincios sau prea bătrân și nu poate să postească toată ziua, să i se dea lui pâine și apă după apusul soarelui pentru că așa am luat de la Sfinții Părinți (și mai ales de la Sfântul Dionisie Arhiepiscopul Alexandriei) de a nu mânca în Sfânta și Marea Vineri, după Cuvântul Domnului care a zis către Farisei că: *după ce se va lua Mirele de la dânsii, atunci vor posti și ei în zilele acelea...*

ÎN SFÂNTA ȘI MAREA VINERI

La Vecernie se toacă la ceasul al zecelea din zi (aprox. ora 16.00) în toaca cea mare și se trag toate clopotele și adunându-ne în biserică începem **Vecernia**, zicând Preotul: *Bine este cuvântat Dumnezeul nostru...*, iar cel mai mare zice: *Amin* și începem: *Slavă Ție Dumnezeul nostru, Slavă Ție..., apoi Împărate Ceresc..., Sfinte Dumnezeule... și după Tatăl nostru...* punem *Doamne miluiește... (de 12 ori), Slavă... Și acum... Veniți să ne închinăm...* (de trei ori), Psalmul 103: *Binecuvântează suflete al meu pe Domnul...* și Ectenia mare. Cântăm: *Doamne, strigat-am...* pe glas 1 și punem șase Stihiri, cântând Stihira Samoglasnică, cea dintâi: *Toată făptura s-a schimbat de frică...*, (de două ori) și a treia o punem pe glas 2, cântându-o câte o dată, și altă Stihiră pe glas 6, apoi *Slavă...* același glas: *O, cum adunarea cea fără de lege..., Și acum...* același glas: *Înfricoșătoare și preaslăvită Taină...* Se face Procesiunea cu Evanghelia, *Lumină lină...*, Prochimenul zilei glas 4: *Împărțit-au hainele Mele loruși...*, cu Stihul: *Doamne Dumnezeul meu, ia aminte spre mine...* Apoi Citire de la Ieșire, Iov și Isaia; Apostolul din Cartea cea către Cortinteni: *Fraților, cuvântul Crucii...*, Evanghelia de la Matei: *În vremea aceea, după ce s-a făcut ziuă...* cu sfârșitul: *...care ședeau*

în preajma mormântului. După aceea punem Ectenia: *Să zicem toți.....*, apoi: *Învrednicește-ne, Doamne...*, Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...* și Ecfonisul. La **Stihoavnă** cântăm Stihirile glas 2, cu stihurile din Triod³⁴⁷, *Slavă... Și acum...* glas 5: *Pe Tine Cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină...* Apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul, glas 2: *Iosif cel cu bun chip.....*, *Slavă... Și acum...: Mironosițele femei...* apoi Preotul spune: *Înțelepciune!*, Strana răspunde: *Binecuvântează!* și se face Otpustul după obicei.

Citim **Pavecernița mică** la care cântăm Canonul pentru Răstignirea Domnului, iar la Plângerea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, alcătuită de Sfântul Simion Metafrastul, glas 6, punem Irmosul: *Ca pe uscat...* de câte două ori, iar Troparele le punem pe patru, apoi punem Irmosul cântântat împreună în amândouă stranele. După Cântarea a noua punem Irmosul, care este cântat împreună în amândouă stranele: *Pe Dumnezeu a-L vedea nu este cu puțință oamenilor...* După *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul: *Pe Cel ce S-a răstignit pentru noi...* și celelalte ale **Pavecerniței mici** și Otpusul.

Miezonoptica o cântăm la chilie, la care citim Catisma a noua. După primul *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Iosif cel cu bun chip...* După al doilea *Sfinte Dumnezeule...* punem Condacul: *Cel ce a încuiat adâncul...* Apoi *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și Otpustul final.

ÎN SFÂNTA ȘI MAREA SÂMBĂȚĂ

La ceasul patru din noapte (aprox. ora 22.00) toacă paraclisierul și trage toate clopotele, și adunându-ne în biserică cântăm **Utrenia**, ca de obicei, zicând: *Împărate Ceresc...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* Preotul spune Ecfonisul, apoi *Doamne miluiește...* (de 12 ori), *Slavă... Și acum... Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și cei doi Psalmi obișnuiți (19 și 20). Apoi *Sfinte Dumnezeule...*, fără închinăciuni, iar după *Tatăl nostru...* apoi Troparul: *Mântuiește Doamne poporul Tău...* și celelalte, după care preotul spune Ectenia specială și *Slavă Sfintei și Celei*

³⁴⁷ Dacă la Slujba de Joi seara, la Antifonul al cinsprezecelea a fost scoasă Crucea, atunci, chiar la începutul primei stihiri a Stihovnei, preotul cădește de trei ori (repejor) în jurul Sfintei Cruci ce se află în mijlocul bisericii și intră cu ea prin Sfintele Uși, punându-o la locul ei, în spatele Sfintei Mese.

La *Slavă... Și acum...* (gl.V.), după o tradiție mai nouă (și după cum prevede rânduiala din Liturghier), se scoate Sfântul Epitaf prin ușa de miazănoapte și se pune pe o masă în mijlocul bisericii spre închinare, iar în timpul Troparelor, se cădește de trei ori în jurul Sfântului Epitaf. A se vedea și *Însemnarea* făcută de acest Typikon în ziua de sâmbătă, după Slujba Prohodului.

deoființă și de viață făcătoarei și nedespărțitei Treimi..., iar cântărețul răspunde Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... (de trei ori), Doamne buzele mele vei deschide... (de două ori) și citim cei șase Psalmi obișnuiți. După sfârșitul Psalmilor se pune Ectenia mare. La: Dumnezeu este Domnul... punem Troparul glas 2: Iosif cel cu bun chip..., Slavă... Când Te-ai pogorât la moarte... Și acum...: Mironosițele femeii... După aceea, eclesiarhul împarte lumânări fraților și începem a cânta: Fericiți cei fără de prihană..., cu glas dulce, iar după fiecare Stih punem Troparele de laudă ale Prohodului, pe glas 5: În mormânt, Viață, pus ai fost Hristoase... și celelalte. (Tot acum la început se face o cădere mică în jurul Sf. Epitaf). La sfârșit cântăm Slavă... Treimica, Și acum... a Născătoarei și amândouă stranele împreună, cântă Troparul cel dintâi. Apoi Ectenia mică, cu Ecfonisul: Că S-a binecuvântat numele Tău..., iar după cădere începe a doua stare, cealaltă strană cântând Troparul: Cuvine-se, dar, să cădem la Tine..., apoi după sfârșitul stării se cântă Slavă... Treimica, Și acum... a Născătoarei, și iarăși Troparul cel dintâi, care se cântă în amândouă stranele împreună. Urmează iarăși Ectenia mică și Ecfonisul: Că sfânt ești Dumnezeul nostru... Apoi începem a treia stare, iar cel mai mare cădind, Strana cântă Troparul glas 3: Neamurile toate laudă-ngropării aduc...,³⁴⁸ iar la sfârșit se pune Slavă..., Treimica, Și acum... a Născătoarei, după cum s-a arătat mai sus. Și imediat se cântă Troparele (Binecuvântările) Învierii, glas 5: Bine ești cuvântat Doamne...,³⁴⁹ și celelalte după rânduiala lor. Urmează Ectenia mică și Sedealna zilei, glas 1, Cu giulgiu curat și cu miresme dumnezeiești..., Slavă... tot aceasta, Și acum...: Spăimântatu-s-au cetele îngerești... Apoi citim din Tâlcuirea Sfântului Ioan Gură de Aur, la Evanghelia de la Matei³⁵⁰. Învierea lui Hristos... nu se zice, ci îndată spunem Psalmul 50. Punem Canonul, glas 6, Cântarea întâi, Irmosul: Pe Cel ce a acoperit cu valul mării oarecând...,

³⁴⁸ Este obiceiul ca acest prim Tropar să se interpreteze pe o anumită melodie, iar începând cu Troparul al 13-lea: Primăvară dulce..., să se cânte pe o altă melodie. În Biserica Rusă întreg Prohodul se citește sau, pe alocuri, se cântă pe o melodie foarte simplă, iar preotul citește cu glas mare stihurile Catismei a 17-a.

³⁴⁹ Triodul face o specificare greșită în legătură cu aceste Tropare ale Învierii, menționând că sunt alcătuite de Petru Lampadarie. O astfel de specificare se referă obligatoriu la textul unui anumit imn liturgic; or, se știe că textul acestor Tropare este de origine ierusalimiteană (sec. IX), preluate abia prin sec. XII și de tradiția Constantinopolului. Ceea ce vrea însă să specifice Triodul, este melodia pe care se recomandă să se cânte aceste Tropare – o melodie mai sobră și mai întinsă și care aparține psaltului Petru Efesiu, Lampadar (conducătorul străinii stângi, al doilea după *protopsalt*, care conducea strana dreaptă) la Patriarhia din Constantinopol.

³⁵⁰ În unele ediții ale Triodului, scrie că se citește din *Evanghelia după Matei*, în loc de *Tâlcuirea Evangheliei după Matei (Omilia 88, PSB 23, pp.981-989)*. Este o greșeală evidentă, pentru că *Evanghelia* se citește abia la sfârșitul Utreniei, cum se făcea în vechime.

punându-se de câte două ori, și Troparele punându-se pe doisprezece, apoi iarăși se pune Irmosul, cântându-se împreună de amândouă stranele. (Acrostihul Troparelor din Canon este: *Și astăzi laud Sâmbăta cea mare*, n.n.). După Cântarea a treia punem Sedealna, glas 1, însăși Podobia: *Mormântul Tău Mântuitorule...*, *Slavă... Și acum...*, tot aceasta. După Cântarea a șasea punem Condacul glas 6: *Cel ce a încuiat adâncul S-a văzut mort...*, apoi Icosul și Sinaxarul. La Cântarea a noua nu cântăm: *Ceea ce ești mai cinstită...*, ci punem Irmosul: *Nu te tângui pentru Mine, Maică...* (de două ori), troaprele repetate de patru ori (pe 12), apoi iarăși același Irmos, cântându-se împreună de amândouă stranele. După Cântarea a noua nu punem Luminânda, ci în locul ei cântăm: *Sfânt este Domnul Dumnezeuul nostru...* (de trei ori), glas 2. La Laude punem patru Stihiri și cântăm Stihirile Samoglasnice, glas 2: *Astăzi cuprinde mormântul...*, *Slavă...* glas 6: *Ziua de astăzi, mai înainte o a închipuit...*, *Și acum... Preabinecuvântată ești...* Urmează Doxologia mare, în timpul căreia protosul și cu diaconii se îmbracă în toate veșmintele, iar ceilalți preoții numai în feloane. La sfârșitul Doxologiei, când se cântă *Sfinte Dumnezeule...*, cel mai mare iese cu Evanghelia, stând sub Sfântul Aer ținut de ceilalți preoți (sau frați), iar diaconii merg în față cădind. În acea vreme se trag clopotele și ieșim afară cu lumânări și cu două sfeșnice, care merg înainte, în timp ce amândouă stranele cântă: *Sfinte Dumnezeule...* (funebru). Și vine egumenul cu preoții înaintea Ușilor Împărătești și acolo stau așteptând Sfârșitul Cântării: *Sfinte Dumnezeule...* cel de pe urmă. Iar după ce se termină *Sfinte Dumnezeule...* intră cel mai mare cu Evanghelia prin Ușile Împărătești și pune Evanghelia pe Sfânta Masă, iar Sfântul Aer îl pune pe masa cea gătită în chipul Mormântului, cel mai mare zicând: *Înțelepciune drepti!*, iar noi îndată cântăm Troparul: *Iosif cel cu bun chip...* (o dată) și celelalte.³⁵¹

ÎNSEMNARE:³⁵² În zilele noastre, nu se păzește această rânduială veche, căci și Biserica Mare (a Constantinopolului, n.n.) și toată

³⁵¹ Această formă de rânduială, nu specifică cum trebuie făcută Procesiunea afară. Probabil era vorba de o simplă înconjurare a bisericii la care se cânta *Sfinte Dumnezeule...*, după care se intra direct în biserică. Vedem că exclamația *Înțelepciune drepti!* se făcea abia la sfârșitul Procesiunii. În ce privește masa pentru Sf. Epitaf, nu este clar dacă aceasta trebuie să fie în mijlocul bisericii, unde se mai pot închina credincioșii sau este vorba de masa (sau "vitrina") unde stă de obicei Sf. Epitaf.

Rânduiala care se face mai nou, descrisă în *Însemnarea* care urmează este mult mai complexă și în același timp mai des practică, inclusiv la enorii.

³⁵² Această *însemnare* introdusă în Tipikonul de la Iași (1816) și încă în câteva manuscrise, vrea să spună că mai nou, Sfântul Epitaf este scos încă de la Stihoavna Vecerniei în mijlocul bisericii pentru a putea fi sărutat de toți, iar atunci când este scos în Procesiune afară, diaconul sau preotul rostește niște Ectenii speciale. Această *însemnare* a Tipikonului este nouă și tocmai de aceea, nici Triodul nu amintește nimic despre **scoaterea Sfântului**

creștinătatea, din evlavia cea mare și din dragostea cea pentru Îngroparea Domnului nostru Iisus Hristos au luat obiceiul ce urmează în acest fel:³⁵³

Vineri seara **la Vecernie**, când începe să se cânte la Stihovă: *Când Te-a pogorât de pe lemn...*, intră cel mai mare în Sfântul Altar și se îmbracă în toate veșmintele preoțești, iar ceilalți preoți numai în feloane și diaconii în stihare și pun Sf. Epitaf pe Sf. Masă, întins. Iar când încep cântăreții a cânta: *Slavă... Și acum...* a Stihovănei, glas 5: *Pe Tine, Cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină...*, pe care o cântă rar și cu glas dulce, atunci, cel mai mare cădește Sfântul Aer; după aceea, preoții ridică Sfântul Aer, iar protosul stă sub Epitaf cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce, și purtându-l deasupra capetelor lor, ies pe ușa de miazănoapte și vin în mijlocul Bisericii, unde este masa pregătită și împodobită și pun Sfântul Aer pe masa aceea, apoi Evanghelia către cap, iar Sfânta Cruce – către picioare, citeții zicând: *Acum slobozește..., Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* Preoții cântă Troparul, glas 2: *Iosif cel cu bun chip..., Slavă... Și acum...: Mironosițele femeii...*, în timpul cărora, cel mai mare cădește Sfântul Aer în chipul crucii (de trei ori) și face trei metanii mari, sărutând Sfântul Aer, având capul descoperit, apoi mai face o metanie la sfârșit. La fel fac și preoții mergând doi câte doi, iar pe urmă merg și frații și făcând și ei asemenea, sărută Sfântul Aer. Astfel stă Sfântul Aer pe masa aceasta spre sărutarea tuturor până la Utrenie, fiind aprinse două făclii toată noaptea și fiind pusă tămâie aprinsă deasupra mesei. Iar a doua zi cântându-se Doxologia mare, iese cel mai mare cu preoții din Sfântul Altar, îmbrăcați cu veșmintele preoțești și stau împrejurul mesei pe care este Sfântul Aer. Iar când încep cântăreții a cânta *Sfinte Dumnezeule...*, atunci cel mai mare, împreună cu diaconul, și cu făclii în mână, cădește Sfântul Aer în chipul crucii (de trei ori) și când se cântă: *Sfinte Dumnezeule...* cel mai de pe urmă, atunci ridică Sfântul Aer și punându-l iarăși peste capul celui mai mare și peste capetele tuturor celorlalți preoți, înainte mergând două sfeșnice aprinse și diaconii cădind spre Sfântul Aer, ieșim afară din biserică și mergem până în dreptul absidei din dreapta, cântăreții cântând *Sfinte Dumnezeule...* funebru. Diaconul zice

Epitaf, lăsându-se să se înțeleagă că acesta trebuie luat la Doxologie, direct de pe Sfânta Masă, apoi pus tot acolo, fără să fie lăsat în mijlocul Bisericii. Modificarea (făcută prin sec. XIII-XIV) este binevenită și are ca principal argument nu atât dorința de a săruta Sfântul Epitaf, căci și în vechiul ritual era sărutat, ci mai ales dorința de a cânta Prohodul Domnului având chiar în față această icoană a îngropării lui Hristos (poate prin analogie cu o slujbă oboșnuită de înmormântare, când Prohodul se cântă la capul răposatului).

³⁵³ Această rânduială se găsește descrisă și în Liturghier.

Ectenia: *Miluieste-ne pe noi, Dumnezeule...* (în forma ei specială³⁵⁴), iar la sfârșitul ei, preotul spune Ecfonisul: *Că milostiv și iubitor de oameni...* A doua oprire se face la fel, în dreptul Sfântului Altar, a treia la absida străzii stângi apoi în fața bisericii. Ultima oară, înainte de Ecfonis, preotul va zice mai întâi: *Auzi-ne pe noi Dumnezeule...* și apoi *Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești...*³⁵⁵

După aceea intrăm în biserică,³⁵⁶ iar preoții, cu Sfântul Aer se opresc la Ușile Împărătești și stând acolo, cel mai mare zice: *Înțelepciune drepti!* apoi intră în Sfântul Altar prin Ușile Împărătești și cântă Troparul glas 2: *Iosif cel cu bun chip...*, (o dată) și apoi întind Sfântul Aer, iarăși pe Sfânta Masă, iar citețul zice îndată Troparul Proorociei, glas 2: *Cel ce ții marginile lumii...* și celelalte, *Slavă...* și *acum...* tot același Tropar și îndată zice Prochimenul, glas 4: *Scoală-Te, Doamne, ajută-ne nouă și ne izbăvește pe noi pentru numele Tău...*, cu Stihul: *Dumnezeule cu urechile noastre am auzit...* Apoi Citirea din Proorocia lui Iezechiel, după care punem un alt Prochimen pe gl. 7, Apostolul din Cartea cea către Corinteni și Evanghelia de la Matei: *Iar a doua zi, care este după Vineri...*, cu sfârșitul: *... pecetluind piatra împreună cu custodia.* Apoi Ectenia: *Să zicem toți...* și Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de dimineață...* și Otpustul. Urmează **Ceasul 1**, la care punem Troparul zilei din Triod. După *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Triodului și celelalte și Otpustul final.

³⁵⁴ A se vedea rânduiala din *Liturghier*, precum și cea publicată în broșurile cu *Prohodul Domnului* și cea din *Deniile Postului Mare*. Aceste ectenii au formă specială în sensul că împart în mai multe părți tradiționala Ectenie întreită.

³⁵⁵ În toate cărțile vechi aceste două fraze apar ca un singur Ecfonis (rostit de un singur preot în cazul slujbei în sobor). Mai nou, ele s-au separat, recomandându-se ca după *Auzi-ne pe noi Dumnezeule ...*, să rostească *Doamne miluieste* (de 3 sau chiar 40 de ori), nu – *Amin*, cum se obișnuiește în prezent.

³⁵⁶ Este obiceiul ca înainte de a merge cu Sf. Epitaf spre Altar, preoții să oprească imediat după ușa bisericii cu Epitaful ridicat așa încât credincioșii, atunci când intră în biserică, să treacă pe sub el, sărutând și Sf. Evanghelie pe care o ține protosul în mâini. Această rânduială este probabil o inovație și mai nouă, inexistentă poate chiar în anul 1816, când s-a publicat Tipicul de la Iași și care nu amintește de așa ceva.

Se mai obișnuiește pe alocuri ca un alt preot să împartă anafură celor care au ajunat în acea zi. Dacă însă această Pocesione va avea loc după miezul nopții, așa cum prevede Tipicul, atunci nu se va da nicidecum anafură, ci abia după Liturghia Sf. Vasile care urmează să se facă în Sâmbăta Mare.

Se mai obișnuiește ca după ce Sfântul Epitaf se duce în Altar, să se pună pe Sfânta Masă și să stea acolo până la Vecernia Mică a Înălțării Domnului. Nicăieri nu este scrisă această rânduială în Tipic. Mai mult decât atât, pe Sfânta Masă deja este un Epitaf care este Sfântul Antimis. De ce ar mai fi nevoie de unul, mai ales că acesta poate crea probleme de ordin practic în slujirea Liturghiei?!

Iar la ceasul al patrulea din zi (aprox. ora 10.00), toacă paraclisierul în toaca cea mică și adunându-ne în Biserică citim în pridvor **Ceasul 3 și 6**. La ele zicem Troparul și Condacul Triodului, și Fericirile: *Întru împărăția Ta...*, le citim fără să le cântăm, după care punem: *Pomenește-ne pe noi, Doamne...* (de trei ori) și rugăciunea: *Slăbește, lasă, iartă...* Iar după *Tatăl nostru...* punem Condacul zilei din Triod: *Cel ce ai încuiat adâncul...*, apoi *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și rugăciunea: *Prea Sfântă Treime...*, apoi *Cuvine-se cu adevărat...* și Otpustul.

ÎN ACEASTĂ SFÂNTĂ ȘI MARE SÂMBĂTĂ SEARA

La ceasul zece din zi sau și mai devreme când va socoti cel mai mare (între orele 14.00 și 16.00, n.n), paraclisierul toacă în toaca cea mare și se trag toate clopotele; și adunându-ne în biserică se îmbracă preotul în toate veșmintele cele preoțești și diaconul în stihar și binecuvântând preotul (cu: *Binecuvântată este Împărăția...*), începem **Vecernia** (unită cu Liturghia), zicând: *Împărate Ceresc...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* zicem *Doamne miluiește...* (de 12 ori), *Slavă... Și acum...*, apoi *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și Psalmul: *Binecuvântează suflete al meu pe Domnul...* După aceea Ectenia mare, cu Ecfonisul ei. Cântăm *Doamne, strigat-am...* pe glas 1, timp în care preotul face Proskomidia, iar noi punem Stihirile, pe opt, și cântăm patru Stihiri ale Învierii, glas 1: *Rugăciunile noastre cele de seară...* timp în care diaconul cădește toată biserica și pe frați după rânduiala obișnuită. Punem apoi trei Stihiri Samoglasnice ale Triodului repetând una și făcând astfel patru, glas 8: *Astăzi iadul strigă suspinând...*, (de două ori) și celelalte câte o dată, *Slavă...* glas 6: *Ziua de astăzi mai înainte a închipuit-o...*, *Și acum...* Dogmatica gl.I: *Pe ceea ce este mărirea a toată lumea...* Urmează Procesiunea cu Evanghelia, *Lumină lină...* După aceea nu zicem Prochimen, ci îndată (preotul sau) diaconul spune *Înțelepciune!* și Citețul începe Paremiile din Triod, după rânduiala lor, care sunt în număr de 15³⁵⁷. Iar după sfârșitul Citirilor punem Ectenia mică cu Ecfonisul: *Că sfânt ești Dumnezeul nostru...* În locul Cântării *Sfinte Dumnezeule...* cântăm: *Câți întru Hristos v-ați botezat...*³⁵⁸ și punem

³⁵⁷ Tipicul nu amintește nimic de *Cântările lui Moise*, probabil pentru că ele fac parte din însăși Paremiile. Noi amintim că Paremia a 6-a are la sfârșitul ei cântarea pe gl. V: *Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a proslăvit!* – imn care se cântă pe rând în ambele străni. La fel se procedează și la *Cântarea celor trei tineri* de la ultima Paremie.

³⁵⁸ Acest imn, ca și Apostolul care urmează, face aluzie la practica din Biserică primară când în acest moment (sau la Liturghia din însăși ziua Paștilor) se făcea botezul catehumenilor. O bună perioadă de timp, tot în acest moment se făceau și tunderile în monahism, urmând ca noii călugăriți, ca și neofiții, să umble toată Săptămâna Luminată în

Prochimenul, glas 5: *Tot pământul să se-nchine Ție și să-ți cânte Ție...*, cu Stihul: *Strigați Domnului tot pământul, cântați numele Lui...* Apostolul din Cartea cea către Romani: *Fraților, au nu știți că toți câți întru Hristos ne-am botezat...* Nu se cântă *Aliluia...*,³⁵⁹ ci îndată (în loc de *Aliluia...*) se cântă Stihul, glas 7: *Scoală-Te Dumnezeule, judecă pământul, că toate neamurile sunt ale Tale*, cu celelalte stihuri, așa cum arată Triodul. Iar când se cântă acestea, preotul și diaconul se dezbracă de veșmintele funebre și se îmbracă cu veșminte albe³⁶⁰. Apoi se zice Evanghelia de la Matei: *În seara Sâmbetei...*, cu sfârșitul: *...până la sfârșitul veacului. Amin.*³⁶¹ Și după rânduială se pune **Dumnezeiasca Liturghie a Marelui Vasile**. În locul Cântării Heruvicului se cântă Troparul glas 8: *Să tacă tot trupul omenesc...*,³⁶² iar în locul Axionului se pune Irmosul: *Nu te tângui pentru Mine Maică...* Chinonicul: *Sculatu-S-a ca din somn Domnul și a înviat mântuindu-ne pe noi*. În loc de *Am văzut lumina cea adevărată...*, se cântă: ***Pomenește-ne pe noi Hristoase, Mântuitorul nostru, precum ai pomenit pe tâlharul pe lemn. Și învrednicește pe toți, Unule Îndurate, Împărăției Tale***

această nouă haină a Botezului, ținând în mâini lumânarea aprinsă (Cf. *TE*, pp. 32-34.). Ar fi foarte bine să se revină la această practică în care, atât la Botez, cât și la Călugărie se pune un accent deosebit pe asceza de dinaintea primirii Tainei, nu pe cea de după, când neofitul este în "haină de nuntă".

³⁵⁹ Acesta este un imn de laudă care nu corespunde momentului în care "Mirele S-a luat de la noi" și în care trebuie să plângem. Acest imn (deși nemotivat,) nu se zice în Biserica Apuseană în nici o sâmbătă, motiv pentru care au și apărut disensiuni între patr. Fotie al Constantinopolului și papa Nicolae I, în sec. IX.

³⁶⁰ Această schimbare a veșmintelor este văzută ca o anticipare și o presimțire a "Luminii care va ieși din mormânt", dar în același timp este o punere în acord cu neofiții care cu câteva momente înainte au fost botezați și au primit o haină tot albă. În condițiile în care nu se mai fac Botezuri în Sâmbăta Mare (și nici în Duminica Învierii), acest ritual al schimbării veșmintelor își pierde mult din valoare.

³⁶¹ Chiar și Evanghelia conține două idei forte: Învierea și Botezul, care sunt într-o strânsă legătură cu ceea ce am spus în notele de mai sus despre practica paleocreștină a Botezului.

³⁶² O tradiție slavă mai veche prevede ca la Procesiunea Mare ce are loc în timpul acestui imn Heruvic să nu se rostească nimic, întocmai ca la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite. Acest lucru este în primul rând în acord cu textul heruvicului *Să tacă tot trupul...*, iar în al doilea rând accentuează atmosfera de doliu a Bisericii, căci Hristos este cu trupul în mormânt. Atunci când este slujbă cu sobor, aceeași rânduială prevede ca diaconul ce duce Sfântul Disc împreună cu preotul care duce Sfântul Potir, să meargă sub Sfântul Epitaf, ținut de ceilalți membri ai soborului.

Și mai interesantă este o altă prevedere în legătură cu acest imn Heruvic și anume că acesta trebuie (sau poate fi) cântat și la Liturgia Sf. Vasile ce se oficiază în ajunul Nașterii Domnului când, *...Împăratul împăraților și Domnul domnilor vine să se junghie și să se dea de mâncare credincioșilor...*. Acest Heruvic cântat în ajunul Nașterii Domnului ar scoate în evidență mult mai clar și mai profund scopul venirii lui Hristos în lume – Jertfa și Răscumpărarea. De data aceasta, pomenirile de la Procesiune nu sunt interzise; (Cf. Prof. Arhim. Ciprian Kern, *Euharistia*, Moskova 1999, p.176.).

celelalte cerești.³⁶³ Apoi se face obișnuita binecuvântare a pâinilor și a vinului. Preotul vine și le cădește și zice obișnuita rugăciune a binecuvântării: *Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeu nostru, Care ai binecuvântat cele cinci pâini în pustie și ai săturat cu ele cinci mii de bărbați, Însuți binecuvintează pâinea și vinul acesta și le înmulțește pe ele... și celelalte, apoi zicem: Amin.*³⁶⁴ *Domnului să ne rugăm, Binecuvântarea Domnului peste voi... și Otpustul (special, cel din Sfânta și Marea Vineri) și se dă Anafura de către preot și acea pâine binecuvântată, stropită cu vin.*

Se cuvine să știm: că dacă pentru oarecare mare nevoie nu se face **Liturghie**, atunci cântăm, la: *Doamne, strigat-am...* Stihirile pe opt, trei ale Învierii, una a lui Anatolie și trei ale Triodului, punându-le, pe patru, *Slavă...* glas 6: *Ziua de astăzi mai înainte a închipuit-o..., Și acum...* Dogmatica gl.I. Procesiunea cu cădelnița, *Lumină lină...*, apoi Prochimenul glas 6: *Domnul S-a împărășit...* și Citirile zilei din Triod, după rânduiala lor. Iar după sfârșitul Citirilor punem Ectenia: *Să zicem toți...*, apoi *Învrednicește-ne, Doamne, în seara aceasta...*, iar după aceasta iarăși Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...* La Stihioavnă punem Stihirile Învierii, glas 1: *Cu patima Ta, Hristoase...* și celelalte trei, cu Stihirile lor; *Slavă... Și acum...* a Născătoarei. *Iată s-a împlinit Proorocia Isaiei...* Apoi *Acum slobozește..., Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...*

³⁶³ Acest Tropar nu se găsește în cele mai multe manuscrise tipiconale. Noi am făcut această completare din considerentul teologic că *Hristos, Lumina cea neapusă a apus (a murit)*, de aceea nu se mai poate cânta *Am văzut lumina cea adevărată....* (Practica este întâlnită în mai multe locuri din Sfântul Munte). Deci din Joia Mare (când se cântă ultima dată), până în Duminica Cinzecimii, acest ultim Tropar nu se va cânta nicidecum.

³⁶⁴ Este vorba de formula redusă a Rugăciunii de la Litie, fără "grâu și untdelemn", (Cf. *TM*, Ed. Suceava, p. 533). Într-o anumită măsură această rugăciune de binecuvântare poate fi considerată drept *Slujba Litiei de la Paști*, mai ales că motivul practic de instituire a Litiei și al acestei rânduiei este același de a întări trupul pentru Privegherea ce urmează (mai ales în cazul celor care în această Sâmbătă ajunează. A se vedea și prevederea Tipicului de la sfârșitul acestui capitol, în legătură cu postul). În timpul cădirii care se face înainte de binecuvântare se pot cânta Troparele *Iosif cel cu bun chip..., Când te-ai pogorât la moarte...* și *Mironosițele femei...*

Unii, greșit numesc această pâine binecuvântată "Paști" (sau „al doilea Paști”) și chiar citesc rugăciunea din Liturghier care de fapt trebuie citită în noaptea de Înviere asupra pâinii ce se numește Artos. Nici un tipic scris nu prevede ca la această binecuvântare a pâinii să se citească "Rugăciunea de binecuvântare a Paștilor". Mai mult decât atât, rânduiala scrisă (cu roșu) înainte de rugăciunea care se află în Liturghier, în a doua parte a ei, este o inovație sau poate o simplă confuzie. Rugăciunea se referă la Artos întrucât se amintește de Înviere și de "sărutarea pâinii" – lucru care se face numai în cazul Artosului. Nici nu se poate concepe ca cineva să începe să sărute (așa cum se spune în rugăciune) niște bucăți de pâine gata tăiate și stropite și cu vin. (A se vedea și subcapitolul referitor la *Rânduiala Artosului*).

punem Troparul, glas 2: *Iosif cel cu bun chip...*, Slavă... *Când Te-ai pogorât la moarte...*, *Și acum... Mironosițele femei...* și Otpustul.

Este dator ca Eclesiarhul să aibă grijă ca atunci când se va sfârși Sfânta **Liturghie** să fie ceasul al doilea din noapte (între orele 19.00-20.00). Astfel, după Otpust nu ieșim din biserică la masă, ci stă fiecare la locul său în tăcere și cu bună cucernicie. Și îndată intră bucătarul și împarte fraților câte o bucată de pâine, ca și cum ar fi câte o prescură, fiind pregătite special pentru aceasta, încât să fie pâinea de câte o jumătate de kilogram, măsurată întocmai, și le mai dă câte șase smochine sau finice și câte un pahar de vin. Toate acestea trebuie puse spre binecuvântare înainte de otpustul Liturghiei (așa cum s-a arătat mai sus, n.n.). Și apoi gustându-le pe cele împărțite, se începe îndată a se citi din Faptele Sfinților Apostoli, preotul binecuvântând începutul prin Ecfonisul: *Pentru rugăciunile Sfinților Apostoli, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeu nostru, miluiește-ne pe noi.* Iar după ce răspundem: *Amin.*, începe Citețul a citi. Și să ia aminte cel mai mare al Bisericii, ca să se citească Faptele Apostolilor toate până la sfârșit, iar frații toți să asculte cu luare aminte și să nu se lenevească cineva și să se dea la somn pe sine-și, temându-se de spurcăciunea ispititorului vrăjmaș, pentru că în niște vremi ca acestea și în aceste locuri se sârguiește dușmanul a spurca pe monahii cei ce nu iau aminte și nu se păzesc pe ei și sunt somnoroși. Și se schimbă citețul și se citește până la ceasul al cincilea din noapte (aprox. ora 23.00). După aceea aprinde Paraclisierul toate candelile și luând Binecuvântarea de la cel mai mare, merge și toacă în toaca cea mică, iar citețul încetează Citirea.

Și îndată Binecuvântând Preotul, zicem: *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...*, *Doamne miluiește...* (de 12 ori), Slavă... *Și acum...*, *Veniți să ne-nchinăm...* (de trei ori) și Psalmul 50. Apoi cântăm Canonul Sâmbetei celei Mari, glas 6: *Pe cel ce a acoperit cu valul mării...*, Irmosul punându-se de câte două ori și Troparele punându-le pe doisprezece, iar la sfârșit cântând Irmosul amândouă stranele împreună. După Cântarea a treia punem Sedealna, glas 1, însăși Podobia: *Mormântul Tău, Mântuitorule...*, Slavă... *Și acum...* tot aceasta. Și se citește Cuvântul Sfântului de Epifanie al Ciprului, al cărui început este: *Ce este astăzi această tăcere multă, că Împăratul doarme...*³⁶⁵ După Cântarea a șasea punem Condacul și Icosul Sâmbetei celei Mari: *Cel ce a încuiat adâncul...* și citim din Cuvântul Sfântului Ioan

³⁶⁵ Acest text nu este la îndemâna tuturor, de aceea se poate citi un alt cuvânt potrivit pentru acest moment, de exemplu: *Cuvânt pentru cei ce zic că nu este înviere*, a Sf. Efreem Sirul, în *Cuvinte și Învățăături*, vol.III, pp. 153-160.

CAPITOLUL V

RÂNDUIELI SPECIALE DIN PERIOADA PENTICOSTARULUI

SLUJBA ÎNVIERII

La ceasul Utreniei (puțin înainte de miezul nopții, n.n.), paraclisierul luând binecuvântare de la cel mai mare, iese și toacă în toaca mare și trage toate clopotele și apoi, intrând în biserică, aprinde toate lumânările și candelile, apoi pregătește două vase cu cărbuni aprinși și pune într-însele multă tămâie binemiroitoare, apoi pune un vas cu tămâie în mijlocul bisericii, iar pe altul îl pune în Sfântul Altar ca să se umple toată biserica de bună mireasmă. După aceea cel mai mare intrând în Sfântul Altar împreună cu preoții și cu diaconii se îmbracă în toate veșmintele preoțești cele prealuminate (albe), iar Eclesiarhul împarte apoi lumânări fraților, după care luând Cinstita Cruce, diaconul luând cădelnița, iar preotul Sfânta Evanghelie și alt preot Icoana Învierii Domnului Hristos, merg în pridvor, ieșind pe ușile dintre pronas și pridvor, după care le încuie. Înaintea lor merg cântăreții din amândouă stranele, cântând Stihira glas 6: *Învierea Ta, Hristoase, Mântuitorule...* (Această Stihiră nu se află în nici un Tipic, nici în Penticostar, ca să fie cântată aici). Apoi se toacă îndelung și se trag toate clopotele și ajungând în pridvor stau cu Evanghelia și cu Icoanele, cu fețele către Apus. Apoi cel mai mare ia cadelnița de la diacon, ținându-o în mâna dreaptă și crucea în mâna stângă, cădește Icoanele, apoi pe clerici și pe frați după obicei. Iar diaconul merge înaintea lui cu lumânarea aprinsă și frații stau ținându-și lumânările lor, rugându-se cu luare aminte pentru sine și mulțumind Domnului Hristos Dumnezeu nostru Celui ce a pătimit pentru noi și a înviat din morți. Și după sfârșitul cădirii merge cel mai mare înaintea ușii bisericii și cădește pe diacon, care stă înaintea lui cu lumânarea aprinsă. Iar diaconul ia cadelnița din mâna celui mai mare și cădește spre el.³⁶⁷

³⁶⁷ Toată rânduiala descrisă până acum este demult ieșită din uz. Lipsesc din structura ei două elemente esențiale: *primirea luminii* (practică care vine la noi prin influența și autoritatea Bisericii Sfântului Mormânt, nu prin cea a Mănăstirii savaite); de asemenea

După aceea cel mai mare luând iarăși cădelnița și stând înaintea ușilor bisericii, cu fața către Răsărit și însemnând cu cădelnița semnul Sfintei Cruci spre ușile bisericii, (care sunt încuiate) și ținând Cinstita Cruce în mâna stângă, zice cu glas mare: *Slavă Sfintei și Celei deoființă și de viață făcătoarei și nedespărțitei Treimi, totdeauna acum și pururea și-n vecii vecilor. Amin.* , după care noi răspundem: *Amin!* și imediat începe cel mai mare împreună cu ceilalți slujitori să cânte cu mare glas Troparul: ***Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le.*** Acest Tropar se cântă de către clerici de trei ori, apoi de popor, tot de trei ori. Apoi cel mai mare zice primul Stih: *Să învie Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui...*,³⁶⁸ iar noi după fiecare Stih cântăm Troparul: *Hristos a înviat din morți...*, (o dată), Stihul al doilea: *Precum se stinge fumul să se stingă...*, *Hristos a înviat din morți...*, Stihul al treilea: *Așa să piară păcătoșii de la fața lui Dumnezeu...*, iarăși *Hristos a înviat din morți...*, Stihul al patrulea: *Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul...*, și iarăși *Hristos a înviat din morți...*, apoi *Slavă...* și iarăși *Hristos a înviat din*

citirea Evangheliei Învierii și multe alte amănunte legate de aceasta. După rânduiala aflată acum în uz, puțin înainte de miezul nopții, protosul, îmbrăcat în veșminte albe (sau roșii, la ruși și greci) aprinde o făclie mare de la candela Sfintei Mese, toate celelalte candelă și lumânării fiind stinse. Ieșind prin Sfintele Uși cu acea lumânare aprinsă face chemarea: ***Veniți de primiți lumina!*** (de trei ori). Strana repetă prin cântare această chemare, așa cum se obișnuiește în Sfântul Munte sau începe direct a cânta pe gl.VI: ***Învierea Ta, Hristoase, Mânuițorule...*** și aprinzându-și toți lumânările ies în Procesiune afară, în sunetul clopotului și al toacei. Ușile la biserică se închid, iar acolo nu rămâne decât unul singur care trebuie să reaprindă toate candelă și lumânările. În fața bisericii, pe masa pregătită din timp, se pune Evanghelia, Crucea și Icoana. Ajungând acolo, protosul cădește de trei ori spre masă, iar diaconul spune: *Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelia...* și toate celelalte. Protosul citește Evanghelia de la Matei, după care ia cădelnița și dă binecuvântarea ***Slavă Sfintei și Celei de o ființă...***, continuându-se rânduiala obișnuită a slujbei, așa cum este descrisă și în acest Tipic (Cf. *Penticostar*). Pe alocuri este obiceiul să se înconjoare biserică înainte de citirea Evangheliei ca simbol al vestirii la toate neamurile a acestei vești minunate. În alte locuri se mai obișnuiește să se lovească cu Crucea în ușile bisericii, imitându-se rânduiala de la Sfințirea Bisericii. Aceasta din urmă este o inovație recentă, nerecomandată de cei mai mulți liturgiști.

Citirea Evangheliei afară de biserică (/ Biserică) arată universalitatea Învierii și a credinței în Înviere. Hristos a înviat pentru toți și îi cheamă pe toți la această credință, de aceea și mesajul trebuie auzit de toți. Mai trebuie să remarcăm că atunci când se dă lumina, acest lucru trebuie să-l facă doar protosul (care-L preînchipuie pe Hristos), nu și ceilalți preoți, căci puterea (lumina) învierii tuturor vine numai de la Hristos; nu se prezintă ca ceva autonom, cu de la sine putere și fără Hristos.

³⁶⁸ Este corect ca forma verbelor din aceste stihuri să rămână aceasta, cu sensul lor profetic, nu așa cum greșit s-a tradus mai nou în *Penticostar (Înviază Dumnezeu...)*. A se vedea și textul biblic al Ps. 67, atât în edițiile de până acum, cât și în ultima ediție critică a ÎPS Brtolomeu Anania (Ed. IBMBOR, Buc.2002).

morți..., *Și acum...*, iarăși *Hristos a înviat din morți...* (o dată). Apoi cel mai mare cântă cu glas mare: *Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând...* iar poporul continuă cântând: *Și celor din morminte viață dăruindu-le*. Se deschid ușile și intră toți în biserică, mai întâi clericii, precedați de paraclisieri cu făclii și de diaconi cu cădelnițe. În acest timp iarăși se bat clopotele și toaca și intrând cel mai mare cu preoții în Sfântul Altar, diaconul zice Ectenia mare: *Cu pace Domnului să ne rugăm...*, (din mijlocul bisericii),³⁶⁹ iar preotul zice Ecfonisul: *Că Ție se cuvine toată slava...* și protosul începe Canonul (alcătuit de Sfântul Ioan Damaschinul), glasul 1, Irmosul: *Ziua Învierii...*, Irmoasele punându-se de câte două ori (o dată – clericii, a doua oară – strana), iar Troparele punându-se pe doisprezece, cu Stihul: *Hristos a înviat din morți!* și iarăși la sfârșit, fiecare strană cântă Irmosul, câte o dată, iar după aceea Troparul: *Hristos a înviat din morți...* (de trei ori). În timpul cântării fiecărei ode (cântări) a Canonului, cel mai mare cădește Sfintele Icoane, apoi amândouă stranele și pe frați, salutându-i: *Hristos a înviat!* și frații răspund: *Adevărat (că) a înviat!* La cealaltă cântări vor cădi toți preoții pe rând, având în față un diacon cu o lumânare aprinsă. Ectenie mică se zice după fiecare cântare, iar preotul va rosti câte un Ecfonis special. După Cântarea a treia se cântă Ipacoi-ul glas 4: *Venit-au mai înainte de zori...* și se citește din Cuvântul Sfântului Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul³⁷⁰; iar după Citire frații își aprind iarăși lumânările. Urmează cântarea a patra, a cincea și a șasea cu Ectenii mici între ele. După Cântarea a șasea se pune Condacul, glas 8: *De Te-ai și pogorât în mormânt, Cea ce ești fără de moarte...*, apoi Icosul și citim Sinaxarul, după care cântăm: *Învierea lui Hristos văzând...* (de trei ori) și punem Stihira glas 6: *Înviind Iisus din mormânt...* (de trei ori). Apoi cântăm și cealaltă trei Cântări. La Cântarea a noua cântăm Irmosul și cele două Tropare intercalate de 12 stihuri, apoi iarăși Irmosul. Ectenia mică, cu Ecfonisul: *Că pe Tine Te laudă toate puterile cerești...*, apoi Luminânda: *Cu trupul adormind...* (de trei ori). La Laude punem *Toată suflarea...* pe glas 1 și Stihurile le punem, pe patru, cântând Stihurile Învierii glas 1: *Lăudăm, Hristoase, patima Ta cea mântuitoare...* și alte trei Stihiri, apoi cântă împreună amândouă stranele Stihurile Paștelui, glas 5, cu Stihurile lor: *Să învie Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui...*, Stihira: *Paștele cele Sfințite nouă astăzi s-au arătat...* și cealaltă trei Stihiri, cu Stihurile lor,

³⁶⁹ După rânduila din Penticostar, Ectenia se rostește tot afară după care protosul face întreitul salut *Hristos a înviat!*, iar credincioșii răspund *Adevărat (că) a înviat!* Abia după aceasta se intră în biserică, începându-se a se cânta Canonul. (Numai cei ce cred în Înviere fac parte din Biserica lui Hristos).

³⁷⁰ *Cuvântare la Sfintele Paști, I*, în *Opere dogmatice*, Ed. Herald, 2002, p.61.

Slavă... Și acum... glas 5: Ziua Învierii să ne luminăm popoare cu prăznuirea...

Cântăm apoi Troparul: *Hristos a Înviat...*, de mai multe ori până se sărută frații unii cu alții, cu sărutarea iubirii. La fel fac și preoții, împreună cu cel mai mare și cu diaconii în Sfântul Altar. La această sărutare, cel mai mic zice *Hristos a înviat!*, iar cel mai mare răspunde: *Adevărat a înviat!*, așa făcând fiecare în parte.³⁷¹

Apoi cel mai mare luând Cinstita Cruce iese și stă afară înaintea Sfintelor Uși Împărătești, la fel și toți preoții și diaconii câți sunt, luând fiecare dintre dânșii Sfinte Evanghelii, Sfinte Icoane și Cinstite Cruci (sau chiar cutii cu particile din Sfinte Moaște), fiecare după rânduiala sa, ies și ei și stau toți pe rând în partea dreaptă a celui mai mare, după care vin către ei frații unul după altul și plecându-se puțin înaintea celui mai mare, sărută fiecare Cinstita Cruce din mâna celui mai mare și Sfânta Evanghelie, pe care o ține preotul, apoi și celelalte Icoane, apoi sărută dreapta celui mai mare, de asemenea și la ceilalți preoți, spunând: *Hristos a înviat!* iar ei răspunzând: *Adevărat a înviat!* Și la fel fac și preoții și monahii unul cu celălalt, după care se așază în partea dreaptă a preoților și a diaconilor, unul după altul, iar după dânșii se așază și mirenii, care de asemeni merg și fac sărutare, la fel fac și lucrătorii Mănăstirii, după aceeași rânduială, se sărută unul pe altul.³⁷²

Și se face între dânșii mare tăcere, iar după sărutare se citește Cuvântul de Învățătură al Sfântului Ioan Gură de Aur, de către cel mai mare sau de către Eclesiarh: *De este cineva binecredincios și iubitor de Dumnezeu...*, în timpul căruia nu se stă jos, ci stăm toți în picioare ascultând, apoi se cântă Troparul Sfântului, glas 8: *Din gura ta ca o lumină de foc...*, iar după aceasta diaconul zice Ecteniile: *Miluieste-ne pe noi, Dumnezeule... și: Să plinim rugăciunile noastre cele de dimineață Domnului...*, iar după Ecfonis, Diaconul zice: *Înțelepciune!*, iar noi: *Binecuvintează!*, iar cel mai mare spune: *Cel ce este binecuvântat Hristos Dumnezeul nostru...* și noi răspundem *Amin!*, apoi răspundem: *Întărește, Dumnezeule, Sfântă și Dreaptă credința dreptslăvitorilor creștini...*, apoi cel mai mare ținând Cinstita Cruce (și lumânarea aprinsă, n.n.), în loc de: *Slavă Ție, Hristoase, Dumnezeule, nădejdea noastră slavă Ție...*, cântă *Hristos a înviat din morți*

³⁷¹ Acest ritual este ieșit din uz și se mai întâlnește sporadic și astăzi doar în Biserica Rusă.

³⁷² Respectându-se această rânduială se poate ajunge aproape la formarea unui cerc (horă) care are un înalt sens mistic, mai ales dacă ne gândim că această sinaxă este Hristocentrică pentru că se face în numele lui Hristos cel Înviat. Aceasta însă numai dacă este un număr mediu de clerici și credincioși la un loc: nici prea mulți, dar nici foarte puțini. În cazul în care se face această rânduială, trebuie să se țină cont că încă din vechime (în Biserica primară), la sărutarea păcii, bărbații nu se amestecau cu femeile, ci fiecare dintre sexe se îmbrățișau și se sărutau separat.

cu moartea pe moarte călcând..., iar noi continuăm: *Și celor din morminte viață dăruindu-le!* Și îndată cel mai mare zice Otpustul: *Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le, Adevăratul Dumnezeu nostru..., și celelalte*³⁷³. Apoi înălțând Cinstita Cruce zice: *Hristos a înviat!* (de trei ori) și noi răspundem de fiecare dată: *Adevărat a înviat!*, apoi cântăm *Hristos a înviat...* (de trei ori) tot Troparul, adăugând și sfârșitul: *Și nouă ne-a dăruit viață veșnică să ne închinăm Învierii Lui celei de a treia zi!* (După aceasta se cântă *La mulți ani!*)

Urmează **Ceasul 1**, la care zicem *Hristos a înviat...* (de trei ori)³⁷⁴, *Învierea lui Hristos văzînd...*, tot (de trei ori), apoi Ipacoi-ul (o dată): *Venit-au mai înainte de zori...* și Condacul (o dată): *De Te-ai și coborât în mormânt...*, după care zicem aceste Tropare, câte o dată: *În mormânt cu trupul, în iad cu sufletul ca un Dumnezeu..., Slavă...: Ca un purtător de viață..., Și acum... al Născătoarei: Ceea ce ești Sfințit lăcaș Dumnezeesc al Celui Preaînalt bucură-te...* Apoi *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), *Slavă... Și acum...: Ceea ce ești mai cinstită..., Întru numele Domnului binecuvântează, Părinte!* Iar Preotul spune rugăciunea: *Pentru Rugăciunile Sfinților Părinților noștri...*, iar noi spunem *Amin!*, apoi iarăși zicem: *Hristos a înviat...* (de trei ori), *Slavă... Și acum... Doamne miluiește...* (de trei ori), *Părinte, binecuvântează!* Iar Preotul face Otpustul Ceasului 1.

Și în același fel se cântă și în loc de **Ceasul 3** și de **Ceasul 6**, înaintea Sfintei Liturghii, de asemenea și înaintea Vecerniei, în loc de **Ceasul 9**, în loc de **Pavecerniță** și în loc de **Miezonoptică** se face aceeași rânduială a **Ceasului 1**, în toată Săptămâna Luminată.

ÎNSEMNARE: Iar dacă cândva dintr-o oarecare mare nevoie nu va fi **Liturghie**, Atunci în locul **Obedniței** zicem așa: *Hristos a înviat...* (de trei ori), *Învierea lui Hristos văzînd...* (o dată), apoi Ipacoi-ul: *Venit-au mai de zori..., Slavă...* Condacul: *De Te-ai și pogorât în mormânt..., Și acum...: Unule Născut Fiule...* Apoi Fericirile, din Canonul Paștelui, de la Cântarea a treia și a șasea, pe opt, după care Preotul spune: *Înțelepciune!* iar Citețul

³⁷³ După cum vedem, nici în Tipic și nici în Penticostar nu se spune ceva despre acea cerere intermediară: *Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-ne pe noi*, la care să se recomande ceva să se cânte. Cel mai probabil, această cerere trebuie suspendată de tot, în toată această perioadă de până la Înălțare. Nicăieri nu este scris că aici, în loc de *Ceea ce ești mai cinstită...*, se poate pune imnul: *Luminează-te, luminează-te...*

³⁷⁴ De la Paști până la Înălțare, laudele care încep cu *Veniți să ne închinăm...*, vor înlocui acest imn cu *Hristos a înviat* (de trei ori). Nu se va întâmpla la fel când este vorba de un *Veniți să ne închinăm...* din interiorul (mijlocul) slujbei, cum e cazul celor de după rugăciunile începătoare (la Ceas. III, Pavecerniță, Miezonoptică, etc.) sau chiar a celor de la Miezonoptică, înainte de Ps. 120. Atunci se va menține imnul *Veniți să ne închinăm...*

spune Prochimenul Apostolului, și apoi însuși Apostolul de la Fapte: *Cuvântul cel dintâi am făcut...* Punem Evanghelia de la Ioan: *La început era Cuvântul...*, iar după aceasta punem Troparele: *Pomenește-ne pe noi, Doamne...*, *Ceată îngerească...*, cu Stihul: *Apropiați-vă către Dânsul...* și iarăși se cântă *Ceată îngerească...*, *Slavă...: Ceata Sfinților Îngeri...*, *Și acum...: Cred într-unul Dumnezeu...* Apoi Rugăciunea: *Slăbește, lasă, iartă...* Iar după *Tatăl nostru...* punem Condacul: *De Te-ai și pogorât în mormânt...*, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Ceea ce ești Sfințit Lăcaș Dumnezeiesc al Celui Preaînalt...*, *Doamne miluiește...* (de 40 de ori), apoi: *Unul Sfânt Unul Domn Iisus Hristos întru slava lui Dumnezeu Tatăl. Amin!* După aceea în loc de: *Fie numele Domnului binecuvântat...*, punem: *Hristos a înviat...!* (de trei ori), apoi Psalmul 33: *Binecuvântat e Domnul în toată vremea...*, cu sfârșitul: *...Nu se vor lipsi de tot binele.* Apoi se face Otpustul și ieșim la masă.

SLUJBA SFINTEI LITURGHII CARE SE FACE SPRE DIMINEAȚĂ:

După închinarea obișnuită, diaconul zice *Binecuvântează, părinte!* iar cel mai mare zice: *Binecuvântată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh acum și pururea și-n vecii vecilor!*, iar noi răspundem: *Amin!*, după care cel mai mare împreună cu ceilalți preoți în Sfântul Altar cântă *Hristos a înviat...* (de trei ori) și stranele cântă același Tropar iarăși (de trei ori), apoi cel mai mare zice Stihurile: *Să învieze Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui...*, Strana spune: *Hristos a înviat...* (o dată), apoi toate celelalte stihuri, cădind în jurul Sfintei Mese (având Sfânta Cruce și lumânarea în mâna stângă).³⁷⁵ După ultimul stih (*Și acum...*) și răspunsul stranei, cel mai mare cântă cu glas mai înalt *Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând...*, iar noi răspundem: *...Și celor din morminte viață dăruindu-le.* Diaconul zice imediat Ectenia mare, după care zicem Antifonul întâi, glas 2: *Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Mântuitorule, mântuiește-ne pe noi,* cu șase stihuri din Psalmul 65³⁷⁶, așa cum arată Penticostarul. Apoi se zice Ectenia mică. Urmează Antifonul al doilea pe același glas: *Mântuiește-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce ai înviat din morți, pe noi cei ce îți cântăm Ție: Aliluia;* cu stihurile Psalmului 66 (din Penticostar), *Slavă... Și acum... Unule Născut, Fiule...* Apoi Ectenia

³⁷⁵ Aceste gesturi liturgice sunt asemănătoare celor care s-au făcut afară, în jurul mesei pe care a stat Sf. Evanghelie. A se vedea și rânduiala din Penticostar.

³⁷⁶ Toate cele trei Antifoane se cântă alternativ în cele două strane. Numai imnul *Unule Născut...*, se cântă în amândouă stranele odată.

mică, după care urmează Antifonul al treilea, glas 5: *Hristos a înviat din morți...*, cu patru stihuri din Psalmul 67, apoi se face Procesiunea Mică și diaconul, (dacă este, iar dacă nu este, preotul) zice: *Înțelepciune drepti! iar noi cântăm pe gl.II Stihul: În biserici binecuvântați pe Dumnezeu, pe Domnul din izvoarele lui Izrael; Mântuiește-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu, cel ce ai înviat din morți, pe noi cei ce-Ți cântăm: Aliluia*, apoi iarăși Troparul: *Hristos a înviat din morți...* (o dată), apoi punem Ipacoi-ul: *Venit-au mai înainte de zori...*, Slavă... Și acum... Condacul: *De Te-ai și pogorât în mormânt...* Iar în locul cântării: *Sfinte Dumnezeule... cântăm: Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat. Aliluia.*³⁷⁷

Apoi urmează Prochimenul glas 8: *Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul...*, Apostolul de la Fapte (cap. I.) și Evanghelia de la Ioan, (cap.I.).

După ce diaconul zice: *Binecuvântează, Stăpâne, pe binevestitorul...*, apoi cel mai mare zice: *Dumnezeu, pentru rugăciunile Sfântului, Slăvitului...* și celelalte (după cum este arătat în Liturghier), arhidiaconul stă la locul obișnuit, în fața Ușilor Împărătești, cu fața către Răsărit, iar ceilalți diaconi (sau preoți, dacă nu sunt diaconi) sunt repartizați, unul după altul (în ordine ierarhică descrescândă) pe tot culuarul bisericii, până la ușile bisericii. După ce arhidiaconul rostește primul stih: *La început era Cuvântul...*, toți ceilalți îl repetă, iar la fiecare Stih (verset) al Evangheliei, Ecclesiarhul lovește câte o dată în clopoțelul din biserică, iar Paraclisierul lovește în toaca cea mare și apoi în clopotul cel mare. Iar la Stihul final lovește în toate clopotele și în toaca cea mare și în toaca cea mică.³⁷⁸

Urmează apoi cealaltă rânduială a Dumnezeieștii Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur.³⁷⁹ În locul Axionului cântăm: *Îngerul a strigat...* cu Irmosul: *Luminează-te, luminează-te...* Punem Chinonicul: *Trupul lui Hristos primiți și din izvorul cel fără de moarte gustați, Aliluia* (de trei ori). Iar când zice cel mai mare: *Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste apropiați-vă!*, în locul cântării: *Bine este cuvântat, Cel ce vine întru numele Domnului...*, punem Troparul: *Hristos a înviat din morți...*

³⁷⁷ Acest început al Sfintei Liturghii până la cântarea: *Câți în Hristos v-ați botezat...* (inclusiv), le cântăm întocmai în toată Săptămâna Luminată.

³⁷⁸ Nu este exclus ca dincolo de simbolismele care se pot găsi în legătură cu această rânduială, să existe în primul rând o motivație practică și anume aceea că la Liturghia Învierii se adună mai multă lume decât de obicei și atunci, ca să audă și cei din spatele bisericii mesajul clar și nedestorsionat, cineva trebuie să citească și în spate. Dacă acesta este motivul real atunci, în zilele noastre, el se rezolvă de obicei prin mijloacele electronice de amplificare a sunetului. Practica trebuie însă păstrată întrucât exprimă un fast deosebit și unic al citirii Evangheliei.

³⁷⁹ În toată perioada Praznicului, până la Odovanie, nu se pune Ectenia Morților, ci se pomenesc doar la Proscomidie.

(o dată)³⁸⁰, iar cel mai mare zice: *Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău...* iar noi răspundem: *Hristos a înviat din morți...* (o dată), după care preotul spune: *...totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!*, noi răspundem iarăși: *Hristos a înviat din morți...* (o dată). După aceasta se pune Ectenia obișnuită. În locul Cântării: *Fie numele Domnului binecuvântat...* și în locul Psalmului 33: *Bine voi cuvânta pe Domnul...*, cântăm *Hristos a înviat din morți...* (de 12 ori) sau chiar de mai multe ori, până se împarte Anafora de către cel mai mare.³⁸¹ Apoi cel mai mare spune: *Binecuvântarea Domnului este peste voi...*, iar strana răspunde *Amin!* și după aceasta cel mai mare în loc de: *Slavă Ție, Hristoase, Dumnezeul nostru...*, spune: *Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând...*, și Strana continuă: *...Și celor din morminte viață dăruindu-le*, după care cel mai mare zice Otpustul, având Crucea și lumânarea după obicei, așa cum s-a arătat la Utrenie.

ÎNSEMNARE: Trebuie să se știe că Ușile Împărătești ale Altarului și cele diaconești, în toate Bisericile, în toată Săptămâna Luminată, nu le închidem nici chiar în vremea Împărtășirii.

Trebuie să se știe că: atunci când se aduc prinoasele de Paști pentru a fi binecuvântate, produsele care conțin carne nu se pot aduce în Biserică³⁸², ci afară sau în Casa de Prăznuire. Iar rugăciunea pentru binecuvântarea bucatelor de carne din Sfânta și Marea Duminică a Paștelui, preotul o face în felul următor: *Bine este cuvântat Dumnezeul nostru...*, iar noi zicem: *Amin, Hristos a înviat din morți...* (de trei ori), apoi Preotul: *Domnului să ne rugăm...*, iar noi: *Doamne miluiește...* și apoi rugăciunea: *Caută, Doamne Iisuse Hristoase Dumnezeul nostru, spre bucatele de carne...*, și apoi și cealaltă rugăciune pentru brânză și ouă.³⁸³

³⁸⁰ Se obișnuiește ca în această zi, înainte de împărtășirea credincioșilor (și chiar înainte de împărtășirea clericilor), să se citească de către protos o rugăciune specială: *Stăpâne Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce ne-ai învrednicit pe noi...* (A se vedea: *Slujba Învierii*, Ed. IBMBOR, Buc. 1998, p.61).

³⁸¹ Această rânduială referitor la momentul împărțirii Anafurei (adică înainte de Otpust, când se cântă Ps. 33, iar acum *Hristos a înviat...*), este foarte veche, fiind menționată și în *Constituțiile apostolice*. Este foarte expresivă din punct de vedere dogmatico-liturgic și trebuie menținută.

³⁸² Aceasta pentru că ea (carnea) poate conține urme de sânge sau chiar și pentru faptul că a intrat în contact direct cu sângele, iar în Biserică nu se aduce sânge, căci toate jertfele Noului Legământ sunt nesângeroase.

³⁸³ După rânduielile mai noi, rugăciunile de binecuvântare a prinoaselor se fac înainte de Otpustul Liturghiei. Este mai bine însă ca acestea să fie făcute separat, întrucât se presupune că preotul trebuie să iasă din biserică pentru a le binecuvânta. Nici o rânduială nu prevede ca prinoasele să fie stropite cu Aghiasmă. Este sigur o inovație, pentru că la nici o ierurgie, simpla binecuvântare nu se face cu Aghiasmă, de exemplu Litia sau chiar binecuvântarea mesei.

Trebuie să se mai știe că: atât carnea cât și brânza și ouăle nu sunt Paștele, nici Mielul, precum zic unii (care și gustă din acestea, cu toată evlavia, ca și cum se împărtășesc dintr-o oarecare sfințenie), ci sunt o aducere normală, pentru că nu se poate ca să se aducă acestea ca și o jertfă lui Dumnezeu, ci doar ca o binecuvântare a celor ce încep după Post să mănânce carne, brânză și ouă. Paștele cel adevărat este Însuși Hristos, Mielul Cel ce ridică păcatele lumii, care în Sfântul Altar se Jertfește de către preot spre slava lui Dumnezeu și Tatălui. Cei ce mănâncă din acest Paști (adică se împărtășește cu sfintele Taine), Paștele cel adevărat îl mănâncă.

De aceea, toate prinoasele aduse, nu sunt Paște și nu se cuvine să fie puse în Sfântul Altar sau în Biserică, ci afară de Biserică, sau în Pridvor, așa cum învață Canonul al treilea al Sfinților Apostoli, care zice: *Oricare episcop sau preot, de va aduce altceva la Altar, afară de cele gătite spre Jertfa Domnului: pâine curată, vin, untdelemn și tămâie, să se afurisească.* Iar Sinodul al VI-lea Ecumenic, la Sinodul Trulan, Canonul 99 zice: *Ne-am înștiințat precum că în părțile Armeniei unii aduc în Sfintele Altare părți de carne fiartă preoților, pe care jidovește le împărțesc. Pentru aceasta am legiuit ca Biserica să se păzească fără prihană, că nu se cuvine nici unui preot a primi cărnuri... Iar aducerea aceasta să se facă în afara Bisericii; iar dacă cineva nu face acestea atunci să se afurisească.*

SLUJBA ARTOSULUI

În ziua Sfântului Paște, în timp ce se cântă la Liturghie Axionul *Îngerul a strigat...*, cel mai mic dintre diaconi pune pâinea ce se numește Artos pe un analog, lângă Icoana Învierii, iar după Rugăciunea Amvonului, preotul va citi și rugăciunea de binecuvântare a Artosului din Liturghier.³⁸⁴ Atunci când frații (credincioșii) merg să ia Anafură, sărută atât Icoana Învierii, cât și Artosul.

Iar după Otpustul Sfintei Liturghii, preotul cel mai mic punându-și epitrahilul pe grumaji (și camilafca), ia Icoana Învierii Domnului Hristos, iar diaconul (îmbăcat în veșmintele diaconești și având capul descoperit),

³⁸⁴ La noi se face confuzia (de care deja am amintit într-o altă notă) între pâinea stropită cu vin ce se dă după Liturghia din Sâmbăta Mare și această pâine de la Paști care se numește Artos. Rugăciunea care se găsește în Liturghier și care este de origine mai nouă, trebuie citită asupra Artosului, în Duminica Învierii. Unele Ediții ale Typikonului (inclusiv cea de la Iași 1816) nu amintesc despre binecuvântarea Artosului. Dar în cazul în care acesta nu este nici măcar binecuvântat, întreg ritualul din Săptămâna Luminată ce se face cu Artosul devine un nonsens, pentru că am avea de-a face cu o pâine obișnuită; or, prin acea rugăciune, ea nu numai că este oferită ca o Jertfă de Paști, ci i se dă putere tămăduitoare prin gustarea din ea, chiar și prin sărutarea ei. (A se vedea textul Rugăciunii din Liturghier).

luând tăvița pe care s-a pus Artosul, o ridică și o pune pe cap (la frunte). Și așa pornesc în Procesiune spre trapeză, fiind precedați de doi paraclisieri cu făclii, iar alți frați trag toate clopotele și bat toaca mare și mică. În acest timp, cei care însoțesc Procesiunea cântă de mai multe ori: *Hristos a înviat...*

După ce intrăm la masă, preotul pune Icoana Praznicului și Artosul la locul rânduit, iar citețul zice: *Hristos a înviat...* (de trei ori) și *Tatăl nostru...*, *Slavă...* și *acum...* *Doamne miluiește...* (de trei ori), *Părinte, binecuvântează!*; și cel mai mare zice: *Hristoase Dumnezeule, binecuvântează mâncarea și băutura...*, iar Citețul zice: *Amin!* Și stăm fiecare la locul nostru, cu toată tăcerea și bunăcuviința, și se face mare mângâiere fraților. Apoi începem a citi începând cu această zi (până la Duminica Tuturor Sfinților) din Omiliile Sfântului Ioan Gură de Aur, la Faptele Sfinților Apostoli. După obișnuita masă, sculându-se frații pun Artosul pe masă și cântă: *Hristos a înviat din morți...* (de trei ori), apoi *Doamne miluiește...* (de trei ori) și *Binecuvântează, Părinte!*, apoi preotul cel mai mic, luând obișnuita binecuvântare de la cel mai mare și de la frați, zice: *Binecuvântați-mă, părinți sfințiți, și mă iertați pe mine păcătosul...*, iar noi răspundem: *Dumnezeu să te ierte și să te binecuvânteze...*, apoi luându-și camilavca zice cu glas mare (în locul Rugăciunii: *Mare este numele Sfintei Treimi...*): ***Hristos a înviat!***, iar noi răspundem: ***Adevărat a înviat!***³⁸⁵. Apoi însemnând în semnul Crucii cu Artosul deasupra Panaghierului (sau a mesei), zice: *Să ne închinăm Învierii Lui celei de a treia zi!* și pune Artosul pe tavă, după care aduce Artosul, la cel mai mare spre sărutare, iar după dânsul sărută toți frații și cântă Irmosul Cântării a noua: *Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime...* și celelalte două Tropare ale aceleiași Cântării, și iarăși Irmosul: *Luminează-te, luminează-te...* După sărutarea Artosului de către toți, preotul zice: *Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri...*, iar noi zicem: *Amin!* și cântăm *Hristos a înviat...* (de trei ori), apoi zicem *Slavă...*, Ipacoi-ul: *Venit-au mai înainte de zori...*, și *acum...* Condacul: *De Te-ai și pogorât în mormânt...*, apoi *Doamne miluiește...* (de trei ori), *Binecuvântează, Părinte!*, iar cel mai mare zice: *Binecuvântat este Dumnezeu, Cel ce ne miluiește și ne hrănește pe noi din darurile sale cele bogate...* și celelalte, iar noi zicem: *Amin!* iar cel mai mare zice: *Dumnezeu să ierte și să miluiască pe cei ce ne miluiesc și ne*

³⁸⁵ Acesta este salutul pe care îl vor spune toți creștinii, atunci când se vor întâlni (dar și când se vor despărți) în toată perioada de până la Odovanie – Miercurea dinaintea Înălțării, iar din Joia Înălțării și până în Vinerea dinaintea Cinzecimii, când se face Odovania, vom spune *Hristos S-a înălțat! Adevărat S-a înălțat!* În legătură cu salutul paschal, trebuie să mai amintim că acesta poate și chiar este recomandat să fie făcut și în fiecare duminică de peste an și de fiecare dată când se împărtășesc credincioșii cu Sfintele Taine.

*slujesc nouă... și cealaltă după rânduială*³⁸⁶. Și ieșind de la masă, intrăm în Biserică: mai întâi preotul cu Icoana Învierii Domnului Hristos și diaconul cu Artosul, iar clericii cântă Troparul: *Hristos a înviat din morți...* Atunci paraclisierul și ceilalți frați bat toacă mare și mică și trag toate clopotele, iar după ce intră cel mai mare și frații în Biserică, preotul și diaconul pun la locurile lor Icoana și Artosul, iar noi cântăm: *Și ne-a dăruit nouă viață veșnică...* și mergem fiecare la chilia sa. Așa se face Slujba Sărutării Artosului în toată Săptămâna Luminată până Sâmbătă.

ÎN SFÂNTA ȘI MAREA DUMINICĂ A PAȘTELUI, SEARA³⁸⁷

La Vecernie, cel mai mare se îmbracă în toate veșmintele preoțești și stând înaintea Sfintei Mese și însemnând cu cădelnița în chipul Crucii zice cu glas mare: *Slavă Sfintei și Celei de o fînță...*³⁸⁸, *Amin!* Și începe cel mai mare cu: *Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând...* (de trei ori), iar stranele repetă tot de trei ori, apoi cel mai mare zice Stihurile: *Să învieze Dumnezeu...* și toate cealalte cum s-a arătat mai sus, cădind în jurul Sfintei Mese (și tot Sfântul Altar). Strana răspunde la fiecare stih cu: *Hristos a înviat din morți...* (o dată), apoi cel mai mare cântă cu glas mai înalt *Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând...*, iar noi punem sfârșitul: *...Și celor din morminte viață dăruindu-le.* După aceea diaconul zice Ectenia mare: *Cu pace Domnului să ne rugăm...*, apoi cântăm *Doamne, strigat-am...* glas 2, cu Stihurile pe șase: trei ale Învierii glas 2: *Celui mai înainte de veci din Tatăl născut...* și trei ale lui Anatolie, *Slavă: Laudă de mântuire...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Trecut-a umbra Legii...* Se face Procesiune cu Evanghelia, *Lumină lină...*, apoi Prochimenul cel mare, glas 7: *Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru...*, cu stihurile din Penticostar, iar după Prochimen, diaconul zice: *Și pentru ca să ne învrednicim noi...*, iar cel mai mare citește Sfânta Evanghelia de la Ioan, din Sfântul Altar (In.XX, 18-25): *În ziua cea dintâi a săptămânii, când s-a*

³⁸⁶ A se vedea rânduiala Panaghiei din Ceaslov.

³⁸⁷ Unii numesc pe nedrept această Vecernie „a doua Înviere” (Antipasha) care este de fapt Duminica Tomei. În zilele noastre se obișnuiește ca această Vecernie să fie făcută pe la amiază.

³⁸⁸ Mai multe ediții ale Typikonului, inclusiv cea de la Iași (1816) prevede pentru acest început de Vecernie (și probabil și pentru cealalte din această săptămână căci nu se mai face o altă specificare) binecuvântarea obișnuită: *Binecuvântat este Dumnezeul nostru...* Nu știm dacă este o scăpare întâmplătoare sau o reglementare propriu-zisă. Noi am pus aici binecuvântarea care se întâlnește în toate edițiile Penticostarului și în alte rânduieli de tipic decât cele savaite. (A se vedea și *TB, 1976*, p.187).

înserat și ușile fiind încuiate...³⁸⁹ Urmează Ectenia: *Să zicem toți...* și Rugăciunea: *Învrednicește-ne, Doamne, în seara aceasta...*, iar după aceea, Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...* și după Ecfonis cântăm Stihira Învierii glas 2: *Învierea Ta Hristoase, Mântuitorule...*, apoi Stihirile Paștelui glas 5: *Paștele cele Preasfințite...*, cu Stihurile lui,³⁹⁰ *Slavă... Și acum... Ziua Învierii să ne luminăm cu prăznuirea...* Apoi Troparul: *Hristos a înviat din morți...*, de trei ori (afără de cel de la Stihiri). Apoi Diaconul zice: *Înțelepciune!*, iar noi răspundem: *Binecuvântează!*, iar cel mai mare spune: *Cel ce este binecuvântat Hristos Dumnezeuul nostru...* și apoi noi spunem: *Întărește, Dumnezeule, sfântă și dreaptă credința...*, apoi cel mai mare cântă în loc de: *Slavă Ție Dumnezeuul nostru...*, Troparul: *Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând...*, iar noi continuăm: *...Și celor din morminte viață dăruindu-le;* și îndată zice Otpustul după cum s-a arătat la sfârșitul Utreniei Paștilor, apoi sărutăm Sfintele Icoane și ieșim la masă și zicem: *Hristos a înviat...* (de trei ori), *Slavă... Și acum...*, *Doamne miluiește...* (de trei ori) și apoi: *Părinte, binecuvântează!*, și cel mai mare zice: *Hristoase, Dumnezeule, binecuvântează mâncarea...* Iar după ridicarea de la masă zicem Troparul: *Hristos a înviat...* (de trei ori), *Slavă... Și acum...*, *Doamne miluiește...* (de trei ori), *Părinte, binecuvântează!*, iar cel mai mare zice: *Cu noi este Dumnezeu, cu al Său Har...* Mergem apoi iarăși la biserică și cântăm în locul Pavcerniței rânduiala Ceasului I, așa cum s-a arătat mai sus.

Așa facem Slujba Vecerniei în toată Săptămâna Luminată cu deosebirea că Procesiunea se face cu cădelnița (nu cu Evanghelia), Prochimenul este altul, iar Evanghelie nu citim.

³⁸⁹ Penticostarul și multe alte rânduieli de tipic prevăd ca această Evanghelie să fie citită dintre Sfintele Uși. Mai este obiceiul ca la catedrale, mănăstiri precum și la bisericile de enorie cu mai mulți slujitori, această Sfântă Evanghelie să se citească în mai multe limbi (greacă, latină, ebraică, slavă, siriacă ș.a.), de este posibil chiar în 12 limbi, după numărul Apostolilor. Pentru aceasta, protosul rămâne între Sfintele Uși, cu fața spre credincioși, ceilalți se repartizează de-a dreapta și de-a stânga protosului, formând un semicerc, iar arhidiaconul stă în mijlocul bisericii, sub policandru, cu fața spre Răsărit.

Evanghelia se citește verset cu verset, începând protosul în românește, iar ceilalți repetând același verset, pe rând, fiecare în limba respectivă. În cele din urmă încheie arhidiaconul cu același verset, tot în românește. La sfârșitul fiecărui verset se bate câte o dată în toacă și în clopot, iar la sfârșitul întregii Evanghelii se bate îndelung în toacă și în clopote, în trei stări. (Cf. *Slujba Învierii*, Buc. 1998, pp.73-74. Tot acolo găsim scrise pericopele respective în cele 12 limbi recomandate, pp.159-169).

³⁹⁰ Este obiceiul ca în timpul cântării acestei Stihovne a Paștilor, în toată Săptămâna Luminată, să iasă preotul slujitor cu Evanghelia și Crucea în mână și stând pe solee (ca și cum ar împărți Anafura), trec toți în ordine ierarhică și sărută mai întâi Icoana Învierii și Artosul apoi Crucea și Evanghelia din mâna preotului.

ÎN LUNEA SĂPTĂMÂNII LUMINATE³⁹¹ LA UTRENIE

Mai întâi paraclisierul aprinde candelile și lumânările, apoi bate toaca cea mare și trage toate clopotele, iar noi adunându-ne în biserică, preotul de rând ia binecuvântare de la cel mai mare și intră în Sfântul Altar și luând cădelnița, stă înaintea Sfintei Mese, (fără să fie îmbrăcat în toate veșmintele preoțești, ci) având doar epitrahilul pus deasupra mantiei. Cădește în chipul Crucii, zicând: *Slavă Sfintei și celei de o ființă...* și tot el începe Troparul: *Hristos a înviat din morți...* (de trei ori), apoi Stranele cântă același Tropar (de trei ori). Apoi Preotul zice Stihurile obișnuite: *Să învieze Dumnezeu...* și celelalte, iar Stranele răspund: *Hristos a înviat...*, câte o dată, așa după cum s-a arătat Duminică la Utrenie și la Vecernie. Iar la Bisericile de Mir, se îmbracă preotul în toate veșmintele,³⁹² apoi zice Ectenia mare și după Ecfonis, îndată cântăm Canonul Învierii: *Ziua Învierii...*, Irmoasele punându-se de câte două ori, iar Troparele punându-se pe zece, cu Stihul: *Hristos a înviat din morți...*, iar la *Slavă...* și *acum...* zicem Troparele Născătoarei făcute de Sfântul Teofan și de Sfântul Iosif.³⁹³ Catavasiile le cântă amândouă Stranele împreună: *Ziua Învierii...* și la sfârșitul Catavasiilor cântăm: *Hristos a înviat...* (de trei ori). Așa zicem Canonul în toată Săptămâna, împreună cu Irmoasele, pe paisprezece. După Cântarea a treia punem Ipacoi-ul: *Venit-au mai înainte de zori...* și citire din Tâlcuirea Sfântului Ioan Gură de Aur, la Evanghelia după Ioan,³⁹⁴ (textul): *La început era Cuvântul...* După Cântarea a șasea punem Condacul: *De Te-ai și pogorât în mormânt...*, apoi Icosul și Citire (din același Cuvânt). Apoi cântăm: *Învieria lui Hristos văzând...* (de trei ori), *Înviind Iisus din mormânt...* (tot de trei ori) și celelalte cântări. La Cântarea a noua cântăm

³⁹¹ Fiecare zi din această Săptămână (nu numai primele trei, cum greșit se face mai nou în BOR) este considerată ca un Praznic (schimbându-se în fiecare zi și glasul cântărilor, ca în Duminicile de peste an) și trebuie ca toate să apară cu roșu în Calendar. Ziua de Marți, de exemplu, nu se deosebește cu nimic și din nici un punct de vedere de Miercuri; și atunci nu se justifică ca una să fie trecută cu roșu în Calendar, iar alta – nu. Să se vadă în legătură cu aceasta, tradiția multiseculară a Bisericii Universale.

³⁹² Întâlnim aici o practică de influență slavă care, în cazul monahilor-preoți, ilocuieste de multe ori felonul cu mantia. La ruși, de exemplu, ieromonahul poate spovedi fără felon, dar în nici un caz fără mantie. Mai mult decât atât, ei nu iau niciodată felonul peste mantie. Ar însemna că acestea două se exclud?!

³⁹³ Troparele de la *Slavă...*, și *acum...*, nu se găsesc în Penticostar la Slujba Învierii, unde se face trimitere, ci doar în cartea *Slujba Învierii*, Buc. 1998. În Penticostar le găsim abia în Duminica a III-a.

³⁹⁴ Începând de astăzi, se citește din această carte în fiecare zi la Utrenie, până în Duminica Tuturor Sfinților.

Stihurile din Penticostar, apoi Luminânda: *Cu trupul adormind...* (de trei ori). La Laude punem: *Toată suflarea...* și cântăm Stihurile Învierii, pe patru, glas 2: *Toată suflarea și toată făptura....*, după care punem Stihurile Paștelui, cu Stihurile lor, *Slavă... Și acum... Ziua Învierii....*, așa cum s-a arătat mai înainte, Duminică la Utrenie. Apoi punem Troparul: *Hristos a înviat...* (de trei ori), Ecteniile și Otpustul. **Ceasul 1** și Otpustul final.

Așa se face Slujba Utreniei în toată Săptămâna Luminată.

Se cuvine să știm că: astăzi facem Litanie în afara Mănăstirii,³⁹⁵ purtând înainte Steagurile, iar în mâini ținând Sfânta Evanghelie, Cinstitele Cruci și Sfintele Icoane ale Învierii Domnului Hristos și ale Preacuratei Născătoarei de Dumnezeu și cântăm Canonul Paștelui cu Stihurile Născătoarei, pe opt. Catavasie punem același Irmos. La Cântarea a șasea, zicem: *Învierea lui Hristos văzând...* (de trei ori) și Stihira: *Înviind Iisus din mormânt...* (de trei ori), apoi Cântarea a șaptea, a opta și a noua, după rânduiala lor. În loc de: *Cuvine-se cu adevărat....*, cântăm Irmosul: *Luminează-te, luminează-te noue Ierusalime....*, apoi Troparul: *Hristos a înviat din morți....*, (de trei ori) și Ipacoi-ul: *Venit-au mai înainte de zori.... Slavă... Și acum...* Condacul: *De Te-ai și pogorât în mormânt...* Urmează Ectenia: *Miluieste-ne pe noi, Dumnezeule....*, după aceea preotul zice: *Înțelepciune!*, iar noi răspundem: *Hristos a înviat...* (de trei ori), apoi preotul în locul cântării: *Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule...* cântă: *Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând....*, iar noi continuăm cu sfârșitul: *...Și celor din morminte viață dăruindu-le*, și urmează Otpustul Praznicului. După aceea preotul zice: *Hristos a înviat!* (de trei ori), iar noi răspundem: *Adevărat a înviat!* (tot de trei ori) și iarăși cântăm *Hristos a înviat...* (de trei ori), apoi: *Doamne miluieste...* (de trei ori), care se cântă și Otpustul: *Pentru rugăciunile...*

La Liturghie facem începutul și punem Antifoanele întocmai ca la Paști. Punem Prochimenul, Apostolul și Evanghelia zilei; Chinonicul: *Trupul lui Hristos...* La masă se face mângâiere mare fraților.

ÎN VINEREA SĂPTĂMÂNII LUMINATE

ÎNSEMNARE: Biserica Ortodoxă Română și alte câteva Biserici locale pun în această Vineri a Săptămânii Luminate *Slujba Izvorului de viață făcător al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu* sau *Izvorul Tămăduirii* – slujbă

³⁹⁵ Tipicul rânduieste astfel de Procesiuni-ierurgie (cum este și Litia pentru morți) doar înainte de Liturghie pentru că aceasta încununează și desăvârșește orice altă slujbă a Bisericii. Deci dacă vrea cineva să facă această Litanie, chiar dacă din punct de vedere practic este mai greu, trebuie să facă aceasta înainte de Liturghie.

alcătuită mai târziu de Sfântul Nichifor Calist Xanthopol și care, mai nou, s-a tipărit și în Penticostare. De obicei la această slujbă se adaugă și o rânduială specială a Aghesmei mici pe care o găsim tot în Penticostar, la sfârșit.

Nici un Tipic (de până în sec. XIII, n.n.) nu prevede ceva referitor la slujba alcătuită de Nichifor Calist Xanthopol și nici Tipicul de față. De aceea Slujba se va face întocmai cum este în Penticostar. Iar dacă cineva va dori să nu facă Prăznuirea Izvorului Tămăduirii, atunci va înlătura stihirile și toate cele ale sărbătorii și va obține o slujbă asemănătoare cu cea din celelalte zile ale Săptămânii Luminate.³⁹⁶

ÎN VINEREA SĂPTĂMÂNII LUMINATE SEARA

După ce se cântă *Hristos a înviat...*, cu Stihurile lui și după Ectenia mare, la *Doamne, strigat-am...* punem șase Stihiri și cântăm trei Stihiri ale Învierii, glas 8: *Cântare de seară...* și trei ale lui Anatolie, *Slavă... Pe Tine Te slăvim Doamne..., Și acum...* a Născătoarei: *Împăratul cerurilor...* Se face Procesiune cu cădelnița, *Lumină lină...*, Prochimenul cel mare, glas 8: *Dat-ai moștenire celor ce se tem de Tine, Doamne...*, cu Stihurile din Penticostar. Apoi Ectenia: *Să zicem toți...*, rugăciunea: *Învrednicește-ne, Doamne...* și Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de seară, Domnului...* La Stihovăna punem Stihira Învierii glas 8: *Suitu-Te-ai pe cruce Iisuse...*, apoi Stihirile Paștelui, cu Stihurile lor, *Slavă... Și acum... Ziua Învierii...* Urmează *Hristos a înviat...* (de trei ori) și Otpustul, după care se pune imediat Pavcernița Paștelui.

ÎN SÂMBĂTA SĂPTĂMÂNII LUMINATE LA UTRENIE

Toată Slujba o cântăm după cum s-a arătat mai înainte în ziua de Luni. La Laude punem Stihirile Învierii pe patru, glas 8: *Doamne, de ai și stat înaintea divanului...* Apoi Stihirile Paștelui cu Stihurile lor, *Slavă..., Și acum..., Ziua Învierii..., Hristos a înviat...* (de trei ori), Ecteniile, Otpustul și Ceasurile Paștelui.

³⁹⁶ Într-adevăr această slujbă este mai nouă și ea amintește de numeroasele minuni pe care Maica Domnului le-a făcut la un izvor din Asia Mică mai multe secole de-a rândul. Desigur, ar fi bine ca pe lângă minunile făcute de Maica Domnului în vremuri și locuri atât de îndepărtate, să avem o zi în care să prăznuim, de exemplu, minunile mai noi sau Icoanele Făcătoare de Minuni ale Maicii Domnului de la noi la care s-au făcut de asemenea numeroase minuni. Rușii, de exemplu, sărbătoresc pe 1 Octombrie, pe lângă Praznicul Acoperemântului Maicii Domnului (care la ei are Slujbă cu Priveghere) și șase icoane ale Maicii Domnului pentru care nu s-a găsit o zi specială de prăznuire. Noi am putea face acest lucru acum, în Vinerea din Săptămâna Luminată unde, am putea mulțumi Maicii Domnului pentru toate minunile făcute neamului românesc. Desigur, pentru aceasta trebuie o hotărâre a Sfântului Sinod al BOR care să aprobe și o slujbă specială.

La Liturghie punem Antifoanele Paștelui, Prochimenul, Apostolul și Evanghelia zilei.

După Otpustul Liturghiei, se face obișnuita procesiune a Artosului, cu excepția că în această zi nu se mai ia Icoana Învierii Domnului Hristos, iar paraclisierul și cu frații, toacă după obicei și trag toate clopotele. După ce frații intră la masă și stau la locurile lor, preotul care a slujit sfărâmă Artosul cel adus în toată Săptămâna, care este ridicat în cinstea Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu și îl împarte fraților, mai înainte de mâncarea lor obișnuită, pe care îl potrivesc în așa fel, încât să ajungă la toți, zicându-se mai înainte: *Hristos a înviat...* (de trei ori), apoi *Tatăl nostru...* și făcându-se obișnuita binecuvântare a mesei, după care stăm ca să mâncăm. Apoi citețul începe Citirea Cuvântului, iar la masă se face mare mângâiere fraților.

Iar după ce ne ridicăm de la masă cântăm *Hristos a înviat...* (de trei ori), apoi: *Bine este cuvântat Dumnezeu cel ce ne hrănește și ne miluiește pe noi...*, după care urmează: *Slavă Ție Doamne, Slavă Ție Sfinte, Slavă Ție Împărate...*, apoi *Slavă... Și acum... Doamne miluiește...* (de trei ori) și zicem: *Părinte binecuvântează!*, apoi cel ce voiește să ridice panaghia, făcând metanie zice așa: *Binecuvântați, părinți sfințiți și mă iertați pe mine păcătosul...* iar noi răspundem: *Dumnezeu să te ierte și să te miluiască...* și apoi luând prescura,³⁹⁷ o ridică cu amândouă mâinile, ținându-o cu trei degete și însemnează cu dânsa deasupra Panaghierului în chipul Crucii zicând în locul rugăciunii: *Mare este numele; al Preasfintei Treimi...*, *Hristos a Înviat!* (o dată) și noi răspundem: *Adevărat a înviat!* Apoi adunând părticica de prescură deasupra chipului Născătoarei de Dumnezeu zice: *Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, ajută-ne nouă...* și noi răspundem: *Pentru rugăciunile ei, Hristoase Dumnezeule, miluiește pe noi și* Citețul zice: *Fericimu-te pe Tine toate neamurile...* și cântăm Irmosul Cântării a noua: *Luminează-te, luminează-te...*, amândouă Troparele cântării a noua și iarăși *Luminează-te, Luminează-te...* Apoi cel mai mare (sau preotul de rând) zice: *Întru multe rugăciunile Preabinecuvântatei Stăpânei noastre...* și noi zicem: *Pentru rugăciunile ei...*, iar Preotul spune: *Domnul cel milostiv...*, iar citețul zice *Hristos a înviat...* (de trei ori), apoi *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* pune Ipacoi-ul: *Venit-au mai înainte de zori...*, *Slavă... Și acum... De Te-ai și pogorât în mormânt...*, apoi *Doamne miluiește* (de trei ori), *Binecuvântează Părinte!* iar Preotul zice: *Bine este cuvântat Dumnezeu, cel ce ne miluiește și ne hrănește pe noi din darurile Sale cele bogate...* și noi zicem: *Amin*. Apoi se face obișnuita iertare și merge fiecare unde este rânduit.

³⁹⁷ Adică bucata (triumghiul) rezervat pentru ofrandă.

CAPITOLUL VI

ÎN DUMINICA NUMITĂ ANTIPASHA, ÎN CARE PRĂZNUIM ATINGEREA SFÂNTULUI SLĂVITULUI APOSTOL TOMA

ÎNSEMNARE: Se cuvine să știm că în această Sfântă Duminică numită Antipasha, nu se cântă cele ale Învierii, ci toate ale Praznicului.³⁹⁸

Sâmbătă seara, toacă paraclisierul și adunându-ne în pridvor și binecuvântând preotul, citețul zice *Hristos a înviat din morți...* (de trei ori)³⁹⁹, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* *Doamne miluiește* (de 12 ori), *Slavă...* *Și acum...* *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și apoi obișnuitul Ceas 9, cu cei trei Psalmi obișnuiți, cum se pune în toate zilele.⁴⁰⁰ Punem Troparul, gl.8: *Dintru înălțime Te-ai pogorât, Milostive...* și Condacul: *De Te-ai și pogorât în mormânt...* și celelalte.

La Vecernia mică, după binecuvântare, cântăm *Hristos a înviat...* (de trei ori) apoi cel mai mare sau citețul rânduiește spune Psalmul 103: *Binecuvintează, suflete al meu, pe Domnul...* La: *Doamne, strigat-am...* punem Stihirile pe patru, glas 1: *Precum mai înainte a răbdat Crucea...*, *Slavă...* *Și acum...* glas 2: *După Învierea Ta, Doamne...*, *Lumină lină...*, Prochimenul glas 6: *Domnul S-a împărățit...*⁴⁰¹ La Stihavnă punem Stihirile glas 2: *Cu buze curate...*, cu stihurile din Penticostar; *Slavă...* *Și acum...* același glas: *Pace dai poporului Tău...*, *Acum slobozește...*, *Sfinte*

³⁹⁸ Această Duminică se comportă ea însăși ca un Praznic. (Și celelalte, dar într-o măsură mai mică). Începând însă cu Duminica a III-a, a Femeilor Mironosițe, se va pune mai întâi Slujba Paștilor apoi cea a Duminicii respective.

³⁹⁹ Aici se vede pentru prima dată în mod clar că în această perioadă nu se pune rugăciunea *Împărate ceresc...* Până la Înălțare această rugăciune va fi înlocuită cu Troparul *Hristos a înviat din morți...* (de trei ori), iar între Praznicul Înălțării și cel al Cinzecimii, când se reia sus-numita rugăciune, se va începe direct cu *Sfinte Dumnezeule...*

⁴⁰⁰ În mod normal, Ceasul nouă aparține zilei liturgice precedente, în cazul nostru – Sâmbăta Luminată, când ar trebui să cântăm Ceasul special al Paștilor, dar pentru că acesta se pune în legătură cu Slujba din ziua următoare, când se revine la Ceasurile obișnuite, s-a hotărât ca și acest Ceas să se facă obișnuit.

⁴⁰¹ Conform Tipicului, acest Prochimen de sâmbătă seara se cântă întotdeauna pe gl. VI, nu pe glasul de rând cum apare în mai toate *Anastasimatarele*.

Dumnezeule... și după *Tatăl nostru*... punem Troparul glas 7: *Pecetluit fiind mormântul...*, Ectenia întreită specială și Otpustul.

Se cuvine să știm că dacă nu este Priveghere, Sâmbătă la Pavecerniță după *Cuvine-se cu adevărat...*⁴⁰², *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru*... punem Condacul Praznicului din Triod, *Slavă... Și acum...* al Paștelui: *De Te-ai și pogorât în mormânt...* și așa zicem până la Odovania Paștelui.⁴⁰³

La Vecernia mare, după ce binecuvântează preotul, noi cântăm *Hristos a Înviat...* (de trei ori) și îndată punem Psalmul începător: *Binecuvintează, suflete al meu, pe Domnul...* pe care îl cântăm după cum este obiceiul. *Fericit bărbatul...* toată Catisma, apoi: *Doamne, strigat-am...*, pe glas 1 și punem zece Stihiri, toate ale Praznicului,⁴⁰⁴ *Slavă... Și acum...* glas 6: *Ușile fiind încuiate...*⁴⁰⁵. Procesiune cu cădelnița, *Lumină lină...*, Prochimenul zilei: *Domnul S-a împărășit...* La Litie punem Stihirile glas 4: *Venit-ai, Doamne, cu strălucirea...*, *Slavă... Și acum...* glas 8: *Fiind ușile încuiate și Ucenicii adunați...* La Stichoavnă punem Stihirile glas 4: *O, uimitoare minune...*; *Slavă... Și acum...* glas 5: *Iubitorule de oameni, mare și neasemănată este mulțimea îndurărilor Tale...* Apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru*... punem Troparul Praznicului glas 7: *Pecetluit fiind mormântul...* (de trei ori),⁴⁰⁶ după care urmează binecuvântarea pâinilor. Apoi *Fie numele Domnului binecuvântat* (de trei ori),⁴⁰⁷ *Slavă... Și acum...* Psalmul 33: *Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea...*, până la cuvintele: *...nu se vor lipsi de tot binele* și urmează Citire din Tâlcuirea Faptelor Sfinților Apostoli.

Iar dacă nu este Priveghere după *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru*... punem Troparul Praznicului: *Pecetluit fiind mormântul...* (o dată) și Otpustul. Iar la Miezonoptică cântăm Canonul Treimic din Octoih, pe glas 1, iar după Canon punem Triadicele: *Cuvine-se a Te mări pe Tine...* și celelalte, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru*... punem Troparul Praznicului: *Pecetluit fiind mormântul...*, *Doamne miluiește*

⁴⁰² Deci nu se pune *Luminează-te...*, așa cum greșit fac cei mai mulți.

⁴⁰³ Iar în toate celelalte sămbete se pune numai Condacul Paștilor.

⁴⁰⁴ Slujba nu se combină cu cea a Sfântului din Minei decât dacă este un Sfânt cu Polieleu sau este Hram. Slujba Sfântului trebuia citită la Pavecerniță în Postul Mare, începând cu Lunea Săptămânii a doua din Post.

Pentru celelate duminici ale Penticostarului însă (dar și pentru Miercurea Odovaniai Paștilor și Joia Înălțării), Slujba Sfinților se va citi în zilele de vineri, la Pavecerniță.

⁴⁰⁵ Faptul că la *Și acum...* nu se pune vreo Dogmatică a glasului, este o dovadă în plus că Slujba acestei duminici are rânduială de Praznic Împărătesc.

⁴⁰⁶ Acesta se găsește la Vecernia mică, iar pe note – în Anastasimatar, la Sedelnele gl.VII.

⁴⁰⁷ Deci numai în Săptămâna Luminată s-a cântat *Hristos a Înviat din morți...* De acum se va cânta: *Fie numele Domnului binecuvântat...*, inclusiv la Liturghie.

(de 40 de ori), *Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită...*, Întru numele Domnului binecuvântează, *Părinte!*, iar preotul spune Stihul: *Dumnezeule milostivește-Te spre noi...* și apoi rugăciunea: *Întru tot puternică...* după care pune Ecfonisul.

Urmează cei șase Psalmi obișnuiți și Ectenia mare, apoi *Dumnezeu este Domnul...* pe glas 7 și Troparul Praznicului (de trei ori). Punem două Catisme, iar după Catisme punem Sedelnele Praznicului, apoi Polieleul cu Mărimurile Praznicului, apoi Sedealna Praznicului glas 1, (de două ori) și Citirea Prologului praznicul. După aceea punem Antifonul întâi, glas 4, Prochimenul glas 4: *Laudă, Ierusalime, pe Domnul...*, apoi *Toată suflarea...* și Evanghelia Învierii de la Matei, prima din cele unsprezece. Urmează: *Învierea lui Hristos văzând...* (de trei ori), Psalmul 50 și sărutarea Evangheliei, apoi *Slavă... Pentru rugăciunile Sfinților Apostoli...* Și acum... *Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Milostive...*, după care cântăm Stihira glas 6: *Înviind Iisus din mormânt...* iar după aceea: *Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău...* și îndată Canonul Praznicului, glas 1, Irmoasele punându-se de câte două ori, iar Troparele punându-se pe doisprezece. Catavasii: *Ziua Învierii...* pe care o cântă amândouă Stranele împreună. După Cântarea a treia punem Ipacoi-ul glas 7: *Precum în mijlocul Ucenicilor Tăi...* și citim Cuvântul Sfântului Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu, al cărui început este: *Înnoirile a se cinsti, veche lege este...* După Cântarea a șasea punem Condacul glas 8: *Toma, cu dreapta cea iubitoare de încredințare...*, apoi Icosul și Sinaxarul. La Cântarea a noua nu cântăm *Ceea ce ești mai cinstită...*, ci punem Irmosul de către fiecare strană câte (o dată), apoi Catavasia: *Luminează-te, luminează-te...* Urmează Ectenia mică, apoi: *Sfânt este Domnul Dumnezeul nostru...* glas II și Luminânda: *Cel ce cu mâna ta...* (de două ori), *Slavă... Și acum... Astăzi primăvara...* La Laude punem Stihirile pe patru, glas 1; *Slavă... Și acum...* glas 7: *După opt zile de la sculara Ta...*⁴⁰⁸ Și acum... *Preabinecuvântată ești...* Doxologia mare, iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem Troparul Praznicului, Ecteniile și Otpustul.

Și din ziua de astăzi se începe să se facă Litie adică se face ieșirea în pridvor; de asemenea se pun și învățăturile Preacuviosului Părinte Teodor Studitul după care cântăm: *Slavă... Și acum...* Stihira Evangheliei glas 1: *În munte mergând Ucenicii...*

⁴⁰⁸ În toată perioada Triodului și Penticostarului, la *Slava...* Laudelor nu se cântă Stihira Evangheliei, ci se pune înainte de Ceasul I. Excepție fac Duminicile a III-a și a VIII-a după Paști.

La Liturghie cântăm Fericirile din Canonul Praznicului, de la Cântarea a treia și a șasea, pe opt. După Procesiunea mică punem Troparul Praznicului: *Pecetluit fiind mormântul..., Slavă... Și acum...* Condacul: *Cu dreapta cea iubitoare de cercetare..., Prochimenul, Apostolul și Evanghelia zilei; Chinonicul: Laudă, Ierusalime, pe Domnul, laudă pe Domnul Tău, Sioane, Aliluia (de trei ori). După otpust se face ieșirea la masă, unde citim Psalmul 144: *Înălța-Te-voi, Dumnezeul meu, Împăratul meu...* La masă se face mângâiere fraților și sculându-ne de la masă zicem toate, (ale Panaghiei) precum s-au scris mai înainte în Sâmbăta Săptămânii celei Luminate.*

Se cuvine să știm: cum că începând cu această Duminică și până la Odovania Praznicului Paștelui, începutul Liturghiei se va face așa: după ce zice diaconul: *Binecuvântează, Părinte!* și preotul spune *Binecuvântată este Împărăția...*, preotul cântă: *Hristos a Înviat...* (o dată) și Stranele: dreapta și stânga câte o dată, fără Stihuri, apoi direct Ectenia mare și celelalte ale Liturghiei, după obicei. În locul Axionului cântăm: *Îngerul a strigat...* apoi Irmosul: *Luminează-te, luminează-te...* Când zice Preotul: *Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste...*, noi zicem: *Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului...;* Preotul: *Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău...*, iar noi în locul Troparului: *Am văzut lumina cea adevărată...* cântăm *Hristos a înviat...* (o dată), până la Odovania Praznicului Paștelui. Și se fac și celelalte ale Liturghiei după obicei,⁴⁰⁹ iar la Otpust, când zice Preotul: *Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule...*, noi zicem *Hristos a înviat...* (de trei ori), apoi Otpustul Liturghiei după obicei.

ÎN DUMINICA ANTIPASHA SEARA

Binecuvântând preotul, noi zicem *Hristos a Înviat...* (de trei ori), apoi *Sfinte Dumnezeule...* iar după *Tatăl nostru... Doamne miluiește...* (de 12 ori), *Slavă... Și acum... Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) apoi citim Ceasul 9, cu cei trei Psalmi obișnuiți, la care zicem Troparul și Condacul Praznicului și celelalte ale Ceasului.

Apoi cântăm Vecernia fără Catismă. La *Doamne, strigat-am...* punem Stihurile pe șase, trei ale Praznicului glas 1 și trei Podobnice ale Sfântului din Minei, *Slavă...* a Sfântului, dacă are, iar dacă nu: *Slavă... Și acum...* a Praznicului glas 1: *Fiind ușile încuiate și ucenicii adunați...* Procesiune cu cădelnița, *Lumină lină...*, Prochimenul cel mare glas 7: *Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru...*, cu Stihurile lui, apoi Ectenia:

⁴⁰⁹ Inclusiv imnul *Să se umple gurile noastre...*

Să zicem toți... și Rugăciunea: *Învrednicește-ne pe noi Doamne...*, apoi iarăși Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de seară Domnului...* La Stihovăna punem Stihirile Învierii din Octoih glas 1: *Rugăciunile noastre cele de seară...*, apoi punem o Stihiră a umilinței: *Cât de mare este noianul greșelilor mele...* și Mucenicina: *Pentru rugăciunile tuturor Sfinților, Doamne...*, iar Stihurile le zicem pe cele obișnuite: *Către Tine am ridicat ochii mei...*, al doilea: *Miluește-ne pe noi, Doamne, miluește-ne pe noi...* (din Ceaslov), *Slavă... Și acum...* glas 1: *După opt zile de la scularea Ta...* Apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Praznicului, iar dacă are Sfântul Tropar, se zice mai întâi Troparul Sfântului, apoi *Slavă... Și acum...* a Praznicului: *Pecetluit fiind mormântul...*, Ecteniile și Otpustul.

Așa se face Slujba Vecerniilor în toate duminicile din perioada Cincizecimii.

ÎNSEMNARE: din această zi citim Pavecernița cea mică și cântăm Canonul de rugăciune al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu din Octoih sau Tricântarea zilei de la sfârșitul cărții Penticostarului. După: *Cuvine-se cu adevărat...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* zicem Condacul Praznicului, în toată perioada Cincizecimii.

La Liturghiile de peste Săptămână, la Fericiri se cântă din Canonul Praznicului Duminicii (precedente) pe șase: Luni de la Cântarea întâi, Marți de la Cântarea a patra, Miercuri de la Cântarea a cincia, Joi de la Cântarea a șaptea, Vineri de la Cântarea a opta, Sâmbătă de la Cântarea a noua⁴¹⁰. După Procesiunea mică se zice Troparul Praznicului: *Pecetluit fiind mormântul...*, al Hramului, apoi al Sfântului de rând (dacă are), apoi Condacul Hramului (dacă este Hramul uni Sfânt); *Slavă...* al Sfântului de rând, *Și acum...* al Praznicului: *Cu dreapta cea iubitoare de cercare...*⁴¹¹ Chinonicul se pune al Praznicului.

Însemnare: Condacele Hramului Domnului Hristos și ale Născătoarei de Dumnezeu, nu le zicem în toată perioada Cincizecimii.

⁴¹⁰ Din Cântarea a treia și a șasea s-a pus Duminică.

⁴¹¹ Deci în toată perioada Cincizecimii, afară de Sâmbăta morților, nu se pune la Liturhie Condacul *Cu Sfinții odihnește...*

CAPITOLUL VII

RÂNDUIELI SPECIALE PENTRU PENTICOSTAR

LUNI A DOUA SĂPTĂMÂNĂ DUPĂ PAȘTI

La Miezonoptică, binecuvântând preotul, citețul rânduiește zice: *Hristos a înviat...* (de trei ori), *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* *Doamne miluiește...* (de 12 ori), *Slavă... Și acum... Veniți să ne închinăm...* (de trei ori)... și Psalmul 50: *Miluiește-mă, Dumnezeule...* apoi Catisma a șaptesprezecea după obicei, apoi Crezul: *Cred într-unul Dumnezeu...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparele cele obișnuite: *Iată, Mirele...* și celelalte, apoi *Doamne miluiește...* (de 40 de ori) și rugăciunea: *Cel ce în toată vremea și în tot ceasul...*, *Doamne miluiește...* (de trei ori), *Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită... Întru numele Domnului, binecuvântează, Părinte!*, iar preotul spune: *Dumnezeule milostivește-Te spre noi...*; citețul spune rugăciunea: *Stăpâne Dumnezeule...* și îndată *Veniți să ne închinăm...* (de trei ori) și cei doi Psalmi: *Ridicat-am ochii mei...* și *Iată acum binecuvântați pe Domnul...*, *Slavă... Și acum...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...*, iar după Ecfonisul Preotului: *Că a Ta este Împărăția...*, se pun Troparele pentru cei adormiți: *Pomenește, Doamne, ca un bun...* și celelalte, *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și rugăciunea pentru cei adormiți: *Pomenește Doamne...*, apoi⁴¹² Troparele: *Miluiește-ne pe noi, Doamne, miluiește-ne pe noi...* și celelalte, apoi Ectenia întreită specială și Otpustul, după care se zice: *Să ne rugăm pentru pacea lumii...* și: *Pentru rugăciunile tuturor Sfinților...*

La Utrenie, după ce preotul face începutul zicând: *Slavă Sfintei și Celei de o ființă și de viață făcătoarei și nedespărțitei Treimi...*, îndată cântăm *Hristos a înviat din morți...* (de trei ori) rar și cu glas lin, iar preotul

⁴¹² De obicei Tipicul face o prezentare schematică a unei rânduieli de cult, trecând peste multe amănunte. De exemplu aici, deși nu sunt menționate, trebuie puse și cele două rugăciuni: *Preamărită pururea Fecioară...* și *Nădejdea mea este Tatăl...* De asemenea, de multe ori în Tipic sau în Ceaslov nu este menționată rugăciunea *Prea Sfântă Treime...* între *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...*, sau *Slavă... Și acum...*, între *Doamne miluiește* (de 12 ori) și *Veniți să ne închinăm...*; dar aceasta nu înseamnă că ele nu se pun.

în vremea aceasta cădește Sfântul Altar și biserica și terminând căderea se întoarce și intră în Sfântul Altar. (Așa se face până la Odovania Praznicului Paștelui.) Și după ce se termină Cântarea: *Hristos a înviat...*, îndată Citețul zice: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...* (de trei ori) și apoi: *Doamne buzele mele vei deschide...* (de două ori) și citește cei șase Psalmi obișnuiți. Urmează Ectenia mare și apoi *Dumnezeu este Domnul...* pe glasul 7, după care cântăm Troparul Praznicului: *Pecetluit fiind mormântul...* (de trei ori).⁴¹³ Citim apoi două Catisme, iar Catisma cea de a treia, de rând se pune la Vecernie (așa punem Psaltirea până la ziua 21 a lunii Septembrie). După prima Catismă punem Sedealna Învierii glas 1: *Mormântul Tău Mântuitorule...*, apoi cea de umilință: *Întru fărădelegi zămislit fiind eu...* și a Mucenicilor: *Întru tine, Doamne, s-au îmbrăcat...*, *Slavă...* Și acum... a Născătoarei: *Minunea minunilor...*, iar Stihurile le zicem pe cele obișnuite: *Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri pe mine...*, al doilea: *Minunat este Dumnezeu întru Sfinții Săi...*;⁴¹⁴ apoi Citire din Tâlcuirea Evangheliei Sfântului Ioan. După Catisma a doua punem Sedealna Praznicului glas 1: *Toma geamănul, cel ce s-a atins...*, *Slavă...* Și acum... tot aceasta și continuarea Prologului Sfântului Ioan, apoi: *Învierea lui Hristos văzând...* (o dată)⁴¹⁵ și Psalmul 50. Punem Canonul Praznicului cu Irmosul, pe opt și al Sfântului din Minei cu Irmosul, pe patru. După Cântarea a treia punem Condacul și Sedealna Sfântului, *Slavă...* Și acum... a Praznicului. După Cântarea a șasea punem Condacul și Icosul Praznicului. La Cântarea a noua cântăm *Ceea ce ești mai cinstită...*⁴¹⁶ Iar după Cântarea a noua punem Luminânda Praznicului, *Slavă...* a Sfântului (dacă are), Și acum... a Praznicului (altă Luminândă). La Laude punem Stihurile pe patru, una a Învierii glas 1: *Lăudăm Hristoase patima Ta...* (de două ori), una de

⁴¹³ Dacă Sfântul are Tropar, atunci cântăm Troparul Praznicului de două ori, *Slavă...* al Sfântului, Și acum... iarăși al Praznicului. La fel cântăm toată această Săptămână.

⁴¹⁴ Între aceste Sedelne se pun stihurile Octoihului, adică: înainte de Sedealna de umilință, stihul: *Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri pe mine, nici cu iuțimea Ta să mă cerți*, iar înainte de Sedealna Mucenicilor, stihul: *Minunat este Dumnezeu întru Sfinții Săi, Dumnezeul lui Israel*. La fel se va proceda și în zilele de marți și de joi, când se vor pune stihurile specifice acestor zile. Miercurea și Vinerea însă, la Sedelne (și nu numai) avem mai întâi Stihiri ale Crucii și abia după aceea ale Învierii (datorită succesiunii istorice a evenimentelor: mai întâi moartea pe Cruce și apoi Învierea) și de aceea, înainte de prima Sedelnă (a Crucii) nu vom spune nimic, iar înainte de cea a Învierii, vom zice stihul Învierii: *Scoală-Te Doamne, Dumnezeul meu, înalță-Se mâna Ta, nu uita pe săracii Tăi până în sfârșit*, nu pe cel al Crucii.

⁴¹⁵ În toate zilele de rând, *Învierea lui Hristos văzând...* se va pune o singură dată, iar în Duminici – de trei ori.

⁴¹⁶ În toate zilele până la Odavanie se va cânta *Ceea ce ești mai cinstită...*, afară se Săptămâna Luminată, Duminicile perioadei Praznicului Paștilor și în miercurea Odovaniei, când se va cânta Irmosul cu stihurile Cântării a noua.

umilință și una a Mucenicilor, *Slavă... Și acum...* a Praznicului glas 1: *Toma, cel ce se numea și Geamănul...* Apoi preotul din Sfântul Altar spune: *Slavă Ție, Celui ce ne-ai arătat nouă lumina...* și citețul citește Doxologia mică: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...; Doamne, scăpare Te-ai făcut nouă...*, apoi Rugăciunea: *Învrednicește-ne, Doamne, în ziua aceasta...* Urmează Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de dimineață Domnului...* La Stihovăna punem Stihurile Praznicului glas 2: *Cu buze curate lăudați...*, cu stihurile din Penticostar; *Slavă...* a Sfântului (dacă are), *Și acum...* a Praznicului glas 1: *Ucenicii îndoindu-se...* Apoi: *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Praznicului: *Pecetluit fiind mormântul...* (iar dacă Sfântul are Tropar, zicem mai întâi Troparul Sfântului, *Slavă... Și acum...* al Praznicului). Apoi Ectenia: *Miluieste-ne pe noi, Dumnezeule...* și după aceea Preotul spune *Înțelepciune!* iar noi spunem *Binecuvântează!* iar Preotul zice: *Cel ce este binecuvântat...*, Strana răspunde: *Întărește, Dumnezeule, sfânta și dreapta...* și îndată punem Ceasul 1, la care zicem Troparul și Condacul Praznicului și al Sfântului, apoi se face Otpustul final, după care se face obișnuita Litie în pridvor.

ÎNSEMNARE (1): de astăzi începem a se citi și Mijloceasurile, după rânduiala Tipicului.⁴¹⁷

ÎNSEMNARE (2): Slujba Vecerniei de Duminică seara și cea a Utreniei de Luni dimineața, a fost redată mai sus, pentru că așa se face în toate Săptămânile până la Înălțarea Domnului, schimbându-se doar Stihurile Octoihului (ce se află în Penticostar în zilele respective, n.n.) și Sedelnele – după rânduiala obișnuită.

ÎNSEMNARE (3): **De s-ar întâmpla vreun Sfânt cu Polieleu**, cântăm la Vecernie pe opt: trei ale Praznicului și cinci ale Sfântului, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Praznicului.

Iar dacă sunt doi Sfinți dintre care unul are Polieleu, atunci la: *Doamne strigat-am...* cântăm Stihurile pe zece: trei ale Praznicului și trei ale Sfântului “mic”, apoi patru ale Sfântului “celui mare”, *Slavă...* a Sfântului celui mare, *Și acum...* a Praznicului. Procesiunea cu cădelnița și trei Paremii ale Sfântului. La Stihovăna punem Stihurile Sfântului, *Slavă...* iarăși a Sfântului, *Și acum...* a Praznicului. Dacă suntem în Săptămâna a doua, după *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Troparul Sfântului, *Slavă... Și acum...* a Praznicului.

Iar dacă suntem în Săptămâna a treia după Paști, punem Troparul Praznicului: *Iosif cel cu bun chip...*,⁴¹⁸ *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* al Praznicului: *Mironosițele femeii...*

⁴¹⁷ Nu se mai specifică altceva în legătură cu aceasta.

Dacă suntem în Săptămâna a patra, a cincia sau a șasea după Paști, zicem mai întâi Troparul Învierii; *Slavă...* al Sfântului și *acum...* al Născătoarei, pe glasul Troparului Sfântului. La Pavecerniță, după *Cuvine-se cu adevărat...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem de fiecare dată Condacul Praznicului. Iar dacă Sfântul are Polieleu, atunci zicem mai întâi Condacul Sfântului, *Slavă...* și *acum...* al Praznicului.

ÎNVĂȚĂTURĂ PENTRU SÂMBETELE CINCIZECIMII

Vineri seara la **Vecernie**, după *Hristos a înviat...* (de trei ori) pe care îl zicem la toate începuturile Slujbelor, spunem Psalmul obișnuit și Catisma de rând. La: *Doamne, strigat-am...* punem trei Stihiri ale Praznicului din Penticostar (cele cântate chiar în ziua Praznicului, Sâmbătă seara la Priveghere), apoi trei ale Sfântului din Minei, *Slavă...* Stihira Samoglasnică a Praznicului din Penticostar, și *acum...* Dogmatica glasului de rând. Iar dacă are Sfântul *Slavă...*, atunci punem *Slavă...* a Sfântului, și *acum...* Dogmatica glasului. Iar de se vor întâmpla doi Sfinți, cântăm Stihirile Praznicului din Penticostar (3) și ale unuia din Sfinți (tot 3), iar de la celălalt Sfânt Stihirile Vecerniei se lasă și le cântăm la Laude a doua zi.

Iar dacă se va întâmpla Sâmbătă vreun Sfânt mare cu Polieleu, Vineri seara, la: *Doamne, strigat-am...* cântăm Stihirile Praznicului din Penticostar pe patru și ale Sfântului tot pe patru, *Slavă...* a Sfântului, și *acum...* Dogmatica glasului de rând. La Stihioavnă punem Stihirile Învierii ale glasului de rând,⁴¹⁹ cu stihurile: *Domnul S-a împărățit...* și celelalte, *Slavă...* a Sfântului, și *acum...* a Praznicului. Apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Învierii, *Slavă...* al Sfântului, și *acum...* al Născătoarei de la glasul de rând. Iar dacă este după Praznicul Înjumătățirii, zicem Troparul Sfântului, *Slavă...* și *acum...* al Praznicului Înjumătățirii.

La Pavecerniță, după *Cuvine-se cu adevărat...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...*, punem Condacul Praznicului Duminicii de rând. Iar dacă Sfântul prăznuit are Polieleu, zicem mai întâi Condacul Sfântului, apoi *Slavă...* și *acum...* Condacul Praznicului. Canonul pentru cei adormiți din Octoih, al glasului de rând din Sâmbetele Penticostarului, trebuie citite la Pavecernițele de Vineri seara.

⁴¹⁸ Când Sfântul are Tropar, atunci Troparul Învierii: *Când Te-ai pogorât la moarte...* nu se mai pune, ci se dă prioritate Troparului *Iosif cel cu bun chip...* Această regulă este valabilă nu numai atunci când Sfântul are Polieleu, ci și în restul zilelor când avem și Troparul Sfântului.

⁴¹⁹ Aceste Stihiri, deși se cântă la Stihioavnă și au stihuri de Stihioavnă, sunt de fapt Stihirile care se cântă în duminici (adică sâmbătă seara) la *Doamne, strigat-am...*

La Utrenie (Sâmbătă), după ce se rostesc cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Învierii (de două ori), *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* al Născătoarei pe glasul Troparului Sfântului. Iar dacă suntem în Sâmbăta Săptămânii a IV, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Praznicului Înjumătățirii (de două ori), *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* iarăși al Praznicului. După prima Catismă punem Sedealna Învierii (de două ori), *Slavă...* *Și acum...* a Născătoarei Învierii. După Catisma a doua punem Sedealna Praznicului, *Slavă...* *Și acum...* tot aceasta. După Polieleu punem toate Sedelnele Sfântului (câte o dată), *Slavă...* Sedealna Sfântului, cea după Polieleu, *Și acum...* a Praznicului. Apoi Antifonul întâi, glas 4, Prochimenul și Evanghelia Sfântului, apoi *Învierea lui Hristos văzând...* și Psalmul 50, cu Stihira Sfântului, după rânduială. Apoi Canonul Praznicului din Penticostar cu Irmosul, pe șase, Irmoasele punându-se de câte două ori, iar Troparele punându-se pe patru.

ÎNSEMNARE: Dacă este vreun Sfânt mare cu Polieleu, atunci punem Canonul Praznicului cu Irmosul, pe șase și al Sfântului cu Irmosul, pe opt. După Cântarea a treia punem Condacul și Icosul Praznicului, apoi Sedealna Sfântului, (de două ori), *Slavă...* *Și acum...* a Praznicului. După Cântarea a șasea punem Condacul și Icosul Sfântului. După Cântarea a noua punem Luminânda Sfântului, (de două ori), *Slavă...* *Și acum...* a Praznicului. La Laude punem trei Stihiri ale Învierii glasului și trei ale Sfântului din Minei, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Praznicului, apoi Doxologia mare.

La Ceasuri zicem Troparul Praznicului, *Slavă...* al Sfântului *Și acum...* al Născătoarei Ceasurilor. Iar după *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* zicem Condacul Praznicului și al Sfântului, pe care le spunem schimbându-le. Iar dacă este în Săptămâna Sfintelor Femei Mironosițe, la Ceasul 1 zicem mai întâi Troparul Praznicului *Iosif cel cu bun chip...*, *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* al Născătoarei Ceasului. Iar după *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Praznicului. La Ceasul 3 punem Troparul: *Când Te-ai coborât la moarte...*, *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* al Născătoarei Ceasului. După *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Sfântului. La Ceasul 6 punem Troparul: *Mironosițele femeii...*, apoi *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* al Praznicului. După *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Praznicului și al Sfântului de asemenea, pe care le zicem schimbându-le. La Ceasul 9 punem iarăși Troparul: *Iosif cel cu bun chip...*, *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* al Născătoarei Ceasului. Iar dacă este Săptămâna a patra, a cincia sau a șasea, în afara Praznicului Înjumătățirii sau a Înălțării, la Ceasuri zicem Troparul Învierii, *Slavă...* *Și acum...* al Născătoarei Ceasurilor, iar Condacele le punem ale Praznicului și ale Sfântului, schimbându-le. Iar după Praznicul Înjumătățirii și al Înălțării, la Ceasuri zicem Troparul Praznicului, *Slavă...* al

Sfântului, *Și acum...* al Născătoarei Ceasurilor. Iar Condacele Praznicului și al Sfântului de asemenea le zicem schimbându-le.

La Liturghie punem Fericirile din Canonul Praznicului, de la Cântarea a noua, pe patru și ale Sfântului de la Cântarea a șasea, pe patru.

ÎN DUMINICA A TREIA DUPĂ PAȘTI, POMENIREA SFINTELOR FEMEI MIRONOSIȚE ȘI A DREPTULUI IOSIF

Sâmbătă seara, **la Vecernia mică**, după Psalmul obișnuit, la: *Doamne, strigat-am...* punem trei Stihiri ale Învierii glas 2: *Veniți să ne închinăm...* și una a lui Anatolie, *Slavă...* *Pentru ce amestecați mirurile cu lacrimi...*, *Și acum...* Dogmatica lui Teodor Studitul,⁴²⁰ glas 2: *O, preamărită taină...* La Stichoavnă punem Stihira Învierii și Stihirile Născătoarei de Dumnezeu, *Slavă...* *Și acum...* glas 2: *Mironosițele, de dimineață venind...*, *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul glas 2: *Iosif cel cu bun chip...*,⁴²¹ Ectenia și Otpustul.

La Vecernia mare, după binecuvântarea preotului, cântăm *Hristos a înviat...* (de trei ori), după obicei, apoi Psalmul începător și punem prima Catismă. La: *Doamne, strigat-am...* punem zece Stihiri și cântăm trei Stihiri ale Învierii, glas 2, apoi una a lui Anatolie și trei ale Mironosițelor, pe același glas, *Slavă...* glas 6: *Mironosițele femeii...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Trecut-a umbra Legii...* Procesiunea, *Lumină lină...*, Prochimenul glas 6: *Domnul S-a împărățit...*, cu Stihurile lui. La Litie punem Stihirile Samoglasnice glas 1: *Mironosițelor femeii, pentru ce ați venit la mormânt...* și celelalte, *Slavă...* glas 7: *Cerut-a Iosif trupul lui Iisus...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Făcătorul și izbăvitorul meu...* La Stichoavnă punem Stihirile Învierii apoi Stihirile Paștelui cu Stihurile lor, *Slavă...* glas 5: *Pe Tine cel ce Te îmbraci cu Lumina ca și cu o haină...* *Și acum...* Ziua Învierii... Apoi se cântă *Hristos a Înviat...* (o dată), după care urmează *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Născătoare de*

⁴²⁰ La Constantinopol și mai ales la Mănăstirea Studion exista o tradiție imnografică locală, dar care în procesul de fuziune cu tradiția palestiniană i-a dat prioritate acesteea din urmă. Teodor și Iosif Studitul (dar și alți imnografi din Bizanț) au scris mult mai multe imne liturgice, pe care acum nu le mai găsim în cărțile noastre de cult. Aici s-a pus de exemplu, Dogmatica studită pentru că la Vecernia Mare se va pune cea a lui Ioan Damaschin.

⁴²¹ Penticostarul rânduiește să se cânte toate trei Tropare de la Vecernia mare. Aici s-ar subînțelege că e vorba doar de al doilea: *Iosif cel cu bun chip...* Mai corect ar fi să se cânte toate trei sau cel puțin al doilea, *Slavă ... Și acum... Mironosițele femeii...*, pentru a surprinde întreaga tematică a sărbătorii.

Dumnezeu Fecioară, bucură-te... (de trei ori). Urmează binecuvântarea pâinilor după obicei, apoi *Fie numele Domnului binecuvântat* (de trei ori), *Slavă... Și acum...* Psalmul 33: *Bine voi cuvânta pe Domnul...*, până la cuvintele: *...Nu se vor lipsi de tot binele.* Apoi obișnuita Citire din Tâlcuirea Faptelor Sfinților Apostoli.

ÎNSEMNARE (1): Dacă se va întâmpla să nu fie Priveghere, la: *Doamne strigat-am...* se cântă patru Stihiri ale Învierii, apoi cele ale Mironosițelor, împreună cu cea de la Litie, pe șase. Procesiunea, Prochimenul zilei, *Domnul S-a împărățit...* cu Stihurile lui. La Stihioavnă punem Stihira Învierii și Stihirile Paștelui, *Slavă... Și acum...* glas 5: *Pe Tine cea ce Te-ai îmbrăcat cu Lumina ca și cu o haină...*, *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul glas 2: *Când Te-ai coborât la moarte...*, *Slavă... Iosif cel cu bun chip...*, *Și acum...* *Mironosițelor Femei...* apoi Otpustul. La Miezonoptică se cântă Canonul Treimic după obicei.

ÎNSEMNARE (2): Se cuvine să știm că de la Duminica Tomei, nu se face împărțirea pâinilor binecuvântate din cauza scurtării nopții, ci a doua zi, după Liturghie, odată cu Anafura.⁴²²

La Utrenie, după cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul glas 2: *Când Te-ai coborât la moarte...*, (de două ori), *Slavă... Iosif cel cu bun chip...*, *Și acum...* *Mironosițele femei...*, apoi obișnuitele Catisme. După prima Catismă punem Sedealna glas 2: *Piatra mormântului...*, cu Stihul: *Scoală-Te Doamne, Dumnezeul meu...* și cealaltă Sedealnă: *Sânul cel preacurat...*, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Toate tainele tale sunt mai presus de cuget...* După Catisma a doua punem Sedealna glas 2: *Mironosițele venind de dimineață...*, cu Stihul: *Mărturisi-mă-voi Ție Doamne cu toată inima mea...* și apoi Sedealna: *Mirurile îngropării Tale...*, *Slavă... Și acum...* a Născătoarei: *Preabinecuvântată ești Născătoare de Dumnezeu...* Apoi Citire din Tâlcuirea Evangheliei Sfântului Ioan. După *Fericiți cei fără de prihană...*⁴²³ punem Troparele Învierii: *Soborul îngeresc...*, Ipacoi-ul glasului și continuarea Prologului. Se pun Antifoanele și Prochimenul

⁴²² Se presupune că odată cu mărirea zilei (și scurtarea nopții) Slujba de Priveghere începe mai târziu. Făcută după Tipic, aceasta ar trebui să dureze până după miezul nopții și atunci pâinea nu mai poate fi împărțită. Este adevărat că în cazul acesta însuși rostul instituirii slujbei de binecuvântare a pâinii dispare. Dacă însă este mult înainte de miezul nopții, pâinea poate fi împărțită fără probleme. Noi am menținut însă recomandarea tipiconală nealterată. (A se vedea și notele de la Privegherea de Sâmbătă seara, cap.II).

⁴²³ Până pe 22 septembrie, în duminici nu se va pune Polieleu decât dacă avem un Praznic sau Sărbătoarea uni Sfânt cu Polieleu. În rest punem Catisma a 17-a.

glasului. Apoi *Toată suflarea...*; Evanghelia de la Marcu,⁴²⁴ apoi *Învierea lui Hristos văzând* (de trei ori), Psalmul 50, *Slavă... Pentru rugăciunile Sfinților Apostoli...*, *Și acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...* Urmează Stihira Învierii: *Înviind Iisus din mormânt...*, după care punem Canonul Paștelui, cu Irmosul și cu Stihira Născătoarei lui, pe șase, și Canonul Duminicii de rând, cu Irmosul, pe opt; Catavasiile: *Ziua Învierii...* După Cântarea a treia punem Condacul și Icosul Paștelui: *De Te-ai și pogorât în mormânt...*, apoi Sedealna Penticostarului glas 2: *Miresme aducând femeile...* *Slavă... Și acum...* același glas: *Ceata Ucenicilor Tăi...* După Cântarea a șasea punem Condacul glas 2: *Zicând purtătoarelor de miruri...*, apoi Icosul și Sinaxarul. La Cântarea a noua nu cântăm *Ceea ce ești mai cinstită...*, (până la Odovania Paștelui în toate Duminicile). După Cântarea a noua punem: *Sfânt este Domnul Dumnezeu nostru...*, glas 2, apoi Luminânda Paștelui: *Cu trupul adormind...*, *Slavă...* a Mironosițelor: *Femeilor, ascultați glas de bucurie...*, *Și acum...* tot aceasta. La Laude punem *Toată suflarea să laude...* și Stihirile pe opt: patru ale Învierii și patru ale lui Anatolie, *Slavă...* Stihira Evangheliei glas 4: *Dimineață adâncă era...*, *Și acum...* a Născătoarei: *Preabinecuvântată ești...* Apoi Doxologia mare, iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem numai Troparul Învierii, Ecteniile și Otpustul și se face obișnuita ieșire în pridvor și se citește Învățătura Sfântului Teodor Studitul, apoi se face Ceasul 1 și Otpustul final. La Ceasuri punem Troparul Învierii: *Când Te-ai coborât la moarte...*, *Slavă...*, *Iosif cel cu bun chip...*, *Și acum...* al Născătoarei Ceasurilor. După *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul: *Zicând purtătoarelor de miruri...* Așa se zice și la celelalte Ceasuri.

La Liturghie punem Fericirile glasului din Triod, pe patru și din Canonul zilei, de la Cântarea a șasea, pe patru. După Procesiunea mică punem Troparele: *Când Te-ai coborât la moarte...* și *Iosif cel cu bun chip...*, *Slavă...* Condacul Penticostarului, *Și acum...* al Paștelui: *De Te-ai și pogorât în mormânt...* Prochimenul, Apostolul și Evanghelia Duminicii a III-a după Paști. Chinonicul: *Trupul lui Hristos primiți...* și *Lăudați-L pe Dumnezeu din ceruri...*

ÎNSEMNARE: dacă este Hramul Sfințelor Femei Mironosițe, atunci la Vecernia mică, la Vecernia mare, la Utrenie și la Sfânta Liturghie cântăm Slujba întru toate asemenea, numai că la Vecernie punem Paremiile de la Duminica Tuturor Sfinților, la Utrenie, după Polieleu, cântăm Mărimurile:

⁴²⁴ Este a patra Evanghelia a Învierii. De reținut însă că la Liturghie, în toată perioada Penticostarului se pune doar Evanghelia după Ioan, cu trei excepții: Duminica a III-a după Paști – de la Marcu, iar Marți în Săptămâna Luminată și în Joia Înălțării – de la Luca.

Mărimu-vă pe voi, Sfintelor Mironosițe, și cinștim Sfântă pomenirea voastră, că voi vă rugați pentru noi lui Hristos Dumnezeuului nostru... (cu stihurile din 15 august).

ÎN ACEEAȘI DUMINICĂ A MIRONOSIȚELOR, SEARA

Seara, **la Vecernie**, după: *Hristos a înviat...* (de trei ori) și Psalmul obișnuit, la: *Doamne, strigat-am...* punem Stihurile pe șase: trei ale Praznicului glas 5: *Cu piroane fiind pironit...*, și trei Podobnice ale Sfântului din Minei, *Slavă...* a Sfântului, (dacă are, iar dacă nu are, *Slavă...*) *Și acum...* a Praznicului glas 1: *Mironosițelor femei, pentru ce ați venit la mormânt...* La Stihovăna punem Stihira Învierii: *Celui mai înainte de veci...*, cu Stihul: *Către Tine am ridicat ochii mei...*, apoi Stihira de umilință: *Greșit-am Ție, Mântuitorule...*, cu Stihul: *Miluieste-ne pe noi, Dumnezeule...* și Mucenicina: *Desfătarea ce pământească...*, *Slavă...* *Și acum...* glas 1: *Cu frică au venit Femeile la mormânt...*, *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul: *Iosif cel cu bun chip...*, *Slavă...* *Când Te-ai coborât de la moarte...*,⁴²⁵ *Și acum...* *Mironosițele femei...* Iar dacă Sfântul are Tropar, zicem mai întâi: *Iosif cel cu bun chip...*, *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* *Mironosițele femei...*, apoi Ectenia și Otpustul.

La Pavecerniță punem și Slujba Sfântului care a fost în acea Duminică. După *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...*, punem Condacul Duminicii de rând. Și așa zicem până la Duminica Tuturor Sfinților.

ÎN LUNEA SĂPTĂMÂNII A TREIA DUPĂ PAȘTI

La Utrenie facem începutul obișnuit, după cum s-a arătat în Lunea Săptămânii a doua după Paști; cântăm *Hristos a înviat...* (de trei ori) și după cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul glas 2: *Iosif cel cu bun chip...* (de două ori), *Slavă...* *Când Te-ai coborât la moarte...*, *Și acum...* *Mironosițele femei...* (așa se zic Troparele acestea toată Săptămâna).

Iar dacă Sfântul din Minei are Tropar, zicem mai întâi Troparul Praznicului: *Iosif cel cu bun chip...*, apoi Troparul Învierii: *Când Te-ai pogorât la moarte...* (o dată), *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* *Mironosițele femei...* Apoi obișnuitele Catisme și Sedelne, după cum s-a arătat mai înainte în Lunea Săptămânii a doua. *Învierea lui Hristos văzând...* (o dată), Psalmul

⁴²⁵ S-a schimbat ordinea acestor Tropare pentru a face deosebire față de Slujba duminicală. Prin aceasta, tematica Învierii nu trece pe planul doi, căci și celelalte două Tropare pot fi considerate ale Învierii.

50, apoi Canonul Praznicului cu Irmosul, pe opt și al Sfântului din Minei cu Irmosul, pe patru. După Cântarea a treia punem Condacul și Sedealna Sfântului, *Slavă... Și acum...* a Praznicului. După Cântarea a șasea punem Condacul Praznicului: *Zicând purtătoarelor de mir...*, Icosul și Sinaxarul din Minei. După Cântarea a noua punem Luminânda Praznicului, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Praznicului. La Laude punem Stihiiile pe patru: două ale Învierii, una de umilință și una a Mucenicilor, *Slavă...Și acum...* a Praznicului glas 1: *Venit-au la mormânt...* La Stihioavnă punem Stihirile Praznicului, glas 6, cu Stihurile lor; *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, (o dată), *Sfinte Dumnezeule...*, *Tatăl nostru...* și punem Troparul: *Iosif cel cu bun chip...*, *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* *Mironosițele femei...*, Ecteniile și Otpustul. Apoi celelalte după rânduiala obișnuită.

La Liturghie punem Fericirile din Canonul Praznicului, de la Cântarea întâi pe șase. După Procesiunea mică punem Troparele: *Iosif cel cu bun chip...*, *Când Te-ai pogorât la moarte...*, *Mironosițele femei...* și al Hramului Sfântului,⁴²⁶ apoi Troparul Sfântului din Minei, Condacul Hramului, *Slavă...*, Condacul Sfântului din Minei, *Și acum...* Condacul Praznicului: *Zicând purtătoarelor de mir...*

Aceste Tropare se zic în toate zilele Săptămânii acesteia la fel, afară de cazul în care s-ar întâmpla să fie vreun Sfânt cu Polieleu, când nu se pun cele ale Hramului.

ÎNSEMNARE: Slujba din Duminica a patra (a Slăbănogului), precum și cele din Duminicile a cincia și a șasea, au rânduiala Slujbei din Duminica a treia, punându-se mai întâi cele ale Învierii, apoi cele ale Duminicii respective, după glasul din Penticostar. În Duminica Orbului va fi Catavasiă specială: *Mântuitorului Dumnezeu..*, care se va cânta și în Miercurea Odovaniei Paștilor.

Se cuvine să mai știm că Slujba Slăbănogului se cântă numai Duminică, Luni, și Marți, când se Odovăiește din cauza praznicului Înjumătățirii (Cinzecimii), iar Slujba Orbului se Odovăiește odată cu cea a Paștilor.

⁴²⁶ Se face această mențiune (a Hramului Sfântului) pentru că dacă este un Hram al Maicii Domnului sau al Mântuitorului, nu se pune nici Troparul și nici Condacul Hramului în toată perioada Penticostarului și în general în perioada unui Praznic, până la Odovania lui.

ÎN MIERCUREA SĂPTĂMÂNII A PATRA DUPĂ PAȘTI, A ÎNJUMĂTĂȚIRII⁴²⁷

La Vecernie, facem începutul obișnuit, iar după Psalm (103, n.n.) punem Catisma de rând. La: *Doamne, strigat-am...* punem Stihirile pe șase: cele trei ale Praznicului Înjumătățirii, glasul 4, repetându-le. *Slavă... Și acum...* glas 6: *La înjumătățirea Praznicului...* Procesiunea apoi Prochimenul zilei și trei Paremii ale Înjumătățirii din Penticostar. Urmează Ectenia: *Să zicem toți...* și Ecfonisul, apoi rugăciunea: *Învrednicește-ne, Doamne...* după care, Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...* La Stihoavnă punem Stihurile Samoglasnice ale Praznicului glas 1: *Sosit-a înjumătățirea zilelor Cinzecimii...*, cu Stihurile din Penticostar; *Slavă... Și acum...* glas 8: *Înjumătățindu-se Praznicul...* Urmează *Acum siobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...*, punem Troparul Praznicului, glas 8: *Înjumătățindu-se Praznicul, sufletul meu cel însetat adapă-l...*, apoi preotul spune *Înțelepciune!* și se face Otpustul după obicei.

La Pavecerniță punem Slujba Sfântului de rând. După *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Condacul Praznicului Înjumătățirii.

La Miezanoptică, după primul *Sfinte Dumnezeule...* zicem Troparul Praznicului, după al doilea *Sfinte Dumnezeule...* punem Condacul Praznicului, apoi *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și Otpustul. Iar Troparele și Rugăciunea pentru cei adormiți: *Pomenește, Doamne, pe cei ce în nădejdea Învierii...*, nu le zicem.

La Utrenie după *Hristos a înviat...* (de trei ori) și după cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Praznicului (de trei ori). Se pun obișnuitele Catisme, Sedelnele Praznicului și Citirile din Tâlcuirea Evangheliei Sfântului Ioan. Apoi *Învierea lui Hristos văzând...* (o dată) și Psalmul 50. Punem două Canoane, cel dintâi glas 4, cu Irmosul, pe opt și al doilea glas 8, cu Irmosul, pe șase. Catavasii punem Irmoasele Canonului al doilea: *Marea o ai împreunat...*, cântându-l amândouă Stranele împreună. După Cântarea a treia punem Sedealna Praznicului glas 8: *Stând în mijlocul Templului...*, *Slavă... Și acum... Cel ce izvorăști lumii apa înțelepciunii...*, iar după Cântarea a șasea punem Condacul Praznicului glas

⁴²⁷ Din mai multe puncte de vedere, această Sărbătoare se comportă ca un Praznic Împărătesc, având chiar un Axion special și o perioadă de după-părznuire cu Odavanie. Este Praznicul care scoate în evidență în mod deosebit slujirea profetică, învățătoarească a Mântuitorului Hristos, mult mai mult decât o fac celelalte Praznice.

4: *Înjumătățindu-se Praznicul Legii...*, Icosul și Sinaxarul. La Cântarea a noua nu cântăm: *Ceea ce ești mai cinstită...*, ci punem Irmoasele fiecărui Canon de câte două ori și pe urmă Irmosul Canonului al doilea, glas 8: *Străin lucru este maicilor fecioria...* și se face o închinăciune. După Cântarea a noua punem Luminânda Praznicului (de trei ori). La Laude punem *Toată suflarea...*, cu Stihirile Praznicului pe patru, glas 4: *Înțelepciunea, puterea și raza Tatălui...*, *Slavă...Și acum... Luminându-ne, fraților...* Apoi Doxologia mare și Otpustul, **Ceasul 1** și celelalte după rânduiala lor obișnuită.

La Liturghie punem Fericirile din primul Canonul al Praznicului de la Cântarea a treia, pe patru și din al doilea Canon de la Cântarea a șasea, pe patru. După Procesiune punem Troparul Praznicului, *Slavă...Și acum...* Condacul. Prochimenul, Apostolul și Evanghelia zilei de Miercuri din Săptămâna a patra după Paști. În loc de: *Luminează-te, luminează-te...*, cântăm Irmosul: *Străin lucru este maicilor fecioria...*,⁴²⁸ pe care îl cântăm și la Odovania Înjumătățirii. Iar în celelalte zile (intermediare, n.n.) cântăm: *Luminează-te, Luminează-te...* Chinonic: *Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu, întru Mine rămâne și Eu întru el, a zis Domnul, Aliluia* (de trei ori).

La masă se face mare mângâiere fraților și se prăznuiește Praznicul acesta 8 zile. În această zi și monahii au dezlegare la Pește.

Slujba Odovaniei acestui Praznic se va face întocmai în Miercurea Săptămânii a cincia. Singura diferență este că nu se va face Procesiune cu cădelnița și nu se vor pune Paremiile. Slujba Sfântului din ziua Odovaniei se va pune la Pavecerniță, afară de cazul când avem un Sfânt cu Polieleu.

ÎN JOIA SĂPTĂMÂNII A PATRA DUPĂ PAȘTI

La Vecernie, (Miercuri seara,) după Psalmul obișnuit, punem Catisma de rând. La *Doamne, strigat-am...* punem Stihira Praznicului (de trei ori) și trei Stihiri Podobnice ale Sfântului din Minei, *Slavă...* a Sfântului, (dacă are, iar dacă nu are, *Slavă...*) *Și acum...* a Praznicului glas 2: *Când ai venit în Templu...* Apoi *Lumină lină...*, Prochimenul zilei, Ectenia. La Stichoavnă punem Stihirile Învierii glas 3: *Hristoase, Cel ce cu patima Ta...*, cu Stihurile obișnuite din Ceaslov; *Slavă... Și acum...* a Praznicului: *Înjumătățindu-se Praznicul...* Urmează *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Sfântului, *Slavă... Și acum...* al Praznicului; iar dacă Sfântul nu are Tropar, punem numai Troparul Praznicului (o dată), Ectenia și Otpustul.

⁴²⁸ Acest Axion este identic cu cel al Nașterii Maicii Domnului din 8 septembrie.

La Utrenie, după *Hristos a înviat...* (de trei ori) și după cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Praznicului (de două ori), *Slavă...* al Sfântului, *Și acum...* al Praznicului. Apoi după Catisme punem Sedelnele Triodului, *Învierea lui Hristos văzând...* (o dată) și Psalmul 50. Punem primul Canon al Praznicului glas 4, cu Irmosul, pe opt, și Canonul Sfântului din Minei punându-se pe șase.⁴²⁹ După Cântarea a treia punem Condacul și Sedealna Sfântului, *Slavă...* *Și acum...* a Praznicului. După Cântarea a șasea punem Condacul și Icosul Praznicului. După Cântarea a noua punem Luminânda Praznicului (de două ori). La Laude punem Stihurile pe patru: două ale Învierii, glas 3 și una a Apostolilor. Apoi o Mucenicină, *Slavă...* *Și acum...* a Praznicului glas 4: *Doamne, mai înainte de preacinstită Patima Ta...* La Stihoavnă punem Stihurile Înjumătățirii glas 2: *Mare ești, Împărate, și mare e puterea Ta...*, cu Stihurile Penticostarului, *Slavă...* *Și acum...* a Praznicului, glas 8: *La Înjumătățirea Praznicului...* Apoi: *Bine este a ne mărturisi Domnului...* (o dată), *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Sfântului, dacă are, iar dacă nu are, punem numai Troparul Praznicului, Ecteniile și Otpustul. Urmează Ceasul 1 și celelalte asemenea.

La Liturghie punem Fericirile Praznicului de la Cântarea întâi cu Irmosul, pe șase. Și celelalte ale Liturghiei. Priceasna se pune a Praznicului.

ÎN MIERCUREA SĂPTĂMÂNII A ȘASEA DUPĂ PĂȘTI, ODOVANIA PAȘTELUI

După sfârșitul **Ceasului 9**, preotul deschide Ușile Împărătești, apoi, luând cădelnița și lumânarea, face începutul ca în Săptămâna Luminată, cântând: *Hristos a înviat...* (de trei ori) cu Stihurile obișnuite. După aceea se pune Psalmul 103: *Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul...*, Ectenia Mare și Catisma de rând. La: *Doamne, strigat-am...* punem Stihurile Orbului pe șase, glas 2: *Cel ce s-a născut orb...*, *Slavă...* *Și acum...*, glas 2: *Cine va spune puterile Tale, Hristoase...*, Prochimenul zilei. La Stihoavnă punem Stihira Învierii, glas 5: *Pe Tine, Hristoase Mântuitorule, Cel ce Te-ai întrupat...*, apoi se zice Stihul: *Să învieze Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui...* și cântăm Stihurile Paștelui, cu Stihurile lor: *Paștile cele sfințite, astăzi nouă s-a arătat...* și celelalte, *Slavă...* *Și acum...* Ziua

⁴²⁹ Există o regulă generală privind Canoanele Praznicale care spune că dacă Praznicul are două Canoane la Utrenie, în fiecare din zilele de după-prăznuire se va pune câte unul din ele: într-o zi – primul, în altă zi – al doilea, iar la Odovanie – ambele. Regula este valabilă și în cazul acestui Praznic.

Învierii... După aceea *Hristos a înviat...* (o dată)⁴³⁰, apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Învierii glas 5: *Pre Cuvântul Cel împreună fără de început...*, *Slavă...* Și acum... al Născătoarei: *Bucură-te, poarta Domnului...*, apoi Ectenia: *Miluieste-ne pe noi, Dumnezeule...* și Preotul zice obișnuitul Otpust: *Cel ce a înviat din morți...* și pomenește și Sfântul zilei de rând.

La Pavecerniță,⁴³¹ după: *Cuvine-se să cu adevărat...*, *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Orbului, *Slavă...* Și acum... Condacul Paștelui: *De Te-ai și pogorât în mormânt...*⁴³²

Iar la **Miezonoptică** punem Catisma obișnuită. După primul *Sfinte Dumnezeule...* în locul Troparelor obișnuite: *Iată, Mirele vine...* și celelalte, zicem Troparul Învierii: *Pre Cuvântul Cel împreună fără de început...*, *Slavă...* Și acum... al Născătoarei lui. După al doilea *Sfinte Dumnezeule...* în loc de: *Pomenește, Doamne, ca un bun...*, zicem Condacul Paștelui: *De Te-ai și pogorât în mormânt...* Apoi *Doamne miluieste...* (de 12 ori) și Otpustul. Iar Rugăciunea: *Pomenește, Doamne, pe cei ce întru nădejdea Învierii au adormit...* nu o mai spunem.

La Utrenie, Ușile Împărătești fiind deschise, iar preotul având cădelniță și lumânare în mâini, zice: *Slavă Sfintei și celei deofintă...*, iar noi cântăm: *Hristos a înviat...* (de trei ori) cu Stihurile lui, după cum s-a arătat în Săptămâna Luminată.⁴³³ Apoi cel mai mare sau citețul zice: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...* (de trei ori) și: *Doamne, buzele mele vei deschide...* (de două ori) și citește cei șase Psalmi. La: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Învierii glas 5: *Pre Cuvântul Cel împreună fără de început...*, (de două ori), *Slavă...* Și acum... al Născătoarei lui. Apoi obișnuitele Catisme. După prima Catismă punem Sedelnele Învierii, *Slavă...* Și acum... a Născătoarei și Citire din Tâlcuirea Evangheliei Sfântului Ioan. După a doua Catismă, punem Sedealna Orbului (de două ori), apoi *Învierea lui Hristos văzând...*, Psalmul 50 și cele trei Canoane: al Paștelui cu Irmosul, pe șase, al Orbului cu Irmosul, pe patru și al Înainteprăznuirii Înălțării cu Irmosul, pe patru. Catavasii punem: *Mântuitorului*

⁴³⁰ *TM (Iași, 1826)* prevede ca să se cânte *Hristos a înviat...* o singură dată. La fel și la Utrenia de mâine. Dacă această indicație de Tipic nu s-ar fi repetat, am fi putut crede că este o greșeală de tipar, dar se pare că nu.

⁴³¹ Nici o rânduială de tipic nu prevede acest lucru, dar logica spune că la această Pavecerniță trebuie pusă și Slujba Sfântului din Minei.

⁴³² Este unul din puținele cazuri când se pun două condace (praznicale) și aceasta pentru că se odovăiesc două Praznice deodată, cel al Paștilor și cel al Duminicii Orbului.

⁴³³ Se înțelege că nu se cădește toată biserica, ci doar Sf. Altar.

*Dumnezeu...*⁴³⁴ După Cântarea a treia, punem Condacul și Icosul Orbului și Sedealna Praznicului. glas 1: *Deschis-ai ochii celui orb...*, *Slavă... Și acum... Născutu-Te-ai, Mântuitorule, precum Însuși ai voit...* După Cântarea a șasea, punem Condacul Paștelui: *De Te-ai și pogorât în mormânt...*, apoi Icosul și Sinaxarul. La Cântarea a noua, nu cântăm *Ceea ce ești mai cinstită...*, ci punem Stihurile Cântării a noua de la Paști. Iar la troparele Canonului Orbului și la troparele Canonului Înainteprăznuirii, zicem Stihurile obișnuite ale Cântării. Catavasiile : *Pe Tine, Maica lui Dumnezeu, care, mai presus de minte...* După Cântarea a noua, punem Luminânda Paștelui: *Cu trupul adormind...* (de două ori), *Slavă...Și acum...* a Orbului: *Luminează Doamne, ochii mei...* La Laude punem Stihurile pe opt: patru ale Orbului glas 2: *Cel ce s-a născut orb...* și apoi Stihurile Paștelui cu Stihurile lor, *Slavă...Și acum...* glas 5: *Ziua Învierii...* Apoi *Hristos a înviat...* (o dată), după cum s-a arătat la Vecernie. Apoi Doxologia mare, iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem Troparul glas 5: *Pre Cuvântul cel împreună fără de început...*, *Slavă...Și acum...* al Născătoarei lui, Ectenia și Otpustul, unde pomenim și Sfântul zilei de rând. Urmează **Ceasul 1** care se face în pridvor. La **Ceasul 1** zicem Psalmii obișnuți, *Slavă...* Troparul: *Pre Cuvântul Cel împreună fără de început...*, *Și acum...* al Născătoarei: *Cum te voi numi...* După *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Orbului: *Fiind orbit la ochii sufletului...*, apoi Otpustul după obicei și celelalte **Ceasuri obișnuite**.

Începutul **Liturghiei** se face după cum s-a făcut în însăși ziua Paștelui. Punem apoi Antifoanele obișnuite cu Fericirile din Canonul Paștelui de la Cântarea a treia și a șasea, pe opt. După Procesiune punem Troparul: *Pre Cuvântul Cel împreună fără de început...*, *Slavă...* Condacul Orbului, *Și acum...* al Paștelui: *De Te-ai și pogorât în mormânt...* Prochimenul Paștelui, glas 8, iar Apostolul și Evanghelia – din ziua de Miercuri a Săptămânii a șasea după Paști. Chinonicul: *Trupul lui Hristos primiți...* și zicem și Psalmul 33: *Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea...* Otpustul Paștelui.

La masă se face mângâiere fraților, adică se mănâncă cu untdelem, se bea vin și se mănâncă pește.

⁴³⁴ Este vorba de Catavasia din Duminica Orbului, prevăzută de toate rânduielile de Tipic, inclusiv *TM (Iași, 1816)* și *TB, 1976*. În mod greșit însă, Penticostarul prevede Catavasiile Învierii: *Ziua Învierii...*

CAPITOLUL VIII

ÎN JOIA SĂPTĂMÂNII A ȘASEA DUPĂ PAȘTI, PRĂZNUIM ÎNALȚAREA DOMNULUI DUMNEZEULUI ȘI MÂNTUITORULUI NOSTRU IISUS HRISTOS

Miercuri seara, la **Ceasul 9**, după începutul făcut de preot, citețul zice (direct, n.n.): *Sfinte Dumnezeule..., Preasfântă Treime... și Tatăl nostru...*,⁴³⁵ apoi citim Psalmii obișnuiți cu Troparul și Condacul, așa cum s-a arătat mai sus, la Ceasul 1.

La Vecernia mică după Psalmul obișnuit, la: *Doamne, strigat-am...* punem Stihirile Praznicului, pe patru, glas 6: *Domnul S-a Înălțat la ceruri..., Slavă... Și acum...* același glas: *Doamne, când Te-au văzut Apostolii...*,⁴³⁶ apoi Prochimenul zilei. La Stihioavnă punem Stihurile glas 1: *Suindu-Te la ceruri de unde Te-ai și pogorât...*, cu Stihurile lor, *Slavă... Și acum...* glas 2: *Născutu-Te-ai precum Însuși ai voit...* Apoi *Acum slobozește..., Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Praznicului glas 4: *Înălțatu-Te-ai întru slavă, Hristoase Dumnezeul nostru..., Ectenia și Otpustul.*

La Vecernia mare, după Psalmul obișnuit, Catismă nu mai punem.⁴³⁷ La: *Doamne, strigat-am...* punem zece Stihiri: adică cele cinci Stihiri Samoglasnice ale Praznicului, repetându-le, *Slavă...Și acum... De sânurile părintești nedespărțindu-Te, preadulce Iisuse...* Se face Procesiunea, *Lumină lină...*, Prochimenul zilei și trei Paremii ale Praznicului: două de la Isaia și una de la Zaharia. La Litie punem Stihirile Praznicului Samoglasnice, glas 1: *Suindu-Te la ceruri..., Slavă...Și acum...* glas 4: *Doamne, taina cea din veac ascunsă...* La Stihioavnă punem Stihirile Praznicului, gl.II: *Născutu-Te-ai precum Însuși ai voit..., Slavă... Și acum...* glas 7: *Suitu-S-a Domnul întru strigare..., Acum slobozește..., Sfinte*

⁴³⁵ De la Înălțare până la Cinzecime toate Laudele vor începe direct cu *Sfinte Dumnezeule..., fără Împărate ceresc...*, iar Ceasurile 1 și 6 vor începe direct cu *Veniți să ne închinăm...*

⁴³⁶ Tipicul rânduește aici a patra Stihiră de la Vecernia cea mare a Praznicului, iar Penticostarul pe a cincia.

⁴³⁷ Probabil din cauza ostenelii care urmează, Tipicul prevede ca la unele Praznice să nu se cânte *Fericit bărbatul...*

Dumnezeule... și după Tatăl nostru... punem Troparul Praznicului glas 4: Înălțatu-Te-ai întru slavă, Hristoase Dumnezeule... (de trei ori), urmează binecuvântarea pâinilor, Fie numele Domnului binecuvântat... (de trei ori), Slavă...Și acum... Psalmul 33, până la cuvintele ...Nu se vor lipsi de tot binele. Apoi Prologul mare din Tâlcuirea Faptelor Sfinților Apostoli.

ÎNSEMNARE: Dacă nu este Priveghere, după *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule... și Tatăl nostru...*, punem Troparul Praznicului (o dată) și Otpustul.

La Pavecerniță, după *Sfinte Dumnezeule... și după Tatăl nostru...* punem Condacul Praznicului și celelalte ale Pavecerniței și Otpustului.

Miezonoptica o punem după rânduiala obișnuită. După primul *Sfinte Dumnezeule...*, în locul Troparului: *Iată, Mirele vine...*, zicem Troparul Praznicului, după al doilea *Sfinte Dumnezeule...*, în locul Troparelor: *Pomenește, Doamne, ca un bun...*, zicem Condacul Praznicului. Apoi... *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și Otpustul, iar Rugăciunea: *Pomenește, Doamne, pe cei ce întru nădejdea Învierii au adormit...* nu o mai zicem.

La Utrenie se face începutul după obicei și îndată citețul zice: *Veniți să ne Închinăm...* (de trei ori) și citim Psalmii începători 19 și 20, apoi *Slavă...Și acum...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparele cele obișnuite. Preotul spune Ectenia și Ecfonisul, după care zice: *Slavă Sfintei și celei deoființă...*, iar citețul zice: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...*

Urmează cei șase Psalmi obișnuiți și Ectenia mare. La: *Dumnezeu este Domnul...*, punem Troparul Praznicului glas 4: *Înălțatu-Te-ai întru slavă, Hristoase Dumnezeule...* (de trei ori), apoi obișnuitele Catisme, Sedelnele Praznicului și Polieleul cu Stihira Mărimurilor Praznicului, după care punem Sedealna Praznicului (de două ori), și Prologul Praznicului⁴³⁸. Apoi Antifonul întâi, glas 4, Prochimenu glas 4: *Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare...*, cu Stihul: *Toate neamurile bateți din palme...* Apoi: *Toată suflarea...*, Evanghelia (a treia a Învierii) de la Marcu: *În vremea aceea, dacă a înviat Iisus, dimineața în ziua cea dintâi a Săptămânii...*, Apoi: *Învierea lui Hristos văzând...* (o dată)⁴³⁹ și Psalmul 50. Urmează Stihira Praznicului glas 6: *Astăzi, puterile cele de sus văzând firea noastră...* și celelalte. Se pun două Canone ale Praznicului, cel dintâi pe glasul 5:

⁴³⁸ Se poate citi din Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la Înălțarea Domnului (Omilia I)* sau *Cuvânt la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos (Omilia II)*, în *Predici la Sărbătorile Împărătești și Cuvântări de Laudă la Sfinți*, Buc., 2002, pp. 157, 170.

⁴³⁹ Atât Evanghelia cât și acest imn liturgic, fac aluzie la legătura directă dintre aceste două Praznice.

Irmoasele punându-se de câte două ori și troparele punându-se pe șase, și altul glas 4, cu Irmosul, pe șase. Catavasie: *Cu dumnezeiescul nor acoperit fiind...*,⁴⁴⁰ amândouă stranele cântând acest Irmos împreună.⁴⁴¹ După Cântarea a treia punem Sedealna Praznicului glas 8: *Suindu-Te pe norii cerurilor...*, *Slavă...* Și acum... tot aceasta și Prologul Praznicului. După Cântarea a șasea, punem Condacul Praznicului glas 6: *Împlinind rânduiala cea pentru noi...*, Icosul și Sinaxarul. La Cântarea a noua nu cântăm: *Ceea ce ești mai cinstită...*, ci punem troparele Cântării a noua cu stihurile lor apoi Catavasia: *Bucură-te, Împărăteasă-Maică...* Apoi Luminânda Praznicului: *Privind Ucenicii la Tine...*, (de trei ori). La Laude punem Stihurile Praznicului pe patru, glas 1: *Îngerește să prăznuim...*, *Slavă...* Și acum... glas 2: *Născutu-Te-ai precum Însuși ai voit...* Doxologia mare, iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem Troparul Praznicului (o dată), Ecteniile și Otpustul. După aceea se face miruirea fraților cu untdelemn sfințit și se citește Învățătura Sfântului Teodor Studitul. Urmează **Ceasul 1** în pridvor, la care zicem Troparul și Condacul Praznicului și Otpustul final.

La Liturghie punem Antifoanele și stihurile Praznicului, glas 2, din Penticostar. La Procesiunea mică, diaconul spune: *Înțelepciune drepti!*, iar noi cântăm Stihul: *Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiță; Mântuiește-ne pe noi, fiul lui Dumnezeu, Cel ce Te-ai înălțat întru slavă...* și iarăși Troparul: *Înălțatu-Te-ai întru slavă...*, *Slavă...* Și acum... Condacul glas 6: *Împlinind rânduiala cea pentru noi...* Apoi *Sfinte Dumnezeule...* și Prochimenul glas 6: *Înalță-Te la ceruri, Dumnezeule, și peste tot pământul slava Ta...*, cu Stihul: *Gata este inima mea Dumnezeule, gata este inima mea...* Apoi Apostolul de la Fapte: *Cuvântul cel dintâi l-am făcut...*, Aliluia glas 8: *Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare...*, cu Stihul: *Toate neamurile bateți din palme...* Evanghelia de la Luca: *În vremea aceea, înviind Iisus din morți, stătu-a în mijlocul ucenicilor...* În locul Axionului, cântăm Irmosul gl.V, de la Cântarea a noua: *Pe Tine, Maica lui Dumnezeu, cea mai presus de minte...*, până la Odovania Praznicului. Chinonicul: *Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiță, Aliluia.* În loc de *Văzut-am Lumina cea adevărată...*, se cântă Troparul *Înălțatu-Te-ai întru slavă...*

La masă se face mângâiere mare fraților.

⁴⁴⁰ Aceleași cu Catavasiile Cinzecimii.

⁴⁴¹ Se mai obișnuiește ca toate Canoanele și în special al doilea să fie integral cântat, antifonic în cele două străni.

ÎN VINEREA DE DUPĂ ÎNĂLȚĂREA DOMNULUI

Joi seara, la **Vecernie** după Psalmul obișnuit nu punem Catisma, iar dacă undeva nu s-a făcut Privegherea, atunci citim Catisma de rând.⁴⁴² La: *Doamne strigat-am...* punem trei Stihiri ale Praznicului, glasul 1 și trei ale Sfântului din Minei, *Slavă...* a Sfântului dacă are, iar dacă nu, *Slavă... Și acum...* a Praznicului, glasul 2: *Născutu-Te-ai precum Însuți ai voit...* Se face Procesiunea cu cădelnița, *Lumină lină...*, Prochimenul cel mare, glas 7: *Dumnezeul nostru în cer și pe pământ, toate câte a voit a făcut...*, cu stihurile din Penticostar, apoi Ecteniile: *Să zicem toți...* și: *Să plinim rugăciunea noastră cea de seară Domnului...* La Stihavnă punem Stihurile Praznicului glas 2: *Zis-a Cel ce pe toate le umple...*, cu Stihurile Praznicului, *Slavă... Și acum...* glas 6: *În muntele cel sfânt...* Urmează *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Praznicului: *Înălțatu-Te-ai întru slavă Hristoase...* și *Otpustul*⁴⁴³.

La **Pavecerniță** punem Slujba Sfântului din Minei care s-a întâmplat în ziua Praznicului, apoi după *Sfinte Dumnezeule...*, punem Condacul Praznicului.

La **Utrenie**, după cei șase Psalmi, la *Dumnezeu este Domnul...*, punem Troparul Praznicului (de două ori), *Slavă...* al Sfântului, din Minei, *Și acum...* al Praznicului. Apoi cele două Catisme obișnuite, Sedelnele Praznicului și Prologul. Punem Psalmul 50, apoi cel dintâi Canon al Praznicului⁴⁴⁴, pe opt, Irmosul punându-se (de două ori) și troparele punându-se pe șase, apoi Canonul Sfântului din Minei cu Irmosul, pe patru. După Cântarea a treia, punem Condacul, Icosul și Sedealna Sfântului, *Slavă...Și acum...* a Praznicului. După Cântarea a șasea, punem Condacul și Icosul Praznicului. După Cântarea a noua, punem Luminânda Praznicului, *Slavă...* a Sfântului, *Și acum...* a Praznicului (iar dacă Sfântul nu are *Slavă...*, atunci zicem: *Slavă... Și acum...* a Praznicului). La Stihavnă punem Stihurile Praznicului cu Stihurile lor, *Slavă...Și acum...* a Praznicului. Apoi *Bine este a ne mărturisi Domnului...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Sfântului, *Slavă...Și acum...* a Praznicului. Iar **Ceasurile** se pun după rânduiala lor obișnuită.

⁴⁴² Această prevedere tipiconală se pare că (iarăși) ține cont de oboseala celor care au privegheat. Dacă însă Privegherea nu a fost făcută întocmai după Tpic, atunci nici oboseala nu a fost prea mare și se poate citi fără probleme Catisma vecerniei.

⁴⁴³ *TM (Iași, 1816)*, în mod greșit prevede înainte de Otpust – Ectenia, fără să se menționeze care dintre ele, or dacă am avut Procesiune și prochimen mare, ambele Ectenii s-au rostit deja. Este vorba, probabil, de o altă greșeală.

⁴⁴⁴ Acestea se vor pune pe rând în zilele ce urmează.

La Liturghie punem Fericitirile Praznicului de la Cântarea întâi, cu Irmosul, pe șase, și celelalte după rânduială.

Vineri seara, **la Pavecerniță**, vom pune Slujba Sfântului ce se va întâmpla în Duminica Sfinților Părinți de la Niceea (a șaptea după Paști).

ÎNSEMNARE: Slujba Praznicului Înălțării Domnului se Prăznuiește până în Vinerea Pentecostarului, când se Odovăiește.

ÎN DUMINICA DE DUPĂ ÎNĂLTĂREA DOMNULUI PRĂZNUIM PE SFINȚII PĂRINȚI DE LA SINODUL ÎNTÂI ECUMENIC DE LA NICEEA

Slujba Sfinților Părinți se combină cu cea a Învierii și a Înălțării, exact așa cum arată Pentecostarul. Troparul și stihiri ale Sfinților Părinți se vor pune și Duminică seara la Vecernie,⁴⁴⁵ dar începând de luni dimineața se revine doar la Praznicul Înălțării a cărei Odavanie se va face Vineri.

ÎNSEMNARE: Slujba Sfântului din ziua de vineri (a Odovaniei înălțării) se va citi joi seara la Pavecerniță, iar cele ale Sfinților din Duminica și Lunea Cinzecimii, se vor citi marți și respectiv miercuri în această săptămână (a șaptea). Dacă însă, de Luni până Vineri va cădea un Sfânt cu Polieleu, chiar și de va fi Hram, prioritate va avea slujba Praznicului.

ÎN SÂMBĂTA ÎNAINTE DE ZIUA CINZECIMII SĂVÂRȘIM POMENIREA TUTUROR CELOR DIN VEAC ADORMIȚI

Și cântăm Slujba pentru cei adormiți, după cum s-a arătat mai înainte în Sâmbăta Lăsatului sec de carne, toată Slujba punându-se la fel. Axionul Liturghiei: *Cuvine-se cu adevărat...*, iar în loc de *Am văzut lumina cea adevărată...*, cântăm *Aliluia* (3 ori)⁴⁴⁶.

⁴⁴⁵ Am putea spune că această sărbătoare are și o după-prăznuire, dar una incompletă, redusă numai la Vecernie, nu ca în cazul Nașterii sau Tăierii Capului Sfântului Ioan Botezătorul, de exemplu, când este de o zi întreagă.

⁴⁴⁶ Referitor la imnul ce trebuie cântat în loc de *Am văzut lumina...*, nu există o părere unanimă. Cert este că Troparul Înălțării nu mai poate fi cântat, pentru că deja s-a făcut Odovania Praznicului, dar nici *Am văzut lumina...* nu poate fi cântat pentru că abia prin Pogorârea Duhului Sfânt noi ajungem să vedem duhovnicește pe Dumnezeu – Lumina lumii. Un Tipik rusec, folosind metoda analogică, recomandă, ca și la Paști și la Înălțare, cântarea Troparului, adică *Cel ce prin adâncul înțelepciunii...* Dacă însă suntem atenți la tematica necrologică a acestui Tropar, vedem că el este foarte nepotrivit cu momentul în care creștinii de curând împărtășiți, își exprimă bucuria și mulțumirea întâlnirii cu Hristos. Un alt Tipic recomandă imnul de laudă *Aliluia* (cântat mai pe larg, dar nu neapărat pe

CAPITOLUL IX

ÎN DUMINICA SFINTEI CINCIZECIMI

Sâmbătă seara, la **Vecernia mică**, după Psalmul obișnuit, la: *Doamne, strigat-am...* punem Stihirile Praznicului pe patru,⁴⁴⁷ glas 1: *Prăznuim Cincizecimea...și celelalte, Slavă... Și acum...* glas 8: *Când ai trimis pe Duhul Tău, Doamne...* La Stihoavnă punem Stihirile Samoglasnice glas 2: *Văzut-am Lumina cea adevărată...*, cu Stihurile lor, *Slavă... Și acum...* același glas: *Pe Treimea Cea de o ființă să O lăudăm...* Apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Praznicului glas 8: *Binecuvântat ești, Hristoase Dumnezeul nostru...*, Ectenia și Otpustul.

La **Vecernia mare** după Psalmul obișnuit, cântăm *Fericit bărbatul...*, toată Catisma. La: *Doamne, strigat-am...* punem zece Stihiri și cântăm Stihirile Samoglasnice glas 1: *Prăznuim Cincizecimea...și alte Stihiri* glas 2: *Văzut-am Lumina cea adevărată...*, *Slavă... Și acum...* glas 8: *Veniți popoarelor, să ne închinăm Dumnezeirii celei în trei Ipostasuri...* Apoi Procesiunea, *Lumină lină...*, Prochimenul zilei glas 6: *Domnul S-a împărățit...*, cu Stihurile lui și trei Paremii: de la Numeri, din Proorocirea lui Iona și din Proorocirea lui Iezechiel. La Litie punem trei Stihiri Samoglasnice ale Praznicului glas 2: *Prin Prooroci ne-ai vestit nouă calea mântuirii...*, *Slavă... Și acum...* glas 8: *Când ai trimis pe Duhul Tău, Doamne...* La Stihoavnă punem Stihirile Samoglasnice ale Praznicului glas 6: *Necunoscând neamurile, Doamne...*, cu Stihurile lor, *Slavă... Și acum...* glas 8: *Odinioară limbile au fost amestecate...*, *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Praznicului glas 8: *Binecuvântat ești, Hristoase Dumnezeul nostru...*(de trei ori), *Slavă... Și acum...* Psalmul 33: *Bine voi cuvânta pe Domnul...*, până la Stihul: *...nu se vor lipsi de tot binele*, apoi Citire din Tâlcuirea la Faptele Sfinților Apostoli.

ÎNSEMNARE: Dacă nu va fi Priveghere, după *Acum slobozește...*, punem Troparul Praznicului (o dată) și Otpustul.

La **Pavecerniță** după: *Cuvine-se cu adevărat...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Condacul Praznicului.

⁴⁴⁷ Este vorba de primele trei Stihiri de la Vecernia mare, din care prima se repetă.

Miezonoptica o cântăm după obicei, la care cântăm Canonul Treimii din Octoih al glasului de rând.

La Utrenie, după cei șase Psalmi, la *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Praznicului (de trei ori), apoi obișnuitele Catisme, Sedelnele Praznicului și Citire din Tâlcuirea Sfântului Ioan Gură de Aur la Ioan, Cuvântul 51. Urmează Polieleul cu Stihurile Mărimurilor Praznicului, apoi Ectenia mică și Sedealna Praznicului glas 8: *După scularea Ta cea din morți, Hristoase..., Slavă... Și acum...* tot aceasta și Citire din Cuvântul Sfântului Grigore Cuvântătorul de Dumnezeu⁴⁴⁸. Apoi Antifonul întâi glas 4, Prochimenul glas 4: *Duhul Tău cel bun mă va povățui la pământul dreptății* cu Stihul: *Doamne, auzi rugăciunea mea...* Apoi *Toată suflarea...*, Evanghelia de la Ioan: *Fiind seară în ziua aceea...*, cu sfârșitul: *...cărora le veți ține, ținute vor fi...*; *Învierea lui Hristos...*,⁴⁴⁹ nu o zicem, ci îndată spunem Psalmul 50, *Slavă... Pentru rugăciunile Sfinților Tăi Apostoli, Milostive..., Și acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...* Apoi Stihul: *Miluieste-mă, Dumnezeule...* și Stihira glas 6: *Împărate ceresc...* Urmează Rugăciunea: *Mântuiește Dumnezeule poporul Tău...*,⁴⁵⁰ după care urmează cele două Canoane ale Praznicului, cel dintâi, glasul 7, iar cel de-al doilea, glas 4: Irmoasele amânduror Canoane punându-se de câte două ori și troparele punându-se pe 12, iar după aceea, strana cea dintâi spune Irmosul cel dintâi și a doua strană Irmosul Canonului celui alt. După Cântarea a treia, punem Sedealna Praznicului glas 8: *Cei ce iubeau pe Mântuitorul..., Slavă... Și acum...* tot aceasta. După Cântarea a șasea, punem Condacul Praznicului glas 8: *Când Cel preainalt S-a pogorât, a amestecat limbile...*, apoi Icosul și Sinaxarul. La Cântarea a noua, nu cântăm: *Ceea ce ești mai cinstită...*, ci cântăm Cântarea a noua, cu Stihurile Praznicului. După Cântarea a noua, punem Luminânda Praznicului: *Preasfinte Duhule...*, (de două ori), *Slavă... Și acum...* altă Luminândă: *Lumină este Tatăl...* La Laude punem Stihurile pe șase, glas 4, *Slavă... Și acum...* glas 6: *Împărate ceresc...* Apoi Doxologia mare, iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem Troparul Praznicului (o dată), Ecteniile și Otpustul.

Urmează **Ceasul 1**, la care punem Troparul Praznicului, iar după *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Praznicului și Otpustul final. La fel facem și la celelalte **Ceasuri**.

⁴⁴⁸ *Cuvântare la Cinzecime*, în *Opere dogmatice*, Ed. Herald, 2002, p.95.

⁴⁴⁹ Prin urmare, nici Evanghelia nu se scoate la închinare.

⁴⁵⁰ Cei mai mulți liturgiști sunt de părerea că această rugăciune se citește doar dacă nu s-a făcut Litie, iar dacă s-a făcut, zicem direct: *Cu mila și cu îndurările...*

La Liturghie punem Antifoanele și stihurile Praznicului din Penticostar, pe glasul 2. La Procesiunea mică se cântă stihul: *Înalță-Te, Doamne, întru puterea Ta, cânta-vom și vom lăuda puterile Tale; Mântuiește-ne pe noi, Mângâietorule Bune...* apoi iarăși punem Troparul: *Bine ești cuvântat, Hristoase Dumnezeu nostru...*, apoi Slavă... Și acum... Condacul: *Când Cel Preaînalt s-a pogorât...* Iar în locul Cântării Sfinte Dumnezeule... cântăm: *Câți întru Hristos v-ați botezat...* Prochimenul glas 8: *În tot pământul a ieșit vestirea lor și la marginile lumii cuvintele lor...*, cu Stihul: *Cerurile vestesc slava lui Dumnezeu...*, pe care-l zicem până la Odovania Praznicului. Apostolul de la Fapte: *Și când s-au împlinit cincizeci de zile...*, Evanghelia praznicului de la Ioan. În loc de Axion cântăm Irmosul Cântării a noua: *Bucură-te, Împărăteasă...*, pe care îl cântăm până la Odovania Praznicului. Chinonicul: *Duhul Tău cel bun mă va povățui la pământul dreptății, Aliluia* (de trei ori).

Imediat după Otpustul Liturghiei se săvârșește **Ceasul 9**, după obicei.

ÎN DUMINICA CINCIZECIMII SEARA⁴⁵¹

Paraclisierul toacă mai devreme pentru "Slujba plecării genunchilor"⁴⁵² și venind preotul, începe: *Bine este cuvântat Dumnezeu nostru...* iar citețul rânduiește zice: *Împărate ceresc...* și Psalmul începător, după care urmează Ectenia mare (cu cereri speciale, n.n.). La: *Doamne, strigat-am...* punem Stihurile Praznicului pe șase, glas 4, repetându-le, Slavă... Și acum... glas 6: *Împărate ceresc...* Procesiunea se face cu cădelnița, *Lumină lină...*, Prochimenul cel mare glas 7: *Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeu nostru, Tu ești Dumnezeu care faci minuni...*, cu Stihurile din Penticostar. Apoi diaconul (preotul) zice: *Iară și iară, plecând genunchii noștri, Domnului să ne rugăm...* și noi răspundem: *Doamne miluiește...*, și plecând genunchii la pământ și având capetele descoperite, preotul citește rugăciunea din Sfântul Altar (dintre Sfintele Uși, n.n.), stând în genunchi cu

⁴⁵¹ Tipicul nu prevede o oră anume pentru săvârșirea acestei Slujbe, dar, având în vedere cuvântul "seara" care apare în titlul acestui subcapitol, ne dăm seama că slujba se făcea spre apusul soarelui, după un oarecare interval de timp față de Liturghie. Am văzut de asemenea indicația de a citi Ceasul 9, neîntâlnită în Penticostar. Probabil Tipicul își propune ca imediat după Liturghie să încheie ziua liturgică de Duminică, iar după masa de prânz sau poate un pic mai târziu (dar totuși, nu ca de obicei), să se facă "Vecernia plecării genunchilor". În prezent însă, această Vecernie, chiar și la mănăstiri, se face imediat după Liturghie, fără Ceasul 9.

⁴⁵² Se numește așa pentru că din Vinerea Patimilor (sau cel puțin de la Paști) și până în acest moment, toate îngenunchierile și metaniile au fost strict oprite, dar începând cu această Vecernie, se revine la rânduiala obișnuită.

fața către popor și zicând: *Doamne, Cel ce ești Preacurat...* și celelalte. Apoi după sfârșitul primelor două rugăciuni, diaconul zice Ectenia: *Apără, mântuiește, miluiește, ridică-ne și ne păzește pe noi Dumnezeu cu harul Tău...* și noi răspundem: *Doamne miluiește...* (o dată) și iarăși zice: *Pe Preasfânta curata...* și celelalte, iar preotul spune Ecfonisul rugăciunii: *Că Ție se cuvine a ne milui și a ne mântui pe noi...* Iar după aceasta (preotul sau) diaconul zice Ectenia: *Să zicem toți...* și celelalte după obicei, iar preotul spune Ecfonisul: *Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești...* și îndată diaconul zice: *Iară și iară, plecând genunchii noștri, Domnului să ne rugăm...*, iar noi răspundem: *Doamne miluiește...* (de trei ori) și plecăm genunchii așa cum am făcut și prima dată, iar preotul citește al doilea rând de rugăciuni (a treia și a patra), iar după sfârșitul rugăciunii, diaconul zice Ectenia: *Apără, mântuiește, miluiește, ridică-ne și ne păzește pe noi, Dumnezeu cu harul Tău...* apoi: *Pe Preasfânta, Preacurata...*, iar preotul spune Ecfonisul rugăciunii: *Cu bunăvoința și cu harul Unuia Născut Fiul Tău...*, apoi rugăciunea: *Învrednicește-ne, Doamne, în seara aceasta...* și după aceea zice diaconul: *Iară și iară, plecând genunchii noștri, Domnului să ne rugăm...*, iar noi răspundem *Doamne miluiește...* (de trei ori) și apoi ne plecăm iarăși genunchii după cum am făcut și prima dată, iar preotul citește al treilea rând de rugăciuni (a cincia, a șasea și a șaptea), iar după sfârșitul rugăciunilor, diaconul zice Ectenia: *Apără, miluiește, mântuiește, ridică-ne și ne păzește pe noi Dumnezeu cu harul Tău...*, apoi: *Pe Preasfânta, Preacurata, Preabinecuvântata...*, iar preotul spune Ecfonisul: *Că Tu ești odihna sufletelor și a trupurilor noastre...* Iar după aceasta Diaconul zice Ectenia: *Să plinim rugăciunea noastră cea de seară Domnului...*, iar preotul spune Ecfonisul: *Că bun și iubitor de oameni Dumnezeu ești...* Apoi: *Pace tuturor...*, iar diaconul spune: *Capetele noastre Domnului să le plecăm...* Preotul zicând obișnuita rugăciune în taină, apoi Ecfonisul: *Fie stăpânirea Împărăției Tale, binecuvântată...* Iar după aceasta împreunându-se amândouă stranele în mijlocul bisericii, cântă la Stihovă, Stihurile Praznicului glas 3: *Acum limbile tuturor...*, cu Stihurile lor, *Slavă...* și acum... glas 8: *Veniți, popoarelor, să ne închinăm Dumnezeirii celei în trei Ipostasuri...* Apoi *Acum slobozește...*, *Sfinte Dumnezeule...* și după *Tatăl nostru...* punem Troparul Praznicului glas 8: *Binecuvântat ești, Hristoase Dumnezeul nostru...* și Otpustul (special, n.n.).

ÎNSEMNARE: **la Pavcerniță** cântăm Canonul Sfântului Duh glas 1, Irmoasele punându-se de câte două ori și Troparele punându-se pe patru, cu acrostihul: *Slavă Ție Dumnezeul nostru, slavă Ție.* După Cântarea a noua, în locul Cântării: *Cuvine-se cu adevărat...*, cântăm Irmosul aceleiași Cântări, a noua. După *Sfinte Dumnezeule...* și *Tatăl nostru...* punem Condacul Praznicului și celelalte ale Pavcerniței și Otpustul.

La Miezonoptică, după primul *Sfinte Dumnezeule...*, zicem Troparul Praznicului, după al doilea *Sfinte Dumnezeule...* zicem Condacul Praznicului, apoi *Doamne miluiește...* (de 12 ori) și Otpustul.

La Utrenie, după cei șase Psalmi, la: *Dumnezeu este Domnul...* punem Troparul Praznicului (de trei ori) și obișnuitele Catisme, Sedelnele Praznicului și Prologul Praznicului. Apoi Canonul Praznicului glas 7, cu Irmosul, pe opt și celălalt Canon al Praznicului, glas 4, cu Irmosul, pe șase. Catavasia: *Cu Dumnezeiescul nor acoperit fiind găngavul...*, cântându-se în amândouă stranele împreună. După Cântarea a treia, punem Sedealna Praznicului glas 8: *Preasfântul Duh pogorându-Se...*, (de două ori), după Cântarea a șasea, punem Condacul și Icosul Praznicului, apoi Sinaxarul. La Cântarea a noua, nu cântăm: *Ceea ce ești mai cinstită...*, ci cântăm stihurile Praznicului. După Cântarea a noua, punem Luminânda Praznicului (de două ori), apoi altă Luminândă (o dată). La Laude punem Stihurile Samoglasnice ale Praznicului, glas 2, pe patru, *Slavă...și acum...* glas 8: *Odinioară limbile s-au amestecat...* Apoi Doxologia mare, iar după *Sfinte Dumnezeule...* punem Troparul Praznicului (o dată), Ecteniile și Otpustul special.

⁴⁵³ Așa se numește **Lunea Cinzecimii** în toate cărțile de cult, Sinaxarele și Calendarele Ortodoxe. Tot așa este numită și în Sinaxarul din edițiile românești ale Penticostarului. Calendarele românești mai noi însă, numesc această sărbătoare **Sfânta Treime**, inovație care nu are nici o motivație dogmatică sau liturgică. Actul sau evenimentul Pogorârii Duhului Sfânt nu trebuie văzut ca o sărbătoare doar a Sfântului Duh, ci (una) a întregii Sfinte Treimi, pentru că Duhul Sfânt nu S-ar fi pogorât dacă nu se înălța Fiul pentru a da mărturie Tatălui (Ioan, XIV-XVII). Deci Pogorârea Sfântului Duh ca eveniment, este de fapt o sărbătoare a Sfinte Treimi, așa cum relevă toate imnele liturgice ale Praznicului, inclusiv Troparul care, în mod "paradoxal" este adresat Fiului (spre slava Tatălui). Abia a doua zi după Cinzecime prăznuim pe "Însuși Duhul Sfânt" (Sinaxarul zilei) ca **Cel prin Care** s-a făcut această lucrare a Treimii.

Mai mult decât atât, actul Pogorârii Duhului Sfânt este și "ziua de naștere" a Bisericii, care este comuniune, sinaxă, întrucât este opera unei comuniuni de Persoane – Sfânta Treime.

În toate Bisericile Ortodoxe, Praznicul Sfinte Treimi nu are o zi specială de cinstire (adorare), după cum nu există o zi specială în care să-L adorăm pe Dumnezeu-Tatăl. Totuși Biserica adoră într-un mod desosebit Sfânta Treime în fiecare duminică a anului (a se vedea mai ales Rânduiala Miezonopticii de Duminică), și face acest lucru și mai intens în Duminica Cinzecimii. Prin urmare, această Duminică a Cinzecimii (numele real al Praznicului) amintește de Pogorârea Duhului Sfânt ca eveniment al Sfinte Treimi, fără a fi vorba de două Sărbători distincte (făcându-se o referire simultană la o acțiune și la Subiectul acțiunii). Corect ar fi ca și Bisericile care poartă Hramul Pogorârii Duhului Sfânt sau pe cel al Sfinte Treimi să sărbătorească împreună ziua Hramului în Duminica Cinzecimii, ziua de Luni fiind o simplă după-prăznuire.

Apoi **Ceasul I** și celelalte.

La Liturghie punem Fericirile din Canoanele Praznicului, de la Cântarea a treia și a șasea, pe opt. Apoi preotul sau diaconul spune: *Înțelepciune drepti!*, iar noi zicem Stihul Procesiunii: *Înalță-Te, Doamne, întru puterea Ta, cânta-vom și vom lăuda puterile Tale; Mântuiește-ne pe noi, Mângâietorule Bune...* și Troparul: *Binecuvântat ești, Hristoase Dumnezeuul nostru..., Slavă...Și acum...* Condacul: *Când Cel preaînalt S-a pogorât...* Apoi *Sfinte Dumnezeule...*, Prochimenul glas 6: *Mântuiește, Doamne, poporul Tău și binecuvântează moștenirea Ta...*, cu Stihul: *Către Tine, Doamne, voi striga, Dumnezeuul meu...* Apostolul din Cartea cea către Efeseni: *Fraților, ca fiii Luminii să umblați...*, Evanghelia de la Matei: *Zis-a Domnul, vedeți să nu defăimați pe vreunul dintre aceștia prea mici frați ai Mei...* Chinonicul: *Duhul Tău cel bun mă va povățui la pământul dreptății, Aliluia* (de trei ori).

ÎNSEMNARE (1): Slujbele Sfinților care se vor întâmpla în Sâmbăta care vine (a Odovaniai) și în Duminica Tuturor Sfinților, le punem Joi și Vineri la **Pavecerniță**.

ÎNSEMNARE (2): În Săptămâna aceasta a Sfintei Cincizecimi facem dezlegare la brânză, la pește, la vin și la untdelemn în toate zilele, iar mirenii au dezlegare și la carne. Tot în această perioadă nu se mai pun **Mijloceasurile** și nici Canoanele Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu cele de la **Pavecerniță**.

ÎNSEMNARE (3): În Duminica care urmează se face pomenirea Tuturor Sfinților (știuți și neștiuți). Slujba se va pune întocmai ca în Penticostar, combinându-se cu Slujba Învierii, cea a glasului 8.

Iar în cealaltă Duminică, a doua după Rusalii, se face pomenirea Tuturor Sfinților Români, combinată cu Slujba Învierii, cea a glasului 1.⁴⁵⁴

ÎNSEMNARE (4): Începând din Lunea Săptămânii a doua după Rusalii (care urmează Duminicii Tuturor Sfinților), începe Postul Sfinților Apostoli care se termină pe data de 29 iunie.⁴⁵⁵

SFÂRȘIT ȘI LUI DUMNEZEU SLAVĂ !

⁴⁵⁴ De fapt, fiecare Biserică Ortodoxă Națională își sărbătorește Sfinții locali. La noi această slujbă a fost introdusă abia în 1992, compunându-se și o parte din "Slujba Tuturor Sfinților Români". Cei care au această slujbă, pot să o pună după aceeași rânduială ca și cea din Duminica trecută, lăsând la o parte Slujba Sfântului din ziua respectivă. Cei care însă nu au această slujbă pot aminti de Sfinții Români la Sinaxar, la Otpust, dar mai ales la Predică.

⁴⁵⁵ Acest Post nu are o durată fixă și durează în mod normal (adică atunci când se folosește același calendar pentru data Paștelui și pentru Sărbătorile fixe) între 8 și 42 de zile, iar în situația calendarului mixt, poate dura cel mult 28 de zile sau poate să nu fie deloc, dacă Paștile cade după 1 mai. În această ultimă situație trebuie respectat, cu aceeași rânduială ascetică, Postul "înlocuitor" rânduit de Sfântul Sinod.

SINAXAR*

(MINOLOGIU)

SEPTEMBRIE

(30 de zile, ziua are 12 ore, noaptea, 12 ore⁴⁵⁶)

- 1 **×** Cuv. Simeon Stâlpnicul și mama sa, Marta; dreptul Isus al lui Navi.
Începutul Anului Nou bisericesc
- 2 Sfântul. Mc. Mamant; Sf. Ioan Postitorul, Patriarhul Constantinopolului
- 3 Sfântul. Sfințit Mc. Antim, Episcopul Nicomidiei; Cuv. Teoctist
- 4 Sfântul. Prooroc Moise; Sf. Mc. Vavila, Episcopul Antiohiei
- 5 **Sf. Prooroc Zaharia, tatăl Sf. Ioan Botezătorul; Sf. Mc. Urban și Teodor.**
- 6 **Minunea Sf. Arhanghel Mihail în Colose; Sf. Mc. Eudoxie, Zinon și Macarie**
- 7 *Înainteprăznuirea Nașterii Maicii Domnului; Sf. Mc. Sozont și Evpsihie; Apostolii Evod și Onisifor*
- 8 (†) **Nașterea Maicii Domnului; Sf. Mc. Sever**
- 9 Sfinții și dreptii dumnezeiești părinți Ioachim și Ana; Cuv. Nichita și Teofan Mărturisitorul
- 10 Sf. Mc. Minodora, Mitrodora și Nimfodora;
- 11 Cuv. Teodora din Alexandria; Cuv. Eufrosin
- 12 Sf. Sfințit Mc. Autonom; Sfântul. Mc. Macedonie și Teodul (*Odovania praznicului Nașterii Maicii Domnului*)
- 13 **×** **Sf. Cuv. Ioan de la Prislop; Sf. Sfințit Mc. Cornelia Sutașul; Înnoirea bisericii Învierii de la Ierusalim; (Înainteprăznuirea Înălțării Sfintei Cruci)**
- 14 (†) **Înălțarea Sfintei Cruci (Post)**
- 15 † **Sf. Ierarh Iosif cel Nou de la Partoș; Sf. Mc. Nichita Romanul; Sfântul. Ierarh Visarion al Larisei⁴⁵⁷**

* Aici s-a dat o simplă listă a Sărbătorilor de peste an, semnalându-se și puține greșeli din cărțile de cult, care pot crea unele confuzii în materie de Tipic. Însemnarea Sărbătorilor s-a făcut după sistemul Calendarelor Bisericești mai noi – un sistem mai simplu, diferit de cel al Tipicului sau al Ceaslovului în care sunt 5 feluri de a marca Sărbătorile pentru a arăta cât mai clar diferențele dintre ele (Priveghere, Polieleu, Doxologie Mare, stihuri pe 6, etc.). Prin (†) vom marca Sărbătorile ce au Priveghere, prin † vom marca sărbătorile cu Polieleu, iar Sărbătorile marcate cu **×**, va marca Sărbătorile cu Doxologie Mare; celelalte sunt zile obișnuite la care se face Slujbă cu Doxologie Mică.

- 16 Sf. Mc. Eufimia, Maletina și Sebastiana
 17 Sf. Mc. Sofia și cele trei fiice ale sale: Pistis, Agapis și Elpis
 18 Sf. Eumenie, Episcopul Gortinei; Sf. Mc. Ariadna
 19 Sf. Mc. Trofim, Savatie și Dorimedont
 20 Sf. Mare Mc. Eustatie și soția sa Teopisti, cu fiii lor Agapie și Teopist
 21 Sf. Apostol Codrat; Sf. Prooroc Iona (**Odovania Praznicului Înălțării Sfintei Cruci**)
 22 Sf. Sfințit Mc. Foca, Episcop de Sinopi; Sf. Mc. Isaac și Martin⁴⁵⁸
 23 **Zămislirea Sf. Prooroc Ioan Botezatorul**; Cuv. Xantipa și Polixenia
 24 † Sf. Întâia Mc. Tecla; **Sf. Siluan Athonitul**; Cuv. Coprie
 25 Cuv. Eufrosina și Cuv. Pafnutie Egipteanul; Sf. Mc. Pavel și Tatia, cu fiii lor
 26 (†) **Sf. Ioan Evanghelistul și Teologul**; Cuv. și Dreptul Ghedeon
 27 **✕ Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul**; Sf. Mc. Calistrat;
 28 Sf. Cuv. Hariton Marturisorul;⁴⁵⁹ Cuv. Mc. Pimen
 29 Cuv. Chiriac Sihastrul; Sf. Mc. Gudelia
 30 Sf. Sfințit Mc. Grigore Luminătorul, Episcopul Armeniei; Sf. Mc. Ripsimia

OCTOMBRIE

(31 de zile, ziua are 11 ore, noaptea, 13 ore)

- 1 † **Acoperământul Maicii Domnului**; Sf. Ap. Anania; Sf. Roman Melodul⁴⁶⁰
 2 Sf. Sfințit Mc. Ciprian; Sf. Mc. Justina Fecioara; Cuv. Teofil Mărturisorul și Cuv. Andrei cel Nebun pentru Hristos.
 3 Sf. Sfințit Mc. Dionisie Areopagitul; Sf. Mc. Elefterie și Rustic
 4 Sf. Ierotei, Episcopul Atenei; Sf. Mc. Audact și Domnina
 5 Sf. Mc. Haritina; Sf. Mc. Memelta
 6 **✕ Sf. Apostol Toma**; Sf. Mc. Erotiida

⁴⁵⁰ În funcție de aceste ore, în fiecare lună ar trebui modificată ora începerii slujbelor și a servirii meselor.

⁴⁵⁷ Se combină slujba celor trei. Este nevoie de o redactare comună a celor trei slujbe și doar acolo unde este Hramul vreunuia din Sfinți, se face slujba lui separat, iar a celorlalți doi se pune la Pavcerniță.

⁴⁵⁸ Începând din această zi, în Duminici se va cânta Polieleul: *Robii Domnului...*, până în ziua de 20 decembrie (exclusiv) și apoi se va relua din 15 ianuarie. Tot de acum, la Utreniile din zilele de rând se vor citi trei Catisme, iar la Vecernie – catisma a XVIII. Până pe 20 noiembrie (inclusiv), Catavasiile: *Deschide-voi gura mea...*

⁴⁵⁹ Nu se pune Polieleu, ci doar Doxologie Mare.

⁴⁶⁰ Slujbele se combină. Polieleu: *Cuvânt bun...*

- 7 † **Sf. Mc. Serghie și Vah**; Sf. Sfințiți Mc. Polihronie și Iulian⁴⁶¹
- 8 Cuv. Pelaghia; Cuv. Taisia
- 9 ✕ **Sfântul. Apostol Iacob al lui Alfeu**; Cuv. Andronic și Atanasia
- 10 Sfântul. Mc. Evlampie și Evlampia, sora lui; Cuv. Teofil Marturisorul
- 11 Sf. Apostol Filip; Cuv. Teofan Mărturisorul; Sf. Mc. Zenaida și Filonida
- 12 Sf. Mc. Prov, Tarah și Andronic; Cuv. Cosma Melodul, Episcopul Maiumei
- 13 ✕ **Aducerea moaștelor Sf. Ap. Andrei la Iași**; Sf. Mc. Carp, Papil și Agatodor⁴⁶²
- 14 (†) **Sf. Cuv. Parascheva**; Sf. Mc. Nazarie și Ghervasie
- 15 Sfântul. Sfințit Mc. Luchian; Cuv. Eftimie cel Nou
- 16 Sfântul. Mc. Longhin sutașul; Cuv. Mal și Gal
- 17 Sfântul. Prooroc Osea; Sf. Cuv. Mc. Andrei Criteanul
- 18 ✕ **Sf. Apostol și Evanghelist Luca**; Sf. Mc. Iulian și Martin
- 19 Sfântul. Prooroc Ioil; Sf. Mc. Uar și Felix
- 20 Sfântul. Mare Mc. Artemie, Duxul și Matroana; Cuv. Gherasim cel Nou
- 21 † **Cuv. Mărt. Sofronie, Visarion și Sf. Mc. Oprea**; **Sf. Pr. Mărturisorii Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel**; Cuv. Ilarion cel Mare
- 22 Sfântul. Averchie, Episcopul Ierapolei; Sfinții 7 tineri din Efes
- 23 ✕ **Sf. Mc. Apostol Iacob, ruda Domnului**; Sf. Ignatie, Patriarhul Constantinopolului
- 24 Sfântul. Mare Mc. Areta; Sf. Mc. Valentin și Sebastiana; Cuv. Sisoe
- 25 Sfântul. Mc. Marchian și Martirie; Sf. Tavita
- 26 (†) **Sf. Mare Mc. Dimitrie, Izvorătorul de Mir**
- 27 (†) **Cuv. Dimitrie cel Nou din Basarabi**; Sf. Mc. Nestor⁴⁶³

⁴⁶¹ După *Slava...* de la Vecernie trebuie să se cânte Dogmatica glasului (4), pentru că este Slujbă cu Polieleu.

⁴⁶² Slujba Sfinților mucenici se combină cu cea a Apostolului din 30 noiembrie, afară de Troparul special al zilei. Se pune Doxologie Mare, iar dacă va voi cel mai mare - și Polieleu.

⁴⁶³ Ar fi foarte potrivit ca Slujba Sf. Nestor să se pună tot în ziua de 26 octombrie, odată cu a Sf. Mc. Dimitrie, căci au pătimit împreună (ba mai mult decât atât, Sf. Nestor a murit înaintea Sf. Dimitrie). Astfel s-ar lăsa loc pentru Slujba Sf. Cuv. Dimitrie cel Nou din Basarabi. Aceasta nu ar fi o inovație pentru că de multe ori în timpul anului anumite slujbe se transferă cu cel puțin o zi înainte, mai ales la Odovaniile Praznicelor, iar rușii, de exemplu, au transferat Slujba Sf. Mc. Foca din 23 iulie în ziua de 22, din cauza Sărbătoririi unei Icoane Făcătoare de Minuni a Maicii Domnului. În același timp, Slujba Sf. Nestor ar putea ușor înlocui Slujba ce se face în amintirea unui oarecare cutremur și care am putea spune că nu se justifică.

- 28 Sf. Mc. Terentie și Neonila; Cuv. Firmilian
 29 Cuv. Anastasia Romana; Cuv. Avramie
 30 Sf. Mc. Zenovie și Zenovia; Sf. Apostol Cleopa
 31 Sf. Apostoli Stahie, Apelie, Urban și Narcis

NOIEMBRIE

(30 de zile, ziua are 10 ore, noaptea, 14 ore)

- 1 **Sf. Doctori fără de arginți Cosma și Damian;** Sf. Mc. Iuliana
 2 Sf. Mc. Achindin, Elpidifor și Pigasie
 3 Sf. Mc. Achepsima episcopul, Iosif preotul și Aitala diaconul
 4 Cuv. Ioanichie cel Mare; Sf. Mc. Nicandru episcopul și Ermeu preotul
 5 Sf. Mc. Galaction și Epistimia; Sf. Silvan; Sf. Grigorie, Patriarhul Alexandriei
 6 Sf. Pavel Marturisorul, Patriarhul Constantinopolului; Cuv. Luca
 7 Sfinții 33 Mucenici din Melitina; Cuv. Lazăr (din Magnezia)
 8 (†) **Soborul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil**
 9 Sf. Mc. Claudiu, Onisifor și Porfirie; Cuv. Simeon Metafrast și Sf. Ierarh Nectarie din Eghina, Făcătorul de Minuni.
 10 Sf. Apostoli Olimp, Rodion, Erast și Sosipatru; Sf. Mc. Orest
 11 Sf. Mc. Mina, Victor și Vichentie; Cuv. Teodor⁴⁶⁴ Studitul
 12 Sf. Ierarh Ioan cel Milostiv; Cuv. Nil Pustnicul;
 13 † **Sf. Ierarh Ioan Gură de Aur;** Cuv. Damaschin
 14 † Sf. Apostol Filip; Sf. Grigorie Palama (*Lasatul secului pentru Postul Craciunului*)
 15 † **Sf. Cuv. Paisie de la Neamt;** Sf. Mc. Gurie, Samona și Aviv; (*Inceputul Postului Craciunului*)
 16 **✕ Sf. Apostol și Evanghelist Matei**
 17 Sf. Grigorie Taumaturgul, Episcopul Neocezareei; Cuv. Lazăr Zugravul

Dumnezeu face minuni la fiecare cutremur de pământ, pentru că dacă nu ar fi mila Lui, "toți am intra de vii în pământ". Ar trebui însă în acest caz să facem amintire de o mulțime de alte cutremure, poate chiar mai mari. Multe din aceste "sărbători" au fost instituite (prin Legi sau decrete) de Împărații bizantini, mai ales cele referitoare la "târnosirea" sau "înnoirea" de Biserici pe care, chiar împărații respectivi le ctitoreau. Poate că în legătură cu aceasta trebuie făcut un studiu critic amănunțit al Sinaxarului. Cert este că multe elemente nu numai că nu sunt actuale, ci chiar nejustificate și absurde.

⁴⁶⁴ Echivalentul slavonesc al acestui nume este *Bogdan*. De aceea, cei care poartă numele de *Bogdan*, își vor cinsti Sfântul ocrotitor de fiecare dată când se prăznuiește vreun Sfânt cu numele *Teodor*. Acest lucru este valabil și în cazul altor nume, dar am făcut această mențiune doar aici, pentru că este vorba de un caz mai des întâlnit. Atragem atenție și la complementaritățile: Cezar – Chesarie, Laurențiu – Lavrentie, Paul – Pavel, ș.a.

- 18 Sf. Mc. Platon, Roman și Zaheu
 19 Sf. Prooroc Avdie; Sf. Mc. Varlaam;
 20 † **Sf. Cuv. Grigorie Decapolitul**; Sf. Mc. Dasie; Sf. Proclu
 21 (†) **Intrarea Maicii Domnului în Biserică (Dezlegare la pește)**
 22 Sf. Apostoli Filimon, Onisim și Arhip; Sf. Mc. Cecilia⁴⁶⁵
 23 ✕ **Sf. Cuv. Antonie de la Iezeru - Vâlcea**; Sf. Ierarh Amfilohie
 24 Sf. Mc. Clement, Episcopul Romei; Sf. Petru, Episcopul Alexandriei
 25 ✕ Sf. Mare Mc. Ecaterina; Sf. Mare Mc. Mercurie (*Odovania
 Praznicului Intrării în Biserică a Maicii Domnului*)
 26 Cuv. Alipie Stâlpnicul; Cuv. Stelian Paflagonul, ocrotitorul copiilor
 27 Sfântul. Mare Mc. Iacob Persul; Cuv. Natanail; Sf. Onufrie
 28 Sfântul. Cuv. Mc. Ștefan cel Nou; Sf. Mc. Irinarh
 29 Sfântul. Mc. Paramon, Filumen și Valerian
 30 (†) **Sf. Apostol Andrei cel întâi chemat, Ocrotitorul României**; Sf.
 Frumentiu episcopul (*Dezlegare la pește*)

DECEMBRIE

(31 de zile, ziua are 9 ore, noaptea, 15 ore)

- 1 Sf. Prooroc Naum; Cuv. Filaret Milostivul; Sf. Mc. Anania Persul
 2 Sf. Prooroc Avacum; Sf. Muceniță Meropi
 3 Sf. Prooroc Sofonie; Cuv. Ioan Sihastrul; Sf. Mc. Agapie;
 4 † **Sf. Mare Mc. Varvara**; Cuv. Ioan Damaschin
 5 † **Sf. Sava cel Sfințit**; Cuv. Nectarie; Sf. Mc. Anastasie
 6 (†) **Sf. Ierarh Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei (Dezlegare la
 pește)**
 7 † **Sf. Mc. Filofteia de la Curtea de Argeș**; Sf. Ambrozie al
 Mediolanului
 8 Cuv. Patapie; Sf. Apostoli Apolo, Tihic și Cezar; Cuv. Sofronie,
 Episcopul Ciprului
 9 ✕ **Zămislirea Sfintei Fecioare Maria de către Sf. Ana**; Proorocița
 Ana
 10 Sf. Mc. Mina, Ermoghen și Eugraf
 11 Cuv. Daniil Stâlpnicul; Cuv. Luca Stâlpnicul;
 12 † **Sf. Ierarh Spiridon al Trimitundeii, făcătorul de minuni**; Sf.
 Alexandru, Arhiepiscopul Ierusalimului
 13 Sf. Mc. Eustratie, Auxentie, Evghenie, Mardarie, Orest; Sf. Mc. Lucia
 Fecioara

⁴⁶⁵ Având în vedere că avem Doxologie mare, trebuie după fiecare Cântare a Canonului să punem Catavasia de rând, iar la sfârșitul Utreniei nu trebuie să mai punem Stihoavnă.

- 14 Sf. Mc. Calinic, Filimon, Apolonie și Aran
- 15 **Sf. Sfințit Mc. Elefterie;** Sf. Mc. Suzana; Cuv. Pavel din Latro
- 16 Sf. Prooroc Agheu; Sf. Mc. Marin; Sf. Teofana împărăteasa
- 17 Sf. Prooroc Daniel și Sfinții trei tineri: Anania, Azaria și Misail
- 18 **✕ Cuv. Daniil Sihastrul;** Sf. Mc. Sebastian și Zoe; Cuv. Ierarh Modest
- 19 Sfântul. Mc. Bonifatie; Cuv. Grichentie
- 20 *Înainteprăznuirea Nașterii Domnului;* Sf. Sfințit Mc. Ignatie Teoforul
- 21 Sfântul. Mc. Iuliana; Sf. Mc. Temistocle
- 22 † **Sf. Ierarh Petru Movilă al Kievului,** Sf. Mc. Anastasia; Sf. Mc. Hrisogon;
- 23 Sfinții 10 Mucenici din Creta; Cuv. Naum; Sf. Pavel, Arhiepiscopul Neocezareei
- 24 Sf. Mc. Eugenia (*Ajunul Crăciunului*)
- 25 (†) **Nașterea Domnului (Craciunul)**
- 26 (†) **Soborul Maicii Domnului;** Sf. Mc. Eftimie; **Cuv. Nicodim de la Tismana**
- 27 (†) **Sf. Întâiul Mucenic și Arhidiacon Ștefan;** Cuv. Teodor Mărturisitorul
- 28 Sfinții 20.000 de mucenici din Nicomidia
- 29 Sfinții 14.000 de prunci uciși de Irod; Cuv. Marcel; Cuv. Tadeu Mărturisitorul
- 30 Sf. Mc. Anisia; Cuv. Teodora; Cuv. Leon
- 31 **Sf. Mc. Hermes;** Cuv. Melania Romana; Cuv. Zotic preotul; Cuv. Ghelasie

IANUARIE

(31 de zile, ziua are 10 ore, noaptea, 14 ore)

- 1 (†) **Tăierea împrejur cea după Trup a Domnului; Sf. Ierarh Vasile cel Mare, (Anul Nou).**
- 2 *Înainteprăznuirea Botezului Domnului;* Sf. Silvestru, Episcopul Romei; Sf. Serghie; Cuv. Serafim de Sarov
- 3 Sf. Prooroc Maleahi; Sf. Mc. Gordie
- 4 Soborul Sfântul. 70 de Apostoli; Cuv. Teoctist
- 5 Sf. Mc. Teopempt și Teona; Cuv. Sinclitichia (*Ajunul Bobotezei - post*)
- 6 (†) **Botezul Domnului (Boboteaza).** *Toate ale praznicului*
- 7 (†) **Soborul Sf. Prooroc Ioan Botezătorul**
- 8 Cuv. Gheorghe Hozevitul și Emilian Mărturisitorul; Cuv. Domnica
- 9 Sf. Mc. Polieuct; Cuv. Eustratie
- 10 Sf. Grigorie, Episcopul Nissei; **Cuv. Antipa de la Calapodești;** Cuv. Dometian, Episcopul Melitinei

- 11 **✕ Cuv. Teodosie cel Mare, începătorul vieții de obște; Cuv. Vitalie**
- 12 Sf. Mucenițe Tatiana și diaconița Eustasia
- 13 Sf. Mc. Ermil și Stratonice
- 14 **✕ Cuvioșii părinți uciși în Sinai și Rait (Odovania Prăznicului Botezului Domnului)**
- 15 Cuv. Pavel Tebeul și Sf. Ioan Colibașul⁴⁶⁶
- 16 Închinarea cinstului lanț al Sf. Ap. Petru; Sf. Mc. Pevsip și cei împreună cu el
- 17 † **Cuv. Antonie cel Mare**
- 18 † **Sf. Atanasie și Chiril, Arhiepiscopii Alexandriei**
- 19 **Cuv. Macarie Egipteanul, Arsenie și Marcu; Cuv. Eufrasia**
- 20 † **Cuv. Eftimie cel Mare; Sf. Mc. Vas și Eusebiu**
- 21 Cuv. Maxim Mărturisitorul; Sf. Mc. Evghenie, Neofit, Candid, Valerian și Achila.
- 22 Sf. Ap. Timotei; Sf. Cuv. Mc. Anastasie Persul
- 23 Sf. Sfințiți Mc. Clement al Ancirei și Agatanghel⁴⁶⁷
- 24 Cuv. Xenia; Sf. Mc. Vavila, Timotei și Agapie
- 25 † **Sf. Grigorie Teologul, Sf. Bretanion, Episcopul Tomisului; Cuv. Publie**
- 26 Cuv. Xenofont, soția sa Maria și fiii lor Arcadie și Ioan
- 27 † **Aducerea moaștelor Sf. Ioan Gură de Aur; Cuv. Marciana Împărăteasa.**
- 28 Cuv. Efrem Sirul, Paladie și Iacob.
- 29 Aducerea moaștelor Sf. Sfințitului Mc. Ignatie Teoforul
- 30 (†) **Sf. Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur**
- 31 Sf. Doctori fără de arginti Chir și Ioan⁴⁶⁸

⁴⁶⁶ Începând cu această zi se reia cântarea Polieleului în Duminici, iar în zilele de rând se revine la citirea de trei Catisme, până la Duminica Întoarcerii Fiului Risipitor.

⁴⁶⁷ La Canoanele Utreniei lipsesc Irmoasele. Aceasta este o problemă mai ales pentru cazurile când este zi de sâmbătă și ar trebui să se înceapă cu Canonul Sfântului din Minei. Ele pot fi luate totuși, așa cum indică și Mieniul, din Octoih, la glasul 6, de la Utrenia de Duminică. Același lucru este valabil pentru ziua de 28 a acestei luni.

⁴⁶⁸ În Psaltire și Catavasier acești Sfinți au Mărimuri, dar Tipikoonul prevede Slujbă simplă, cu Doxologie mică. Deci Mărimurile se vor pune doar acolo unde este Hramul bisericii.

FEBRUARIE

(28 sau 29 de zile, ziua are 11 ore, noaptea, 13 ore)

- 1 Înainteprăznuirea Întâmpinării Domnului; Sf. Mc. Trifon, Perpetua și Felicitas.
- 2 (†) **Întâmpinarea Domnului**
- 3 Sfântul și Dreptul Simeon; Proorocița Ana.
- 4 Cuv. Isidor Pelusiotul; Sf. Mc. Avramie; Cuv. Nicolae Studitul
- 5 Sf. Mucenițe Agata și Teodula
- 6 Sf. Cuv. Mc. Vucol; Sf. Mucenici Iulian și Fausta;
- 7 Sf. Partenie, Episcopul Lampsacului și Cuv. Luca
- 8 Sf. Mare Mc. Teodor Stratilat; Sf. Prooroc Zaharia
- 9 Sf. Mc. Nichifor; Episcopii Marcel și Pangratie, (*Odovania Praznicului Întâmpinării Domnului*)
- 10 † **Sf. Sfințit Mucenic Haralambie**; Sf. Mc. Valentina.
- 11 Sf. Sfințitul Mc. Vlasie episcopul; Sf. Teodora Împărăteasa.
- 12 Sf. Meletie, Arhiepiscopul Antiohiei și Antonie, Patriarhul; Sf. Mc. Hristea⁴⁶⁹
- 13 Cuv. Martinian; Sf. Apostoli Acvila și Priscila
- 14 Cuv. Auxențiu, Maron și Avraam
- 15 Sf. Ap. Onisim; Sf. Mc. Maior; Cuv. Eusebiu
- 16 Sf. Mc. Pamfil, Valentin și Cuv. Flavian
- 17 Sf. Mare Mucenic Teodor Tiron; Sf. Mariamna
- 18 Sf. Leon, Episcopul Romei; Sf. Agapit Episcopul, Mariam și Pulheria.
- 19 Sf. Apostoli Arhip, Filimon și Apfia; Cuv. Evghenie și Macarie
- 20 Sf. Leon, Episcopul Cataniei și Agaton; Cuv. Visarion
- 21 Cuv. Timotei; Sf. Eustatie, Episcopul Antiohiei
- 22 Aflarea moaștelor sfinților mucenici din Evghenia; Cuv. Atanasie, Talasie și Limneu.
- 23 **Sf. Sfințit Mc. Policarp, Episcopul Smirnei**; Sf. Gorgonia
- 24 † **Întâia și a doua aflare a Capului Sf. Ioan Botezătorul**⁴⁷⁰
- 25 Sf. Tarasie, Arhiep. Constantinopolului; Sf. Alexandru și Ipatie
- 26 Sf. Porfirie, Arhiep. Gazei; Sf. Muceniță Fotini; Sf. Teodor

⁴⁶⁹ Recomandăm ca la *Doamne, strigat-am...* să se pună trei stihiri din Octoih și trei din Minei ale Sfântului: prima, a doua și a patra, iar a treia să servească drept *Slavă...*, așa cum apare ea pusă pe note în Idiomelarul lui Dimitrie Suceveanu, vol.II.

⁴⁷⁰ Semnalăm o greșală în Minei la această zi: După *Slava...* Sfântului de la Vecernie, pe gl.VI, se pune *Și acum...*, Dogmatica gl. VI, nu cele din Minei, căci este vorba de Slujbă cu Polieleu.

- 27 Cuv. Procopie Mărturisitorul; Cuv. Talaleu
 28 Cuv. Vasile Mărturisitorul; Sf. Mucenic Proterie
 29 † **Cuvioșii Ioan Casian Romanul și Gherman din Dobrogea**⁴⁷¹

MARTIE

(31 de zile, ziua are 12 ore, noaptea, 12 ore)

- 1 Cuv. Evdochia și Domnina; Sf. Mc. Antonina; Sf. Marcel și Anton
 2 Sf. Sfințit Mc. Teodot; Sf. Mc. Isihie; Sf. Mc. Nestor⁴⁷²
 3 Sf. Mucenici Eutropie, Cleonic și Vasilisc.
 4 Cuv. Gherasim de la Iordan; Sf. Mc. Pavel și Iuliana
 5 Sf. Sfințit Mc. Conon; Sf. Mc. Iraida
 6 Sfinții 42 de Mucenici din Amoreea; Sf. Eufrosin
 7 Sf. Sfințiți Mucenici și Episcopi din Cherson: Vasilevs, Efrem, Evghenie, Capiton și Eterie
 8 Cuv. Teofilact Mărturisitorul, Episcopul Nicomidiei; Cuv. Dometie
 9 † **Sfinții 40 de Mucenici din Sevastia**
 10 Sf. Mc. Codrat, Ciprian, Dionisie și cei împreună cu dânșii
 11 Sf. Sofronie, Patriarhul Ierusalimului; Sf. Mc. Lalu și Trofim
 12 Cuv. Teofan Mărturisitorul; Sf. Grigorie Dialogul
 13 Aducerea moaștelor Sf. Ierarh Nichifor, Patriarhul Constantinopolului; Cuv. Areta
 14 Cuv. Benedict; Sf. Mc. Alexandru preotul
 15 Sf. Mc. Agapie, Plisie și Timolau
 16 Sf. Mucenici Sabin, Papa, Romano și Anin
 17 Cuv. Alexie, omul lui Dumnezeu; Sf. Mc. Marin
 18 Sf. Chiril, Patriarhul Ierusalimului
 19 Sfințiții Mucenici Hrisant, Daria și Ilaria
 20 Cuv. Mucenici uciși în Mănăstirea Sf. Sava
 21 Cuv. Iacob Mărturisitorul; Sf. Toma și Serapion
 22 Sf. Sfințit Mc. Vasile preotul din Ancira; Sf. Drosida
 23 Sf. Cuv. Mc. Nikon și cei 199 ucenici ai lui
 24 *Înainteprăznuirea Bunei Vestiri*; Cuv. Zaharia; Sf. Mc. Luca;
 25 (†) **Buna Vestire (Dezlegare la pește)**
 26 **Soborul Sf. Arhanghel Gavriil; Sf. Mc. Montanus preotul și soția sa Maxima**

⁴⁷¹ Când este un an comun, atunci Sfinții din 29 februarie se prăznuiesc în ziua de 28 a aceleiași luni.

⁴⁷² Primii doi Sfinți: Teodot și Isihie au fiecare câte un Canon. În ultimele Ediții ale Mineiului apare o greșală la primele patru Cântări (1,3 și 4) când înainte de al doilea Canon, se pune *Slavă.... Și acum....*, ceea ce nu se obișnuiește.

- 27 Sf. Mc. Matroana din Tesalonic; Sf. Prooroc Anania
 28 Cuv. Ștefan și Ilarion cel Nou; Sf. Mc. Filit și Lidia
 29 Cuv. Marcu, Episcopul Aretuselor; Chiril diaconul
 30 Cuv. Ioan Scărarul; Sf. Prooroc Ioad; Sf. Evula
 31 Cuv. Ipatie, Episcopul Gangrei; Sf. Achachie și Veniamin

MARTIE

APRILIE

(30 de zile, ziua are 13 ore, noaptea, 11 ore)

- 1 Cuv. Maria Egipteanca; Cuv. Macarie Mărturisitorul; Sf. Mc. Gherontie.
 2 Cuv. Tit; Sf. Mucenici Amfian, Edesie, Policarp.
 3 Cuv. Nichita Mărturisitorul; Sf. Elpidifor
 4 Cuvioșii Iosif, scriitorul de cântări, Gheorghe de la Maleon, Zosima și Platon
 5 Sf. Mc. Teodul, Agatopod, Claudie, Diodor, Serapion și Nichifor
 6 Sf. Eutihie, Patriarhul Constantinopolului; Sf. Irineu de Sirmium; Cuv. Platonida
 7 Cuv. Gheorghe Marturisitorul, Episcopul Meletinei; Sf. Mc. Caliopie; Sf. Mc. Achilina
 8 Sf. Apostoli Irodion, Agav și Ruf
 9 Sf. Mc. Eupsihie din Cezareea; Cuv. Vadim
 10 Sf. Mc. Terentie, Pompie, African, Maxim; Sf. Dima
 11 † **Sf. Ierarh Calinic de la Cernica**; Sf. Mc. Antipa; Cuv. Trifina
 12 † **Sf. Mc. Sava de la Buzău**; Cuv. Vasile Mărturisitorul; Sf. Antuza
 13 Sfântul. Sfințiți Mucenici Artemon, Cvintilian și Dada
 14 Sfântul. Martin Mărturisitorul, Episcopul Romei; Sf. Mc. Tomaida
 15 Sfinții Apostoli: Aristarh, Pud și Trofim
 16 Sf. Mc. Fecioare Agapia, Irina, Hionia
 17 Sf. Sfințit Mc. Simeon, Ep. Persidiei; Acachie, Ep. Meletinei; Sf. Mc. Adrian.
 18 Cuv. Ioan, ucenicul Sf. Grigorie Decapolitul; Sf. Mc. Cosma, episcopul
 19 Cuv. Ioan de la Lavra Veche; Sf. Pafnutie, Socrat și Dionisie
 20 **Sf. Teotim, Episcopul Tomisului**; Cuv. Teodor și Atanasie
 21 Sfântul. Mc. Ianuarie; Sf. Mc. Alexandra Împărăteasa;
 22 Cuv. Teodor Sicheotul; Sf. Natanail
 23 (†) **Sf. Mare Mc. Gheorghe, Purtătorul de biruință**; Sf. Mc. Valerie
 24 † **Sf. Ierarhi Ilie Iorest și Sava, Mitropoliții Transilvaniei**; **Sf. Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș**; **Sf. Mc. Pasicrat și Valentin**; Cuv. Elisabeta
 25 ✕ **Sf. Apostol și Evanghelist Marcu**; Sf. Mc. Nichi.

- 26 Sfântul. Sfințit Mc. Vasile Episcopul Amasiei; Sf. Glafira; Cuv. Justa și Cuv. Nestor.
- 27 Sf. Sfințit Mucenic Simeon, ruda Domnului; Sf. Apostoli Aristarh, Marcu și Zinon
- 28 Sf. Apostoli Iason și Sosipatru
- 29 Sfinții 9 Mucenici din Cizic; Cuv. Memnon făcătorul de minuni
- 30 ✕ **Sf. Apostol Iacob, fratele Sf. Ioan Evanghelistul;** Sf. Clement și Donat; Sf. Ierarh Ignatie Briancianinov, povătuitorul monahilor

MAI

(31 de zile, ziua are 14 ore, noaptea, 10 ore)

- 1 Sf. Prooroc Ieremia; Cuv. Eftimie, Ignatie și Acachie; Cuv. Isidora
- 2 Aducerea moaștelor Sf. Ierarh Atanasie cel Mare; Sf. Mc. Esperie și soția sa Zoe.
- 3 Sf. Mc. Timotei și Mavra; Sf. Diodor
- 4 Cuv. Mc. Pelaghia; Cuv. Valerian
- 5 Sf. Mare Muc. Irina și Sf. Ierarh Ilarie Galicanul
- 6 Sfântul și Dreptul Iov; Cuv. Mamant, Pahomie și Ilarion
- 7 Arătarea semnului Sfintei Cruci la Ierusalim; Sf. Mc. Acachie
- 8 † **Sf. Apostol și Evanghelist Ioan;** Cuv. Arsenie cel Mare
- 9 ✕ Aducerea moaștelor Sf. Ierarh Nicolae; Sf. Prooroc Isaia; Sf. Mc. Hristofor
- 10 ✕ **Sfântul. Apostol Simon Zilotul;** Cuv. Isihie
- 11 Sfântul. Sfințiți Mc. Mochie, Acachie și Dioscur; Sf. Chiril și Metodie, apostolii slavilor.
- 12 † **Sf. Mc. Ioan Valahul;** Sf. Epifanie, Arhiepiscopul Ciprului; Sf. Gherman, Patriarhul Constantinopolului
- 13 Sfântul. Mc. Glicheria; Cuv. Serghie Mărturisitorul
- 14 Sfântul. Mc. Isidor din Hios; Sf. Mc. Terapont;
- 15 Cuv. Pahomie cel Mare; Sf. Ahile, Episcopul Larisei
- 16 Cuv. Teodor cel Sfințit; Sf. Mc. Isachie
- 17 Sfântul. Apostol Andronic și Sf. Iunia, soția sa; Cuv. Nectarie și Teofan
- 18 Sf. Sfințit Mc. Teodot; Sf. Mc. Dionisie, Petru și Veniamin; Sf. Hristina;
- 19 Sfântul. Sfințit Mc. Patrichie; Sf. Mc. Chiriachi; Cuv. Memnon
- 20 Sfântul. Mc. Talaleu și Talasie; Cuv. Marcu Postitorul
- 21 (†) **Sf. Mari Împărați și întocmai cu apostolii Constantin și maica sa Elena**

- 22 Sf. Mc. Vasilisc și Marcel; Sf. Părinți de la Sinodul II Ecumenic
 23 Cuv. Mihail Mărturisitorul, Episcopul Sinadei; Sf. Mironosita Maria lui Cleopa
 24 Cuv. Simeon; Sf. Mc. Serapion și Marciana
 25 **✕ A treia aflare a Capului Sf. Ioan Botezătorul;** Sf. Mc. Celestin
 26 Sf. Apostoli Iuda, Carp și Alfeu; Sf. Mc. Averchie și Elena. Minunea proslăvirii *Cuviosului necunoscut* de la Neamț
 27 Sf. Sfințit Mc. Terapont; Sf. Alipie; **Sf. Mc. Iuliu Veteranul**
 28 Cuv. Nichita, Episcopul Constantinopolului; Sf. Sfințit Mc. Eladie; Sf. Mc. Eliconida
 29 Cuv. Mc. Teodosia fecioara; Sf. Mc. Olivian Episcopul; Sf. Alexandru, Episcopul Alexandriei
 30 Cuv. Isaachie Mărturisitorul; Cuv. Varlaam; Sf. Mc. Natalie
 31 Sf. Apostol Ermia; Sf. Mc. Ermei; Sf. Mc. Eusebiu și Haralambie

IUNIE

(30 de zile, ziua are 15 ore, noaptea, 9 ore)

- 1 Sf. Mc. Iustin Martirul și Filosoful; Sf. Mc. Just, Hariton, Firm și Valerian
 2 † **Sf. Mare Mc. Ioan cel Nou de la Suceava;** Cuv. Nichifor Marturisitorul
 3 Sf. Mucenici Luchilian cu soția și copii lor : Ipatie, Paul, Dionisie și Paula
 4 **✕ Sf. Mc. Zotic, Atal, Camasis și Filip de la Niculițel;** Sf. Ierarh Mitrofan
 5 Sf. Sfințit Mc. Dorotei; Sf. Mc. Marcian, Nicandru, Leonid
 6 Cuv. Visarion și Ilarion cel Nou; Sf. Mc. Ghelasie și Eusebia
 7 Sf. Mc. Teodot, Episcopul Ancirei; Sf. Mc. Zenaida și Sf. Sebastiani
 8 Aducerea moastelor Sf. Teodor Stratilat; **Sf. Mc. Nicandru și Marcian;**
 9 Sf. Ierarh Chiril al Alexandriei; Sf. Mc. Marta, Maria și Tecla
 10 Sf. Sfințit Mc. Timotei; Sf. Mc. Alexandru și Antonina
 11 Sf. Apostoli Vartolomeu și Varnava
 12 Cuv. Onufrie cel Mare; Cuv. Petru Atonitul
 13 Sf. Muc. Achilina
 14 Sf. Prooroc Elisei; Sf. Ierarh Metodie
 15 Sf. Prooroc Amos; **Sf. Mc. Isihie;** Fericitii Augustin și Ieronim
 16 Sf. Tihon, Episcopul Amatundeii; Sf. Sfințit Mc. Marcu

- 17 Sf. Mc. Manuil, Savel și Ismail
 18 Sf. Mc. Leontie, Ipatie și Teodul;
 19 ✕ **Sf. Apostol Iuda, ruda Domnului;** Cuv. Paisie cel Mare
 20 Sf. Sfințit Mc. Metodie, Episcopul Patarelor; Cuv. Calist, Patriarhul
 Constantinopolului
 21 Sf. Mc. Iulian din Tars; Sf. Mc. Afrodisie
 22 Sf. Mc. Eusebie, Episcopul Samosatelor; Sf. Mc. Zenon și Zinas
 23 Sfântul. Mc. Agripina; Sf. Mc. Aristocle
 24 (†) **Nasterea Sf. Ioan Botezatorul; Aducerea moaștelor Sf. Mare
 Mc. Ioan cel Nou de la Suceava; Sf. Niceta de Remesiana**
 25 Sf. Mare Mc. Fevronia; Sf. Livia
 26 Cuv. David din Tesalonic; Sf. Ioan, Episcopul Gotiei
 27 Cuv. Samson, primitorul de străini; Sfântul. Mc. Anect
 28 Aducerea moaștelor Sf. Mc. Chir și Ioan; Sf. Mc. Papia
 29 (†) **Sfinții Apostoli Petru și Pavel**
 30 ✕ **Soborul Sfinților 12 Apostoli; Sf. Ierarh Ghelasie de la Râmneț**

IULIE

(31 de zile, ziua are 14 ore, noaptea, 10 ore)

- 1 † **Sf. Ierarh Leontie de la Rădauți;** Sf. doctori Cosma și Damian,
 2 ✕ Așezarea în raclă a Cinstului veșmânt al Maicii Domnului în
 Vlaherne; † **Bincredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt; Sf.
 Ierarh Ioan Maximovici, făcătorul de minuni**
 3 Sf. Mc. Iachint; Sf. Ierarh Anatolie al Constantinopolului
 4 Cuv. Andrei, Arhiepiscopul Cretei; Cuv. Marta, Sf. Andrei Rubliov,
 iconograful
 5 † **Cuv. Atanasie Atonitul;** Cuv. Lampadie; Sf. Mc. Ciprian
 6 Cuv. Sisoe cel Mare; Sf. Mc. Lucia; Sf. Mc. Arhip și Filimon
 7 Sf. Mare Mc. Chiriachi; Cuv. Toma din muntele Maleon; Cuv. Acachie
 Sinaitul⁴⁷³
 8 Sf. Mare Mc. Procopie; **Sf. Mc. Epictet și Astion**
 9 Sf. Sfințiți Mc. Pangratie și Chiril; Sf. Mc. Andrei și Prov
 10 Sfinții 45 de Mucenici din Nicopolea Armeniei; Sf. Teofil,
 Arhiepiscopul Alexandriei
 11 Sf. Mare Mc. Eufimia; Cuv. Olga Împărăteasa; Sf. Marcian
 12 Sf. Mc. Proclu și Ilarie; Sf. Veronica

⁴⁷³ La Canoanele Utreniei apare mențiunea că se pun Catavasiile *Deschide-voi gura mea...*, ceea ce nu este valabil pentru că la Cânt. 3, 6, 8 și 9 sunt și Irmoase, iar Sf. Toma nu are Doxologie mare.

- 13 Soborul Sf. Arhanghel Gavriil; Cuv. Ștefan Savaitul
- 14 Sf. Apostol Achila; Sf. Mc. Just; Sf. Mc. Iraclie;
- 15 Sf. Mc. Chiric și Iulita; Cuv. Iosif, Arhiepiscopul Tesalonicului;
Bincredinciosul Vladimir, luminătorul Rusiei
- 16 Sf. Sfințit Mc. Atinoghen și cei 10 ucenici ai săi; Avdium și Faust
- 17 Sf. Mare Mc. Marina; Sf. Ierarh Eufrasie
- 18 **Sf. Mc. Emilian de la Durostor**; Sfântul. Mc. Iachint
- 19 Cuvioșii Dia și Teodor; Cuv. Macrina.
- 20 (†) **Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul**
- 21 Sf. Prooroc Iezechiel; Cuv. Simeon și Ioan
- 22 Sf. Mironosiță întocmai cu Apostolii Maria Magdalena; Sf. Cuv. Mc.
Marcela
- 23 Sf. Sfințit Mc. Foca; Sf. Mc. Teofil și Trofim
- 24 Sf. Mare Mc. Hristina; Sf. Mc. Ermoghen
- 25 Adormirea Sf. Ana; Sf. Olimpiada și Eupraxia
- 26 Sf. Sfințit Mc. Ermolae; Sf. Cuv. Mc. Paraschevi
- 27 † **Sf. Mare Mc. și tămăduitor Pantelimon**; Cuv. Antuza
- 28 Sf. Apostoli și diaconi Prohor, Nicanor, Timon și Parmena
- 29 Sf. Mc. Calinic, Veniamin, Mamant și Teodota
- 30 Sf. Apostoli Sila și Silvan
- 31 Sf. Iosif din Arimateea

AUGUST

(31 de zile, ziua are 13 ore, noaptea, 11 ore)

- 1 ✕ Scoaterea Sfintei Cruci; Sfinții 7 Mucenici Macabei (*Începutul Postului
Adormirii Maicii Domnului*)
- 2 Aducerea moaștelor Sf. Întâi Mc. Ștefan; Bincredinciosul Împărat
Justinian
- 3 Cuv. Isachie, Dalmat și Faust; Sf. Mironosiță Salomeea
- 4 Sfinții 7 tineri din Efes; Sf. Cuv. Mc. Evdochia
- 5 Înaintepăznuirea Schimbării la Față; † **Sf. Cuv. Ioan de la Neamt**;
- 6 (†) Schimbarea la Față (*Dezlegare la pește*)
- 7 † **Sf. Cuv. Teodora de la Sihla**; Sf. Mc. Dometie Persul
- 8 Sf. Emilian Mărturisitorul, Episcopul Cizicului; Sf. Miron episcopul
- 9 Sf. Apostol Matia; Sf. Mc. Antonin
- 10 Sf. Mc. Lavrentie arhidiaconul, Sixt și Ipolit
- 11 † **Sf. Ierarh Nifon, Patriarhul Constantinopolului**; Sf. Mare Mc. Evplu
diaconul
- 12 Sf. Mc. Fotie și Anichit; Sf. Pamfil

- 13 Cuv. Maxim Mărturisitorul; Cuv. Xenia (*Odovania Praznicului Schimbării la Față*)
- 14 Înainteprăznuirea Adormirii Maicii Domnului; Sf. Prooroc Miheia;
- 15 (†) **Adormirea Maicii Domnului**
- 16 Sf. Mahrama a Domnului; † **Sf. Martiri Brâncoveni: Constantin Vodă și cei patru fii ai săi: Constantin, Ștefan, Radu și Matei și sftnicul Ianache**
- 17 Sf. Mc. Miron, Straton, Ciprian și Tirs
- 18 Sf. Mc. Flor și Lavru; Sf. Polien
- 19 Sf. Mc. Andrei Stratilat; Cuv. Timotei, Agapie și Tecla
- 20 Sf. Prooroc Samuel; Sf. Mc. Eliodor și Sever
- 21 Sf. Apostol Tadeu; **Sf. Mc. Donat diaconul, Romul preotul, Silvan diaconul și Venust**
- 22 Sf. Mc. Agatonic și Zotic; Sf. Mc. Antuza; Sfântul. Mc. Irineu și Or
- 23 ✕ Sf. Mc. Lup; Sf. Mc. Irineu episcopul; (*Odovania Praznicului Adormirii Maicii Domnului*)
- 24 Sf. Sfințit Mc. Eutihie, ucenicul Sf. Apostol și Evanghelist Ioan; Sf. Mc. Tațian
- 25 Aducerea moaștelor Sf. Apostol Bartolomeu; Sf. Apostol Tit
- 26 Sfântul. Mc. Adrian și Natalia; Sf. Mc. Atic
- 27 Cuv. Pimen ; Sf. Mc. Fanurie și Osie; Sf. Mc. Eutalia
- 28 Cuv. Moise Etiopianul; Sf. Mc. Diomid; Sf. Ana Proorocița
- 29 (†) **Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul**; Cuv. Teodora (*Post*)
- 30 Sfântul. Ierarhi Alexandru, Ioan și Pavel cel Nou, Patriarhii Constantinopolului
- 31 Punerea în racla a Brâului Maicii Domnului

IZVOARE BIBLIOGRAFICE

*** *Sfânta Scriptură (Biblia)*, Ed. ÎPS Bartolomeu Anania, IBMBOR, Buc. 2002.

*** *Ceaslov*, Ed. IBMBOR, Buc. 1992.

*** *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, trad. și note de Arhid. Prof. Ioan N. Floca, ed. 1992.

*** *Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ του αγίου Ιωαννου του Χρυσοστομου*, (*Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, text grec și neogrec*), Athena 1987.

*** *Liturghier*, Ed. IBMBOR, Buc. 1987.

*** *ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ*, Ediția Sinodală a Bisericii Elene, (text comentat), Athena, 2002.

*** *Octoihul (Mare)*, Ed. IBMBOR, Buc. 1975.

*** *Ωρολογιον το Μεγα* (*Ceaslovul cel Mare, grecesc*), Athena 1973.

*** *Penticostar*, Ed. IBMBOR, Buc. 1988.

*** *Служебник* (*Liturghier slavonesc*), Ediția Sfântului Sinod, Petersburg, 1911.

*** *Tipic bisericesc*, (TB, 1976) Ediția Sfântului Sinod al BOR, Buc. 1976.

*** *Tipicul cel Mare* (numit) al Sfântului Sava (*Tipikonul*), [Ediția integrală], ed. Iași, 1816, 732 p. Această carte va fi citată așa: **TM (Iași, 1816)**, dar și cu titlul clasic de *Tipikon*, noi subînțelegând aceeași ediție de la Iași. Ediția reeditată: **Suceava, 2002**, 681 p. După această ediție (nouă) se vor da paginile atunci când va fi nevoie.

*** *Triod*, Ed. IBMBOR, Buc. 2000.

Au mai fost consultate și Edițiile de pe internet ale cărților de cult în limba greacă (Mineie, Triod, Penticostar, etc.). A se vedea lucrarea lui Leo Schefe la www.w3.org.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ⁴⁷⁴

*** *Dictionnaire d'archéologie chretienne et liturgie (DACL)*, Paris, 1907 sq.

*** *Slujbele din prima săptămână a Postului Mare (SPSPM) (l. rusă)*, Moscova, 1984.

*** *Slujbele Săptămânii Patimilor (SSP)*, (l.rusă), Moscova 1985, 360 p.
Afanasiev Nicolai, *Canoanele Bisericii: schimbabile sau neschimbabile?*

Arranț Mihail, *Istoria Tipikona*, (l. rusă), mns de la Academia Duhovnicească din Leningrad, 1978, 112 p. Noi am consultat copia 13059 a Institutului de Bizantinologie din Nejmigen (Olanda).

Braniște Ene, Pr. Prof., *Litia. Studiu comparativ al rânduielii ei în diferite liturghiere ortodoxe și manuale de tipic*, în "Studii Teologice", nr. 5-6/1956.

Idem, *Liturgica specială (LS)*, , Ed. IBMBOR, Buc. 1980.

Idem, *Liturgica generală (LG)*, Buc. 1993.

Idem, *Originea, instituirea și dezvoltarea cultului creștin*, în "Studii Teologice", nr. 3-4/1963.

Idem, *Probleme de actualitate ale Bisericii de azi. Dezvoltare (evoluție) și revizuire (adaptare) în cult, din punct de vedere ortodox*, în rev. "Ortodoxia", nr. 2/1969.

Bunea Ioan, Pr. Prof., *Cultul Bisericii Ortodoxe*, în rev. „Îndrumător Bisericesc”, VII (1984).

Idem, *Dogmă și cult. Indisolubilitatea lor*, în aceeași revistă (Î.B.), XI (1988).

Climenko M.M., *Specificul săvârșirii Privegherilor de toată noaptea în Mănăstirile Sfântului Munte*, (în l. rusă; trad. noastră) la web-site-ul: www.liturgica.sp.ru.

Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Sfintele Paști, icoana vieții veșnice. Înțelesul slujbei Învierii*, (comentariu liturgico-dogmatic), Ed. Trinitas, Iași, 2002.

Dimitrievski, *Opisanie liturghiceskich rukopisej... (Descrierea manuscriselor liturgice păstrate în bibliotecile Răsăritului Ortodox)*, l.

⁴⁷⁴ Lucrările folosite mai des au fost citate prin abrevieri. Acestea pot fi găsite și identificate chiar în această listă, fiind puse în paranteze pe lângă titlul (deplin) al operelor. La această listă pot fi adăugate toate colecțiile de texte patristice, în special din colecția PSB, la care am făcut trimitere pentru identificarea textelor prologomene recomandate de Tipic.

rusă, vol. I: Kiev, 1895; vol. III: Petrograd, 1917. Aici găsim mai multe variante ale Tipikonului savait – întreg volumul III (+ Sf. Teodor Studitul, *Hypotyposis*; Atanasie Atonitul, *Diatyposis*; *** *Tipikonul Mănăstirii Teotokos Everghetis (sec. XII)*; și alte variante tipiconale mai puțin importante).

Erbiceanu C., *Tipicul în Biserica Ortodoxă*, în BOR, nr. 7-8/1982.

Gautier Paul, *Le Typikon du Christ Sauveur Pantocrator*, Paris, Institut français d'Études byzantines, 1974.

Karaisaridis Konstantinos, Pr., *Elemente liturgice specifice în Biserica Ortodoxă Română*, (Atena). Noi vom cita după rezumatul făcut de Pr. Petru Sidoreac în rev. "Teologie și Viață", nr. 1-6/1997.

Idem, *Opinii ale teologilor actuali ai Bisericii Greciei în legătura cu problema revizuirii cultului ortodox*, în rev. "Studii Teologice", nr. 1-2/1980.

Kern Ciprian, Prof., Arhim.⁴⁷⁵, *Евхаристия*, Moskova 1999.

Kravețki A.G., *ПРОБЛЕМЫ ТИПИКОНА НА ПОМЕСТНОМ СОБОРЕ*, în *Analele Univ. Ortodoxe Ruse „Sfântul. Ioan Teologul”*, nr.1, Moscova 1995.

Lemerle Paul, *Cinq etudes sur le XI-e siecle byzantine*, Edition du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, 1977.

Makarios Simonopetritul, Ierom., *Triodul explicat (TE)*, Ed. Deisis, Sibiu, 2000.

Mansvetov I., *Tipicul bisericesc. Evoluția și soarta lui în Bisericile greacă și rusă*. (l. rusă), Moscova 1885.

Necula D. Nicolae, Pr. Prof. Dr., *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică, 2 volume*, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, 1996 și 2001.

Schmemmann Alexander, *Introducere în Teologia Liturgică*, trad. Ierom. Vasile Bârză, Ed. Sofia, Buc. 2002.

Sf. Simeon al Thesalonicului, *Tractat asupra tuturor dogmelor...*, trad. Toma Teodorescu, Buc. 1865, (reeditare: vol.I, 2002).

Mihail Skabalanovici,⁴⁷⁶ *Толковый Типикон. Объяснительное изложение Типикона с историческим введением (Tipikonul comentat. O prezentare lămuritoare asupra Tipikonului cu introducere istorică)*, Moscova, 1995, 3 volume (494+336+80 pp). Noi am citat: *Skabalanovici, vol...*, fără a mai da și titlul lucrării, întrucât am citat dintr-o singură lucrare a acestui autor.

Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Liturghierul explicat (LEX)*, Ed. IBMBOR, Buc. 1998.

⁴⁷⁵ Profesor de Liturgică și Patrologie la Institutul Saint-Serge din Paris.

⁴⁷⁶ Profesor de Liturgică la Academia Duhovnicească de la Kiev, la începutul sec. XX.

CUPRINS

Prefață	5
Studiu introductiv asupra <i>rânduielilor de tipic</i> în Biserica de Răsărit	9
Partea generală	
Capitolul 1. Rânduiala Vecerniei mici	29
Capitolul 2. Rânduiala privegherii de sâmbătă seara	33
Capitolul 3. Pentru Sfântul ce are priveghere sau slujbă cu Polieleu, de se va întâmpla duminica	47
Capitolul 4. Dacă se va întâmpla duminica un Sfânt cu Doxologie mare	53
Capitolul 5. Învățătură cum se cuvine a se cânta în zilele de rând slujba Vecerniei și a Utreniei, când cântăm <i>Dumnezeu este Domnul...</i>	55
Capitolul 6. Dacă este Slujbă în Minei cu <i>Aliluia</i> sau dacă cel mai mare va voi să pună <i>Slujbă cu aliluia</i> , rânduiala Vecerniei și a Utreniei va fi următoarea:	65
Capitolul 7. Slujba Vecerniei, Ureniei și Sfintei Liturghii în sâmbetele în care cântăm: <i>Dumnezeu este Domnul...</i>	69
Capitolul 8. Rânduiala Slujbei din sâmbătele Ohtoihului în care cel mai mare voiește să se cânte <i>Aliluia</i>	73
Capitolul 9. Dacă se întâmplă să cadă sâmbăta slujba vreunui Sfânt cu Polieleu	77
Capitolul 10. Învățătură despre când se cântă și când nu se cântă imnul: <i>Ceea ce ești mai cinstită decât heruvimii</i> , după cântarea a opta	79
Capitolul 11. Despre nevorbirea în biserică și felul cum trebuie să se cânte	81
Capitolul 12. Despre Sfântul și Marele Post	83
Capitolul 13. Dezlegările de peste an	87
Capitolul 14. Învățături despre mâncare, băutură și despre toată gătirea mesei, așa cum trebuie să se facă în mănăstiri	89

Partea specială: Triodul și Penticostarul

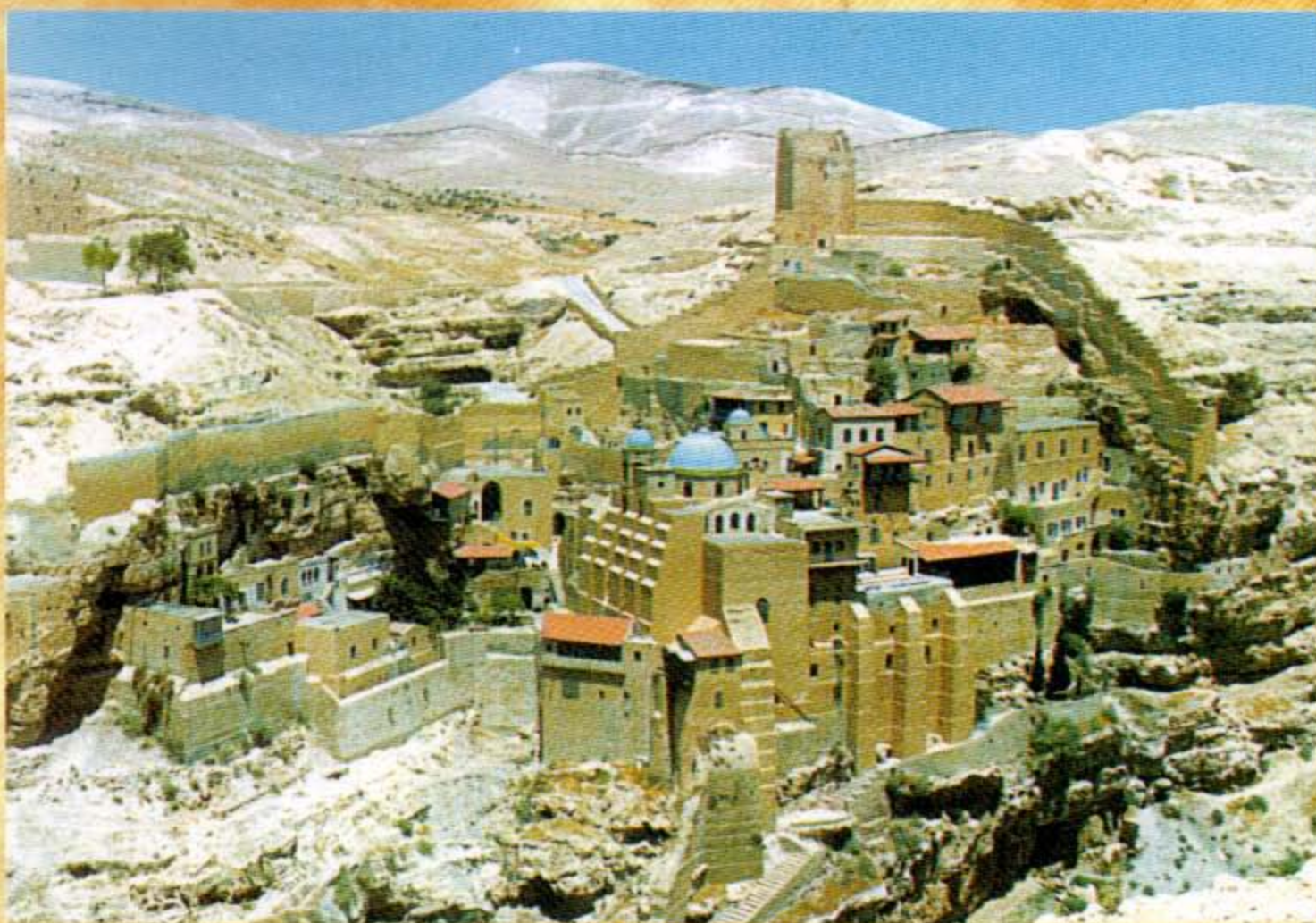
Capitolul I.	Perioada pregătitoare	93
Capitolul II.	Începutul Sfântului și Marelui Post	115
Capitolul III.	Alte rânduieli din Postul Mare	137
Capitolul IV.	Săptămâna Patimilor	151
Capitolul V.	Rânduieli speciale din perioada Penticostarul	185
Capitolul VI.	În duminica numită Antipasha, în care prăznuim atingerea Sfântului Slăvitului Apostol Toma	201
Capitolul VII.	Rânduieli speciale pentru Penticostar	207
Capitolul VIII.	În joia săptămânii a șasea după Paști, prăznuim Înălțarea Domnului Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos	223
Capitolul IX.	În duminica Sfintei Cinzecimii	229
Sinaxar		235
Izvoare bibliografice		251

Una dintre cele mai crâncene lupte duse de vrăjmașul diavol împotriva Bisericii Ortodoxe este aceea de pervertire a tot ceea ce este tradițional. Muzica psaltică să fie înlocuită de surogate pietiste, icoanele bizantine să fie înlocuite de picturi renaștentiste, dogmele și învățăturile să fie strunjite astfel încât să fie pe placul lumii acesteia.

Singura rezistență adevărată este asumarea tradiției.

Prin tipărirea cărții de față prezentăm tipicul bisericesc ortodox savait. Tipic pe care curentele moderniste vor să îl ciuntească, dar pe care iubitorii de Hristos îl apreciază la justa sa valoare.

Editorul

Mănăstirea Sfântul Sava – Ierusalim

Am dorit să facem o ediție critică a Tipicului savait, prezentând în paralel o mulțime de alte reguli de tipic și chiar practici liturgice locale (scrise sau nescrise) care, mai mult sau mai puțin, au influențat sau au rămas influențate de Tipicul savait. Nu am ezitat în a critica sau a arăta anumite greșeli strecurate prin anumite cărți liturgice sau mai ales anumite practici neîntâlnite în nici o rânduială de tipic.

Monahul Petru Pruteanu